

Κατὰ Λουκᾶν

Ἐπειδὴ περ¹ πολλοὶ ἐπεχείρησαν² ἀνατάξασθαι³ **1**

διήγησιν⁴ περὶ τῶν πεπληροφορημένων⁵ ἐν ἡμῖν

πραγμάτων,⁶ καθὼς παρέδοσαν ἡμῖν οἱ ἀπ' ἀρχῆς **2**

αὐτόπται⁷ καὶ ὑπηρέται⁸ γενόμενοι τοῦ λόγου, ἔδοξεν **3**

καὶ μοί, παρηκολουθηκότη⁹ ἄνωθεν¹⁰ πᾶσιν ἀκριβῶς,¹¹

καθεξῆς¹² σοι γράψαι, κράτιστε¹³ Θεόφιλε,¹⁴ ἵνα **4**

ἐπιγνώσῃ περὶ ὧν κατηχήθης¹⁵ λόγων τὴν ἀσφάλειαν.¹⁶

Ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Ἡρώδου τοῦ βασιλέως τῆς **5**

Ἰουδαίας ἱερεὺς τις ὀνόματι Ζαχαρίας,¹⁷ ἐξ ἐφημερίας

Ἀβιά· καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἐκ τῶν θυγατέρων¹⁹ Ἀαρών,

καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς Ἑλισάβετ.²⁰ Ἦσαν δὲ δίκαιοι **6**

ἀμφοτέροι²¹ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, πορευόμενοι ἐν πάσαις

¹ ἐπειδὴ περ, inasmuch as, since. ² ἐπιχειρέω, endeavor, attempt. ³ ἀνατάσσομαι, arrange in order, compile. ⁴ διήγησις, εἰς, ἡ, narrative, account. ⁵ πληροφωρέω, fulfill, accomplish fully. ⁶ πρᾶγμα, τὸς, τό, deed, matter. ⁷ αὐτόπτης, οὗ, ὁ, eyewitness. ⁸ ὑπηρέτης, οὗ, ὁ, servant, assistant. ⁹ παρακολουθέω, follow closely, investigate. ¹⁰ ἄνωθεν, from above, again. ¹¹ ἀκριβῶς, carefully, accurately. ¹² καθεξῆς, successively, in order. ¹³ κράτιστος, most noble, most excellent. ¹⁴ Θεόφιλος, οὗ, ὁ, Theophilus. ¹⁵ κατηγέω, teach by word of mouth. ¹⁶ ἀσφάλεια, αὐ, ἡ, certainty, security. ¹⁷ Ζαχαρίας, οὗ, ὁ, Zacharias, Zechariah. ¹⁸ ἐφημερία, αὐ, ἡ, division, class (of temple priests). ¹⁹ θυγάτηρ, τρὸς, ἡ, daughter. ²⁰ Ἑλισάβετ, ἡ, Elizabeth, Elisabeth. ²¹ ἀμφοτέροι, both, both of two.

ταῖς ἐντολαῖς καὶ δικαιώμασιν¹ τοῦ κυρίου ἄμεμπτοι.²

Καὶ οὐκ ἦν αὐτοῖς τέκνον, καθότι³ ἡ Ἑλισάβετ⁴ ἦν 7

στεῖρα,⁵ καὶ ἀμφοτέροι⁶ προβεβηκότες⁷ ἐν ταῖς

ἡμέραις αὐτῶν ᾗσαν.

Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ἱερατεύειν⁸ αὐτὸν ἐν τῇ τάξει⁹ τῆς 8

ἐφημερίας¹⁰ αὐτοῦ ἔναντι¹¹ τοῦ θεοῦ, κατὰ τὸ ἔθος¹² 9

τῆς ἱερατείας,¹³ ἔλαχεν¹⁴ τοῦ θυμιᾶσαι¹⁵ εἰσελθὼν εἰς

τὸν ναὸν τοῦ κυρίου. Καὶ πᾶν τὸ πλῆθος ἦν τοῦ λαοῦ 10

προσευχόμενον ἔξω τῇ ὥρᾳ τοῦ θυμιάματος.¹⁶ Ὡφθη 11

δὲ αὐτῷ ἄγγελος κυρίου, ἐστὼς ἐκ δεξιῶν τοῦ

θυσιαστηρίου¹⁷ τοῦ θυμιάματος.¹⁶ Καὶ ἐταράχθη¹⁸ 12

Ζαχαρίας¹⁹ ἰδὼν, καὶ φόβος ἐπέπεσεν²⁰ ἐπ' αὐτόν. 13

Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ ἄγγελος, Μὴ φοβοῦ, Ζαχαρία:¹⁹

διότι²¹ εἰσηκούσθη²² ἡ δέησίς²³ σου, καὶ ἡ γυνή σου

¹ δικαίωμα, τος, τό, regulation, righteous deed. ² ἄμεμπτος, blameless. ³ καθότι, according as, because. ⁴ Ἑλισάβετ, ἡ, Elizabeth, Elisabeth. ⁵ στεῖρος, barren. ⁶ ἀμφοτέροι, both, both of two. ⁷ προβαινῶ, go forward, advance. ⁸ ἱερατεύω, be a priest, perform priestly service. ⁹ τάξις, εως, ἡ, arranging, order. ¹⁰ ἐφημερία, ας, ἡ, division, class (of temple priests). ¹¹ ἔναντι, before (gen), before. ¹² ἔθος, ους, τό, custom. ¹³ ἱερατεία, ας, ἡ, priestly office, priesthood. ¹⁴ λαγχάνω, chose by lot, receive. ¹⁵ θυμιᾶω, burn or offer incense, burn incense. ¹⁶ θυμίαμα, τος, τό, incense. ¹⁷ θυσιαστήριον, ου, τό, altar. ¹⁸ ταράσσω, trouble, agitate. ¹⁹ Ζαχαρίας, ου, ὁ, Zacharias, Zechariah. ²⁰ ἐπιπίπτω, fall upon, press upon. ²¹ διότι, because, on this account. ²² εἰσακούω, listen, hear. ²³ δέησις, εως, ἡ, entreaty, prayer.

Ἐλισάβετ¹ γεννήσει υἱόν σοι, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα
αὐτοῦ Ἰωάννην. Καὶ ἔσται χαρὰ σοι καὶ ἀγαλλίασις,² 14
καὶ πολλοὶ ἐπὶ τῇ γεννήσει³ αὐτοῦ χαρήσονται. Ἔσται 15
γὰρ μέγας ἐνώπιον τοῦ κυρίου, καὶ οἶνον καὶ σίκερα⁴
οὐ μὴ πίη, καὶ πνεύματος ἁγίου πλησθήσεται⁵ ἔτι ἐκ
κοιλίας⁶ μητρὸς αὐτοῦ. Καὶ πολλοὺς τῶν υἱῶν 16
Ἰσραὴλ ἐπιστρέψει ἐπὶ κύριον τὸν θεὸν αὐτῶν: καὶ 17
αὐτὸς προελεύσεται⁷ ἐνώπιον αὐτοῦ ἐν πνεύματι καὶ
δυνάμει Ἡλίου, ἐπιστρέψαι καρδίας πατέρων ἐπὶ
τέκνα, καὶ ἀπειθεῖς⁸ ἐν φρονήσει⁹ δικαίων, ἐτοιμάσαι
κυρίῳ λαὸν κατεσκευασμένον.¹⁰ Καὶ εἶπεν Ζαχαρίας¹¹ 18
πρὸς τὸν ἄγγελον, Κατὰ τί γνώσομαι τοῦτο; Ἐγὼ γὰρ
εἰμι πρεσβύτης,¹² καὶ ἡ γυνή μου προβεβηκυῖα¹³ ἐν
ταῖς ἡμέραις αὐτῆς. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγελος εἶπεν 19
αὐτῷ, Ἐγὼ εἰμι Γαβριήλ¹⁴ ὁ παρεστηκὼς ἐνώπιον τοῦ
θεοῦ: καὶ ἀπεστάλην λαλῆσαι πρὸς σε, καὶ

¹ Ἐλισάβετ, ἡ, Elizabeth, Elisabeth. ² ἀγαλλίασις, εὖ, ἡ, delight, great joy. ³ γέννησις, εὖ, ἡ, nativity, birth. ⁴ σίκερα, τό, beer, liquor. ⁵ πλήθω, fill. ⁶ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ⁷ προέρχομαι, go in front, precede. ⁸ ἀπειθής, disobedient, unbelieving. ⁹ φρόνησις, εὖ, ἡ, way of thinking, insight. ¹⁰ κατασκευάζω, prepare, build. ¹¹ Ζαχαρίας, ου, ὁ, Zacharias, Zechariah. ¹² πρεσβύτης, ου, ὁ, old man. ¹³ προβαίνω, go forward, advance. ¹⁴ Γαβριήλ, ὁ, Gabriel.

εὐαγγελίσασθαι σοι ταῦτα. Καὶ ἰδοὺ, ἔση σιωπῶν¹ καὶ 20
 μὴ δυνάμενος λαλῆσαι, ἄχρι ἥς ἡμέρας γένηται ταῦτα,
 ἀνθ² ὧν οὐκ ἐπίστευσας τοῖς λόγοις μου, οἳτινες
 πληρωθήσονται εἰς τὸν καιρὸν αὐτῶν. Καὶ ἦν ὁ λαὸς 21
 προσδοκῶν³ τὸν Ζαχαρίαν·⁴ καὶ ἐθαύμαζον ἐν τῷ
 χρονίζειν⁵ αὐτὸν ἐν τῷ ναῷ. Ἐξελθὼν δὲ οὐκ ἠδύνατο 22
 λαλῆσαι αὐτοῖς· καὶ ἐπέγνωσαν ὅτι ὀπτασίαν⁶
 ἑώρακεν ἐν τῷ ναῷ· καὶ αὐτὸς ἦν διανεύων⁷ αὐτοῖς,
 καὶ διέμενεν⁸ κωφός.⁹ Καὶ ἐγένετο, ὡς ἐπλήσθησαν¹⁰ 23
 αἱ ἡμέραι τῆς λειτουργίας¹¹ αὐτοῦ, ἀπῆλθεν εἰς τὸν
 οἶκον αὐτοῦ.

Μετὰ δὲ ταύτας τὰς ἡμέρας συνέλαβεν¹² Ἑλισάβετ¹³ ἡ 24
 γυνὴ αὐτοῦ, καὶ περιέκρυβεν¹⁴ ἑαυτὴν μῆνας¹⁵ πέντε,
 λέγουσα ὅτι Οὕτως μοι πεποιήκεν ὁ κύριος ἐν ἡμέραις 25
 αἷς ἐπεῖδεν¹⁶ ἀφελεῖν¹⁷ τὸ ὄνειδος¹⁸ μου ἐν ἀνθρώποις.

¹ σιωπάω, be silent, keep silence. ² ἀντί, instead of, in place of. ³ προσδοκάω, wait for, look for. ⁴ Ζαχαρίας, ου, ὁ, Zacharias, Zechariah. ⁵ χρονίζω, spend or take time, delay. ⁶ ὀπτασία, ας, ἡ, vision, supernatural appearance. ⁷ διανεύω, make a sign, nod continually. ⁸ διαμένω, remain, continue. ⁹ κωφός, deaf, dumb. ¹⁰ πλήθω, fill. ¹¹ λειτουργία, ας, ἡ, service, ministry. ¹² συλλαμβάνω, take, conceive. ¹³ Ἑλισάβετ, ἡ, Elizabeth, Elisabeth. ¹⁴ περικρύπτω, conceal, hide. ¹⁵ μὴν, ὁ, month, certainly. ¹⁶ ἐπεῖδεν, looked upon, regarded. ¹⁷ ἀφαιρέω, take away, smite off. ¹⁸ ὄνειδος, ους, τό, disgrace, reproach.

Ἐν δὲ τῷ μηνί¹ τῷ ἕκτῳ² ἀπεστάλη ὁ ἄγγελος Γαβριήλ³ 26

ὑπὸ τοῦ θεοῦ εἰς πόλιν τῆς Γαλιλαίας, ἧ ὄνομα

Ναζαρέτ,⁴ πρὸς παρθένον⁵ μεμνηστευμένην⁶ ἀνδρί, ᾧ 27

ὄνομα Ἰωσήφ, ἐξ οἴκου Δαυίδ· καὶ τὸ ὄνομα τῆς

παρθένου⁵ Μαριάμ. Καὶ εἰσελθὼν ὁ ἄγγελος πρὸς 28

αὐτὴν εἶπεν, Χαῖρε, κεχαριτωμένη·⁷ ὁ κύριος μετὰ

σοῦ, εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν. Ἡ δὲ ἰδοῦσα 29

διεταράχθη⁸ ἐπὶ τῷ λόγῳ αὐτοῦ, καὶ διελογίζετο⁹

ποταπὸς¹⁰ εἶη ὁ ἀσπασμὸς¹¹ οὗτος. Καὶ εἶπεν ὁ 30

ἄγγελος αὐτῇ, Μὴ φοβοῦ, Μαριάμ· εὗρες γὰρ χάριν

παρὰ τῷ θεῷ. Καὶ ἰδοῦ, συλλήψῃ¹² ἐν γαστρὶ,¹³ καὶ 31

τέξῃ¹⁴ υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν. 32

Οὗτος ἔσται μέγας, καὶ υἱὸς ὑψίστου¹⁵ κληθήσεται:

καὶ δώσει αὐτῷ κύριος ὁ θεὸς τὸν θρόνον Δαυὶδ τοῦ

πατρὸς αὐτοῦ, καὶ βασιλεύσει¹⁶ ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰακώβ 33

εἰς τοὺς αἰῶνας, καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔσται

¹ μῆν, ὁ, month, certainly. ² ἕκτος, sixth. ³ Γαβριήλ, ὁ, Gabriel. ⁴ Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ⁵ παρθένος, ου, ἡ, virgin. ⁶ μεμνηστέω, ask in marriage. ⁷ χαριτόω, bestow favor on, favor highly. ⁸ διαταράσσω, trouble greatly, agitate. ⁹ διαλογίζομαι, debate, reason. ¹⁰ ποταπός, what kind of? what type of? ¹¹ ἀσπασμός, οὔ, ὁ, greeting, salutation. ¹² συλλαμβάνω, take, conceive. ¹³ γαστήρ, τρος, ἡ, belly, womb. ¹⁴ τίκτω, give birth to, bear. ¹⁵ ὑψιστος, highest, most high. ¹⁶ βασιλεύω, reign, rule.

τέλος. Εἶπεν δὲ Μαριάμ πρὸς τὸν ἄγγελον, Πῶς 34
 ἔσται τοῦτο, ἐπεὶ¹ ἄνδρα οὐ γινώσκω; Καὶ ἀποκριθεὶς 35
 ὁ ἄγγελος εἶπεν αὐτῇ, Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται² ἐπὶ
 σέ, καὶ δύναμις ὑψίστου³ ἐπισκιάσει⁴ σοι: διὸ καὶ τὸ
 γεννώμενον ἅγιον κληθήσεται υἱὸς θεοῦ. Καὶ ἰδού, 36
 Ἐλισάβετ⁵ ἡ συγγενής⁶ σου, καὶ αὐτὴ συνειληφυῖα⁷
 υἱὸν ἐν γήρει⁸ αὐτῆς: καὶ οὗτος μὴν⁹ ἕκτος¹⁰ ἐστίν
 αὐτῇ τῇ καλουμένην στειρά.¹¹ Ὅτι οὐκ ἀδυνατήσει¹² 37
 παρὰ τῷ θεῷ πᾶν ῥῆμα. Εἶπεν δὲ Μαριάμ, Ἰδού, ἡ 38
 δούλη¹³ κυρίου: γένοιτό μοι κατὰ τὸ ῥῆμά σου. Καὶ
 ἀπήλθεν ἀπ' αὐτῆς ὁ ἄγγελος.

Ἀναστᾶσα δὲ Μαριάμ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ἐπορεύθη 39
 εἰς τὴν ὄρεινὴν¹⁴ μετὰ σπουδῆς,¹⁵ εἰς πόλιν Ἰούδα,¹⁶ 40
 καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον Ζαχαρίου,¹⁷ καὶ ἡσπάσατο
 τὴν Ἐλισάβετ.⁵ Καὶ ἐγένετο ὡς ἤκουσεν ἡ Ἐλισάβετ⁵ 41

¹ ἐπεὶ, when, since. ² ἐπέρχομαι, come to or upon, approach. ³ ὑψιστος, highest, most high. ⁴ ἐπισκιάζω, overshadow, envelop. ⁵ Ἐλισάβετ, ἡ, Elizabeth, Elisabeth. ⁶ συγγενής, kindred, relative. ⁷ συλλαμβάνω, take, conceive. ⁸ γῆρας, ρως, τό, old age. ⁹ μὴν, ό, month, certainly. ¹⁰ ἕκτος, sixth. ¹¹ στειρός, barren. ¹² ἀδυνατέω, be unable, be impossible. ¹³ δούλη, ἡς, ἡ, female slave, bondwoman. ¹⁴ ὄρεινός, hill country, mountainous. ¹⁵ σπουδῇ, ἡς, ἡ, haste, diligence. ¹⁶ Ἰούδα, ό, Judah, Judas. ¹⁷ Ζαχαρίας, ου, ό, Zacharias, Zechariah.

τὸν ἀσπασμὸν¹ τῆς Μαρίας, ἐσκίρτησεν² τὸ βρέφος³
 ἐν τῇ κοιλίᾳ⁴ αὐτῆς· καὶ ἐπλήσθη⁵ πνεύματος ἁγίου ἢ
 Ἑλισάβετ,⁶ καὶ ἀνεφώνησεν⁷ φωνῇ μεγάλῃ, καὶ εἶπεν, 42
 Εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν, καὶ εὐλογημένος ὁ
 καρπὸς τῆς κοιλίας⁴ σου. Καὶ πόθεν⁸ μοι τοῦτο, ἵνα 43
 ἔλθῃ ἡ μήτηρ τοῦ κυρίου μου πρὸς με; Ἴδου γάρ, ὡς 44
 ἐγένετο ἡ φωνὴ τοῦ ἀσπασμοῦ¹ σου εἰς τὰ ὠτά μου,
 ἐσκίρτησεν² τὸ βρέφος³ ἐν ἀγαλλιάσει⁹ ἐν τῇ κοιλίᾳ⁴
 μου. Καὶ μακαρία ἡ πιστεύσασα, ὅτι ἔσται τελείωσις¹⁰ 45
 τοῖς λελαλημένοις αὐτῇ παρὰ κυρίου. Καὶ εἶπεν 46
 Μαριάμ, Μεγαλύνει¹¹ ἡ ψυχὴ μου τὸν κύριον, καὶ 47
 ἡγαλλίασεν¹² τὸ πνεῦμά μου ἐπὶ τῷ θεῷ τῷ σωτῆρί¹³
 μου. Ὅτι ἐπέβλεψεν¹⁴ ἐπὶ τὴν ταπείνωσιν¹⁵ τῆς 48
 δούλης¹⁶ αὐτοῦ. Ἴδου γάρ, ἀπὸ τοῦ νῦν μακαριοῦσίν¹⁷
 με πᾶσαι αἱ γενεαί. Ὅτι ἐποίησέν μοι μεγαλεῖα¹⁸ ὁ 49

¹ ἀσπασμός, οὐ, ὁ, greeting, salutation. ² σκιρτάω, leap, leap for joy. ³ βρέφος, οὐς, τό, unborn or a newborn child, baby. ⁴ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ⁵ πλήθω, fill. ⁶ Ἑλισάβετ, ἡ, Elizabeth, Elisabeth. ⁷ ἀναφωνέω, cry out, call out. ⁸ πόθεν, from where? whence. ⁹ ἀγαλλίασις, εως, ἡ, delight, great joy. ¹⁰ τελείωσις, εως, ἡ, perfection, fulfillment. ¹¹ μεγαλύνω, make or declare great, enlarge. ¹² ἀγαλλιάω, rejoice, am full of joy. ¹³ σωτήρ, ἦρος, ὁ, savior, deliverer. ¹⁴ ἐπιβλέπω, look on (with favor), have regard for. ¹⁵ ταπείνωσις, εως, ἡ, humiliation, humble state. ¹⁶ δούλη, ἡς, ἡ, female slave, bondwoman. ¹⁷ μακαρίζω, consider blessed, happy. ¹⁸ μεγαλεῖος, greatness, magnificence.

δυνατός, καὶ ἅγιον τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Καὶ τὸ ἔλεος¹ 50
αὐτοῦ εἰς γενεὰς γενεῶν τοῖς φοβουμένοις αὐτόν. 51
Ἐποίησεν κράτος² ἐν βραχίονι³ αὐτοῦ: διεσκόρπισεν⁴
ὑπερηφάνους⁵ διανοίᾳ⁶ καρδίας αὐτῶν. Καθεῖλεν⁷ 52
δυνάστας⁸ ἀπὸ θρόνων, καὶ ὕψωσεν⁹ ταπεινούς.¹⁰ 53
Πεινῶντας¹¹ ἐνέπλησεν¹² ἀγαθῶν, καὶ πλουτοῦντας¹³
ἐξαπέστειλεν¹⁴ κενούς.¹⁵ Ἀντελάβετο¹⁶ Ἰσραὴλ παιδὸς 54
αὐτοῦ, μνησθῆναι¹⁸ ἐλέους,¹ καθὼς ἐλάλησεν πρὸς 55
τοὺς πατέρας ἡμῶν, τῷ Ἀβραάμ καὶ τῷ σπέρματι
αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα.

Ἐμείνεν δὲ Μαριάμ σὺν αὐτῇ ὥσει¹⁹ μῆνας²⁰ τρεῖς, καὶ 56
ὑπέστρεψεν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς.

¹ ἔλεος, ους, ὁ, pity, mercy. ² κράτος, ους, τό, power, dominion. ³ βραχίον, ονος, ὁ, arm, strength. ⁴ διασκορπίζω, scatter, separate. ⁵ ὑπερήφανος, arrogant, haughty. ⁶ διάνοια, ας, ἡ, mind, understanding. ⁷ καθαιρέω, take down, pull down. ⁸ δυνάστης, ου, ὁ, ruler, sovereign. ⁹ ὑψόω, lift up, exalt. ¹⁰ ταπεινός, humble, downcast. ¹¹ πεινάω, hunger, am hungry. ¹² ἐμπίπλημι, fill up, satisfy. ¹³ πλουτέω, be rich, become rich. ¹⁴ ἐξαποστέλλω, send forth. ¹⁵ κενός, empty, vain. ¹⁶ ἀντιλαμβάνομαι, help, take part in. ¹⁷ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ¹⁸ μνησθῆναι, remember, recall. ¹⁹ ὥσει, like, about. ²⁰ μῆν, ὁ, month, certainly.

Τῇ δὲ Ἑλισάβετ¹ ἐπλήσθη² ὁ χρόνος τοῦ τεκεῖν³ αὐτήν, 57
 καὶ ἐγέννησεν υἱόν. Καὶ ἤκουσαν οἱ περίοικοι⁴ καὶ οἱ 58
 συγγενεῖς⁵ αὐτῆς ὅτι ἐμεγάλυνεν⁶ κύριος τὸ ἔλεος⁷
 αὐτοῦ μετ' αὐτῆς, καὶ συνέχαιρον⁸ αὐτῇ. Καὶ ἐγένετο 59
 ἐν τῇ ὀγδόῃ⁹ ἡμέρᾳ, ἦλθον περιτεμεῖν¹⁰ τὸ παιδίον:
 καὶ ἐκάλουν αὐτὸ ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ πατρὸς αὐτοῦ
 Ζαχαρίαν.¹¹ Καὶ ἀποκριθεῖσα ἡ μήτηρ αὐτοῦ εἶπεν, 60
 Οὐχί, ἀλλὰ κληθήσεται Ἰωάννης. Καὶ εἶπον πρὸς 61
 αὐτὴν ὅτι Οὐδεὶς ἐστὶν ἐν τῇ συγγενείᾳ¹² σου ὃς
 καλεῖται τῷ ὀνόματι τούτῳ. Ἐνένευον¹³ δὲ τῷ πατρὶ 62
 αὐτοῦ, τὸ τί ἂν θέλοι καλεῖσθαι αὐτόν. Καὶ αἰτήσας 63
 πινακίδιον¹⁴ ἔγραψεν, λέγων, Ἰωάννης ἐστὶν τὸ ὄνομα
 αὐτοῦ: καὶ ἐθαύμασαν πάντες. Ἀνεώχθη δὲ τὸ στόμα 64
 αὐτοῦ παραχρῆμα¹⁵ καὶ ἡ γλῶσσα αὐτοῦ, καὶ ἐλάλει
 εὐλογῶν τὸν θεόν. Καὶ ἐγένετο ἐπὶ πάντας φόβος τοὺς 65
 περιουκοῦντας¹⁶ αὐτούς: καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ὄρεινῃ¹⁷ τῆς

¹ Ἑλισάβετ, ἡ, Elizabeth, Elisabeth. ² πλήθω, fill. ³ τίκτω, give birth to, bear. ⁴ περίοικος, ου, ὁ, living around, in the neighborhood. ⁵ συγγενής, kindred, relative. ⁶ μεγαλύνω, make or declare great, enlarge. ⁷ ἔλεος, ους, ὁ, pity, mercy. ⁸ συχαίρω, rejoice with. ⁹ ὀγδοος, eighth. ¹⁰ περιτέμνω, circumcize, circumcise. ¹¹ Ζαχαρίας, ου, ὁ, Zacharias, Zechariah. ¹² συγγένεια, ας, ἡ, kinship, relatives. ¹³ ἐνενέω, nod, make signs. ¹⁴ πινακίδιον, ου, τό, tablet for writing. ¹⁵ παραχρῆμα, immediately, instantly. ¹⁶ περιουικέω, be in the neighborhood of. ¹⁷ ὄρεινός, hill country, mountainous.

Ἰουδαίας διελαλεῖτο¹ πάντα τὰ ῥήματα ταῦτα. Καὶ 66
 ἔθεντο πάντες οἱ ἀκούσαντες ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν,
 λέγοντες, Τί ἄρα² τὸ παιδίον τοῦτο ἔσται; Καὶ χεῖρ
 κυρίου ἦν μετ' αὐτοῦ.

Καὶ Ζαχαρίας³ ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐπλήσθη⁴ πνεύματος 67
 ἁγίου, καὶ προεφήτευσεν,⁵ λέγων, Εὐλογητὸς⁶ κύριος 68
 ὁ θεὸς τοῦ Ἰσραήλ, ὅτι ἐπεσκέψατο⁷ καὶ ἐποίησεν
 λύτρωσιν⁸ τῷ λαῷ αὐτοῦ, καὶ ἡγείρειν κέρας⁹ 69
 σωτηρίας ἡμῖν ἐν τῷ οἴκῳ Δαυὶδ τοῦ παιδὸς¹⁰ αὐτοῦ –
 καθὼς ἐλάλησεν διὰ στόματος τῶν ἁγίων τῶν ἀπ' 70
 αἰῶνος προφητῶν αὐτοῦ – σωτηρίαν ἐξ ἐχθρῶν ἡμῶν, 71
 καὶ ἐκ χειρὸς πάντων τῶν μισούντων ἡμᾶς: ποιῆσαι 72
 ἔλεος¹¹ μετὰ τῶν πατέρων ἡμῶν, καὶ μνησθῆναι¹²
 διαθήκης ἁγίας αὐτοῦ, ὅρκον¹³ ὃν ὤμοσεν¹⁴ πρὸς 73
 Ἀβραὰμ τὸν πατέρα ἡμῶν, τοῦ δοῦναι ἡμῖν, ἀφόβως,¹⁵ 74

¹ διαλαλέω, discuss, converse together. ² ἄρα, so? (introduces a question). ³ Ζαχαρίας, ου, δ, Zacharias, Zechariah. ⁴ πληθῶ, fill. ⁵ προφητεύω, prophesy, foretell. ⁶ εὐλογητός, well spoken of, blessed. ⁷ ἐπισκέπτομαι, visit, have a care for. ⁸ λύτρωσις, εως, ή, ransoming, redemption. ⁹ κέρας, ατος, τό, horn. ¹⁰ παῖς, ό, male or female child, servant. ¹¹ ἔλεος, ους, ό, pity, mercy. ¹² μιμνήσκομαι, remember, recall. ¹³ ὅρκος, ου, ό, oath. ¹⁴ ὀμνύω, swear, take an oath. ¹⁵ ἀφόβως, fearlessly.

ἐκ χειρὸς τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν ῥυσθέντας,¹ λατρεύειν²
 αὐτῷ ἐν ὁσιότητι³ καὶ δικαιοσύνῃ ἐνώπιον αὐτοῦ 75
 πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ἡμῶν. Καὶ σύ, παιδίον, 76
 προφήτης ὑψίστου⁴ κληθήσῃ: προπορεύσῃ⁵ γὰρ πρὸ
 προσώπου κυρίου ἐτοιμάσαι ὁδοὺς αὐτοῦ: τοῦ δοῦναι 77
 γνῶσιν⁶ σωτηρίας τῷ λαῷ αὐτοῦ ἐν ἀφέσει⁷ ἁμαρτιῶν
 αὐτῶν, διὰ σπλάγχνα⁸ ἐλέους⁹ θεοῦ ἡμῶν, ἐν οἷς 78
 ἐπεσκέψατο¹⁰ ἡμᾶς ἀνατολῇ¹¹ ἐξ ὕψους,¹² ἐπιφᾶναι¹³ 79
 τοῖς ἐν σκότει¹⁴ θανάτου καθημένοις, τοῦ
 κατευθύναι¹⁵ τοὺς πόδας ἡμῶν εἰς ὁδὸν εἰρήνης.

Τὸ δὲ παιδίον ἡὔξανεν¹⁶ καὶ ἐκραταιοῦτο¹⁷ πνεύματι, καὶ 80
 ἦν ἐν ταῖς ἐρήμοις ἕως ἡμέρας ἀναδείξεως¹⁸ αὐτοῦ
 πρὸς τὸν Ἰσραήλ.

¹ ῥύομαι, rescue, save. ² λατρεύω, serve, worship. ³ ὁσιότης, ἡτος, ἡ, piety, holiness. ⁴ ὑψιστος, highest, most high. ⁵ προπορεύομαι, go on before, precede. ⁶ γνῶσις, εως, ἡ, wisdom, knowledge. ⁷ ἀφεσις, εως, ἡ, release, forgiveness. ⁸ σπλάγχνα, ων, τά, bowels, compassion. ⁹ ἔλεος, ους, ὁ, pity, mercy. ¹⁰ ἐπισκέπτομαι, visit, have a care for. ¹¹ ἀνατολή, ἡς, ἡ, east, dawn. ¹² ὕψος, ους, τό, height, heaven. ¹³ ἐπιφαίνω, appear, shine. ¹⁴ σκιά, ἄς, ἡ, shadow, thick darkness. ¹⁵ κατευθύνω, lead, direct. ¹⁶ αὐξάνω, cause to grow, increase. ¹⁷ κραταιώω, strengthen, confirm. ¹⁸ ἀνάδειξις, εως, ἡ, commissioning, installation.

Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, ἐξῆλθεν δόγμα¹ 2
 παρὰ Καίσαρος² Αὐγούστου,³ ἀπογράφεσθαι⁴ πᾶσαν
 τὴν οἰκουμένην.⁵ Αὕτη ἡ ἀπογραφὴ⁶ πρώτη ἐγένετο 2
 ἡγεμονεύοντος⁷ τῆς Συρίας⁸ Κυρηνίου.⁹ Καὶ 3
 ἐπορεύοντο πάντες ἀπογράφεσθαι,⁴ ἕκαστος εἰς τὴν
 ἰδίαν πόλιν. Ἀνέβη δὲ καὶ Ἰωσήφ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, 4
 ἐκ πόλεως Ναζαρέτ,¹⁰ εἰς τὴν Ἰουδαίαν, εἰς πόλιν
 Δαυὶδ, ἣτις καλεῖται Βηθλέεμ,¹¹ διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ἐξ
 οἴκου καὶ πατριάς¹² Δαυὶδ, ἀπογράψασθαι⁴ σὺν 5
 Μαριάμ τῇ μεμνηστευμένῃ¹³ αὐτῷ γυναικί, οὔσῃ
 ἐγκύῳ.¹⁴ Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ εἶναι αὐτοὺς ἐκεῖ, 6
 ἐπλήσθησαν¹⁵ αἱ ἡμέραι τοῦ τεκεῖν¹⁶ αὐτήν. Καὶ 7
 ἔτεκεν¹⁶ τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον,¹⁷ καὶ
 ἐσπαργάνωσεν¹⁸ αὐτόν, καὶ ἀνέκλινεν¹⁹ αὐτὸν ἐν τῇ
 φάτνῃ,²⁰ διότι²¹ οὐκ ἦν αὐτοῖς τόπος ἐν τῷ

¹ δόγμα, τος, τό, a public decree, ordinance. ² Καῖσαρ, ος, ό, Caesar. ³ Αὐγουστος, ου, ό, Augustus. ⁴ ἀπογράφω, register, enroll. ⁵ οἰκουμένη, ης, ή, inhabited world. ⁶ ἀπογραφή, ής, ή, census, registration. ⁷ ἡγεμονεύω, be governor, rule. ⁸ Συρία, ας, ή, Syria. ⁹ Κυρήνιος, ου, ό, Quirinius. ¹⁰ Ναζαρέτ, ή, Nazareth. ¹¹ Βηθλεέμ, ή, Bethlehem. ¹² πατριά, ας, ή, lineage, family. ¹³ μνηστεύω, ask in marriage. ¹⁴ ἐγκυος, pregnant. ¹⁵ πλήθω, fill. ¹⁶ τίκω, give birth to, bear. ¹⁷ πρωτότοκος, first-born. ¹⁸ σπαργάνω, wrap in cloths. ¹⁹ ἀνακλίνω, lay upon, lay down. ²⁰ φάτνη, ης, ή, manger, stall. ²¹ διότι, because, on this account.

καταλύματι.¹

Καὶ ποιμένες² ἦσαν ἐν τῇ χώρᾳ³ τῇ αὐτῇ ἀγραυλοῦντες⁴ 8
καὶ φυλάσσοντες φυλακὰς τῆς νυκτὸς ἐπὶ τὴν
ποίμνην⁵ αὐτῶν. Καὶ ἰδοὺ, ἄγγελος κυρίου ἐπέστη⁶ 9
αὐτοῖς, καὶ δόξα κυρίου περιέλαμψεν⁷ αὐτούς· καὶ
ἐφοβήθησαν φόβον μέγαν. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἄγγελος, 10
Μὴ φοβεῖσθε· ἰδοὺ γάρ, εὐαγγελίζομαι ὑμῖν χαρὰν
μεγάλην, ἣτις ἔσται παντὶ τῷ λαῷ· ὅτι ἐτέχθη⁸ ὑμῖν 11
σήμερον σωτήρ,⁹ ὃς ἔστιν χριστὸς κύριος, ἐν πόλει
Δαυίδ. Καὶ τοῦτο ὑμῖν τὸ σημεῖον· εὐρήσετε βρέφος¹⁰ 12
ἐσπαργανωμένον,¹¹ κείμενον¹² ἐν φάτνῃ.¹³ Καὶ 13
ἐξαίφνης¹⁴ ἐγένετο σὺν τῷ ἀγγέλῳ πλῆθος στρατιᾶς¹⁵
οὐρανοῦ,¹⁶ αἰνοῦντων¹⁷ τὸν θεόν, καὶ λεγόντων, Δόξα 14
ἐν ὑψίστοις¹⁸ θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη· ἐν ἀνθρώποις
εὐδοκία.¹⁹

¹ καταλύμα, τος, τό, lodging place, inn. ² ποιμήν, ἐνος, ὁ, shepherd. ³ χώρα, ας, ἡ, land, region. ⁴ ἀγραυλέω, live outdoors. ⁵ ποίμνη, ης, ἡ, flock. ⁶ ἐπίστημι, stand over, come upon. ⁷ περιλάμπω, shine around. ⁸ τίκτω, give birth to, bear. ⁹ σωτήρ, ἥρος, ὁ, savior, deliverer. ¹⁰ βρέφος, ους, τό, unborn or a newborn child, baby. ¹¹ σπαργανώω, wrap in cloths. ¹² κεῖμαι, lie, be laid. ¹³ φάτνη, ης, ἡ, manger, stall. ¹⁴ ἐξαίφνης, suddenly, unexpectedly. ¹⁵ στρατιά, ᾶς, ἡ, host, army. ¹⁶ οὐράνιος, heavenly, in heaven. ¹⁷ αἰνέω, praise. ¹⁸ ὑψίστος, highest, most high. ¹⁹ εὐδοκία, ας, ἡ, good pleasure, good-will.

Καὶ ἐγένετο, ὡς ἀπῆλθον ἀπ' αὐτῶν εἰς τὸν οὐρανὸν οἱ 15

ἄγγελοι, καὶ οἱ ἄνθρωποι οἱ ποιμένες¹ εἶπον πρὸς ἀλλήλους, Διέλθωμεν δὴ² ἕως Βηθλέεμ,³ καὶ ἴδωμεν τὸ ῥῆμα τοῦτο τὸ γεγονός, ὃ ὁ κύριος ἐγνώρισεν⁴ ἡμῖν.

Καὶ ἦλθον σπεύσαντες,⁵ καὶ ἀνεῦρον⁶ τὴν τε Μαριὰμ 16 καὶ τὸν Ἰωσήφ, καὶ τὸ βρέφος⁷ κείμενον⁸ ἐν τῇ φάτνῃ.⁹

Ἰδόντες δὲ διεγνώρισαν¹⁰ περὶ τοῦ ῥήματος τοῦ 17

λαληθέντος αὐτοῖς περὶ τοῦ παιδίου τούτου. Καὶ 18

πάντες οἱ ἀκούσαντες ἐθαύμασαν περὶ τῶν

λαληθέντων ὑπὸ τῶν ποιμένων¹ πρὸς αὐτούς. Ἡ δὲ 19

Μαριὰμ πάντα συνετήρει¹¹ τὰ ῥήματα ταῦτα,

συμβάλλουσα¹² ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς. Καὶ ὑπέστρεψαν 20

οἱ ποιμένες,¹ δοξάζοντες καὶ αἰνοῦντες¹³ τὸν θεὸν ἐπὶ

πᾶσιν οἷς ἤκουσαν καὶ εἶδον, καθὼς ἐλαλήθη πρὸς

αὐτούς.

¹ ποιμήν, ἐνος, ὁ, shepherd. ² δὴ, also, indeed. ³ Βηθλεέμ, ἡ, Bethlehem. ⁴ γνωρίζω, make known, declare. ⁵ σπεύδω, hasten, urge on. ⁶ ἀνευρίσκω, find out, look for. ⁷ βρέφος, οὗς, τό, unborn or a newborn child, baby. ⁸ κείμεναι, lie, be laid. ⁹ φάτνη, ης, ἡ, manger, stall. ¹⁰ διαγνομίω, tell abroad, make known. ¹¹ συντηρέω, preserve, treasure. ¹² συμβάλλω, discuss, consider. ¹³ αἰνέω, praise.

Καὶ ὅτε ἐπλήσθησαν¹ ἡμέραι ὀκτώ² τοῦ περιτεμεῖν³ 21

αὐτόν, καὶ ἐκλήθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦς, τὸ κληθέν

ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου πρὸ τοῦ συλληφθῆναι⁴ αὐτὸν ἐν τῇ

κοιλίᾳ.⁵

Καὶ ὅτε ἐπλήσθησαν¹ αἱ ἡμέραι τοῦ καθαρισμοῦ⁶ αὐτῶν 22

κατὰ τὸν νόμον Μωσέως, ἀνήγαγον⁷ αὐτὸν εἰς

Ἱεροσόλυμα, παραστήσαι τῷ κυρίῳ – καθὼς 23

γέγραπται ἐν νόμῳ κυρίου ὅτι Πᾶν ἄρσεν⁸ διανοίγον⁹

μήτραν¹⁰ ἅγιον τῷ κυρίῳ κληθήσεται – καὶ τοῦ 24

δοῦναι θυσίαν¹¹ κατὰ τὸ εἰρημένον ἐν νόμῳ κυρίου,

Ζεῦγος¹² τρυγόνων¹³ ἢ δύο νεοσσούς¹⁴ περιστερῶν.¹⁵ 25

Καὶ ἰδοὺ, ἦν ἄνθρωπος ἐν Ἱερουσαλὴμ, ᾧ ὄνομα

Συμεών,¹⁶ καὶ ὁ ἄνθρωπος οὗτος δίκαιος καὶ εὐλαβής,¹⁷

προσδεχόμενος¹⁸ παράκλησιν¹⁹ τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ

πνεῦμα ἦν ἅγιον ἐπ' αὐτόν. Καὶ ἦν αὐτῷ 26

¹ πλήθω, fill. ² ὀκτώ, eight. ³ περιτέμνω, circumcize, circumcise. ⁴ συλλαμβάνω, take, conceive. ⁵ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ⁶ καθαρισμός, οὔ, ὁ, cleansing, purification. ⁷ ἀνάγω, lead up, restore. ⁸ ἄρσεν, male. ⁹ διανοίγω, open up completely, open fully. ¹⁰ μήτρα, ας, ἡ, womb. ¹¹ θυσία, ας, ἡ, sacrifice. ¹² ζεῦγος, ους, τό, yoke, team. ¹³ τρυγόνων, ὄνος, ἡ, small pigeon, turtledove. ¹⁴ νεοσσός, ὁ, young bird, young one. ¹⁵ περιστερά, ἄς, ἡ, dove. ¹⁶ Συμεών, ὁ, Simeon, Simeon. ¹⁷ εὐλαβής, devout, God-fearing. ¹⁸ προσδέχομαι, receive, wait for. ¹⁹ παράκλησις, εως, ἡ, exhortation, consolation.

κεχηρηματισμένον¹ ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, μὴ
 ἰδεῖν θάνατον πρὶν² ἢ ἰδῆ τὸν χριστὸν κυρίου. Καὶ 27
 ἦλθεν ἐν τῷ πνεύματι εἰς τὸ ἱερόν· καὶ ἐν τῷ
 εἰσαγαγεῖν³ τοὺς γονεῖς⁴ τὸ παιδίον Ἰησοῦν, τοῦ
 ποιῆσαι αὐτοὺς κατὰ τὸ εἰθισμένον⁵ τοῦ νόμου περὶ
 αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς ἐδέξατο αὐτὸ εἰς τὰς ἀγκάλας⁶ αὐτοῦ, 28
 καὶ εὐλόγησεν τὸν θεόν, καὶ εἶπεν, Νῦν ἀπολύεις τὸν 29
 δοῦλόν σου, δέσποτα,⁷ κατὰ τὸ ῥῆμά σου, ἐν εἰρήνῃ: 30
 ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν⁸ σου, ὃ 31
 ἡτοίμασας κατὰ πρόσωπον πάντων τῶν λαῶν: φῶς 32
 εἰς ἀποκάλυψιν⁹ ἐθνῶν, καὶ δόξαν λαοῦ σου Ἰσραήλ. 33
 Καὶ ἦν Ἰωσήφ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ θαυμάζοντες ἐπὶ
 τοῖς λαλουμένοις περὶ αὐτοῦ. Καὶ εὐλόγησεν αὐτοὺς 34
 Συμεών,¹⁰ καὶ εἶπεν πρὸς Μαριὰμ τὴν μητέρα αὐτοῦ,
 Ἰδοὺ, οὗτος κείται¹¹ εἰς πτώσιν¹² καὶ ἀνάστασιν
 πολλῶν ἐν τῷ Ἰσραήλ, καὶ εἰς σημεῖον ἀντιλεγόμενον:

¹ χρηματίζω, instruct, reveal. ² πρὶν, before, formerly. ³ εἰσάγω, lead in, bring in. ⁴ γονεὺς, εἰς, ὁ, parent. ⁵ ἐθίζω, accustom. ⁶ ἀγκάλη, ἡς, ἡ, arm. ⁷ δεσπότης, οὗ, ὁ, master, lord. ⁸ σωτήριος, saving, bringing salvation. ⁹ ἀποκάλυψις, εἰς, ἡ, revelation, unveiling. ¹⁰ Συμεών, ὁ, Simeon, Simeon. ¹¹ κείται, lie, be laid. ¹² πτώσις, εἰς, ἡ, fall, falling. ¹³ ἀντιλέγω, speak against, oppose.

καὶ σοῦ δὲ αὐτῆς τὴν ψυχὴν διελεύσεται ῥομφαία:¹ 35

ὅπως ἂν ἀποκαλυφθῶσιν² ἐκ πολλῶν καρδιῶν

διαλογισμοί.³ Καὶ ἦν Ἄννα⁴ προφήτις,⁵ θυγάτηρ⁶ 36

Φανουήλ,⁷ ἐκ φυλῆς Ἀσήρ⁸ – αὕτη προβεβηκυῖα⁹ ἐν

ἡμέραις πολλαῖς, ζήσασα ἔτη μετὰ ἀνδρὸς ἑπτὰ ἀπὸ

τῆς παρθενίας¹⁰ αὐτῆς, καὶ αὕτη χήρα¹¹ ὡς ἐτῶν 37

ὀγδοήκοντα¹² τεσσάρων – ἥ οὐκ ἀφίστατο¹³ ἀπὸ τοῦ

ἱεροῦ, νηστείας¹⁴ καὶ δεήσεων¹⁵ λατρεύουσα¹⁶ νύκτα

καὶ ἡμέραν. Καὶ αὕτη αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἐπιστάσα¹⁷ 38

ἀνθωμολογεῖτο¹⁸ τῷ κυρίῳ, καὶ ἐλάλει περὶ αὐτοῦ

πᾶσιν τοῖς προσδεχομένοις¹⁹ λύτρωσιν²⁰ ἐν

Ἱερουσαλὴμ. Καὶ ὡς ἐτέλεσαν²¹ ἅπαντα τὰ κατὰ τὸν 39

νόμον κυρίου, ὑπέστρεψαν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, εἰς τὴν

πόλιν ἐαυτῶν Ναζαρέτ.²²

¹ ῥομφαία, ας, ἡ, sword, piercing grief. ² ἀποκαλύπτω, reveal, uncover. ³ διαλογισμός, οὐ, ὁ, reasoning, questioning. ⁴ Ἄννα, ας, ἡ, Anna. ⁵ προφήτις, ἴδος, ἡ, prophet, prophetess. ⁶ θυγάτηρ, τρος, ἡ, daughter. ⁷ Φανουήλ, ὁ, Phanuel. ⁸ Ἀσήρ, ὁ, Asher. ⁹ προβαίνειν, go forward, advance. ¹⁰ παρθενία, ας, ἡ, virginity. ¹¹ χήρα, ας, ἡ, widow. ¹² ὀγδοήκοντα, eighty, 80. ¹³ ἀφίστημι, withdraw, depart. ¹⁴ νηστεία, ας, ἡ, fasting, fast. ¹⁵ δεήσις, εως, ἡ, entreaty, prayer. ¹⁶ λατρεύω, serve, worship. ¹⁷ ἐφίστημι, stand over, come upon. ¹⁸ ἀνθωμολογέομαι, praise, give thanks. ¹⁹ προσδέχομαι, receive, wait for. ²⁰ λύτρωσις, εως, ἡ, ransoming, redemption. ²¹ τελέω, finish, fulfill. ²² Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth.

Τὸ δὲ παιδίον ἡῤξανεν,¹ καὶ ἐκραταιοῦτο² πνεύματι, 40

πληρούμενον σοφίας· καὶ χάρις θεοῦ ἦν ἐπ' αὐτό.

Καὶ ἐπορεύοντο οἱ γονεῖς³ αὐτοῦ κατ' ἔτος εἰς 41

Ἱερουσαλὴμ τῇ ἑορτῇ⁴ τοῦ Πάσχα.⁵ Καὶ ὅτε ἐγένετο 42

ἐτῶν δώδεκα, ἀναβάντων αὐτῶν εἰς Ἱεροσόλυμα κατὰ

τὸ ἔθος⁶ τῆς ἑορτῆς,⁴ καὶ τελειωσάντων⁷ τὰς ἡμέρας, 43

ἐν τῷ ὑποστρέφειν αὐτοῦς, ὑπέμεινεν⁸ Ἰησοῦς ὁ παῖς⁹

ἐν Ἱερουσαλὴμ· καὶ οὐκ ἔγνω Ἰωσήφ καὶ ἡ μήτηρ

αὐτοῦ· νομίσαντες¹⁰ δὲ αὐτὸν ἐν τῇ συνοδίᾳ¹¹ εἶναι, 44

ἦλθον ἡμέρας ὁδόν, καὶ ἀνεζήτουν¹² αὐτὸν ἐν τοῖς

συγγενέσιν¹³ καὶ ἐν τοῖς γνωστοῖς·¹⁴ καὶ μὴ εὐρόντες 45

αὐτόν, ὑπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλὴμ, ζητοῦντες αὐτόν.

Καὶ ἐγένετο, μεθ' ἡμέρας τρεῖς εὗρον αὐτὸν ἐν τῷ 46

ιερῷ, καθεζόμενον¹⁵ ἐν μέσῳ τῶν διδασκάλων, καὶ

ἀκούοντα αὐτῶν, καὶ ἐπερωτῶντα αὐτούς. Ἐξίσταντο 47

¹ αὐξάνω, cause to grow, increase. ² κραταιόω, strengthen, confirm. ³ γονεῖς, ἑως, ὁ, parent. ⁴ ἑορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ⁵ πάσχα, τό, passover, passover feast. ⁶ ἔθος, οὗς, τό, custom. ⁷ τελειόω, fill, fulfill. ⁸ ὑπομένω, tarry, endure. ⁹ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ¹⁰ νομίζω, suppose, think. ¹¹ συνοδία, ας, ἡ, caravan, company traveling together. ¹² ἀναζητέω, look, search. ¹³ συγγενής, kindred, relative. ¹⁴ γνωστός, known, acquaintance. ¹⁵ καθέζομαι, sit down, am sitting. ¹⁶ ἐξίστημι, amaze, be amazed.

δὲ πάντες οἱ ἀκούοντες αὐτοῦ ἐπὶ τῇ συνέσει¹ καὶ ταῖς
ἀποκρίσεσιν² αὐτοῦ. Καὶ ἰδόντες αὐτὸν ἐξεπλάγησαν·³ 48
καὶ πρὸς αὐτὸν ἡ μήτηρ αὐτοῦ εἶπεν, Τέκνον, τί
ἐποίησας ἡμῖν οὕτως; Ἰδού, ὁ πατήρ σου καγὼ
ὀδυνώμενοι⁴ ἐζητοῦμέν σε. Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς, Τί 49
ὅτι ἐζητεῖτέ με; Οὐκ ᾔδειτε ὅτι ἐν τοῖς τοῦ πατρός μου
δεῖ εἶναί με; Καὶ αὐτοὶ οὐ συνήκαν⁵ τὸ ῥῆμα ὃ 50
ἐλάλησεν αὐτοῖς. Καὶ κατέβη μετ' αὐτῶν, καὶ ἦλθεν 51
εἰς Ναζαρέτ·⁶ καὶ ἦν ὑποτασσόμενος αὐτοῖς. Καὶ ἡ
μήτηρ αὐτοῦ διετήρει⁷ πάντα τὰ ῥήματα ταῦτα ἐν τῇ
καρδίᾳ αὐτῆς.

Καὶ Ἰησοῦς προέκοπτεν⁸ σοφία καὶ ἡλικία,⁹ καὶ χάριτι 52
παρὰ θεῷ καὶ ἀνθρώποις.

¹ σύνεσις, εως, ἡ, understanding, insight. ² ἀπόκρισις, εως, ἡ, answer, reply. ³ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ⁴ ὀδυνάω, torment, pain. ⁵ συνίημι, understand, consider. ⁶ Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ⁷ διατηρέω, keep free of, keep safe. ⁸ προκόπτω, proceed, advance. ⁹ ἡλικία, ας, ἡ, maturity, age.

Ἐν ἔτει δὲ πεντεκαιδεκάτῳ¹ τῆς ἡγεμονίας² Τιβερίου³ 3

Καίσαρος,⁴ ἡγεμονεύοντος⁵ Ποντίου⁶ Πιλάτου τῆς

Ἰουδαίας, καὶ τετραρχούντος⁷ τῆς Γαλιλαίας Ἡρώδου,

Φιλίππου δὲ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ τετραρχούντος⁷ τῆς

Ἰτουραίας⁸ καὶ Τραχωνίτιδος⁹ χώρας,¹⁰ καὶ Λυσανίου

τῆς Ἀβιληνῆς τετραρχούντος,⁷ ἐπὶ ἀρχιερέως Ἄννα¹² 2

καὶ Καϊάφα,¹³ ἐγένετο ῥῆμα θεοῦ ἐπὶ Ἰωάννην τὸν

Ζαχαρίου¹⁴ υἱὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ. Καὶ ἦλθεν εἰς πᾶσαν 3

τὴν περίχωρον¹⁵ τοῦ Ἰορδάνου,¹⁶ κηρύσσων βάπτισμα

μετανοίας¹⁸ εἰς ἄφεσιν¹⁹ ἁμαρτιῶν· ὡς γέγραπται ἐν 4

βίβλῳ²⁰ λόγων Ἡσαΐου²¹ τοῦ προφήτου, λέγοντος,

Φωνὴ βοῶντος²² ἐν τῇ ἐρήμῳ, Ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν

κυρίου· εὐθείας²³ ποιεῖτε τὰς τρίβους²⁴ αὐτοῦ. Πᾶσα 5

φάραγξ²⁵ πληρωθήσεται, καὶ πᾶν ὄρος καὶ βουνὸς²⁶

¹ πεντεκαιδέκατος, fifteenth. ² ἡγεμονία, ας, ἡ, rule, management. ³ Τιβερίος, ου, ὁ, Tiberius. ⁴ Καίσαρ, ος, ὁ, Caesar.

⁵ ἡγεμονεύω, be governor, rule. ⁶ Πόντιος, ου, ὁ, Pontius. ⁷ τετραρχέω, rule over as a tetrarch. ⁸ Ἰτουραῖος, Ituraea, Ituraean. ⁹ Τραχωνίτις, ιδος, ἡ, Trachonitis. ¹⁰ χώρα, ας, ἡ, land, region. ¹¹ Λυσανίας, ου, ὁ, Lysanias. ¹² Ἄννας, α, ὁ, Annas. ¹³ Καϊάφας, α, ὁ, Caiaphas. ¹⁴ Ζαχαρίας, ου, ὁ, Zacharias, Zechariah. ¹⁵ περίχωρος, ου, ἡ, neighboring. ¹⁶ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ¹⁷ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ¹⁸ μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind. ¹⁹ ἄφεσις, εως, ἡ, release, forgiveness. ²⁰ βίβλος, ου, ἡ, book, scroll. ²¹ Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ²² βοάω, cry aloud, shout. ²³ εὐθύς, immediately, at once. ²⁴ τρίβος, ου, ἡ, beaten track, path. ²⁵ φάραγξ, αγγος, ἡ, ravine, chasm. ²⁶ βουνός, οῦ, ὁ, hill, hillock.

ταπεινωθήσεται:¹ καὶ ἔσται τὰ σκολιὰ² εἰς εὐθεΐαν,³
καὶ αἱ τραχεῖαι⁴ εἰς ὁδοὺς λείας:⁵ καὶ ὄψεται πᾶσα ⁶
σὰρξ τὸ σωτήριον⁶ τοῦ θεοῦ.

Ἔλεγεν οὖν τοῖς ἐκπορευομένοις ὄχλοις βαπτισθῆναι ⁷
ὕπ' αὐτοῦ, Γεννήματα⁷ ἐχιδνῶν,⁸ τίς ὑπέδειξεν⁹ ὑμῖν
φυγεῖν¹⁰ ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς; Ποιήσατε οὖν ⁸
καρποὺς ἀξίους τῆς μετανοίας:¹¹ καὶ μὴ ἄρξησθε
λέγειν ἐν ἑαυτοῖς, Πατέρα ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ: λέγω
γὰρ ὑμῖν ὅτι δύναται ὁ θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων
ἐγεῖραι τέκνα τῷ Ἀβραάμ. Ἦδη δὲ καὶ ἡ ἀξίνη¹² πρὸς ⁹
τὴν ρίζαν¹³ τῶν δένδρων¹⁴ κεῖται:¹⁵ πᾶν οὖν δένδρον¹⁴
μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται¹⁶ καὶ εἰς πῦρ
βάλλεται. Καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν οἱ ὄχλοι λέγοντες, Τί ¹⁰
οὖν ποιήσομεν; Ἀποκριθεὶς δὲ λέγει αὐτοῖς, Ὁ ἔχων ¹¹
δύο χιτῶνας¹⁷ μεταδότω¹⁸ τῷ μὴ ἔχοντι: καὶ ὁ ἔχων

¹ ταπεινώω, humble, humiliate. ² σκολιός, crooked, unscrupulous. ³ εὐθύς, immediately, at once. ⁴ τραχύς, rough, uneven. ⁵ λείος, smooth, level. ⁶ σωτήριος, saving, bringing salvation. ⁷ γέννημα, τος, τό, offspring, child. ⁸ ἐχιδνα, ἡς, ἡ, viper, serpent. ⁹ ὑποδείκνυμι, show, indicate. ¹⁰ φεύγω, flee, escape. ¹¹ μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind. ¹² ἀξίνη, ἡς, ἡ, axe. ¹³ ρίζα, ἡς, ἡ, root, that which grows from the root. ¹⁴ δένδρον, ου, τό, tree. ¹⁵ κεῖμαι, lie, be laid. ¹⁶ ἐκκόπτω, cut out, cut off. ¹⁷ χιτῶν, ὄνος, ὁ, tunic, garment. ¹⁸ μεταδίδωμι, give a share of, share.

βρώματα¹ ὁμοίως ποιείτω. Ἦλθον δὲ καὶ τελῶναι² 12
 βαπτισθῆναι, καὶ εἶπον πρὸς αὐτόν, Διδάσκαλε, τί
 ποιήσομεν; Ὁ δὲ εἶπεν πρὸς αὐτούς, Μηδὲν πλέον 13
 παρὰ τὸ διατεταγμένον³ ὑμῖν πράσσετε. Ἐπηρώτων 14
 δὲ αὐτόν καὶ στρατευόμενοι,⁴ λέγοντες, Καὶ ἡμεῖς τί
 ποιήσομεν; Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς, Μηδένα
 διασείσητε,⁵ μηδὲ συκοφαντήσητε:⁶ καὶ ἀρκεῖσθε⁷ τοῖς
 ὀψωνίοις⁸ ὑμῶν.

Προσδοκῶντος⁹ δὲ τοῦ λαοῦ, καὶ διαλογιζομένων¹⁰ 15
 πάντων ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν περὶ τοῦ Ἰωάννου,
 μήποτε¹¹ αὐτὸς εἴη ὁ χριστός, ἀπεκρίνατο ὁ Ἰωάννης, 16
 ἅπασιν λέγων, Ἐγὼ μὲν ὕδατι βαπτίζω ὑμᾶς: ἔρχεται
 δὲ ὁ ἰσχυρότερός¹² μου, οὗ οὐκ εἰμὶ ἰκανὸς λῦσαι τὸν
 ἱμάντα¹³ τῶν ὑποδημάτων¹⁴ αὐτοῦ: αὐτὸς ὑμᾶς
 βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρί: οὗ τὸ πτύον¹⁵ ἐν 17

¹ βρῶμα, τος, τό, food, food of any kind. ² τελῶνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ³ διατάσσω, command, give orders to. ⁴ στρατεύομαι, make war, hence to serve as a soldier. ⁵ διασεῖω, extort, blackmail. ⁶ συκοφαντέω, accuse falsely, defraud. ⁷ ἀρκέω, assist, suffice. ⁸ ὀψώνιον, ου, τό, compensation, wages. ⁹ προσδοκάω, wait for, look for. ¹⁰ διαλογιζομαι, debate, reason. ¹¹ μήποτε, never, lest perchance. ¹² ἰσχυρός, strong, mighty. ¹³ ἱμάς, ἄντος, ὁ, thong, strap. ¹⁴ ὑπόδημα, τος, τό, sandal, shoe. ¹⁵ πτύον, ου, τό, winnowing fork.

τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ διακαθαριεῖ¹ τὴν ἄλωνα² αὐτοῦ,
καὶ συνάξει τὸν σίτον³ εἰς τὴν ἀποθήκην⁴ αὐτοῦ, τὸ δὲ
ἄχυρον⁵ κατακαύσει⁶ πυρὶ ἀσβέστω.⁷

Πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἕτερα παρακαλῶν εὐηγγελίζετο τὸν 18

λαόν· ὁ δὲ Ἡρώδης ὁ τετράρχης,⁸ ἐλεγχόμενος⁹ ὑπ' 19

αὐτοῦ περὶ Ἡρωδιάδος¹⁰ τῆς γυναικὸς τοῦ ἀδελφοῦ

αὐτοῦ, καὶ περὶ πάντων ὧν ἐποίησεν πονηρῶν ὁ

Ἡρώδης, προσέθηκεν¹¹ καὶ τοῦτο ἐπὶ πᾶσιν, καὶ 20

κατέκλεισεν¹² τὸν Ἰωάννην ἐν τῇ φυλακῇ.

Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ βαπτισθῆναι ἅπαντα τὸν λαόν, καὶ 21

Ἰησοῦ βαπτισθέντος καὶ προσευχομένου, ἀνεωχθῆναι

τὸν οὐρανόν, καὶ καταβῆναι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον 22

σωματικῶ¹³ εἶδει¹⁴ ὥσει περιστερὰν¹⁵ ἐπ' αὐτόν, καὶ

φωνὴν ἐξ οὐρανοῦ γενέσθαι, λέγουσαν, Σὺ εἶ ὁ υἱός

¹ διακαθαρίζω, clean out, cleanse thoroughly. ² ἄλων, ος, ἡ, threshing floor. ³ σίτος, ου, ὁ, wheat, grain. ⁴ ἀποθήκη, ης, ἡ, storehouse, barn. ⁵ ἄχυρον, ου, τό, chaff. ⁶ κατακαίω, burn up, consume entirely. ⁷ ἀσβεστός, unquenchable, inextinguishable. ⁸ τετράρχης, ου, ὁ, tetrarch. ⁹ ἐλέγχω, convict, reprove. ¹⁰ Ἡρωδιάς, ἄδος, ἡ, Herodias. ¹¹ προστίθημι, add, add to. ¹² κατακλείω, shut up, lock up. ¹³ σωματικός, bodily, corporeal. ¹⁴ εἶδος, ους, τό, form, sight. ¹⁵ περιστερά, ἄς, ἡ, dove.

μου ὁ ἀγαπητός, ἐν σοὶ εὐδόκησα.¹

Καὶ αὐτὸς ἦν ὁ Ἰησοῦς ὥσει² ἑτῶν τριάκοντα³ ἀρχόμενος, 23

ὦν – ὡς ἐνομίζετο⁴ – υἱὸς Ἰωσήφ, τοῦ Ἡλίου,⁵ τοῦ 24

Ματθαί, ⁶ τοῦ Λευὶ,⁷ τοῦ Μελχί,⁸ τοῦ Ἰαννά,⁹ τοῦ

Ἰωσήφ, τοῦ Ματταθίου,¹⁰ τοῦ Ἀμώς, τοῦ Ναούμ,¹¹ 25

τοῦ Ἑσλί,¹² τοῦ Ναγκαί,¹³ τοῦ Μάαθ,¹⁴ τοῦ 26

Ματταθίου,¹⁰ τοῦ Σεμεῖ, τοῦ Ἰωσήφ, τοῦ Ἰούδα, τοῦ 27

Ἰωανάν,¹⁵ τοῦ Ῥησά,¹⁶ τοῦ Ζοροβάβελ, τοῦ Σαλαθιήλ,

τοῦ Νηρί,¹⁸ τοῦ Μελχί,⁸ τοῦ Ἀδδί,¹⁹ τοῦ Κωσάμ,²⁰ 28

τοῦ Ἐλμωδάμ,²¹ τοῦ Ἡρ,²² τοῦ Ἰωσή,²³ τοῦ Ἐλιέζερ, 29

τοῦ Ἰωρείμ,²⁴ τοῦ Ματθαί, ⁶ τοῦ Λευὶ,⁷ τοῦ Συμεών,²⁵ 30

τοῦ Ἰούδα, τοῦ Ἰωσήφ, τοῦ Ἰωανάν,²⁶ τοῦ Ἐλιακείμ,²⁷ 31

τοῦ Μελεᾶ,²⁸ τοῦ Μαϊνάν,²⁹ τοῦ Ματταθά,³⁰ τοῦ

Ναθάν,³¹ τοῦ Δαβίδ, τοῦ Ἰεσσαί, τοῦ Ὠβήδ,³² τοῦ 32

¹ εὐδοκέω, think it good, be well pleased with. ² ὥσει, like, about. ³ τριάκοντα, thirty, 30. ⁴ νομίζω, suppose, think. ⁵ Ἡλί, ὁ, Heli. ⁶ Ματθαί, ὁ, Matthat. ⁷ Λευὶ, ὁ, Levi. ⁸ Μελχί, ὁ, Melchi. ⁹ Ἰαννά, ὁ, Jannai. ¹⁰ Ματταθίας, ὁ, Mattathias. ¹¹ Ναούμ, ὁ, Nahum. ¹² Ἑσλί, ὁ, Esli. ¹³ Ναγκαί, ὁ, Naggai. ¹⁴ Μάαθ, ὁ, Maath. ¹⁵ Ἰωανάν, ὁ, Joanan. ¹⁶ Ῥησά, ὁ, Rhesa. ¹⁷ Σαλαθιήλ, ὁ, Shealtiel, Salathiel. ¹⁸ Νηρί, ὁ, Neri. ¹⁹ Ἀδδί, ὁ, Addi. ²⁰ Κωσάμ, ὁ, Cosam. ²¹ Ἐλμωδάμ, ὁ, Elmadam. ²² Ἡρ, ὁ, Er. ²³ Ἰωσῆς, ὁ, Jos. ²⁴ Ἰωρείμ, ὁ, Jorim. ²⁵ Συμεών, ὁ, Simeon, Simeon. ²⁶ Ἰωανάν, ὁ, Jonam. ²⁷ Ἐλιακείμ, ὁ, Eliakim. ²⁸ Μελεᾶς, ὁ, Melea. ²⁹ Μαϊνάν, ὁ, Menna, Mainan. ³⁰ Ματταθά, ὁ, Mattatha. ³¹ Ναθάν, ὁ, Nathan. ³² Ὠβήδ, ὁ, Obed.

Βοόζ,¹ τοῦ Σαλμών, τοῦ Ναασσών,² τοῦ Ἀμιναδάβ, 33
 τοῦ Ἀράμ,³ τοῦ Ἑσρώμ, τοῦ Φαρές,⁴ τοῦ Ἰούδα, τοῦ 34
 Ἰακώβ, τοῦ Ἰσαάκ, τοῦ Ἀβραάμ, τοῦ Θάρα,⁵ τοῦ
 Ναχώρ,⁶ τοῦ Σερούχ, τοῦ Ραγαῦ, τοῦ Φάλεγ,⁷ τοῦ 35
 Ἑβέρ,⁸ τοῦ Σαλά,⁹ τοῦ Καϊνάν,¹⁰ τοῦ Ἀρφαξάδ,¹¹ τοῦ 36
 Σήμ, τοῦ Νῶε,¹² τοῦ Λάμεχ,¹³ τοῦ Μαθουσάλα,¹⁴ τοῦ 37
 Ἐνώχ, τοῦ Ἰαρέδ,¹⁵ τοῦ Μαλελεήλ,¹⁶ τοῦ Καϊνάν,¹⁰ 38
 τοῦ Ἐνώς,¹⁷ τοῦ Σήθ, τοῦ Ἀδάμ, τοῦ θεοῦ.

Ἰησοῦς δὲ πνεύματος ἁγίου πλήρης¹⁸ ὑπέστρεψεν ἀπὸ 4
 τοῦ Ἰορδάνου,¹⁹ καὶ ἤγετο ἐν τῷ πνεύματι εἰς τὴν
 ἔρημον, ἡμέρας τεσσαράκοντα²⁰ πειραζόμενος ὑπὸ 2
 τοῦ διαβόλου. Καὶ οὐκ ἔφαγεν οὐδὲν ἐν ταῖς ἡμέραις
 ἐκεῖναις· καὶ συντελεσθεισῶν²¹ αὐτῶν, ὕστερον²²
 ἐπεινάσεν.²³ Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ διάβολος, Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ 3
 θεοῦ, εἰπὲ τῷ λίθῳ τούτῳ ἵνα γένηται ἄρτος. Καὶ 4

¹ Βοόζ, ὁ, Boaz. ² Ναασσών, ὁ, Nahshon. ³ Ἀράμ, ὁ, Aram, Ram. ⁴ Φαρές, ὁ, Perez. ⁵ Θάρα, ὁ, Terah. ⁶ Ναχώρ, ὁ, Nahor. ⁷ Φάλεξ, ὁ, Peleg. ⁸ Ἑβερ, ὁ, Eber. ⁹ Σαλά, ὁ, Shelah, Sala. ¹⁰ Καϊνάν, ὁ, Cainan. ¹¹ Ἀρφαξάδ, ὁ, Arphaxad. ¹² Νῶε, ὁ, Noah. ¹³ Λάμεχ, ὁ, Lamech. ¹⁴ Μαθουσάλα, ὁ, Methuselah. ¹⁵ Ἰαρέδ, ὁ, Jared. ¹⁶ Μαλελεήλ, ὁ, Maleleel, Mahalaleel. ¹⁷ Ἐνώς, ὁ, Enosh. ¹⁸ πλήρης, full. ¹⁹ Ἰορδάνης, οὐ, ὁ, Jordan. ²⁰ τεσσαράκοντα, forty, 40. ²¹ συντελέω, complete, accomplish. ²² ὕστερον, lastly, afterward. ²³ πεινάω, hunger, am hungry.

ἀπεκρίθη Ἰησοῦς πρὸς αὐτόν, λέγων, Γέγραπται ὅτι
 Οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ
 ῥήματι θεοῦ. Καὶ ἀναγαγὼν¹ αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς 5
 ὄρος ὑψηλὸν² ἔδειξεν αὐτῷ πάσας τὰς βασιλείας τῆς
 οἰκουμένης³ ἐν στιγμῇ⁴ χρόνου. Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ 6
 διάβολος, Σοὶ δώσω τὴν ἐξουσίαν ταύτην ἅπασαν καὶ
 τὴν δόξαν αὐτῶν· ὅτι ἐμοὶ παραδέδοται, καὶ ὃ ἐὰν
 θέλω δίδωμι αὐτήν. Σὺ οὖν ἐὰν προσκυνήσῃς ἐνώπιον 7
 ἐμοῦ, ἔσται σοῦ πᾶσα. Καὶ ἀποκριθεὶς αὐτῷ εἶπεν ὁ 8
 Ἰησοῦς, Ὑπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ· γέγραπται,
 Προσκυνήσεις κύριον τὸν θεόν σου, καὶ αὐτῷ μόνῳ
 λατρεύσεις.⁵ Καὶ ἤγαγεν αὐτὸν εἰς Ἱερουσαλὴμ, καὶ 9
 ἔστησεν αὐτὸν ἐπὶ τὸ πτερύγιον⁶ τοῦ ἱεροῦ, καὶ εἶπεν
 αὐτῷ, Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, βάλε σεαυτὸν ἐντεῦθεν⁷
 κάτω·⁸ γέγραπται γὰρ ὅτι Τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ 10
 ἐντελεῖται⁹ περὶ σοῦ, τοῦ διαφυλάξαι¹⁰ σε· καί, Ἐπὶ 11

¹ ἀνάγω, lead up, restore. ² ὑψηλός, high, lofty. ³ οἰκουμένη, ης, ἡ, inhabited world. ⁴ στιγμή, ἧς, ἡ, moment, point of time. ⁵ λατρεύω, serve, worship. ⁶ πτερύγιον, ου, τό, highest point, pinnacle. ⁷ ἐντεῦθεν, hence, on each side. ⁸ κάτω, down, below. ⁹ ἐντέλλομαι, command, give orders. ¹⁰ διαφυλάσσω, guard, protect.

χειρῶν ἀροῦσίν σε, μήποτε¹ προσκόψης² πρὸς λίθον
 τὸν πόδα σου. Καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς ὅτι 12
 Εἰρηται, Οὐκ ἐκπειράσεις³ κύριον τὸν θεόν σου. Καὶ 13
 συντελέσας⁴ πάντα πειρασμὸν⁵ ὁ διάβολος ἀπέστη⁶
 ἀπ' αὐτοῦ ἄχρι καιροῦ.

Καὶ ὑπέστρεψεν ὁ Ἰησοῦς ἐν τῇ δυνάμει τοῦ πνεύματος 14
 εἰς τὴν Γαλιλαίαν· καὶ φήμη⁷ ἐξῆλθεν καθ' ὅλης τῆς
 περιχώρου⁸ περὶ αὐτοῦ. Καὶ αὐτὸς ἐδίδασκεν ἐν ταῖς 15
 συναγωγαῖς αὐτῶν, δοξαζόμενος ὑπὸ πάντων.

Καὶ ἦλθεν εἰς τὴν Ναζαρέτ,⁹ οὗ¹⁰ ἦν τεθραμμένος·¹¹ καὶ 16
 εἰσῆλθεν, κατὰ τὸ εἰωθὸς¹² αὐτῷ, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῶν
 σαββάτων εἰς τὴν συναγωγὴν, καὶ ἀνέστη ἀναγνῶναι.
 Καὶ ἐπεδόθη¹³ αὐτῷ βιβλίον Ἡσαΐου¹⁴ τοῦ προφήτου. 17
 Καὶ ἀναπτύξας¹⁵ τὸ βιβλίον, εὔρεν τὸν τόπον οὗ¹⁰ ἦν

¹ μήποτε, never, lest perchance. ² προσκόπτω, strike against, stumble. ³ ἐκπειράζω, test thoroughly, tempt. ⁴ συντελέω, complete, accomplish. ⁵ πειρασμός, οὗ, ὁ, temptation, trial. ⁶ ἀφίστημι, withdraw, depart. ⁷ φήμη, ἡς, ἡ, report, news. ⁸ περίχωρος, ου, ἡ, neighboring. ⁹ Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ¹⁰ οὗ, where, when. ¹¹ τρέφω, make to grow, nourish. ¹² εἰωθα, be accustomed, to maintain a custom. ¹³ ἐπιδίδωμι, give to, hand in. ¹⁴ Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ¹⁵ ἀναπτύσσω, unroll.

γεγραμμένον, Πνεῦμα κυρίου ἐπ' ἐμέ, οὗ ἐννεκεν¹ 18

ἔχρισέν² με εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς: ἀπέσταλκέν με

ιάσασθαι³ τοὺς συντετριμμένους⁴ τὴν καρδίαν:

κηρύξαι αἰχμαλώτοις⁵ ἄφεσιν,⁶ καὶ τυφλοῖς

ἀνάβλεψιν,⁷ ἀποστεῖλαι τεθραυσμένους⁸ ἐν ἀφέσει,⁶ 19

κηρύξαι ἐνιαυτὸν⁹ κυρίου δεκτόν.¹⁰ Καὶ πτύξας¹¹ τὸ 20

βιβλίον, ἀποδοὺς τῷ ὑπηρέτῃ,¹² ἐκάθισεν: καὶ πάντων

ἐν τῇ συναγωγῇ οἱ ὀφθαλμοὶ ἦσαν ἀτενίζοντες¹³ αὐτῷ.

Ἦρξατο δὲ λέγειν πρὸς αὐτοὺς ὅτι Σήμερον 21

πεπλήρωται ἡ γραφὴ αὕτη ἐν τοῖς ὡσὶν ὑμῶν. Καὶ 22

πάντες ἐμαρτύρουν αὐτῷ, καὶ ἐθαύμαζον ἐπὶ τοῖς

λόγοις τῆς χάριτος τοῖς ἐκπορευομένοις ἐκ τοῦ

στόματος αὐτοῦ, καὶ ἔλεγον, Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς

Ἰωσήφ; Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς, Πάντως¹⁴ ἐρεῖτέ μοι 23

τὴν παραβολὴν ταύτην, Ἰατρέ,¹⁵ θεράπευσον σεαυτόν:

ὅσα ἠκούσαμεν γενόμενα ἐν τῇ Καπερναούμ,¹⁶

¹ ἐννεκεν, for the sake of, on account of. ² χρίω, anoint. ³ ἰάομαι, heal. ⁴ συντρίβω, break in pieces, crush. ⁵ αἰχμάλωτος, ου, ὁ, captive, prisoner. ⁶ ἄφεσις, εως, ἡ, release, forgiveness. ⁷ ἀνάβλεψις, εως, ἡ, recovery of sight. ⁸ θραύω, break in pieces, oppress. ⁹ ἐνιαυτός, οὔ, ὁ, year. ¹⁰ δεκτός, acceptable, welcome. ¹¹ πτύσσω, fold up, roll up. ¹² ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ¹³ ἀτενίζω, gaze, stare. ¹⁴ πάντως, altogether, by all means. ¹⁵ ἱατρός, οὔ, ὁ, physician. ¹⁶ Καπερναούμ, ἡ, Capernaum.

ποίησον καὶ ὧδε ἐν τῇ πατρίδι¹ σου. Εἶπεν δέ, Ἀμὴν 24

λέγω ὑμῖν ὅτι οὐδεὶς προφήτης δεκτός² ἐστὶν ἐν τῇ

πατρίδι¹ αὐτοῦ. Ἐπ' ἀληθείας δὲ λέγω ὑμῖν, πολλοὶ 25

χῆραι³ ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις Ἡλίου ἐν τῷ Ἰσραήλ, ὅτε

ἐκλείσθη⁴ ὁ οὐρανὸς ἐπὶ ἔτη τρία καὶ μῆνας⁵ ἕξ,⁶ ὥς

ἐγένετο λιμὸς⁷ μέγας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν· καὶ πρὸς 26

οὐδεμίαν αὐτῶν ἐπέμψθη Ἡλίας, εἰ μὴ εἰς Σάρεπτα⁸

τῆς Σιδῶνος⁹ πρὸς γυναῖκα χήραν.³ Καὶ πολλοὶ 27

λεπροὶ¹⁰ ἦσαν ἐπὶ Ἐλισσαίου¹¹ τοῦ προφήτου ἐν τῷ

Ἰσραήλ· καὶ οὐδεὶς αὐτῶν ἐκαθαρίσθη, εἰ μὴ Νεεμάν¹²

ὁ Σύρος.¹³ Καὶ ἐπλήσθησαν¹⁴ πάντες θυμοῦ¹⁵ ἐν τῇ 28

συναγωγῇ, ἀκούοντες ταῦτα, καὶ ἀναστάντες 29

ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω τῆς πόλεως, καὶ ἤγαγον αὐτὸν

ἕως ὄφρυνος¹⁶ τοῦ ὄρους ἐφ' οὗ ἡ πόλις αὐτῶν

ὑποδόμητο, εἰς τὸ κατακρημνίσαι¹⁷ αὐτόν. Αὐτὸς δὲ 30

διελθὼν διὰ μέσου αὐτῶν ἐπορεύετο.

¹ πατρίς, ἴδος, ἡ, of one's fathers, fatherland. ² δεκτός, acceptable, welcome. ³ χήρα, ας, ἡ, widow. ⁴ κλείω, shut, shut up. ⁵ μὴν, ὁ, month, certainly. ⁶ ἕξ, six. ⁷ λιμός, οὔ, ὁ, hunger, famine. ⁸ Σάρεπτα, ων, τό, Zarephath. ⁹ Σιδῶν, ὦνος, ἡ, Sidon. ¹⁰ λεπρός, οὔ, ὁ, scaly, leprous. ¹¹ Ἐλισσαῖος, ου, ὁ, Elisha. ¹² Νεεμάν, ὁ, Naaman. ¹³ Σύρος, ου, ὁ, Syrian man, Syrian. ¹⁴ πλήθω, fill. ¹⁵ θυμός, ου, ὁ, wrath, outburst of passion. ¹⁶ ὄφρυς, ὤος, ἡ, eyebrow, brow. ¹⁷ κατακρημνίζω, throw down (from) a cliff.

Καὶ κατῆλθεν¹ εἰς Καπερναοῦμ² πόλιν τῆς Γαλιλαίας· 31
καὶ ἦν διδάσκων αὐτοὺς ἐν τοῖς σάββασιν. Καὶ 32
ἐξεπλήσσοντο³ ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ, ὅτι ἐν ἐξουσίᾳ ἦν
ὁ λόγος αὐτοῦ. Καὶ ἐν τῇ συναγωγῇ ἦν ἄνθρωπος 33
ἔχων πνεῦμα δαιμονίου ἀκαθάρτου, καὶ ἀνέκραξεν⁴
φωνῇ μεγάλῃ, λέγων, Ὑεα,⁵ τί ἡμῖν καὶ σοί, Ἰησοῦ 34
Ναζαρηνέ;⁶ Ἦλθες ἀπολέσαι ἡμᾶς; Οἶδά σε τίς εἶ, ὁ
ἅγιος τοῦ θεοῦ. Καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, λέγων, 35
Φιμώθητι,⁷ καὶ ἐξελθε ἐξ αὐτοῦ. Καὶ ῥίψαν⁸ αὐτὸν τὸ
δαιμόνιον εἰς μέσον ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ, μηδὲν
βλάψαν⁹ αὐτόν. Καὶ ἐγένετο θάμβος¹⁰ ἐπὶ πάντας, καὶ 36
συνελάλουν¹¹ πρὸς ἀλλήλους, λέγοντες, Τίς ὁ λόγος
οὗτος, ὅτι ἐν ἐξουσίᾳ καὶ δυνάμει ἐπιτάσσει¹² τοῖς
ἀκαθάρτοις πνεύμασιν, καὶ ἐξέρχονται; Καὶ 37
ἐξεπορεύετο ἥχος¹³ περὶ αὐτοῦ εἰς πάντα τόπον τῆς
περιχώρου.¹⁴

¹ κατέρχομαι, come down, go down. ² Καπερναοῦμ, ἡ, Capernaum. ³ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ⁴ ἀνακράζω, cry out, shout aloud. ⁵ ἔα, ah! ha! ⁶ Ναζαρηνός, οὗ, ὁ, Nazarene, of Nazareth. ⁷ φιμώω, muzzle, silence. ⁸ ῥίπτω, throw, cast. ⁹ βλάπτω, harm, injure. ¹⁰ θάμβος, οὗς, τό, amazement, astonishment. ¹¹ συλλαλέω, talk with, discuss. ¹² ἐπιτάσσω, command, give order. ¹³ ἥχος, οὗς, ὁ, noise, sound. ¹⁴ περίχωρος, οὗ, ἡ, neighboring.

Ἀναστάς δὲ ἐκ τῆς συναγωγῆς, εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν 38

Σίμωνος· πενθερά¹ δὲ τοῦ Σίμωνος ἦν συνεχομένη²

πυρετῷ³ μεγάλῳ· καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν περὶ αὐτῆς. 39

Καὶ ἐπιστάς⁴ ἐπάνω⁵ αὐτῆς, ἐπετίμησεν τῷ πυρετῷ,³

καὶ ἀφῆκεν αὐτήν· παραχρῆμα⁶ δὲ ἀναστᾶσα διηκόνει

αὐτοῖς.

Δύνοντος⁷ δὲ τοῦ ἡλίου, πάντες ὅσοι εἶχον ἀσθενοῦντας 40

νόσοις⁸ ποικίλαις⁹ ἤγαγον αὐτοὺς πρὸς αὐτόν· ὁ δὲ ἐνὶ

ἐκάστῳ αὐτῶν τὰς χεῖρας ἐπιθεῖς ἐθεράπευσεν αὐτούς.

Ἐξήρχετο δὲ καὶ δαιμόνια ἀπὸ πολλῶν, κράζοντα καὶ 41

λέγοντα ὅτι Σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. Καὶ

ἐπιτιμῶν οὐκ εἶα¹⁰ αὐτὰ λαλεῖν, ὅτι ᾔδεισαν τὸν

χριστὸν αὐτὸν εἶναι.

¹ πενθερά, *ās*, ἡ, mother-in-law. ² συνέχω, hold fast, oppress. ³ πυρετός, *oû*, ὁ, fever. ⁴ ἐφίστημι, stand over, come upon. ⁵ ἐπάνω, above, over (gen). ⁶ παραχρῆμα, immediately, instantly. ⁷ δύνω, enter, set. ⁸ νόσος, *ou*, ἡ, disease, malady. ⁹ ποικίλος, varied, manifold. ¹⁰ ἔαω, permit, allow.

Γενομένης δὲ ἡμέρας, ἐξελθὼν ἐπορεύθη εἰς ἔρημον 42

τόπον, καὶ οἱ ὄχλοι ἐπεζήτουν¹ αὐτόν, καὶ ἤλθον ἕως

αὐτοῦ, καὶ κατεῖχον² αὐτὸν τοῦ μὴ πορεύεσθαι ἀπ’

αὐτῶν. Ὁ δὲ εἶπεν πρὸς αὐτοὺς ὅτι Καὶ ταῖς ἐτέραις 43

πόλεσιν εὐαγγελίσασθαι με δεῖ τὴν βασιλείαν τοῦ

θεοῦ: ὅτι εἰς τοῦτο ἀπέσταλμαι.

Καὶ ἦν κηρύσσων ἐν ταῖς συναγωγαῖς τῆς Γαλιλαίας. 44

Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ τὸν ὄχλον ἐπικεῖσθαι³ αὐτῷ τοῦ 5

ἀκούειν τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, καὶ αὐτὸς ἦν ἐστῶς παρὰ

τὴν λίμνην⁴ Γεννησαρέτ·⁵ καὶ εἶδεν δύο πλοῖα ἐστῶτα 2

παρὰ τὴν λίμνην: ⁴ οἱ δὲ ἄλιεῖς⁶ ἀποβάντες⁷ ἀπ’ αὐτῶν

ἀπέπλυναν⁸ τὰ δίκτυα.⁹ Ἐμβὰς¹⁰ δὲ εἰς ἓν τῶν πλοίων, 3

ὃ ἦν τοῦ Σίμωνος, ἠρώτησεν αὐτὸν ἀπὸ τῆς γῆς

ἐπαναγαγεῖν¹¹ ὀλίγον. Καὶ καθίσας ἐδίδασκεν ἐκ τοῦ

πλοίου τοὺς ὄχλους. Ὡς δὲ ἐπαύσατο¹² λαλῶν, εἶπεν 4

¹ ἐπιζητέω, seek for, seek after. ² κατέχω, hold back, hold fast. ³ ἐπικείμεαι, lie on, lie upon. ⁴ λίμνη, ης, ἡ, lake. ⁵

Γεννησαρέτ, ἡ, Gennesaret. ⁶ ἄλιεύς, ὁ, fisherman. ⁷ ἀποβαίνω, get out, go away. ⁸ ἀποπλύνω, wash, rinse. ⁹ δίκτυον, ου, τό, net, fishing net. ¹⁰ ἐμβαίνω, embark. ¹¹ ἐπανάγω, put out (to sea), return. ¹² παύω, cause to cease.

πρὸς τὸν Σίμωνα, Ἐπανάγαγε¹ εἰς τὸ βάθος,² καὶ
 χαλάσατε³ τὰ δίκτυα⁴ ὑμῶν εἰς ἄγραν.⁵ Καὶ 5
 ἀποκριθεὶς ὁ Σίμων εἶπεν αὐτῷ, Ἐπιστάτα,⁶ δι' ὅλης
 τῆς νυκτὸς κοπιάσαντες⁷ οὐδὲν ἐλάβομεν· ἐπὶ δὲ τῷ
 ῥήματί σου χαλάσω³ τὸ δίκτυον.⁴ Καὶ τοῦτο 6
 ποιήσαντες, συνέκλεισαν⁸ πλῆθος ἰχθύων⁹ πολὺ·
 διερρήγνυτο¹⁰ δὲ τὸ δίκτυον⁴ αὐτῶν· καὶ κατένευσαν¹¹ 7
 τοῖς μετόχοις¹² τοῖς ἐν τῷ ἐτέρῳ πλοίῳ, τοῦ ἐλθόντας
 συλλαβέσθαι¹³ αὐτοῖς· καὶ ἦλθον καὶ ἔπλησαν¹⁴
 ἀμφοτέρα¹⁵ τὰ πλοῖα, ὥστε βυθίζεσθαι¹⁶ αὐτά. Ἰδὼν 8
 δὲ Σίμων Πέτρος προσέπεσεν¹⁷ τοῖς γόνασιν¹⁸ Ἰησοῦ,
 λέγων, Ἐξελθε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι ἀνὴρ ἁμαρτωλὸς εἰμι,
 κύριε. Θάμβος¹⁹ γὰρ περιέσχεν²⁰ αὐτὸν καὶ πάντας 9
 τοὺς σὺν αὐτῷ, ἐπὶ τῇ ἄγρᾳ⁵ τῶν ἰχθύων⁹ ἧ συνέλαβον·
 ὁμοίως δὲ καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην, υἱοὺς 10

¹ ἐπανάγω, put out (to sea), return. ² βάθος, οὐς, τό, depth, deep. ³ χαλάω, slacken, let down. ⁴ δίκτυον, ου, τό, net, fishing net. ⁵ ἄγρα, ας, ῆ, catch, booty. ⁶ ἐπιστάτης, ου, ὁ, chief, commander. ⁷ κοπιάω, toil, labor. ⁸ συγκλείω, shut, enclose. ⁹ ἰχθύς, ὅς, ὁ, fish. ¹⁰ διαρρήσσω, tear asunder. ¹¹ κατανεύω, signal, nod. ¹² μέτοχος, ου, ὁ, partaker, partner. ¹³ συλλαμβάνω, take, conceive. ¹⁴ πλήθω, fill. ¹⁵ ἀμφοτέροι, both, both of two. ¹⁶ βυθίζω, sink, plunge. ¹⁷ προσπίπτω, fall upon, fall down before. ¹⁸ γόνυ, ατος, τό, knee. ¹⁹ θάμβος, οὐς, τό, amazement, astonishment. ²⁰ περιέχω, surround, seize.

Ζεβεδαίου,¹ οἱ ἦσαν κοινωνοί² τῷ Σίμωνι. Καὶ εἶπεν
 πρὸς τὸν Σίμονα ὁ Ἰησοῦς, Μὴ φοβοῦ· ἀπὸ τοῦ νῦν
 ἀνθρώπους ἔσῃ ζωγράων.³ Καὶ καταγαγόντες⁴ τὰ πλοῖα 11
 ἐπὶ τὴν γῆν, ἀφέντες ἅπαντα, ἠκολούθησαν αὐτῷ.

Καὶ ἐγένετο, ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν μιᾷ τῶν πόλεων, καὶ 12
 ἰδοῦ, ἀνὴρ πλήρης⁵ λέπρας·⁶ καὶ ἰδὼν τὸν Ἰησοῦν,
 πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον, ἐδεήθη⁷ αὐτοῦ, λέγων, Κύριε,
 ἐὰν θέλῃς, δύνασαι με καθαρίσαι. Καὶ ἐκτείνας⁸ τὴν 13
 χεῖρα ἤψατο αὐτοῦ, εἰπὼν, Θέλω, καθαρίσθητι. Καὶ
 εὐθέως ἡ λέπρα⁶ ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ. Καὶ αὐτὸς 14
 παρήγγειλεν αὐτῷ μηδενὶ εἰπεῖν· ἀλλὰ ἀπελθὼν
 δεῖξον σεαυτὸν τῷ ἱερεῖ, καὶ προσένεγκε περὶ τοῦ
 καθαρισμοῦ⁹ σου, καθὼς προσέταξεν¹⁰ Μωσῆς, εἰς
 μαρτύριον¹¹ αὐτοῖς. Διήρχετο δὲ μᾶλλον ὁ λόγος περὶ 15
 αὐτοῦ· καὶ συνήρχοντο ὄχλοι πολλοὶ ἀκούειν, καὶ
 θεραπεύεσθαι ὑπ' αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἀσθενειῶν¹² αὐτῶν. 16

¹ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ² κοινωνός, ου, ὁ, partner, sharer. ³ ζωγράφω, capture alive. ⁴ κατάγω, bring down, lead down. ⁵ πλήρης, full. ⁶ λέπρα, ας, ἡ, leprosy. ⁷ δεόμεαι, ask, request. ⁸ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ⁹ καθαρισμός, ου, ὁ, cleansing, purification. ¹⁰ προστάσσω, command, order. ¹¹ μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness. ¹² ἀσθένεια, ας, ἡ, weakness, sickness.

Αὐτὸς δὲ ἦν ὑποχωρῶν¹ ἐν ταῖς ἐρήμοις καὶ
προσευχόμενος.

Καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν, καὶ αὐτὸς ἦν διδάσκων: 17

καὶ ἦσαν καθήμενοι Φαρισαῖοι καὶ νομοδιδάσκαλοι,²

οἱ ἦσαν ἐληλυθότες ἐκ πάσης κώμης³ τῆς Γαλιλαίας

καὶ Ἰουδαίας καὶ Ἱερουσαλήμ: καὶ δύναμις κυρίου ἦν

εἰς τὸ ἰᾶσθαι⁴ αὐτοῦς. Καὶ ἰδοὺ, ἄνδρες φέροντες ἐπὶ 18

κλίνης⁵ ἄνθρωπον ὃς ἦν παραλελυμένος,⁶ καὶ ἐζήτουν

αὐτὸν εἰσενεγκεῖν⁷ καὶ θεῖναι ἐνώπιον αὐτοῦ: καὶ μὴ 19

εὐρόντες ποίας εἰσενέγκωσιν⁷ αὐτὸν διὰ τὸν ὄχλον,

ἀναβάντες ἐπὶ τὸ δῶμα,⁸ διὰ τῶν κεράμων⁹ καθῆκαν¹⁰

αὐτὸν σὺν τῷ κλινιδίῳ¹¹ εἰς τὸ μέσον ἔμπροσθεν τοῦ

Ἰησοῦ. Καὶ ἰδὼν τὴν πίστιν αὐτῶν, εἶπεν αὐτῷ, 20

Ἄνθρωπε, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου. Καὶ ἥρξαντο 21

διαλογίζεσθαι¹² οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι,

¹ ὑποχωρέω, withdraw, go away. ² νομοδιδάσκαλος, ου, ὁ, teacher of the law. ³ κώμη, ης, ἡ, village. ⁴ ἰάομαι, heal. ⁵ κλίνη, ης, ἡ, couch, bed. ⁶ παραλύω, relax, enfeeble. ⁷ εἰσφέρω, carry inward, bring in. ⁸ δῶμα, τος, τό, house, housetop. ⁹ κέραμος, ου, ὁ, clay, roof tile. ¹⁰ καθίημι, let down, lower. ¹¹ κλινίδιον, ου, τό, small bed, cot. ¹² διαλογίζομαι, debate, reason.

λέγοντες, Τίς ἐστὶν οὗτος ὃς λαλεῖ βλασφημίας;¹ Τίς
 δύναται ἀφιέναι ἁμαρτίας, εἰ μὴ ὁ μόνος ὁ θεός; 22
 Ἐπιγνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς τοὺς διαλογισμοὺς² αὐτῶν
 ἀποκριθεὶς εἶπεν πρὸς αὐτούς, Τί διαλογίζεσθε³ ἐν
 ταῖς καρδίαις ὑμῶν; Τί ἐστὶν εὐκοπώτερον,⁴ εἰπεῖν, 23
 Ἀφένονται σοι αἱ ἁμαρτίαι σου, ἢ εἰπεῖν, Ἐγχειραι καὶ
 περιπάτει; Ἵνα δὲ εἰδῆτε ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ 24
 ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέναι ἁμαρτίας – εἶπεν τῷ
 παραλελυμένῳ⁵ – Σοὶ λέγω, ἔγχειραι, καὶ ἄρας τὸ
 κλινιδίόν⁶ σου, πορεύου εἰς τὸν οἶκόν σου. Καὶ 25
 παραχρῆμα⁷ ἀναστὰς ἐνώπιον αὐτῶν, ἄρας ἐφ’ ὃ
 κατέκειτο,⁸ ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, δοξάζων τὸν
 θεόν. Καὶ ἔκστασις⁹ ἔλαβεν ἅπαντας, καὶ ἐδόξαζον τὸν 26
 θεόν, καὶ ἐπλήσθησαν¹⁰ φόβου, λέγοντες ὅτι Εἶδομεν
 παράδοξα¹¹ σήμερον.

¹ βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ² διαλογισμός, οὗ, ὁ, reasoning, questioning. ³ διαλογίζομαι, debate, reason. ⁴ εὐκοπώτερον, easier. ⁵ παραλύω, relax, enfeeble. ⁶ κλινίδιον, ου, τό, small bed, cot. ⁷ παραχρῆμα, immediately, instantly. ⁸ κατὰκειμαι, lie down, lie sick. ⁹ ἔκστασις, εως, ἡ, bewilderment, ecstasy. ¹⁰ πλήθω, fill. ¹¹ παράδοξος, strange, wonderful.

Καὶ μετὰ ταῦτα ἐξῆλθεν, καὶ ἐθεάσατο¹ τελώνην,² 27
 ὀνόματι Λευὶν,³ καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον,⁴ καὶ
 εἶπεν αὐτῷ, Ἀκολούθει μοι. Καὶ καταλιπὼν⁵ ἅπαντα, 28
 ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ. Καὶ ἐποίησεν δοχὴν⁶ 29
 μεγάλην Λευὶς³ αὐτῷ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ· καὶ ἦν ὄχλος
 τελωνῶν² πολὺς, καὶ ἄλλων οἱ ἦσαν μετ' αὐτῶν
 κατακεείμενοι.⁷ Καὶ ἐγόγγυζον⁸ οἱ γραμματεῖς αὐτῶν 30
 καὶ οἱ Φαρισαῖοι πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγοντες,
 Διὰ τί μετὰ τῶν τελωνῶν² καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίετε καὶ
 πίνετε; Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς αὐτούς, 31
 Οὐ χρειάν ἔχουσιν οἱ ὑγιαίνοντες⁹ ἱατροῦ,¹⁰ ἀλλ' οἱ
 κακῶς¹¹ ἔχοντες. Οὐκ ἐλήλυθα καλέσαι δικαίους, 32
 ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν.¹² Οἱ δὲ εἶπον πρὸς 33
 αὐτόν, Διὰ τί οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου νηστεύουσιν¹³
 πυκνά,¹⁴ καὶ δεήσεις¹⁵ ποιοῦνται, ὁμοίως καὶ οἱ τῶν
 Φαρισαίων· οἱ δὲ σοὶ¹⁶ ἐσθίουσιν καὶ πίνουσιν; Ὁ δὲ 34

¹ θεάομαι, look at, behold. ² τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ³ Λευίς, ὁ, Levi. ⁴ τελώνιον, ου, τό, tax office, tax collector's office. ⁵ καταλείπω, leave, leave behind. ⁶ δοχή, ἥς, ἡ, reception, banquet. ⁷ κατὰκειμαι, lie down, lie sick. ⁸ γογγύζω, mutter, murmur. ⁹ ὑγιαίνω, be in good health, am well. ¹⁰ ἱατρός, οῦ, ὁ, physician. ¹¹ κακῶς, badly, evilly. ¹² μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind. ¹³ νηστεύω, fast. ¹⁴ πυκνός, frequent, numerous. ¹⁵ δεήσις, εως, ἡ, entreaty, prayer. ¹⁶ σός, your, yours.

εἶπεν πρὸς αὐτούς, Μὴ δύνασθε τοὺς υἱοὺς τοῦ
 νυμφῶνος,¹ ἐν ᾧ ὁ νυμφίος² μετ' αὐτῶν ἐστίν, ποιῆσαι
 νηστεύειν;³ Ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι, καὶ ὅταν ἀπαρθῇ⁴ 35
 ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος,² τότε νηστεύσουσιν³ ἐν ἐκείναις
 ταῖς ἡμέραις. Ἔλεγεν δὲ καὶ παραβολὴν πρὸς αὐτούς 36
 ὅτι Οὐδεὶς ἐπίβλημα⁵ ἱματίου καινοῦ ἐπιβάλλει⁶ ἐπὶ
 ἱμάτιον παλαιόν·⁷ εἰ δὲ μήγε,⁸ καὶ τὸ καινὸν σχίζει,⁹
 καὶ τῷ παλαιῷ⁷ οὐ συμφωνεῖ¹⁰ τὸ ἀπὸ τοῦ καινοῦ. Καὶ 37
 οὐδεὶς βάλλει οἶνον νέον¹¹ εἰς ἀσκούς¹² παλαιούς·⁷ εἰ
 δὲ μήγε,⁸ ῥήξει¹³ ὁ νέος¹¹ οἶνος τοὺς ἀσκούς,¹² καὶ
 αὐτὸς ἐκχυθήσεται,¹⁴ καὶ οἱ ἀσκοὶ¹² ἀπολοῦνται. Ἀλλὰ 38
 οἶνον νέον¹¹ εἰς ἀσκούς¹² καινοὺς βλητέον,¹⁵ καὶ
 ἀμφοτέροι¹⁶ συντηροῦνται.¹⁷ Καὶ οὐδεὶς πιὼν παλαιὸν 39
 εὐθέως θέλει νέον·¹¹ λέγει γάρ, Ὁ παλαιὸς⁷
 χρηστότερός¹⁸ ἐστίν.

¹ νυμφῶν, ὄνος, ὁ, bridal chamber, wedding hall. ² νυμφίος, ου, ὁ, bridegroom. ³ νηστεύω, fast. ⁴ ἀπαίρω, take away, depart. ⁵ ἐπίβλημα, τος, τό, patch, patch on a garment. ⁶ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ⁷ παλαιός, old, ancient. ⁸ μήγε, otherwise (used in the phrase εἰ δὲ μήγε). ⁹ σχίζω, split, separate. ¹⁰ συμφωνέω, agree with, agree together. ¹¹ νέος, new, young. ¹² ἀσκός, οῦ, ὁ, leather bottle, wineskin. ¹³ ῥήγνυμι, break apart, throw down. ¹⁴ ἐκχέω, pour out, shed. ¹⁵ βλητέος, must be put, that ought to be put. ¹⁶ ἀμφοτέροι, both, both of two. ¹⁷ συντηρέω, preserve, treasure. ¹⁸ χρηστός, good, kind.

Ἐγένετο δὲ ἐν σαββάτῳ δευτεροπρώτῳ¹ διαπορεύεσθαι² 6

αὐτὸν διὰ τῶν σπορίμων·³ καὶ τιλλων⁴ οἱ μαθηταὶ

αὐτοῦ τοὺς στάχνας,⁵ καὶ ἥσθιον, ψάχοντες⁶ ταῖς

χερσίν. Τινὲς δὲ τῶν Φαρισαίων εἶπον αὐτοῖς, Τί 2

ποιεῖτε ὃ οὐκ ἔξεστιν ποιεῖν ἐν τοῖς σάββασιν; Καὶ 3

ἀποκριθεὶς πρὸς αὐτοὺς εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, Οὐδὲ τοῦτο

ἀνέγγυντε, ὃ ἐποίησεν Δαυὶδ, ὁπότε⁷ ἐπείνασεν⁸ αὐτὸς

καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ ὄντες; Ὡς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ 4

θεοῦ, καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως⁹ ἔλαβεν, καὶ

ἔφαγεν, καὶ ἔδωκεν καὶ τοῖς μετ' αὐτοῦ, οὓς οὐκ

ἔξεστιν φαγεῖν εἰ μὴ μόνους τοὺς ἱερεῖς; Καὶ ἔλεγεν 5

αὐτοῖς ὅτι Κύριός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ

σαββάτου.

Ἐγένετο δὲ καὶ ἐν ἑτέρῳ σαββάτῳ εἰσελθεῖν αὐτὸν εἰς 6

τὴν συναγωγὴν καὶ διδάσκειν· καὶ ἦν ἐκεῖ ἄνθρωπος,

καὶ ἡ χεὶρ αὐτοῦ ἡ δεξιὰ ἦν ξηρά.¹⁰ Παρατήρουν¹¹ δὲ οἱ 7

¹ δευτερόπρωτος, second-first. ² διαπορεύομαι, pass across, journey through. ³ σπόριμος, grain field, sown. ⁴ τίλλω, pluck, pick. ⁵ στάχυς, υἱός, Stachys, head of grain. ⁶ ψάχω, rub, rub to pieces. ⁷ ὁπότε, when. ⁸ πεινάω, hunger, am hungry. ⁹ πρόθεσις, εἰς, ἡ, setting forth, purpose. ¹⁰ ξηρός, dry, withered. ¹¹ παρατηρέω, watch closely, observe scrupulously.

γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι, εἰ ἐν τῷ σαββάτῳ
 θεραπεύσει: ἵνα εὕρωσιν κατηγορίαν¹ αὐτοῦ. Αὐτὸς δὲ 8
 ᾗδει τοὺς διαλογισμοὺς² αὐτῶν, καὶ εἶπεν τῷ
 ἀνθρώπῳ τῷ ξηρᾷ³ ἔχοντι τὴν χεῖρα, Ὑγεραι, καὶ
 στήθι εἰς τὸ μέσον. Ὁ δὲ ἀναστὰς ἔστη. Εἶπεν οὖν ὁ 9
 Ἰησοῦς πρὸς αὐτούς, Ἐπερωτήσω ὑμᾶς τί, Ὑξεστιν
 τοῖς σάββασιν ἀγαθοποιῆσαι⁴ ἢ κακοποιῆσαι;⁵ Ψυχὴν
 σώσαι ἢ ἀποκτεῖναι; Καὶ περιβλεψάμενος⁶ πάντας 10
 αὐτούς, εἶπεν αὐτῷ, Ἐκτεινον⁷ τὴν χεῖρά σου. Ὁ δὲ
 ἐποίησεν καὶ ἀποκατεστάθῃ⁸ ἡ χεὶρ αὐτοῦ ὑγιής⁹ ὡς ἡ
 ἄλλη. Αὐτοὶ δὲ ἐπλήσθησαν¹⁰ ἀνοίας:¹¹ καὶ διελάλουν 11
 πρὸς ἀλλήλους, τί ἂν ποιήσειαν τῷ Ἰησοῦ.

Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ἐξῆλθεν εἰς τὸ ὄρος 12
 προσεύξασθαι: καὶ ἦν διανυκτερεύων¹³ ἐν τῇ
 προσευχῇ τοῦ θεοῦ. Καὶ ὅτε ἐγένετο ἡμέρα, 13

¹ κατηγορία, ας, ἡ, accusation, charge. ² διαλογισμός, οὔ, ὁ, reasoning, questioning. ³ ξηρός, dry, withered. ⁴ ἀγαθοποιέω, do good/right, do what is good/right. ⁵ κακοποιέω, do evil, harm. ⁶ περιβλέπομαι, look around, look around on. ⁷ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ⁸ ἀποκαθίστημι, restore, give back. ⁹ ὑγιής, whole, healthy. ¹⁰ πλήθω, fill. ¹¹ ἀνοια, ας, ἡ, folly, foolishness. ¹² διαλάλειω, discuss, converse together. ¹³ διανυκτερεύω, spend the whole night.

προσεφώνησεν¹ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ· καὶ ἐκλεξάμενος
 ἀπ' αὐτῶν δώδεκα, οὓς καὶ ἀποστόλους ὠνόμασεν,³ 14
 Σίμωνα ὃν καὶ ὠνόμασεν³ Πέτρον, καὶ Ἀνδρέαν⁴ τὸν
 ἀδελφὸν αὐτοῦ, Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην, Φίλιππον καὶ
 Βαρθολομαῖον,⁵ Ματθαῖον⁶ καὶ Θωμᾶν,⁷ Ἰάκωβον 15
 τὸν τοῦ Ἀλφαίου,⁸ καὶ Σίμωνα τὸν καλούμενον
 Ζηλωτὴν,⁹ Ἰούδαν Ἰακώβου, καὶ Ἰούδαν Ἰσκαριώτην, 16
 ὃς καὶ ἐγένετο προδότης.¹¹ Καὶ καταβὰς μετ' αὐτῶν, 17
 ἔστη ἐπὶ τόπου πεδινοῦ,¹² καὶ ὄχλος μαθητῶν αὐτοῦ,
 καὶ πλῆθος πολὺ τοῦ λαοῦ ἀπὸ πάσης τῆς Ἰουδαίας
 καὶ Ἱερουσαλήμ, καὶ τῆς παραλίου¹³ Τύρου¹⁴ καὶ
 Σιδῶνος,¹⁵ οἱ ἦλθον ἀκοῦσαι αὐτοῦ, καὶ ἰαθῆναι¹⁶ ἀπὸ
 τῶν νόσων¹⁷ αὐτῶν· καὶ οἱ ὀχλούμενοι¹⁸ ὑπὸ 18
 πνευμάτων ἀκαθάρτων, καὶ ἐθεραπεύοντο. Καὶ πᾶς ὁ 19
 ὄχλος ἐζήτει ἅπτεσθαι αὐτοῦ· ὅτι δύναμις παρ' αὐτοῦ
 ἐξήρχετο καὶ ἰᾶτο¹⁶ πάντας.

¹ προσφωνέω, call to, summon. ² ἐκλέγομαι, choose, elect. ³ ὀνομάζω, name, give a name to. ⁴ Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ⁵ Βαρθολομαῖος, ου, ὁ, Bartholomew. ⁶ Ματθαῖος, ου, ὁ, Matthew. ⁷ Θωμᾶς, ᾱ, ὁ, Thomas. ⁸ Ἀλφαῖος, ου, ὁ, Alphaeus. ⁹ ζηλωτής, ου, ὁ, Zealot, zealot. ¹⁰ Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth. ¹¹ προδότης, ου, ὁ, betrayer, traitor. ¹² πεδινός, flat, level. ¹³ παράλιος, ου, ἡ, coastal, on the coast. ¹⁴ Τύρος, ου, ἡ, Tyre. ¹⁵ Σιδῶν, ὄνος, ἡ, Sidon. ¹⁶ ἰάομαι, heal. ¹⁷ νόσος, ου, ἡ, disease, malady. ¹⁸ ὀχλέω, trouble, torment.

Καὶ αὐτὸς ἐπάρας¹ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ εἰς τοὺς 20
μαθητὰς αὐτοῦ ἔλεγεν,

Μακάριοι οἱ πτωχοί, ὅτι ὑμετέρα² ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ
θεοῦ.

Μακάριοι οἱ πεινῶντες³ νῦν, ὅτι χορτασθήσεσθε.⁴ 21

Μακάριοι οἱ κλαίοντες νῦν, ὅτι γελάσετε.⁵

Μακάριοί ἐστε, ὅταν μισήσωσιν ὑμᾶς οἱ ἄνθρωποι, καὶ 22
ὅταν ἀφορίσωσιν⁶ ὑμᾶς, καὶ ὀνειδίσωσιν,⁷ καὶ
ἐκβάλωσιν τὸ ὄνομα ὑμῶν ὡς πονηρόν, ἕνεκά⁸ τοῦ
υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Χάρητε ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ καὶ 23
σκιρτήσατε:⁹ ἰδοὺ γάρ, ὁ μισθὸς¹⁰ ὑμῶν πολὺς ἐν τῷ
οὐρανῷ· κατὰ ταῦτα γὰρ ἐποιοῦν τοῖς προφήταις οἱ
πατέρες αὐτῶν.

¹ ἐπαίρω, lift up, raise. ² ὑμέτερος, your. ³ πεινάω, hunger, am hungry. ⁴ χορτάζω, eat until full, be filled. ⁵ γελάω, laugh. ⁶ ἀφορίζω, separate, set apart. ⁷ ὀνειδίζω, reproach, revile. ⁸ ἕνεκεν, for the sake of, on account of. ⁹ σκιρτάω, leap, leap for joy. ¹⁰ μισθός, σὺ, ὁ, wages, reward.

Πλὴν οὐαὶ ὑμῖν τοῖς πλουσίοις,¹ ὅτι ἀπέχετε² τὴν 24
παράκλησιν³ ὑμῶν.

Οὐαὶ ὑμῖν, οἱ ἐμπεπλησμένοι,⁴ ὅτι πεινάσετε.⁵ 25

Οὐαὶ ὑμῖν, οἱ γελῶντες⁶ νῦν, ὅτι πενθήσετε⁷ καὶ
κλαύσετε.

Οὐαὶ ὅταν καλῶς ὑμᾶς εἴπωσιν οἱ ἄνθρωποι: κατὰ 26
ταῦτα γὰρ ἐποιοῦν τοῖς ψευδοπροφήταις⁸ οἱ πατέρες
αὐτῶν.

Ἀλλ' ὑμῖν λέγω τοῖς ἀκούουσιν, Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς 27
ὑμῶν, καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς, εὐλογεῖτε 28
τοὺς καταρωμένους⁹ ὑμῖν, προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν
ἐπηρεάζόντων¹⁰ ὑμᾶς. Τῷ τύπτοντί¹¹ σε ἐπὶ τὴν 29
σιαγόνᾳ,¹² πάρεχε¹³ καὶ τὴν ἄλλην: καὶ ἀπὸ τοῦ

¹ πλούσιος, rich. ² ἀπέχω, received, obtain. ³ παράκλησις, εως, ἡ, exhortation, consolation. ⁴ ἐμπίπλημι, fill up, satisfy. ⁵ πεινάω, hunger, am hungry. ⁶ γελάω, laugh. ⁷ πενθέω, mourn, lament. ⁸ ψευδοπροφήτης, ου, ό, false prophet. ⁹ καταράσμαι, curse. ¹⁰ ἐπηρεάζω, mistreat, revile. ¹¹ τύπτω, smite, beat. ¹² σιαγών, όνος, ἡ, cheek, jawbone. ¹³ παρέχω, offer, afford.

αἶροντός σου τὸ ἱμάτιον, καὶ τὸν χιτῶνα¹ μὴ κωλύσης.²
 Παντὶ δὲ τῷ αἰτοῦντί σε δίδου: καὶ ἀπὸ τοῦ αἶροντος 30
 τὰ σα³ μὴ ἀπαίτει.⁴ Καὶ καθὼς θέλετε ἵνα ποιῶσιν 31
 ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς ὁμοίως. 32
 Καὶ εἰ ἀγαπᾶτε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, ποία ὑμῖν
 χάρις ἐστίν; Καὶ γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ τοὺς ἀγαπῶντας
 αὐτοὺς ἀγαπῶσιν. Καὶ ἐὰν ἀγαθοποιήτε⁵ τοὺς 33
 ἀγαθοποιούντας⁵ ὑμᾶς, ποία ὑμῖν χάρις ἐστίν; Καὶ
 γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ τὸ αὐτὸ ποιοῦσιν. Καὶ ἐὰν 34
 δανεῖζητε⁶ παρ' ὧν ἐλπίζετε ἀπολαβεῖν,⁷ ποία ὑμῖν
 χάρις ἐστίν; Καὶ γὰρ ἁμαρτωλοὶ ἁμαρτωλοῖς
 δανεῖζουσιν,⁶ ἵνα ἀπολάβωσιν⁷ τὰ ἴσα.⁸ Πλὴν 35
 ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, καὶ ἀγαθοποιεῖτε,⁵ καὶ
 δανεῖζετε,⁶ μηδὲν ἀπελπίζοντες:⁹ καὶ ἔσται ὁ μισθός¹⁰
 ὑμῶν πολὺς, καὶ ἔσεσθε υἱοὶ ὑψίστου:¹¹ ὅτι αὐτοὺς
 χρηστός¹² ἐστὶν ἐπὶ τοὺς ἀχαρίστους¹³ καὶ πονηροὺς. 36

¹ χιτῶν, ὄνος, ὅ, tunic, garment. ² κωλύω, forbid, hinder. ³ σός, your, yours. ⁴ ἀπαίτέω, ask for, demand. ⁵ ἀγαθοποιέω, do good/right, do what is good/right. ⁶ δανεῖζω, lend, borrow. ⁷ ἀπολαμβάνω, receive from, get back. ⁸ ἴσος, equal, identical. ⁹ ἀπελπίζω, despair of, expect in return. ¹⁰ μισθός, οὖ, ὅ, wages, reward. ¹¹ ὑψιστος, highest, most high. ¹² χρηστός, good, kind. ¹³ ἀχαρίστος, ungrateful.

Γίνεσθε οὖν οἰκτίρμονες,¹ καθὼς καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν
οἰκτίρμων¹ ἐστίν. Καὶ μὴ κρίνετε, καὶ οὐ μὴ κριθῆτε. 37
Μὴ καταδικάζετε,² καὶ οὐ μὴ καταδικασθῆτε:²
ἀπολύετε, καὶ ἀπολυθήσεσθε: δίδετε, καὶ δοθήσεται 38
ὑμῖν: μέτρον³ καλόν, πεπιεσμένον⁴ καὶ σεσαλευμένον⁵
καὶ ὑπερεκχυνόμενον⁶ δώσουσιν εἰς τὸν κόλπον⁷
ὑμῶν. Τῷ γὰρ αὐτῷ μέτρῳ⁸ ὃ μετρεῖτε⁸
ἀντιμετρηθήσεται⁹ ὑμῖν.

Εἶπεν δὲ παραβολὴν αὐτοῖς, Μήτι¹⁰ δύναται τυφλὸς 39
τυφλὸν ὁδηγεῖν;¹¹ Οὐχὶ ἀμφοτέροι¹² εἰς βόθυνον¹³
πεσοῦνται; Οὐκ ἔστιν μαθητῆς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον 40
αὐτοῦ: κατηρτισμένος¹⁴ δὲ πᾶς ἔσται ὡς ὁ διδάσκαλος
αὐτοῦ. Τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος¹⁵ τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ 41
τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ δοκὸν¹⁶ τὴν ἐν τῷ ἰδίῳ
ὀφθαλμῷ οὐ κατανοεῖς;¹⁷ Ἡ πῶς δύνασαι λέγειν τῷ 42

¹ οἰκτίρμων, merciful, compassionate. ² καταδικάζω, pass sentence upon, condemn. ³ μέτρον, ου, τό, measure, measuring rod. ⁴ πιέζω, press, press down. ⁵ σαλεύω, shake, excite. ⁶ ὑπερεκχύνω, pour out so that it overflows. ⁷ κόλπος, ου, ὁ, bosom, breast. ⁸ μετρέω, measure, estimate. ⁹ ἀντιμετρέω, measure in return. ¹⁰ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ¹¹ ὁδηγέω, lead, guide. ¹² ἀμφοτέροι, both, both of two. ¹³ βόθυνος, ου, ὁ, pit, ditch. ¹⁴ καταρτίζω, mend, fit. ¹⁵ κάρφος, ους, τό, speck, dry stalk. ¹⁶ δοκός, οὔ, ἡ, beam of timber, log. ¹⁷ κατανοέω, observe, understand.

ἀδελφῷ σου, Ἀδελφέ, ἄφες ἐκβάλω τὸ κάρφος¹ τὸ ἐν
 τῷ ὀφθαλμῷ σου, αὐτὸς τὴν ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου
 δοκὸν² οὐ βλέπων; Ὑποκριτά,³ ἐκβαλε πρῶτον τὴν
 δοκὸν² ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ τότε διαβλέψεις⁴
 ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος¹ τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ
 σου. Οὐ γὰρ ἐστὶν δένδρον⁵ καλὸν ποιοῦν καρπὸν 43
 σαπρὸν: οὐδὲ δένδρον⁵ σαπρὸν⁶ ποιοῦν καρπὸν καλόν.
 Ἐκαστον γὰρ δένδρον⁵ ἐκ τοῦ ἰδίου καρποῦ 44
 γινώσκεται. Οὐ γὰρ ἐξ ἀκανθῶν⁷ συλλέγουσιν⁸ σύκα,⁹
 οὐδὲ ἐκ βάτου¹⁰ τρυγῶσιν¹¹ σταφυλὴν.¹² Ὁ ἀγαθὸς 45
 ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ¹³ τῆς καρδίας
 αὐτοῦ προφέρει¹⁴ τὸ ἀγαθόν, καὶ ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος
 ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ¹³ τῆς καρδίας αὐτοῦ
 προφέρει¹⁴ τὸ πονηρόν: ἐκ γὰρ τοῦ περισσεύματος¹⁵
 τῆς καρδίας λαλεῖ τὸ στόμα αὐτοῦ.

¹ κάρφος, ους, τό, speck, dry stalk. ² δοκός, οὔ, ἡ, beam of timber, log. ³ ὑποκριτής, οὔ, ὁ, hypocrite, pretender. ⁴ διαβλέπω, see clearly, look intently. ⁵ δένδρον, ου, τό, tree. ⁶ σαπρὸς, rotten, worthless. ⁷ ἀκανθα, ἡς, ἡ, thorn, thorn bush. ⁸ συλλέγω, collect, gather. ⁹ σύκον, ου, τό, fig. ¹⁰ βάτος, ου, ὁ, bath (a liquid measure). ¹¹ τρυγῶ, gather in, harvest. ¹² σταφυλή, ἡς, ἡ, grape, bunch of grapes. ¹³ θησαυρός, οὔ, ὁ, storehouse, treasure. ¹⁴ προφέρω, bring forth, produce. ¹⁵ περισσεύμα, τος, τό, superfluity, abundance.

Τί δέ με καλεῖτε, Κύριε, κύριε, καὶ οὐ ποιεῖτε ἃ λέγω; 46

Πᾶς ὁ ἐρχόμενος πρὸς με καὶ ἀκούων μου τῶν λόγων

καὶ ποιῶν αὐτούς, ὑποδείξω¹ ὑμῖν τίνι ἐστὶν ὅμοιος: 48

ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδομοῦντι οἰκίαν, ὃς

ἔσκαψεν² καὶ ἐβάθυνεν,³ καὶ ἔθηκεν θεμελίον⁴ ἐπὶ τὴν

πέτραν:⁵ πλημμύρας⁶ δὲ γενομένης, προσέρρηξεν⁷ ὁ

ποταμὸς⁸ τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἴσχυσεν⁹ σαλευῖσαι¹⁰

αὐτήν: τεθεμελίωτο¹¹ γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν.⁵ Ὁ δὲ 49

ἀκούσας καὶ μὴ ποιήσας ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ

οἰκοδομήσαντι οἰκίαν ἐπὶ τὴν γῆν χωρὶς θεμελίου:⁴ ἢ

προσέρρηξεν⁷ ὁ ποταμός,⁸ καὶ εὐθέως ἔπεσεν, καὶ

ἐγένετο τὸ ῥῆγμα¹² τῆς οἰκίας ἐκείνης μέγα.

Ἐπεὶ¹³ δὲ ἐπλήρωσεν πάντα τὰ ῥήματα αὐτοῦ εἰς τὰς 7

ἀκοὰς¹⁴ τοῦ λαοῦ, εἰσῆλθεν εἰς Καπερναούμ.¹⁵

¹ ὑποδείκνυμι, show, indicate. ² σκάπτω, dig. ³ βαθύνω, deepen, go down deep. ⁴ θεμέλιος, ου, ὁ, foundation. ⁵ πέτρα, ας, ἡ, rock. ⁶ πλημμύρα, ας, ἡ, flood. ⁷ προσρήγνυμι, dash against. ⁸ ποταμός, οῦ, ὁ, river, stream. ⁹ ἰσχύω, be strong, able. ¹⁰ σαλεύω, shake, excite. ¹¹ θεμελιόω, lay a foundation, found. ¹² ῥῆγμα, τος, τό, wreck, ruin. ¹³ ἐπεὶ, when, since. ¹⁴ ἀκοή, ἡς, ἡ, hearing, report. ¹⁵ Καπερναούμ, ἡ, Capernaum.

Ἐκατοντάρχου¹ δέ τινος δοῦλος κακῶς² ἔχων ἔμελλεν 2
 τελευτᾶν,³ ὃς ἦν αὐτῷ ἔντιμος.⁴ Ἀκούσας δὲ περὶ τοῦ 3
 Ἰησοῦ, ἀπέστειλεν πρὸς αὐτὸν πρεσβυτέρους τῶν
 Ἰουδαίων, ἔρωτῶν αὐτὸν ὅπως ἐλθὼν διασώσῃ⁵ τὸν
 δοῦλον αὐτοῦ. Οἱ δέ, παραγενόμενοι πρὸς τὸν Ἰησοῦν, 4
 παρεκάλουν αὐτὸν σπουδαίως,⁶ λέγοντες ὅτι ἄξιός
 ἐστίν ὃ παρέξει⁷ τοῦτο: ἀγαπᾷ γὰρ τὸ ἔθνος ἡμῶν, καὶ 5
 τὴν συναγωγὴν αὐτὸς ὠκοδόμησεν ἡμῖν. Ὁ δὲ 6
 Ἰησοῦς ἐπορεύετο σὺν αὐτοῖς. Ἦδη δὲ αὐτοῦ οὐ
 μακρὰν⁸ ἀπέχοντος⁹ ἀπὸ τῆς οἰκίας, ἔπεμψεν πρὸς
 αὐτὸν ὁ ἑκατόνταρχος¹ φίλους,¹⁰ λέγων αὐτῷ, Κύριε,
 μὴ σκύλλου: ¹¹ οὐ γάρ εἰμι ἱκανὸς ἵνα ὑπὸ τὴν στέγην¹²
 μου εἰσέλθῃς: διὸ οὐδὲ ἑμαυτὸν ἡξίωσα¹³ πρὸς σε 7
 ἐλθεῖν: ἀλλ' εἰπὲ λόγῳ, καὶ ἰαθήσεται¹⁴ ὁ παῖς¹⁵ μου. 8
 Καὶ γὰρ ἐγὼ ἄνθρωπός εἰμι ὑπὸ ἐξουσίαν τασσόμενος,
 ἔχων ὑπ' ἑμαυτὸν στρατιώτας,¹⁷ καὶ λέγω τούτῳ,

¹ ἑκατοντάρχης, centurion. ² κακῶς, badly, evilly. ³ τελευτάω, die, end. ⁴ ἔντιμος, valued, precious. ⁵ διασώζω, save, bring safely to. ⁶ σπουδαίως, with haste, diligently. ⁷ παρέχω, offer, afford. ⁸ μακρὰν, far away. ⁹ ἀπέχω, received, obtain. ¹⁰ φίλος, ου, ὁ, loving, friend. ¹¹ σκύλλω, trouble, bother. ¹² στέγη, ἡς, ἡ, roof, flat roof of a house. ¹³ ἡξιώω, consider worthy. ¹⁴ ἰάομαι, heal. ¹⁵ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ¹⁶ τάσσω, arrange, appoint. ¹⁷ στρατιώτης, ου, ὁ, soldier.

Πορεύθητι, καὶ πορεύεται: καὶ ἄλλω, Ἔρχου, καὶ

ἔρχεται: καὶ τῷ δούλῳ μου, Ποίησον τοῦτο, καὶ ποιεῖ.

Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Ἰησοῦς ἐθαύμασεν αὐτόν, καὶ 9

στραφεὶς¹ τῷ ἀκολουθοῦντι αὐτῷ ὄχλῳ εἶπεν, Λέγω

ὑμῖν, οὐτε ἐν τῷ Ἰσραὴλ τοσαύτην² πίστιν εὔρον. Καὶ 10

ὑποστρέψαντες οἱ πεμφθέντες εἰς τὸν οἶκον εὔρον τὸν

ἀσθενοῦντα δούλον ὑγιαίνοντα.³

Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐξῆς,⁴ ἐπορεύετο εἰς πόλιν 11

καλουμένην Ναϊν:⁵ καὶ συνεπορεύοντο⁶ αὐτῷ οἱ

μαθηταὶ αὐτοῦ ἱκανοί, καὶ ὄχλος πολὺς. Ὡς δὲ 12

ἤγγισεν τῇ πύλῃ⁷ τῆς πόλεως, καὶ ἰδοῦ, ἐξεκομίζετο⁸

τεθνηκώς,⁹ υἱὸς μονογενῆς¹⁰ τῇ μητρὶ αὐτοῦ, καὶ αὐτὴ

χήρα:¹¹ καὶ ὄχλος τῆς πόλεως ἱκανὸς σὺν αὐτῇ. Καὶ 13

ιδὼν αὐτὴν ὁ κύριος ἐσπλαγχνίσθη¹² ἐπ' αὐτῇ, καὶ

εἶπεν αὐτῇ, Μὴ κλαῖε. Καὶ προσελθὼν ἥψατο τῆς 14

¹ στρέφω, turn, am converted. ² τοσούτος, so great, so much. ³ ὑγιαίνω, be in good health, am well. ⁴ ἐξῆς, next, next in order. ⁵ Ναϊν, ἦ, Nain. ⁶ συμπορεύομαι, come together, travel with. ⁷ πύλη, ἡς, ἡ, gate, porch. ⁸ ἐκκομίζω, carry out. ⁹ θνήσκω, die, am dying. ¹⁰ μονογενῆς, only begotten, only. ¹¹ χήρα, ας, ἡ, widow. ¹² σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on.

σοροῦ·¹ οἱ δὲ βαστάζοντες² ἔστησαν. Καὶ εἶπεν,
 Νεανίσκε,³ σοὶ λέγω, ἐγέρθητι. Καὶ ἀνεκάθισεν⁴ ὁ 15
 νεκρός, καὶ ἤρξατο λαλεῖν. Καὶ ἔδωκεν αὐτὸν τῇ
 μητρὶ αὐτοῦ. Ἔλαβεν δὲ φόβος πάντας, καὶ ἐδόξαζον 16
 τὸν θεόν, λέγοντες ὅτι Προφήτης μέγας ἐγγήγερται ἐν
 ἡμῖν, καὶ ὅτι Ἐπεσκέψατο⁵ ὁ θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ. 17
 Καὶ ἐξῆλθεν ὁ λόγος οὗτος ἐν ὅλῃ τῇ Ἰουδαίᾳ περὶ
 αὐτοῦ, καὶ ἐν πάσῃ τῇ περιχώρῳ.⁶

Καὶ ἀπήγγειλαν Ἰωάννη οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ πάντων 18
 τούτων. Καὶ προσκαλεσάμενος⁷ δύο τινὰς τῶν 19
 μαθητῶν αὐτοῦ ὁ Ἰωάννης ἔπεμψεν πρὸς τὸν Ἰησοῦν,
 λέγων, Σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἄλλον προσδοκῶμεν;⁸ 20
 Παραγενόμενοι δὲ πρὸς αὐτὸν οἱ ἄνδρες εἶπον,
 Ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς⁹ ἀπέσταλκεν ἡμᾶς πρὸς σε,
 λέγων, Σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἄλλον προσδοκῶμεν;⁸ Ἐν 21
 αὐτῇ δὲ τῇ ὥρᾳ ἐθεράπευσεν πολλοὺς ἀπὸ νόσων¹⁰ καὶ

¹ σορός, οὐ, ἡ, coffin, bier. ² βαστάζω, bear, carry. ³ νεανίσκος, οὐ, ὁ, youth, young man. ⁴ ἀνακαθίζω, sit up. ⁵ ἐπισκέπτομαι, visit, have a care for. ⁶ περὶχωρος, οὐ, ἡ, neighboring. ⁷ προσκαλέω, summon. ⁸ προσδοκάω, wait for, look for. ⁹ βαπτιστής, οὐ, ὁ, baptist, baptizer. ¹⁰ νόσος, οὐ, ἡ, disease, malady.

μαστίγων¹ καὶ πνευμάτων πονηρῶν, καὶ τυφλοῖς
πολλοῖς ἐχαρίσατο² τὸ βλέπειν. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ 22
Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Πορευθέντες ἀπαγγεῖlate
Ἰωάννη ἃ εἶδετε καὶ ἠκούσατε: ὅτι τυφλοὶ
ἀναβλέπουσιν,³ χωλοὶ⁴ περιπατοῦσιν, λεπροὶ⁵
καθαρίζονται, κωφοὶ⁶ ἀκούουσιν, νεκροὶ ἐγείρονται,
πτωχοὶ εὐαγγελίζονται: καὶ μακάριός ἐστιν, ὃς ἐὰν μὴ 23
σκανδαλισθῇ⁷ ἐν ἐμοί.

Ἀπελθόντων δὲ τῶν ἀγγέλων Ἰωάννου, ἤρξατο λέγειν 24
τοῖς ὄχλοις περὶ Ἰωάννου, Τί ἐξεληλύθατε εἰς τὴν
ἐρημον θεάσασθαι;⁸ Κάλαμον⁹ ὑπὸ ἀνέμου
σαλευόμενον;¹⁰ Ἀλλὰ τί ἐξεληλύθατε ἰδεῖν; 25
Ἄνθρωπον ἐν μαλακοῖς¹¹ ἱματίοις ἡμφιεσμένον;¹²
Ἰδοῦ, οἱ ἐν ἱματισμῷ¹³ ἐνδόξῳ¹⁴ καὶ τρυφῇ¹⁵
ὑπάρχοντες ἐν τοῖς βασιλείοις¹⁶ εἰσὶν. Ἀλλὰ τί 26

¹ μάστιξ, γιός, ἦ, whip, scourge. ² χαρίζομαι, give freely, forgive. ³ ἀναβλέπω, look up, receive sight. ⁴ χωλός, lame, deprived of a foot. ⁵ λεπρός, οὐ, ὁ, scaly, leprous. ⁶ κωφός, deaf, dumb. ⁷ σκανδαλίζω, cause to stumble. ⁸ θεάομαι, look at, behold. ⁹ κάλαμος, οὐ, ὁ, reed, reed-pen. ¹⁰ σαλεύω, shake, excite. ¹¹ μαλακός, soft, effeminate. ¹² ἀμφιέννυμι, clothe, dress. ¹³ ἱματισμός, οὐ, ὁ, clothing. ¹⁴ ἐνδόξος, honored, glorious. ¹⁵ τρυφή, ἡς, ἡ, reveling, luxury. ¹⁶ βασιλῆιος, kingly, royal.

ἐξεληλύθατε ἰδεῖν; Προφήτην; Ναί, λέγω ὑμῖν, καὶ
περισσότερον¹ προφήτου. Οὗτός ἐστιν περὶ οὗ 27
γέγραπται, Ἰδοὺ, ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου
πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει² τὴν ὁδόν σου
ἔμπροσθέν σου. Λέγω γὰρ ὑμῖν, μείζων ἐν γεννητοῖς³ 28
γυναικῶν προφήτης Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ⁴ οὐδεὶς
ἐστιν: ὁ δὲ μικρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ μείζων
αὐτοῦ ἐστιν. Καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἀκούσας καὶ οἱ τελῶναι⁵ 29
ἐδικαίωσαν τὸν θεόν, βαπτισθέντες τὸ βάπτισμα⁶
Ἰωάννου: οἱ δὲ Φαρισαῖοι καὶ οἱ νομικοὶ⁷ τὴν βουλήν⁸ 30
τοῦ θεοῦ ἠθέτησαν⁹ εἰς ἑαυτούς, μὴ βαπτισθέντες ὑπ'
αὐτοῦ. Τίνι οὖν ὁμοιώσω¹⁰ τοὺς ἀνθρώπους τῆς 31
γενεᾶς ταύτης, καὶ τίνι εἰσὶν ὅμοιοι; Ὅμοιοί εἰσιν 32
παιδίοις τοῖς ἐν ἀγορᾷ¹¹ καθημένοις, καὶ
προσφωνοῦσιν¹² ἀλλήλοις, καὶ λέγουσιν, Ἡὐλήσαμεν
ὑμῖν, καὶ οὐκ ὥρχήσασθε: ¹⁴ ἐθρηνήσαμεν¹⁵ ὑμῖν, καὶ

¹ περισσός, excessive, abundant. ² κατασκευάζω, prepare, build. ³ γεννητός, born, begotten. ⁴ βαπτιστής, οὗ, ὁ, baptist, baptizer. ⁵ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ⁶ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ⁷ νομικός, pertaining to the law. ⁸ βουλή, ἧς, ἡ, counsel, purpose. ⁹ ἀθετέω, reject, annul. ¹⁰ ὁμοιώω, make like, liken. ¹¹ ἀγορά, ᾶς, ἡ, marketplace, place of assembly. ¹² προσφωνέω, call to, summon. ¹³ αὐλέω, play a flute, play the flute. ¹⁴ ὀρχέομαι, dance. ¹⁵ θρηνέω, lament, mourn.

οὐκ ἐκλαύσατε. Ἐλήλυθεν γὰρ Ἰωάννης ὁ βαπτιστής¹ 33

μήτε ἄρτον ἐσθίων μήτε οἶνον πίνων, καὶ λέγετε,

Δαιμόνιον ἔχει: ἐλήλυθεν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐσθίων 34

καὶ πίνων, καὶ λέγετε, Ἰδοὺ, ἄνθρωπος φάγος² καὶ

οἰνοπότης,³ φίλος⁴ τελωνῶν⁵ καὶ ἁμαρτωλῶν. Καὶ 35

ἐδικαιώθη ἡ σοφία ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῆς πάντων.

Ἡρώτα δέ τις αὐτὸν τῶν Φαρισαίων ἵνα φάγῃ μετ' 36

αὐτοῦ: καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Φαρισαίου

ἀνεκλίθη.⁶ Καὶ ἰδοὺ, γυνὴ ἐν τῇ πόλει, ἣτις ἦν 37

ἁμαρτωλὸς, ἐπιγνοῦσα ὅτι ἀνάκειται⁷ ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ

Φαρισαίου, κομίσασα⁸ ἀλάβαστρον⁹ μύρου,¹⁰ καὶ 38

στᾶσα παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ ὀπίσω κλαίονσα,

ῥέξατο βρέχειν¹¹ τοὺς πόδας αὐτοῦ τοῖς δάκρυσιν,¹²

καὶ ταῖς θριξίν¹³ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς ἐξέμασσαν,¹⁴ καὶ

κατεφίλει¹⁵ τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ ἤλειφεν¹⁶ τῷ μύρῳ.¹⁰

¹ βαπτιστής, οὐ, ὁ, baptist, baptizer. ² φάγος, οὐ, ὁ, glutton. ³ οἰνοπότης, οὐ, ὁ, drunkard, excessive wine-drinker. ⁴ φίλος, οὐ, ὁ, loving, friend. ⁵ τελώνης, οὐ, ὁ, tax collector, collector of taxes. ⁶ ἀνακλίνω, lay upon, lay down. ⁷ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ⁸ κομίζω, receive, bring. ⁹ ἀλάβαστρον, οὐ, τό, alabaster jar. ¹⁰ μύρον, οὐ, τό, ointment, perfume. ¹¹ βρέχω, send rain, rain. ¹² δάκρυον, οὐ, τό, teardrop, a tear. ¹³ θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ¹⁴ ἐκμάσσω, wipe dry, wipe. ¹⁵ καταφιλέω, kiss fervently, kiss affectionately. ¹⁶ ἀλείφω, anoint.

Ἰδὼν δὲ ὁ Φαρισαῖος ὁ καλέσας αὐτὸν εἶπεν ἐν ἑαυτῷ 39

λέγων, Οὗτος, εἰ ἦν προφήτης, ἐγίνωσκεν ἂν τίς καὶ
ποταπῇ¹ ἢ γυνὴ ἥτις ἄπτεται αὐτοῦ, ὅτι ἁμαρτωλός

ἐστιν. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς αὐτόν, 40

Σίμων, ἔχω σοί τι εἰπεῖν. Ὁ δὲ φησιν, Διδάσκαλε,
εἰπέ. Δύο χρεωφειλέται² ἦσαν δανειστῇ³ τινί· ὁ εἷς 41

ᾧφειλεν δηνάρια⁴ πεντακόσια,⁵ ὁ δὲ ἕτερος
πεντήκοντα.⁶ Μὴ ἐχόντων δὲ αὐτῶν ἀποδοῦναι, 42

ἀμφοτέροις⁷ ἐχαρίσατο.⁸ Τίς οὖν αὐτῶν, εἰπέ, πλεῖον
αὐτὸν ἀγαπήσει; Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Σίμων εἶπεν, 43

Ὑπολαμβάνω⁹ ὅτι ᾧ τὸ πλεῖον ἐχαρίσατο.⁸ Ὁ δὲ
εἶπεν αὐτῷ, Ὁρθῶς¹⁰ ἔκρινας. Καὶ στραφεὶς¹¹ πρὸς 44

τὴν γυναῖκα, τῷ Σίμωνι ἔφη, Βλέπεις ταύτην τὴν
γυναῖκα; Εἰσῆλθόν σου εἰς τὴν οἰκίαν, ὕδωρ ἐπὶ τοὺς
πόδας μου οὐκ ἔδωκας· αὕτη δὲ τοῖς δάκρυσιν¹²

ἔβρεξέν¹³ μου τοὺς πόδας, καὶ ταῖς θριξίν¹⁴ τῆς

¹ ποταπός, what kind of? what type of? ² χρεωφειλέτης, ου, ὁ, debtor. ³ δανειστῇ, ὁ, lender, creditor. ⁴ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ⁵ πεντακόσιοι, five hundred, 500. ⁶ πενήκοντα, fifty, 50. ⁷ ἀμφοτέροι, both, both of two. ⁸ χαρίζομαι, give freely, forgive. ⁹ ὑπολαμβάνω, take up, receive. ¹⁰ ὀρθῶς, rightly, correctly. ¹¹ στρέφω, turn, am converted. ¹² δάκρυον, ου, τό, teardrop, a tear. ¹³ βρέχω, send rain, rain. ¹⁴ θρίξ, τριχός, ἡ, hair.

κεφαλῆς αὐτῆς ἐξεμάξεν.¹ Φίλημά² μοι οὐκ ἔδωκας: 45

αὕτη δέ, ἀφ' ἧς εἰσῆλθον, οὐ διέλιπεν³ καταφιλοῦσά⁴

μου τοὺς πόδας. Ἐλαίῳ⁵ τὴν κεφαλὴν μου οὐκ 46

ἤλειψας:⁶ αὕτη δὲ μύρῳ⁷ ἤλειψέν⁶ μου τοὺς πόδας. Οὐ 47

χάριν,⁸ λέγω σοι, ἀφέωνται αἱ ἁμαρτίαι αὐτῆς αἱ

πολλαί, ὅτι ἠγάπησεν πολὺ: ὧ δὲ ὀλίγον ἀφίεται,

ὀλίγον ἀγαπᾷ. Εἶπεν δὲ αὐτῇ, Ἀφέωνταί σου αἱ 48

ἁμαρτίαι. Καὶ ἤρξαντο οἱ συνανακείμενοι⁹ λέγειν ἐν 49

ἑαυτοῖς, Τίς οὗτός ἐστιν ὃς καὶ ἁμαρτίας ἀφήσιν; 50

Εἶπεν δὲ πρὸς τὴν γυναῖκα, Ἡ πίστις σου σέσωκέν σε:

πορεύου εἰς εἰρήνην.

Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ καθεξῆς,¹⁰ καὶ αὐτὸς διώδευεν¹¹ κατὰ 8

πόλιν καὶ κώμην,¹² κηρύσσων καὶ εὐαγγελιζόμενος

τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ: καὶ οἱ δώδεκα σὺν αὐτῷ, καὶ 2

γυναικῆς τινες αἱ ἦσαν θεραπευμέναι ἀπὸ

¹ ἐκμάσσω, wipe dry, wipe. ² φίλημα, τος, τό, kiss. ³ διαλείπω, stop, cease. ⁴ καταφιλέω, kiss fervently, kiss affectionately. ⁵ ἔλαιον, ου, τό, olive oil. ⁶ ἀλείφω, anoint. ⁷ μύρον, ου, τό, ointment, perfume. ⁸ χάριν, in favor of, for the pleasure of. ⁹ συνανακείμεναι, recline at table with. ¹⁰ καθεξῆς, successively, in order. ¹¹ διοδεύω, travel through, go about. ¹² κώμη, ης, ἡ, village.

πνευμάτων πονηρῶν καὶ ἀσθενειῶν,¹ Μαρία ἡ
καλουμένη Μαгдаληνή,² ἀφ' ἧς δαιμόνια ἐπτά
ἐξεληλύθει, καὶ Ἰωάννα³ γυνὴ Χουζᾶ⁴ ἐπιτρόπου⁵ 3
Ἡρώδου, καὶ Σουσάννα,⁶ καὶ ἕτεραι πολλαί, αἵτινες
διηκόνουν αὐτοῖς ἀπὸ τῶν ὑπαρχόντων αὐταῖς.

Συνιόντος⁷ δὲ ὄχλου πολλοῦ, καὶ τῶν κατὰ πόλιν 4
ἐπιπορευομένων⁸ πρὸς αὐτόν, εἶπεν διὰ παραβολῆς, 5
Ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπεῖραι τὸν σπόρον⁹ αὐτοῦ.
Καὶ ἐν τῷ σπεῖρειν αὐτόν, ὃ μὲν ἔπεσεν παρὰ τὴν ὁδόν,
καὶ κατεπατήθη,¹⁰ καὶ τὰ πετεινὰ¹¹ τοῦ οὐρανοῦ
κατέφαγεν¹² αὐτό. Καὶ ἕτερον ἔπεσεν ἐπὶ τὴν πέτραν,¹³ 6
καὶ φυὲν¹⁴ ἐξηράνθη,¹⁵ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ἱκμάδα.¹⁶ Καὶ 7
ἕτερον ἔπεσεν ἐν μέσῳ τῶν ἀκανθῶν,¹⁷ καὶ
συμφυεῖσαι¹⁸ αἱ ἄκανθαι¹⁷ ἀπέπνιξαν¹⁹ αὐτό. Καὶ 8
ἕτερον ἔπεσεν εἰς τὴν γῆν τὴν ἀγαθὴν, καὶ φυὲν¹⁴

¹ ἀσθένεια, ας, ἡ, weakness, sickness. ² Μαгдаληνή, ἡς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ³ Ἰωάννα, ας, ἡ, Joanna. ⁴ Χουζᾶς, ᾱ, ὁ, Chuza. ⁵ ἐπίτροπος, ου, ὁ, guardian, steward. ⁶ Σουσάννα, ης, ἡ, Susanna, Susannah. ⁷ σύνειμι, be with, come together. ⁸ ἐπιπορεύομαι, journey to, travel to. ⁹ σπόρος, ου, ὁ, seed (sown), seed for sowing. ¹⁰ καταπατέω, trample under foot. ¹¹ πετεινόν, ου, τό, bird. ¹² κατεσθίω, eat up, devour. ¹³ πέτρα, ας, ἡ, rock. ¹⁴ φύω, grow up, spring up. ¹⁵ ξηραίνω, dry up, parch. ¹⁶ ἱκμάς, ἄδος, ἡ, moisture. ¹⁷ ἄκανθα, ης, ἡ, thorn, thorn bush. ¹⁸ συμφύω, grow at the same time. ¹⁹ ἀποπνίγω, choke, drown.

ἐποίησεν καρπὸν ἑκατονταπλασίονα.¹ Ταῦτα λέγων

ἐφώνει, Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω.

Ἐπηρώτων δὲ αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες, Τίς 9

εἷη ἡ παραβολὴ αὕτης; Ὁ δὲ εἶπεν, Ὑμῖν δέδοται 10

γνῶναι τὰ μυστήρια² τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ: τοῖς δὲ

λοιποῖς ἐν παραβολαῖς, ἵνα βλέποντες μὴ βλέπωσιν,

καὶ ἀκούοντες μὴ συνιῶσιν.³ Ἔστιν δὲ αὕτη ἡ 11

παραβολή: Ὁ σπόρος⁴ ἐστὶν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ. Οἱ δὲ 12

παρὰ τὴν ὁδὸν εἰσὶν οἱ ἀκούοντες, εἴτα⁵ ἔρχεται ὁ

διάβολος καὶ αἶρει τὸν λόγον ἀπὸ τῆς καρδίας αὐτῶν,

ἵνα μὴ πιστεῦσαντες σωθῶσιν. Οἱ δὲ ἐπὶ τῆς πέτρας⁶ 13

οἷ, ὅταν ἀκούσωσιν, μετὰ χαρᾶς δέχονται τὸν λόγον,

καὶ οὗτοι ῥίζαν⁷ οὐκ ἔχουσιν, οἱ πρὸς καιρὸν

πιστεῦουσιν, καὶ ἐν καιρῷ πειρασμοῦ⁸ ἀφίστανται.⁹ 14

Τὸ δὲ εἰς τὰς ἀκάνθας¹⁰ πεσόν, οὗτοί εἰσιν οἱ

¹ ἑκατονταπλασίων, hundred times, hundredfold. ² μυστήριον, ου, τό, secret, mystery. ³ συνίημι, understand, consider. ⁴ σπόρος, ου, ὁ, seed (sown), seed for sowing. ⁵ εἴτα, then, thereafter. ⁶ πέτρα, ας, ἡ, rock. ⁷ ῥίζα, ης, ἡ, root, that which grows from the root. ⁸ πειρασμός, οῦ, ὁ, temptation, trial. ⁹ ἀφίστημι, withdraw, depart. ¹⁰ ἀκάνθα, ης, ἡ, thorn, thorn bush.

ἀκούσαντες, καὶ ὑπὸ μεριμνῶν¹ καὶ πλούτου² καὶ
 ἡδονῶν³ τοῦ βίου⁴ πορευόμενοι συμπνίγονται,⁵ καὶ οὐ
 τελεσφοροῦσιν.⁶ Τὸ δὲ ἐν τῇ καλῇ γῇ, οὗτοί εἰσιν 15
 οἵτινες ἐν καρδίᾳ καλῇ καὶ ἀγαθῇ, ἀκούσαντες τὸν
 λόγον κατέχουσιν,⁷ καὶ καρποφοροῦσιν⁸ ἐν ὑπομονῇ.

Οὐδεὶς δὲ λύχνον⁹ ἄψας καλύπτει¹⁰ αὐτὸν σκεύει,¹¹ ἢ 16
 ὑποκάτω¹² κλίνης¹³ τίθησιν, ἀλλ' ἐπὶ λυχνίας¹⁴
 ἐπιτίθησιν, ἵνα οἱ εἰσπορευόμενοι¹⁵ βλέπωσιν τὸ φῶς. 17
 Οὐ γάρ ἐστιν κρυπτόν,¹⁶ ὃ οὐ φανερόν¹⁷ γενήσεται:
 οὐδὲ ἀπόκρυφον,¹⁸ ὃ οὐ γνωσθήσεται καὶ εἰς φανερόν¹⁷
 ἔλθῃ. Βλέπετε οὖν πῶς ἀκούετε: ὅς γὰρ ἐὰν ἔχη, 18
 δοθήσεται αὐτῷ: καὶ ὅς ἐὰν μὴ ἔχη, καὶ ὃ δοκεῖ ἔχειν
 ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ.

¹ μέριμνα, ης, ἡ, care, anxiety. ² πλοῦτος, ου, ὁ, wealth, riches. ³ ἡδονή, ης, ἡ, pleasure, lust. ⁴ βίος, ου, ὁ, life, manner of life. ⁵ συμπνίγω, choke, choke utterly. ⁶ τελεσφορέω, produce mature fruit. ⁷ κατέχω, hold back, hold fast. ⁸ καρποφορέω, bear fruit. ⁹ λύχνος, ου, ὁ, lamp, lantern. ¹⁰ καλύπτω, cover, veil. ¹¹ σκεῦος, ους, τό, vessel, goods (plural). ¹² ὑποκάτω, under, below. ¹³ κλίνη, ης, ἡ, couch, bed. ¹⁴ λυχνία, ας, ἡ, lampstand. ¹⁵ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ¹⁶ κρυπτός, hidden, secret. ¹⁷ φανερός, manifest, apparent. ¹⁸ ἀπόκρυφος, hidden, secret.

Παρεγένοντο δὲ πρὸς αὐτὸν ἡ μήτηρ καὶ οἱ ἀδελφοί 19

αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἠδύναντο συντυχεῖν¹ αὐτῷ διὰ τὸν

ὄχλον. Καὶ ἀπηγγέλη αὐτῷ, λεγόντων, Ἡ μήτηρ σου 20

καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἐστήκασιν ἔξω, ἰδεῖν σε θέλοντες. 21

Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν πρὸς αὐτούς, Μήτηρ μου καὶ

ἀδελφοί μου οὗτοί εἰσιν, οἱ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ

ἀκούοντες καὶ ποιοῦντες αὐτόν.

Καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν, καὶ αὐτὸς ἐνέβη² εἰς 22

πλοῖον καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς,

Διέλθωμεν εἰς τὸ πέραν³ τῆς λίμνης.⁴ Καὶ ἀνήχθησαν.⁵

Πλεόντων⁶ δὲ αὐτῶν ἀφύπνωσεν⁷ καὶ κατέβη 23

λαίλαψ⁸ ἀνέμου εἰς τὴν λίμνην,⁴ καὶ συνεπληροῦντο,⁹

καὶ ἐκινδύνεον.¹⁰ Προσελθόντες δὲ διήγειραν¹¹ αὐτόν, 24

λέγοντες, Ἐπιστάτα,¹² ἐπιστάτα,¹² ἀπολλύμεθα. Ὁ δὲ

ἐγερθεὶς ἐπετίμησεν τῷ ἀνέμῳ καὶ τῷ κλύδωνι τοῦ

¹ συντυγχάνω, meet with, join. ² ἐμβαίνω, embark. ³ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁴ λίμνη, ης, ἡ, lake. ⁵ ἀνάγω, lead up, restore. ⁶ πλέω, sail. ⁷ ἀφύπνω, fall asleep. ⁸ λαίλαψ, απος, ἡ, hurricane, storm. ⁹ συμπληρώ, fulfill, be swamped. ¹⁰ κινδυνεύω, be in danger, am in danger. ¹¹ διεγείρω, arouse completely, stir up. ¹² ἐπιστάτης, ου, ὁ, chief, commander.

ὑδατος· καὶ ἐπαύσαντο,¹ καὶ ἐγένετο γαλήνη.² Εἶπεν 25

δὲ αὐτοῖς, Ποῦ ἐστιν ἡ πίστις ὑμῶν; Φοβηθέντες δὲ

ἐθαύμασαν, λέγοντες πρὸς ἀλλήλους, Τίς ἄρα³ οὗτός

ἐστιν, ὅτι καὶ τοῖς ἀνέμοις ἐπιτάσσει⁴ καὶ τῷ ὕδατι,

καὶ ὑπακούουσιν⁵ αὐτῷ;

Καὶ κατέπλευσαν⁶ εἰς τὴν χώραν⁷ τῶν Γαδαρηνῶν,⁸ ἣτις 26

ἐστὶν ἀντιπέραν⁹ τῆς Γαλιλαίας. Ἐξελθόντι δὲ αὐτῷ 27

ἐπὶ τὴν γῆν, ὑπήντησεν¹⁰ αὐτῷ ἀνὴρ τις ἐκ τῆς

πόλεως, ὃς εἶχεν δαιμόνια ἐκ χρόνων ἱκανῶν, καὶ

ἱμάτιον οὐκ ἐνεδιδύσκετο,¹¹ καὶ ἐν οἰκίᾳ οὐκ ἔμενεν,

ἀλλ' ἐν τοῖς μνήμασιν.¹² Ἰδὼν δὲ τὸν Ἰησοῦν, καὶ 28

ἀνακράξας,¹³ προσέπεσεν¹⁴ αὐτῷ, καὶ φωνῇ μεγάλῃ

εἶπεν, Τί ἐμοὶ καὶ σοί, Ἰησοῦ, υἱὲ τοῦ θεοῦ τοῦ

ὑψίστου;¹⁵ Δέομαι¹⁶ σου, μή με βασανίσῃς.¹⁷ 29

Παρήγγειλεν γὰρ τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ ἐξελθεῖν

¹ παύω, cause to cease. ² γαλήνη, ης, ἡ, calm. ³ ἄρα, so? (introduces a question). ⁴ ἐπιτάσσω, command, give order. ⁵ ὑπακούω, obey, listen. ⁶ καταπλέω, sail down. ⁷ χώρα, ας, ἡ, land, region. ⁸ Γαδαρηνός, from Gadara, Gadarene. ⁹ ἀντιπέραν, on the opposite side or shore. ¹⁰ ὑπαντάω, meet, go to meet. ¹¹ ἐνδιδύσκω, dress, put on. ¹² μνήμα, τος, τό, grave, tomb. ¹³ ἀνακράζω, cry out, shout aloud. ¹⁴ προσπίπτω, fall upon, fall down before. ¹⁵ ὑψιστος, highest, most high. ¹⁶ δέομαι, ask, request. ¹⁷ βασανίζω, torment, torture.

ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου: πολλοῖς γὰρ χρόνοις συνηρπάκει¹
 αὐτόν, καὶ ἐδεσμεῖτο² ἀλύσειν³ καὶ πέδαις⁴
 φυλασσόμενος, καὶ διαρρήσων⁵ τὰ δεσμὰ⁶ ἡλαύνετο⁷
 ὑπὸ τοῦ δαίμονος⁸ εἰς τὰς ἐρήμους. Ἐπηρώτησεν δὲ 30
 αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς, λέγων, Τί σοι ἐστὶν ὄνομα; Ὁ δὲ
 εἶπεν, Λεγεών,⁹ ὅτι δαιμόνια πολλὰ εἰσῆλθεν εἰς
 αὐτόν. Καὶ παρεκάλει αὐτὸν ἵνα μὴ ἐπιτάξῃ¹⁰ αὐτοῖς 31
 εἰς τὴν ἄβυσσον¹¹ ἀπελθεῖν. Ἦν δὲ ἐκεῖ ἀγέλη¹² 32
 χοίρων¹³ ἱκανῶν βοσκομένων¹⁴ ἐν τῷ ὄρει: καὶ
 παρεκάλουν αὐτὸν ἵνα ἐπιτρέψῃ¹⁵ αὐτοῖς εἰς ἐκείνους
 εἰσελθεῖν. Καὶ ἐπέτρεψεν¹⁵ αὐτοῖς. Ἐξελθόντα δὲ τὰ 33
 δαιμόνια ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου εἰσῆλθον εἰς τοὺς χοίρους:
 καὶ ὥρμησεν¹⁶ ἡ ἀγέλη¹² κατὰ τοῦ κρημνοῦ¹⁷ εἰς τὴν
 λίμνην,¹⁸ καὶ ἀπεπνίγη.¹⁹ Ἰδόντες δὲ οἱ βόσκοντες¹⁴ τὸ 34
 γεγεννημένον ἔφυγον,²⁰ καὶ ἀπήγγειλαν εἰς τὴν πόλιν

¹ συναρπάζω, seize, drag away. ² δεσμέω, bind. ³ ἄλυσις, εως, ἡ, chain. ⁴ πέδη, ης, ἡ, fetter, shackle. ⁵ διαρρήσσω, tear asunder. ⁶ δεσμός, οὔ, ὁ, chain, bond. ⁷ ἐλαύνω, drive or push, row. ⁸ δαίμων, ονος, ὁ, demon, evil spirit. ⁹ λεγεών, ὄνος, ἡ, legion, very large number. ¹⁰ ἐπιτάσσω, command, give order. ¹¹ ἄβυσσος, ου, ἡ, bottomless, incomprehensible depth. ¹² ἀγέλη, ης, ἡ, herd, flock. ¹³ χοῖρος, ου, ὁ, swine, pig. ¹⁴ βόσκω, feed. ¹⁵ ἐπιτρέπω, permit, allow. ¹⁶ ὀρμάω, hasten on, rush. ¹⁷ κρημνός, οὔ, ὁ, steep bank, cliff. ¹⁸ λίμνη, ης, ἡ, lake. ¹⁹ ἀποπνίγω, choke, drown. ²⁰ φεύγω, flee, escape.

καὶ εἰς τοὺς ἀγρούς. Ἐξῆλθον δὲ ἰδεῖν τὸ γεγονός· καὶ 35
 ἦλθον πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ εὗρον καθήμενον τὸν
 ἄνθρωπον ἄφ' οὗ τὰ δαιμόνια ἐξεληλύθει,
 ἱματισμένον¹ καὶ σωφρονούντα,² παρὰ τοὺς πόδας τοῦ
 Ἰησοῦ· καὶ ἐφοβήθησαν. Ἀπήγγειλαν δὲ αὐτοῖς καὶ οἱ 36
 ἰδόντες πῶς ἐσώθη ὁ δαιμονισθείς.³ Καὶ ἠρώτησαν 37
 αὐτὸν ἅπαν τὸ πλῆθος τῆς περιχώρου⁴ τῶν
 Γαδαρηνῶν⁵ ἀπελθεῖν ἀπ' αὐτῶν, ὅτι φόβῳ μεγάλῳ
 συνέειχοντο·⁶ αὐτὸς δὲ ἐμβὰς⁷ εἰς τὸ πλοῖον
 ὑπέστρεψεν. Ἐδέετο⁸ δὲ αὐτοῦ ὁ ἀνὴρ ἄφ' οὗ 38
 ἐξεληλύθει τὰ δαιμόνια εἶναι σὺν αὐτῷ. Ἀπέλυσεν δὲ
 αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς λέγων, Ὑπόστρεφε εἰς τὸν οἶκόν σου, 39
 καὶ διηγοῦ⁹ ὅσα ἐποίησέν σοι ὁ θεός. Καὶ ἀπῆλθεν,
 καθ' ὅλην τὴν πόλιν κηρύσσων ὅσα ἐποίησεν αὐτῷ ὁ
 Ἰησοῦς.

¹ ἱματίζω, dress, clothe. ² σωφρονέω, be of sound mind, judgment. ³ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ⁴ περίχωρος, ου, ἡ, neighboring. ⁵ Γαδαρηνός, from Gadara, Gadarene. ⁶ συνέχω, hold fast, oppress. ⁷ ἐμβαίνω, embark. ⁸ δέομαι, ask, request. ⁹ διηγέομαι, relate fully, relate in full.

Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ὑποστρέψαι τὸν Ἰησοῦν, ἀπεδέξατο¹ 40

αὐτὸν ὁ ὄχλος· ἦσαν γὰρ πάντες προσδοκῶντες² αὐτόν.

Καὶ ἰδοῦ, ἦλθεν ἀνὴρ ᾧ ὄνομα Ἰάειρος,³ καὶ αὐτὸς 41

ἄρχων τῆς συναγωγῆς ὑπῆρχεν, καὶ πεσὼν παρὰ τοὺς

πόδας τοῦ Ἰησοῦ παρεκάλει αὐτὸν εἰσελθεῖν εἰς τὸν

οἶκον αὐτοῦ· ὅτι θυγάτηρ⁴ μονογενὴς⁵ ἦν αὐτῷ ὡς 42

ἐτῶν δώδεκα, καὶ αὕτη ἀπέθνησκεν. Ἐν δὲ τῷ ὑπάγειν

αὐτὸν οἱ ὄχλοι συνέπνιγον⁶ αὐτόν.

Καὶ γυνὴ οὖσα ἐν ῥύσει⁷ αἵματος ἀπὸ ἐτῶν δώδεκα, ἦτις 43

ἰατροῖς⁸ προσαναλώσασα⁹ ὅλον τὸν βίον¹⁰ οὐκ ἴσχυσεν

ὑπ' οὐδενὸς θεραπευθῆναι, προσελθοῦσα ὀπισθεν,¹² 44

ἤψατο τοῦ κρασπέδου¹³ τοῦ ἱματίου αὐτοῦ· καὶ

παραχρῆμα¹⁴ ἔστη ἡ ῥύσις⁷ τοῦ αἵματος αὐτῆς. Καὶ 45

εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, Τίς ὁ ἀψάμενός μου; Ἀρνουμένων δὲ

πάντων, εἶπεν ὁ Πέτρος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, Ἐπιστάτα,

¹ ἀποδέχομαι, receive gladly, welcome. ² προσδοκάω, wait for, look for. ³ Ἰάειρος, ου, ὁ, Jairus. ⁴ θυγάτηρ, τρως, ἡ, daughter. ⁵ μονογενής, only begotten, only. ⁶ συμπνίγω, choke, choke utterly. ⁷ ῥύσις, εως, ἡ, flowing, hemorrhage. ⁸ ἱατρός, ου, ὁ, physician. ⁹ προσαναλίσκω, spend lavishly, spend beside. ¹⁰ βίος, ου, ὁ, life, manner of life. ¹¹ ἰσχύω, be strong, able. ¹² ὀπισθεν, behind, after. ¹³ κράσπεδον, ου, τό, border, tassel. ¹⁴ παραχρῆμα, immediately, instantly. ¹⁵ ἐπιστάτης, ου, ὁ, chief, commander.

οἱ ὄχλοι συνέχουσιν¹ σε καὶ ἀποθλίβουσιν,² καὶ λέγεις,
 Τίς ὁ ἀψάμενός μου; Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, "Ἦψατό μου 46
 τις: ἐγὼ γὰρ ἔγνω δύναμιν ἐξελθοῦσαν ἀπ' ἐμοῦ. 47
 Ἰδοῦσα δὲ ἡ γυνὴ ὅτι οὐκ ἔλαθεν,³ τρέμουσα⁴ ἦλθεν,
 καὶ προσπεσοῦσα⁵ αὐτῷ, δι' ἣν αἰτίαν⁶ ἤψατο αὐτοῦ
 ἀπήγγειλεν αὐτῷ ἐνώπιον παντὸς τοῦ λαοῦ, καὶ ὥς
 ἰάθη⁷ παραχρῆμα.⁸ Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ, Θάρσει,⁹ 48
 θύγατερ,¹⁰ ἡ πίστις σου σέσωκέν σε: πορεύου εἰς
 εἰρήνην.

Ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἔρχεται τις παρὰ τοῦ 49
 ἀρχισυναγώγου,¹¹ λέγων αὐτῷ ὅτι Τέθνηκεν¹² ἡ
 θυγάτηρ¹⁰ σου: μὴ σκύλλε¹³ τὸν διδάσκαλον. Ὁ δὲ 50
 Ἰησοῦς ἀκούσας ἀπεκρίθη αὐτῷ, λέγων, Μὴ φοβοῦ:
 μόνον πίστευε, καὶ σωθήσεται. Ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν 51
 οἰκίαν, οὐκ ἀφῆκεν εἰσελθεῖν οὐδένα, εἰ μὴ Πέτρον

¹ συνέχω, hold fast, oppress. ² ἀποθλίβω, press upon, crowd in upon. ³ λανθάνω, escape notice, am hidden. ⁴ τρέμω, tremble, am afraid. ⁵ προσπίπτω, fall upon, fall down before. ⁶ αἰτία, ας, ἡ, cause, reason. ⁷ ἰάομαι, heal. ⁸ παραχρῆμα, immediately, instantly. ⁹ θαρσέω, of good cheer, of good courage. ¹⁰ θυγάτηρ, τρος, ἡ, daughter. ¹¹ ἀρχισυναγώγος, ου, ὁ, ruler of a synagogue. ¹² θνήσκω, die, am dying. ¹³ σκύλλω, trouble, bother.

καὶ Ἰωάννην καὶ Ἰάκωβον, καὶ τὸν πατέρα τῆς παιδὸς
καὶ τὴν μητέρα. Ἐκλαιον δὲ πάντες, καὶ ἐκόπτοντο² 52
αὐτήν. Ὁ δὲ εἶπεν, Μὴ κλαίετε· οὐκ ἀπέθανεν, ἀλλὰ
καθεύδει.³ Καὶ κατεγέλων⁴ αὐτοῦ, εἰδότες ὅτι 53
ἀπέθανεν. Αὐτὸς δὲ ἐκβαλὼν ἔξω πάντας, καὶ 54
κρατήσας τῆς χειρὸς αὐτῆς, ἐφώνησεν λέγων, Ἡ παῖς,¹
ἐγείρου. Καὶ ἐπέστρεψεν τὸ πνεῦμα αὐτῆς, καὶ 55
ἀνέστη παραχρῆμα·⁵ καὶ διέταξεν⁶ αὐτῇ δοθῆναι
φαγεῖν. Καὶ ἐξέστησαν⁷ οἱ γονεῖς⁸ αὐτῆς· ὁ δὲ 56
παρήγγειλεν αὐτοῖς μηδενὶ εἰπεῖν τὸ γεγονός.

Συγκαλεσάμενος⁹ δὲ τοὺς δώδεκα, ἔδωκεν αὐτοῖς 9
δύναμιν καὶ ἐξουσίαν ἐπὶ πάντα τὰ δαιμόνια, καὶ
νόσους¹⁰ θεραπεύειν. Καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς 2
κηρύσσειν τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ ἰᾶσθαι¹¹ τοὺς
ἀσθενοῦντας. Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς, Μηδὲν αἶρετε 3
εἰς τὴν ὁδόν· μήτε ῥάβδους,¹² μήτε πήραν,¹³ μήτε

¹ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ² κόπτω, strike, smite. ³ καθεύδω, sleep. ⁴ καταγελάω, deride, ridicule. ⁵ παραχρῆμα, immediately, instantly. ⁶ διατάσσω, command, give orders to. ⁷ ἐξίστημι, amaze, be amazed. ⁸ γονεῖς, ἑως, ὁ, parent. ⁹ συγκαλέω, call together. ¹⁰ νόσος, ου, ἡ, disease, malady. ¹¹ ἰάομαι, heal. ¹² ῥάβδος, ου, ἡ, staff, rod. ¹³ πήρα, ας, ἡ, leather pouch, bag.

ἄρτον, μήτε ἀργύριον,¹ μήτε ἀνά² δύο χιτῶνας³ ἔχειν. 4

Καὶ εἰς ἣν ἂν οἰκίαν εἰσέλθῃτε, ἐκεῖ μένετε, καὶ ἐκεῖθεν⁴ ἐξέρχεσθε. Καὶ ὅσοι ἐὰν μὴ δέξωνται ὑμᾶς, 5 ἐξερχόμενοι ἀπὸ τῆς πόλεως ἐκείνης καὶ τὸν κονιορτὸν⁵ ἀπὸ τῶν ποδῶν ὑμῶν ἀποτινάξατε⁶ εἰς μαρτύριον⁷ ἐπ' αὐτούς. Ἐξερχόμενοι δὲ διήρχοντο 6 κατὰ τὰς κώμας,⁸ εὐαγγελιζόμενοι καὶ θεραπεύοντες πανταχοῦ.⁹

Ἦκουσεν δὲ Ἡρώδης ὁ τετράρχης¹⁰ τὰ γινόμενα ὑπ' 7 αὐτοῦ πάντα· καὶ διηπόρει,¹¹ διὰ τὸ λέγεσθαι ὑπὸ τινων ὅτι Ἰωάννης ἐγγήγερται ἐκ νεκρῶν· ὑπὸ τινων δὲ 8 ὅτι Ἡλίας ἐφάνη· ἄλλων δὲ ὅτι Προφήτης εἷς τῶν ἀρχαίων¹² ἀνέστη. Καὶ εἶπεν Ἡρώδης, Ἰωάννην ἐγὼ 9 ἀπεκεφάλισα·¹³ τίς δέ ἐστιν οὗτος, περὶ οὗ ἐγὼ ἀκούω τοιαῦτα; Καὶ ἐζήτει ἰδεῖν αὐτόν.

¹ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ² ἀνά, upwards, upon. ³ χιτῶν, ὄνος, ό, tunic, garment. ⁴ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ⁵ κονιορτός, οὐ, ό, dust. ⁶ ἀποτινάσσω, shake off. ⁷ μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness. ⁸ κώμη, ης, ή, village. ⁹ πανταχοῦ, everywhere. ¹⁰ τετράρχης, ου, ό, tetrarch. ¹¹ διαπορέω, be greatly perplexed or at a loss. ¹² ἀρχαίος, old, ancient. ¹³ ἀποκεφαλίζω, behead.

Καὶ ὑποστρέψαντες οἱ ἀπόστολοι διηγήσαντο¹ αὐτῷ 10

ὅσα ἐποίησαν. Καὶ παραλαβὼν αὐτούς, ὑπεχώρησεν²

κατ' ἰδίαν εἰς τόπον ἔρημον πόλεως καλουμένης

Βηθσαιῖδαν.³ Οἱ δὲ ὄχλοι γνόντες ἠκολούθησαν αὐτῶ: 11

καὶ δεξάμενος αὐτούς, ἐλάλει αὐτοῖς περὶ τῆς

βασιλείας τοῦ θεοῦ, καὶ τοὺς χρεῖαν ἔχοντας

θεραπείας⁴ ἰᾶτο.⁵ Ἡ δὲ ἡμέρα ἤρξατο κλίνειν:⁶ 12

προσελθόντες δὲ οἱ δώδεκα εἶπον αὐτῷ, Ἀπόλυσον

τὸν ὄχλον, ἵνα ἀπελθόντες εἰς τὰς κύκλῳ⁷ κώμας⁸ καὶ

τοὺς ἀγροὺς καταλύσωσιν,⁹ καὶ εὕρωσιν ἐπισιτισμόν:¹⁰

ὅτι ὥδε ἐν ἐρήμῳ τόπῳ ἐσμέν. Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτούς, 13

Δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν. Οἱ δὲ εἶπον, Οὐκ εἰσὶν

ἡμῖν πλεῖον ἢ πέντε ἄρτοι καὶ ἰχθύες¹¹ δύο, εἰ μήτι¹²

πορευθέντες ἡμεῖς ἀγοράσωμεν εἰς πάντα τὸν λαὸν

τοῦτον βρώματα.¹³ Ἦσαν γὰρ ὡσεὶ¹⁴ ἄνδρες 14

πεντακισχίλιοι.¹⁵ Εἶπεν δὲ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ,

¹ διηγέομαι, relate fully, relate in full. ² ὑποχωρέω, withdraw, go away. ³ Βηθσαιῖδα, ἡ, Bethsaida. ⁴ θεραπεία, ας, ἡ, treatment, healing. ⁵ ἰάομαι, heal. ⁶ κλίνω, cause to bend, bow. ⁷ κύκλος, ου, ὁ, circle. ⁸ κώμη, ης, ἡ, village. ⁹ καταλύω, destroy, lodge. ¹⁰ ἐπισιτισμός, οὔ, ὁ, provisions, provision. ¹¹ ἰχθύς, ὅς, ὁ, fish. ¹² μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ¹³ βρώμα, τος, τό, food, food of any kind. ¹⁴ ὡσεὶ, like, about. ¹⁵ πεντακισχίλιοι, five thousand, 5000.

Κατακλίνετε¹ αὐτοὺς κλισίας² ἀνά³ πενήκοντα.⁴ Καὶ 15
ἐποίησαν οὕτως, καὶ ἀνέκλιναν⁵ ἅπαντας. Λαβὼν δὲ 16
τοὺς πέντε ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας,⁶ ἀναβλέψας⁷
εἰς τὸν οὐρανόν, εὐλόγησεν αὐτούς, καὶ κατέκλασεν,⁸
καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς παρατιθέναι⁹ τῷ ὄχλῳ. Καὶ 17
ἔφαγον καὶ ἐχορτάσθησαν¹⁰ πάντες· καὶ ἦρθη τὸ
περισεῦσαν αὐτοῖς κλασμάτων,¹¹ κόφιοι¹² δώδεκα.
Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν προσευχόμενον 18
καταμόνας,¹³ συνῆσαν¹⁴ αὐτῷ οἱ μαθηταί· καὶ
ἐπηρώτησεν αὐτούς, λέγων, Τίνα με λέγουσιν οἱ
ὄχλοι εἶναι; Οἱ δὲ ἀποκριθέντες εἶπον, Ἰωάννην τὸν 19
βαπτιστήν·¹⁵ ἄλλοι δὲ Ἠλίαν· ἄλλοι δὲ ὅτι Προφήτης
τις τῶν ἀρχαίων¹⁶ ἀνέστη. Εἶπεν δὲ αὐτοῖς, Ὑμεῖς δὲ 20
τίνα με λέγετε εἶναι; Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν,
Τὸν χριστὸν τοῦ θεοῦ. Ὁ δὲ ἐπιτιμήσας αὐτοῖς 21

¹ κατακλίνω, make to lie down, recline. ² κλισία, ας, ή, group of people eating together. ³ ἀνά, upwards, upon. ⁴ πενήκοντα, fifty, 50. ⁵ ἀνέκλινω, lay upon, lay down. ⁶ ἰχθύς, ὅς, δ, fish. ⁷ ἀναβλέπω, look up, receive sight. ⁸ κατακλάω, break in pieces. ⁹ παρατίθημι, set before, entrust. ¹⁰ χορτάζω, eat until full, be filled. ¹¹ κλάσμα, τος, τό, broken piece, fragment. ¹² κόφινος, ου, ό, basket, large basket. ¹³ καταμόνας, alone, apart. ¹⁴ σύνειμι, be with, come together. ¹⁵ βαπτιστής, ου, ό, baptist, baptizer. ¹⁶ ἀρχαῖος, old, ancient.

παρήγγειλεν μηδενὶ εἰπεῖν τοῦτο, εἰπὼν ὅτι Δεῖ τὸν 22

υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου πολλὰ παθεῖν, καὶ

ἀποδοκιμασθῆναι¹ ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ

ἀρχιερέων καὶ γραμματέων, καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ τῇ

τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστῆναι. Ἔλεγεν δὲ πρὸς πάντας, Εἰ 23

τις θέλει ὀπίσω μου ἔλθεῖν, ἀπαρνησάσθω² ἑαυτόν,

καὶ ἄράτω τὸν σταυρὸν³ αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθείτω μοι. 24

Ὅς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει

αὐτήν· ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν⁴

ἐμοῦ, οὗτος σώσει αὐτήν. Τί γὰρ ὠφελεῖται⁵ 25

ἄνθρωπος, κερδήσας⁶ τὸν κόσμον ὅλον, ἑαυτὸν δὲ

ἀπολέσας ἢ ζημιωθείς;⁷ Ὅς γὰρ ἂν ἐπαισχυνηθῇ⁸ με 26

καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους, τοῦτον ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου

ἐπαισχυνηθήσεται,⁸ ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ καὶ

τοῦ πατρὸς καὶ τῶν ἁγίων ἀγγέλων. Λέγω δὲ ὑμῖν 27

ἀληθῶς,⁹ εἰσὶν τινες τῶν ὧδε ἐστώτων, οἳ οὐ μὴ

¹ ἀποδοκιμάζω, reject, reject after testing. ² ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ³ σταυρός, οὐ, ὁ, cross. ⁴ ἕνεκεν, for the sake of, on account of. ⁵ ὠφελέω, profit, help. ⁶ κερδαίνω, gain, win. ⁷ ζημιόω, suffer loss, inflict loss upon. ⁸ ἐπαισχύνομαι, be ashamed, am ashamed. ⁹ ἀληθῶς, truly, really.

γεύσωνται¹ θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσιν τὴν βασιλείαν τοῦ
θεοῦ.

Ἐγένετο δὲ μετὰ τοὺς λόγους τούτους ὥσει² ἡμέραι 28

ὀκτώ,³ καὶ παραλαβὼν Πέτρον καὶ Ἰωάννην καὶ

Ἰάκωβον, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος προσεύξασθαι. Καὶ 29

ἐγένετο, ἐν τῷ προσεύχεσθαι αὐτόν, τὸ εἶδος⁴ τοῦ

προσώπου αὐτοῦ ἕτερον, καὶ ὁ ἱματισμὸς⁵ αὐτοῦ

λευκὸς⁶ ἐξαστράπτων.⁷ Καὶ ἰδού, ἄνδρες δύο 30

συνελάλουν⁸ αὐτῷ, οἵτινες ἦσαν Μωσῆς καὶ Ἡλίας, 31

οἱ ὀφθέντες ἐν δόξῃ ἔλεγον τὴν ἐξοδον⁹ αὐτοῦ ἦν

ἔμελλεν πληροῦν ἐν Ἱερουσαλήμ. Ὁ δὲ Πέτρος καὶ οἱ 32

σὺν αὐτῷ ἦσαν βεβαρημένοι¹⁰ ὑπνώ:¹¹

διαγρηγορήσαντες¹² δὲ εἶδον τὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ

τοὺς δύο ἄνδρας τοὺς συνεστῶτας¹³ αὐτῷ. Καὶ ἐγένετο, 33

ἐν τῷ διαχωρίζεσθαι¹⁴ αὐτοὺς ἀπ' αὐτοῦ, εἶπεν

¹ γεύομαι, taste, experience. ² ὥσει, like, about. ³ ὀκτώ, eight, 8. ⁴ εἶδος, οὐς, τό, form, sight. ⁵ ἱματισμός, οὐ, ὁ, clothing. ⁶ λευκός, white, bright. ⁷ ἐξαστράπτω, flash like lightning. ⁸ συλλαλέω, talk with, discuss. ⁹ ἐξοδος, οὐ, ἡ, departure, exodus. ¹⁰ βαρέω, burden, weigh down. ¹¹ ὑπνος, οὐ, ὁ, sleep. ¹² διαγρηγορέω, keep awake, awake fully. ¹³ συνίστημι, commend (transitive), stand with. ¹⁴ διαχωρίζομαι, separate myself from, part from.

Πέτρος πρὸς τὸν Ἰησοῦν, Ἐπιστάτα,¹ καλὸν ἐστὶν
 ἡμᾶς ὥδε εἶναι: καὶ ποιήσωμεν σκηναὶς² τρεῖς, μίαν
 σοί, καὶ μίαν Μωσῇ, καὶ μίαν Ἡλίας:³ μὴ εἰδὼς δὲ λέγει.
 Ταῦτα δὲ αὐτοῦ λέγοντος, ἐγένετο νεφέλη⁴ καὶ 34
 ἐπεσκίασεν⁵ αὐτούς: ἐφοβήθησαν δὲ ἐν τῷ ἐκείνους
 εἰσελθεῖν εἰς τὴν νεφέλην.⁴ Καὶ φωνὴ ἐγένετο ἐκ τῆς 35
 νεφέλης,⁴ λέγουσα, Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ
 ἀγαπητός: αὐτοῦ ἀκούετε. Καὶ ἐν τῷ γενέσθαι τὴν 36
 φωνήν, εὐρέθη ὁ Ἰησοῦς μόνος. Καὶ αὐτοὶ ἐσίγησαν,⁶
 καὶ οὐδενὶ ἀπήγγειλαν ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις οὐδὲν
 ὧν ἑώρακασιν.

Ἐγένετο δὲ ἐν τῇ ἐξῆς⁷ ἡμέρᾳ, κατελθόντων⁸ αὐτῶν ἀπὸ 37
 τοῦ ὄρους, συνήντησεν⁹ αὐτῷ ὄχλος πολὺς. Καὶ ἰδού, 38
 ἀνὴρ ἀπὸ τοῦ ὄχλου ἀνεβόησεν,¹⁰ λέγων, Διδάσκαλε,
 δέομαι¹¹ σου, ἐπιβλέψαι¹² ἐπὶ τὸν υἱόν μου, ὅτι

¹ ἐπιστάτης, ου, ὁ, chief, commander. ² σκηνή, ἡς, ἡ, tent, tabernacle. ³ Ἡλίας, ου, ὁ, Elijah. ⁴ νεφέλη, ἡς, ἡ, cloud. ⁵ ἐπισκιάζω, overshadow, envelop. ⁶ σιγᾶω, be silent, become silent. ⁷ ἐξῆς, next, next in order. ⁸ κατέρχομαι, come down, go down. ⁹ συναντάω, meet with, hence to happen. ¹⁰ ἀναβοᾶω, cry out, shout upwards. ¹¹ δέομαι, ask, request. ¹² ἐπιβλέπω, look on (with favor), have regard for.

μονογενῆς¹ ἐστίν μοι· καὶ ἰδοὺ, πνεῦμα λαμβάνει 39
 αὐτόν, καὶ ἐξαίφνης² κράζει, καὶ σπαράσσει³ αὐτόν
 μετὰ ἀφροῦ,⁴ καὶ μόγις⁵ ἀποχωρεῖ⁶ ἀπ' αὐτοῦ,
 συντρίβον⁷ αὐτόν. Καὶ ἐδεήθην⁸ τῶν μαθητῶν σου ἵνα 40
 ἐκβάλωσιν αὐτό, καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν. Ἀποκριθεὶς δὲ 41
 ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Ὡ⁹ γενεὰ ἄπιστος¹⁰ καὶ διεστραμμένη,
 ἕως πότε ἔσομαι πρὸς ὑμᾶς, καὶ ἀνέξομαι¹² ὑμῶν;
 Προσάγαγε¹³ τὸν υἱόν σου ὧδε. Ἔτι δὲ 42
 προσερχομένου αὐτοῦ, ἔρρηξεν¹⁴ αὐτὸν τὸ δαιμόνιον
 καὶ συνεσπάραξεν¹⁵ ἐπετίμησεν δὲ ὁ Ἰησοῦς τῷ
 πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ, καὶ ἴασατο¹⁶ τὸν παῖδα,¹⁷ καὶ
 ἀπέδωκεν αὐτὸν τῷ πατρὶ αὐτοῦ. Ἐξεπλήσσοντο¹⁸ δὲ 43
 πάντες ἐπὶ τῇ μεγαλειότητι¹⁹ τοῦ θεοῦ.

¹ μονογενῆς, only begotten, only. ² ἐξαίφνης, suddenly, unexpectedly. ³ σπαράσσω, convulse, shake to and fro. ⁴ ἀφρός, οὐ, ὄ, foam, foaming. ⁵ μόγις, hardly, scarcely. ⁶ ἀποχωρεῖ, go away, depart. ⁷ συντρίβω, break in pieces, crush. ⁸ δέομαι, ask, request. ⁹ ὦ, Oh! omega. ¹⁰ ἄπιστος, unbelieving, faithless. ¹¹ διαστρέφω, distort, pervert. ¹² ἀνέχομαι, endure, bear with. ¹³ προσάγω, bring (forward), approach. ¹⁴ ῥήγνυμι, break apart, throw down. ¹⁵ συσπαράσσω, convulse. ¹⁶ ἰάομαι, heal. ¹⁷ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ¹⁸ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ¹⁹ μεγαλειότης, ἡτος, ἡ, splendor, magnificence.

Πάντων δὲ θαυμαζόντων ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἐποίησεν ὁ

Ἰησοῦς, εἶπεν πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, Θέσθε ὑμεῖς 44

εἰς τὰ ὧτα ὑμῶν τοὺς λόγους τούτους: ὁ γὰρ υἱὸς τοῦ

ἀνθρώπου μέλλει παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων. 45

Οἱ δὲ ἡγνόουν¹ τὸ ῥῆμα τοῦτο, καὶ ἦν

παρακεκαλυμμένον² ἀπ' αὐτῶν, ἵνα μὴ αἴσθωνται³

αὐτό: καὶ ἐφοβοῦντο ἐρωτῆσαι αὐτὸν περὶ τοῦ

ρήματος τούτου.

Εἰσῆλθεν δὲ διαλογισμὸς⁴ ἐν αὐτοῖς, τὸ τίς ἂν εἴη μείζων 46

αὐτῶν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἰδὼν τὸν διαλογισμὸν⁴ τῆς 47

καρδίας αὐτῶν, ἐπιλαβόμενος⁵ παιδίου, ἔστησεν αὐτὸ

παρ' ἐαυτῷ, καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ὅς ἐὰν δέξηται τοῦτο 48

τὸ παιδίον ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου ἐμὲ δέχεται: καὶ ὃς ἐὰν

ἐμὲ δέξηται δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με: ὁ γὰρ

μικρότερος ἐν πᾶσιν ὑμῖν ὑπάρχων οὗτος ἔσται μέγας.

¹ ἀγνοέω, not know, be unaware. ² παρακαλύπτω, hide, conceal. ³ αἰσθάνομαι, notice, perceive. ⁴ διαλογισμός, οὐ, ὁ, reasoning, questioning. ⁵ ἐπιλαμβάνομαι, take hold of, seize.

Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰωάννης εἶπεν, Ἐπιστάτα,¹ εἵδομέν τινα 49

ἐπὶ τῷ ὀνόματί σου ἐκβάλλοντα δαιμόνια: καὶ
ἐκωλύσαμεν² αὐτόν, ὅτι οὐκ ἀκολουθεῖ μεθ' ἡμῶν. 50

Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτόν ὁ Ἰησοῦς, Μὴ κωλύετε:² ὅς γὰρ
οὐκ ἔστιν καθ' ἡμῶν ὑπὲρ ἡμῶν ἔστιν.

Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ συμπληροῦσθαι³ τὰς ἡμέρας τῆς 51

ἀναλήψεως⁴ αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ
ἐστήριξεν⁵ τοῦ πορεύεσθαι εἰς Ἱερουσαλήμ, καὶ 52

ἀπέστειλεν ἀγγέλους πρὸ προσώπου αὐτοῦ: καὶ
πορευθέντες εἰσῆλθον εἰς κώμην⁶ Σαμαρειτῶν,⁷ ὥστε

ἐτοιμάσαι αὐτῷ. Καὶ οὐκ ἐδέξαντο αὐτόν, ὅτι τὸ 53

πρόσωπον αὐτοῦ ἦν πορευόμενον εἰς Ἱερουσαλήμ. 54

Ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης

εἶπον, Κύριε, θέλεις εἰπωμεν πῦρ καταβῆναι ἀπὸ τοῦ

οὐρανοῦ, καὶ ἀναλῶσαι⁸ αὐτούς, ὥς καὶ Ἥλιος

ἐποίησεν; Στραφεῖς⁹ δὲ ἐπετίμησεν αὐτοῖς, καὶ εἶπεν, 55

¹ ἐπιστάτης, ου, ὁ, chief, commander. ² κωλύω, forbid, hinder. ³ συμπληρῶω, fulfill, be swamped. ⁴ ἀνάληψις, εως, ἡ, taking up, lifting up. ⁵ στηρίζω, establish, fix firmly. ⁶ κώμη, ης, ἡ, village. ⁷ Σαμαρείτης, ου, ὁ, Samaritan. ⁸ ἀναλίσκω, destroy, consume. ⁹ στρέφω, turn, am converted.

Οὐκ οἶδατε οἷου¹ πνεύματός ἐστε ὑμεῖς· ὁ γὰρ υἱὸς 56

τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθεν ψυχὰς ἀνθρώπων ἀπολέσαι,

ἀλλὰ σῶσαι. Καὶ ἐπορεύθησαν εἰς ἑτέραν κώμην.²

Ἐγένετο δὲ πορευομένων αὐτῶν ἐν τῇ ὁδῷ, εἶπέν τις 57

πρὸς αὐτόν, Ἀκολουθήσω σοι ὅπου ἂν ἀπέρχῃ, κύριε. 58

Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Αἱ ἀλώπεκες³ φωλεοὺς⁴

ἔχουσιν, καὶ τὰ πετεινὰ⁵ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσεις·⁶

ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν

κλίνει.⁷ Εἶπεν δὲ πρὸς ἕτερον, Ἀκολούθει μοι. Ὁ δὲ 59

εἶπεν, Κύριε, ἐπίτρεψόν⁸ μοι ἀπελθόντι πρῶτον θάψαι

τὸν πατέρα μου. Εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἄφες τοὺς 60

νεκροὺς θάψαι⁹ τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς· σὺ δὲ ἀπελθὼν

διάγγελλε¹⁰ τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. Εἶπεν δὲ καὶ 61

ἕτερος, Ἀκολουθήσω σοι, κύριε· πρῶτον δὲ ἐπίτρεψόν

μοι ἀποτάξασθαι¹¹ τοῖς εἰς τὸν οἶκόν μου. Εἶπεν δὲ ὁ 62

Ἰησοῦς πρὸς αὐτόν, Οὐδεὶς, ἐπιβαλὼν¹² τὴν χεῖρα

¹ οἷος, such as, of what kind. ² κώμη, ης, ἡ, village. ³ ἀλώπηξ, εκος, ἡ, fox. ⁴ φωλεός, οῦ, ὁ, den, hole. ⁵ πετεινόν, ου, τό, bird. ⁶ κατασκηνώσεις, εως, ἡ, place to live, nest. ⁷ κλίνω, cause to bend, bow. ⁸ ἐπιτρέπω, permit, allow. ⁹ θάπτω, bury. ¹⁰ διαγγέλλω, publish abroad, proclaim. ¹¹ ἀποτάσσομαι, set apart, take leave of. ¹² ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon.

αὐτοῦ ἐπ' ἄροτρον,¹ καὶ βλέπων εἰς τὰ ὀπίσω, εὐθετός²
 ἐστιν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ.

Μετὰ δὲ ταῦτα ἀνέδειξεν³ ὁ κύριος καὶ ἑτέρους **10**

ἐβδομήκοντα,⁴ καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς ἀνὰ⁵ δύο πρὸ
 προσώπου αὐτοῦ εἰς πᾶσαν πόλιν καὶ τόπον οὗ⁶
 ἔμελλεν αὐτὸς ἔρχεσθαι. Ἔλεγεν οὖν πρὸς αὐτούς, Ὁ **2**
 μὲν θερισμός⁷ πολὺς, οἱ δὲ ἐργάται⁸ ὀλίγοι: δεήθητε⁹
 οὖν τοῦ κυρίου τοῦ θερισμοῦ,⁷ ὅπως ἐκβάλῃ ἐργάτας⁸
 εἰς τὸν θερισμὸν⁷ αὐτοῦ. Ὑπάγετε: ἰδού, ἐγὼ **3**
 ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς ἄρνας¹⁰ ἐν μέσῳ λύκων.¹¹ Μὴ **4**
 βαστάζετε¹² βαλάντιον,¹³ μὴ πήραν,¹⁴ μὴδὲ
 ὑποδήματα:¹⁵ καὶ μηδὲνα κατὰ τὴν ὁδὸν ἀσπάσησθε. **5**
 Εἰς ἣν δ' ἂν οἰκίαν εἰσέρχησθε, πρῶτον λέγετε,
 Εἰρήνῃ τῷ οἴκῳ τούτῳ. Καὶ ἐὰν ᾗ ἐκεῖ υἱὸς εἰρήνης, **6**
 ἐπαναπαύσεται¹⁶ ἐπ' αὐτὸν ἡ εἰρήνῃ ὑμῶν: εἰ δὲ μὴγε,¹⁷

¹ ἄροτρον, ου, τό, plow. ² εὐθετος, useful, fit. ³ ἀναδείκνυμι, show clearly, reveal. ⁴ ἐβδομήκοντα, seventy, 70. ⁵ ἀνά, upwards, upon. ⁶ οὗ, where, when. ⁷ θερισμός, οὗ, ὁ, harvest, reaping. ⁸ ἐργάτης, ου, ὁ, workman, laborer. ⁹ δεόμαι, ask, request. ¹⁰ ἀρῆν, ἀρνός, ὁ, lamb. ¹¹ λύκος, ου, ὁ, wolf, jackal. ¹² βαστάζω, bear, carry. ¹³ βαλάντιον, ου, τό, purse, money bag. ¹⁴ πήρα, ας, ἡ, leather pouch, bag. ¹⁵ ὑπόδημα, τος, τό, sandal, shoe. ¹⁶ ἐπαναπαύομαι, rest, rest upon. ¹⁷ μὴγε, otherwise (used in the phrase εἰ δὲ μὴγε).

ἐφ' ὑμᾶς ἀνακάμψει.¹ Ἐν αὐτῇ δὲ τῇ οἰκίᾳ μένετε, 7
 ἐσθίοντες καὶ πίνοντες τὰ παρ' αὐτῶν: ἄξιος γὰρ ὁ
 ἐργάτης² τοῦ μισθοῦ³ αὐτοῦ ἐστίν. Μὴ μεταβαίνετε⁴
 ἐξ οἰκίας εἰς οἰκίαν. Καὶ εἰς ἣν ἂν πόλιν εἰσέρχησθε, 8
 καὶ δέχωνται ὑμᾶς, ἐσθίετε τὰ παρατιθέμενα⁵ ὑμῖν, 9
 καὶ θεραπεύετε τοὺς ἐν αὐτῇ ἀσθενεῖς,⁶ καὶ λέγετε
 αὐτοῖς, Ὁ ἡγικεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. Εἰς ἣν 10
 δ' ἂν πόλιν εἰσέρχησθε, καὶ μὴ δέχωνται ὑμᾶς,
 ἐξελθόντες εἰς τὰς πλατείας⁷ αὐτῆς εἶπατε, Καὶ τὸν 11
 κονιορτὸν⁸ τὸν κολληθέντα⁹ ἡμῖν ἐκ τῆς πόλεως ὑμῶν
 ἀπομασσόμεθα¹⁰ ὑμῖν: πλὴν τοῦτο γινώσκετε, ὅτι
 ἡγικεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. Λέγω ὑμῖν ὅτι 12
 Σοδόμοις¹¹ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἀνεκτότερον¹² ἔσται, ἢ
 τῇ πόλει ἐκείνῃ. Οὐαὶ σοι, Χοραζὶν,¹³ οὐαὶ σοι, 13
 Βηθσαιᾶ:¹⁴ ὅτι εἰ ἐν Τύρῳ¹⁵ καὶ Σιδῶνι¹⁶ ἐγένοντο αἱ
 δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν ὑμῖν, πάλαι¹⁷ ἂν ἐν σάκκῳ¹⁸

¹ ἀνακάμπτω, turn back, return. ² ἐργάτης, ου, ὁ, workman, laborer. ³ μισθός, ου, ὁ, wages, reward. ⁴ μεταβαίνω, depart, leave. ⁵ παρατίθημι, set before, entrust. ⁶ ἀσθενής, weak, infirm. ⁷ πλατεία, ας, ἡ, street. ⁸ κονιορτός, ου, ὁ, dust. ⁹ κολλάω, glue, cleave. ¹⁰ ἀπομάσσω, wipe off. ¹¹ Σόδομα, ων, τό, Sodom. ¹² ἀνεκτός, tolerable, bearable. ¹³ Χοραζὶν, ἡ, Chorazin. ¹⁴ Βηθσαιᾶ, ἡ, Bethsaida. ¹⁵ Τύρος, ου, ἡ, Tyre. ¹⁶ Σιδῶν, ὠνος, ἡ, Sidon. ¹⁷ πάλαι, long ago, of old. ¹⁸ σάκκος, ου, ὁ, sackcloth.

καὶ σποδῶ¹ καθήμεναι μετενόησαν. Πλὴν Τύρω² καὶ 14
 Σιδῶνι³ ἀνεκτότερον⁴ ἔσται ἐν τῇ κρίσει, ἢ ὑμῖν. Καὶ 15
 σύ, Καπερναούμ,⁵ ἡ ἕως τοῦ οὐρανοῦ ὑψωθεῖσα,⁶ ἕως
 Ἄδου⁷ καταβιβασθήσῃ.⁸ Ὁ ἀκούων ὑμῶν ἐμοῦ ἀκούει: 16
 καὶ ὁ ἀθετῶν⁹ ὑμᾶς ἐμὲ ἀθετεῖ:⁹ ὁ δὲ ἐμὲ ἀθετῶν⁹
 ἀθετεῖ⁹ τὸν ἀποστείλαντά με.

Ἐπέστρεψαν δὲ οἱ ἐβδομήκοντα¹⁰ μετὰ χαρᾶς, λέγοντες, 17
 Κύριε, καὶ τὰ δαιμόνια ὑποτάσσεται ἡμῖν ἐν τῷ
 ὀνόματί σου. Εἶπεν δὲ αὐτοῖς, Ἐθεώρουν τὸν Σατανᾶν 18
 ὡς ἀστραπὴν¹¹ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεσόντα. Ἰδοῦ, δίδωμι 19
 ὑμῖν τὴν ἐξουσίαν τοῦ πατεῖν¹² ἐπάνω¹³ ὄφρων¹⁴ καὶ
 σκορπίων,¹⁵ καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ:
 καὶ οὐδὲν ὑμᾶς οὐ μὴ ἀδικήσῃ.¹⁶ Πλὴν ἐν τούτῳ μὴ 20
 χαίρετε ὅτι τὰ πνεύματα ὑμῖν ὑποτάσσεται: χαίρετε
 δὲ ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν ἐγγράφη ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

¹ σποδός, οὐ, ἡ, ashes. ² Τύρος, ου, ἡ, Tyre. ³ Σιδῶν, ὠνος, ἡ, Sidon. ⁴ ἀνεκτός, tolerable, bearable. ⁵ Καπερναούμ, ἡ, Capernaum. ⁶ ὑψόω, lift up, exalt. ⁷ Ἄδης, ου, ὁ, Hades. ⁸ καταβιβάζω, bring down, cause to go down. ⁹ ἀθετέω, reject, annul. ¹⁰ ἐβδομήκοντα, seventy, 70. ¹¹ ἀστραπή, ἡς, ἡ, lightning, brightness. ¹² πατέω, tread or tread under foot, tread. ¹³ ἐπάνω, above, over (gen). ¹⁴ ὄφις, εως, ὁ, snake, serpent. ¹⁵ σκορπίος, ου, ὁ, scorpion. ¹⁶ ἀδικέω, do wrong, harm.

Ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἡγαλλιάσατο¹ τῷ πνεύματι ὁ Ἰησοῦς, 21

καὶ εἶπεν, Ἐξομολογούμαι² σοι, πάτερ, κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι ἀπέκρυψας³ ταῦτα ἀπὸ σοφῶν⁴ καὶ συνετῶν,⁵ καὶ ἀπεκάλυψας⁶ αὐτὰ νηπίοις.⁷

Ναί, ὁ πατήρ, ὅτι οὕτως ἐγένετο εὐδοκία⁸ ἔμπροσθέν σου. Καὶ στραφεῖς⁹ πρὸς τοὺς μαθητὰς εἶπεν, Πάντα 22

μοι παρεδόθη ὑπὸ τοῦ πατρός μου· καὶ οὐδεὶς γινώσκει τίς ἐστιν ὁ υἱός, εἰ μὴ ὁ πατήρ, καὶ τίς ἐστιν

ὁ πατήρ, εἰ μὴ ὁ υἱός, καὶ ὃ ἐὰν βούληται ὁ υἱὸς

ἀποκαλύψαι.⁶ Καὶ στραφεῖς⁹ πρὸς τοὺς μαθητὰς κατ' 23

ιδίαν εἶπεν, Μακάριοι οἱ ὀφθαλμοὶ οἱ βλέποντες ἃ

βλέπετε. Λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι πολλοὶ προφῆται καὶ 24

βασιλεῖς ἠθέλησαν ἰδεῖν ἃ ὑμεῖς βλέπετε, καὶ οὐκ

εἶδον· καὶ ἀκοῦσαι ἃ ἀκούετε, καὶ οὐκ ἤκουσαν.

¹ ἡγαλλιάω, rejoice, am full of joy. ² ἐξομολογέω, confess, profess. ³ ἀποκρύπτω, hide, conceal. ⁴ σοφός, wise. ⁵ συνετός, intelligent, clever. ⁶ ἀποκαλύπτω, reveal, uncover. ⁷ νήπιος, infant, child. ⁸ εὐδοκία, ας, ἡ, good pleasure, good-will. ⁹ στρέφω, turn, am converted.

Καὶ ἰδοῦ, νομικός¹ τις ἀνέστη, ἐκπειράζων² αὐτόν, καὶ 25
λέγων, Διδάσκαλε, τί ποιήσας ζῶν ἀιώνιον
κληρονομήσω;³ Ὁ δὲ εἶπεν πρὸς αὐτόν, Ἐν τῷ νόμῳ 26
τί γέγραπται; Πῶς ἀναγινώσκεις; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς 27
εἶπεν, Ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου, ἐξ ὅλης τῆς
καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, καὶ ἐξ ὅλης
τῆς ἰσχύος⁴ σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας⁵ σου: καὶ τὸν
πλησίον⁶ σου ὡς σεαυτόν. Εἶπεν δὲ αὐτῷ, Ὅρθῶς⁷ 28
ἀπεκρίθης: τοῦτο ποιεῖ, καὶ ζήσῃ. Ὁ δὲ θέλων 29
δικαιοῦν ἑαυτὸν εἶπεν πρὸς τὸν Ἰησοῦν, Καὶ τίς ἐστίν
μου πλησίον;⁶ Ὑπολαβὼν⁸ δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, 30
Ἄνθρωπός τις κατέβαινεν ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ εἰς Ἱεριχά,
καὶ λησταῖς⁹ περιέπεσεν,¹⁰ οἱ καὶ ἐκδύσαντες¹¹ αὐτόν
καὶ πληγὰς¹² ἐπιθέντες ἀπῆλθον, ἀφέντες ἡμιθανῆ¹³
τυγχάνοντα.¹⁴ Κατὰ συγκυρίαν¹⁵ δὲ ἱερεὺς τις 31
κατέβαινεν ἐν τῇ ὁδῷ ἐκείνῃ: καὶ ἰδὼν αὐτόν

¹ νομικός, pertaining to the law. ² ἐκπειράζω, test thoroughly, tempt. ³ κληρονομέω, inherit, obtain. ⁴ ἰσχύς, ὕος, ἡ, strength, power. ⁵ διάνοια, ας, ἡ, mind, understanding. ⁶ πλησίον, near, neighbor (as a noun). ⁷ ὀρθῶς, rightly, correctly. ⁸ ὑπολαμβάνω, take up, receive. ⁹ ληστής, οὐ, ὁ, robber, brigand. ¹⁰ περιπίπτω, fall in with, strike. ¹¹ ἐκδύω, take off, put off. ¹² πληγή, ἥς, ἡ, blow, wound. ¹³ ἡμιθανής, half dead. ¹⁴ τυγχάνω, obtain, happen. ¹⁵ συγκυρία, ας, ἡ, coincidence, chance.

ἀντιπαρῆλθεν.¹ Ὁμοίως δὲ καὶ Λευΐτης² γενόμενος 32
κατὰ τὸν τόπον ἐλθὼν καὶ ἰδὼν ἀντιπαρῆλθεν.¹ 33
Σαμαρείτης³ δὲ τις ὁδεύων⁴ ἦλθεν κατ' αὐτόν, καὶ
ἰδὼν αὐτὸν ἐσπλαγχνίσθη,⁵ καὶ προσελθὼν κατέδησεν 34
τὰ τραύματα⁷ αὐτοῦ, ἐπιχέων⁸ ἔλαιον⁹ καὶ οἶνον:
ἐπιβιβάσας¹⁰ δὲ αὐτὸν ἐπὶ τὸ ἴδιον κτῆνος,¹¹ ἤγαγεν
αὐτὸν εἰς πανδοχεῖον,¹² καὶ ἐπεμελήθη¹³ αὐτοῦ. Καὶ 35
ἐπὶ τὴν αὔριον¹⁴ ἐξελθὼν, ἐκβαλὼν δύο δηνάρια¹⁵
ἔδωκεν τῷ πανδοχεῖ,¹⁶ καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ἐπιμελήθητι¹³
αὐτοῦ: καὶ ὃ τι ἂν προσδαπανήσης,¹⁷ ἐγὼ ἐν τῷ
ἐπανέρχῃ¹⁸ με ἀποδώσω σοι. Τίς οὖν τούτων τῶν 36
τριῶν πλησίον¹⁹ δοκεῖ σοι γεγονέναι τοῦ ἐμπεσόντος²⁰
εἰς τοὺς ληστάς;²¹ Ὁ δὲ εἶπεν, Ὁ ποιήσας τὸ ἔλεος²² 37
μετ' αὐτοῦ. Εἶπεν οὖν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Πορεύου, καὶ
σὺ ποίει ὁμοίως.

¹ ἀντιπαρέρχομαι, pass by on the opposite side. ² Λευΐτης, ου, ὁ, Levite. ³ Σαμαρείτης, ου, ὁ, Samaritan. ⁴ ὁδεύω, go, travel. ⁵ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ⁶ καταδέω, bind up, bandage. ⁷ τραῦμα, τος, τό, wound. ⁸ ἐπιχέω, pour over, pour on. ⁹ ἔλαιον, ου, τό, olive oil. ¹⁰ ἐπιβιβάζω, put on, place upon. ¹¹ κτῆνος, ους, τό, beast of burden. ¹² πανδοχεῖον, ου, τό, inn. ¹³ ἐπιμελέομαι, care for, take care of. ¹⁴ αὔριον, tomorrow. ¹⁵ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ¹⁶ πανδοχεύς, ἑως, ὁ, innkeeper. ¹⁷ προσδαπανᾶω, spend in addition. ¹⁸ ἐπανέρχομαι, return, come back again. ¹⁹ πλησίον, near, neighbor (as a noun). ²⁰ ἐμπίπτω, fall into, fall in. ²¹ ληστής, οὔ, ὁ, robber, brigand. ²² ἔλεος, ους, ὁ, pity, mercy.

Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ πορεύεσθαι αὐτούς, καὶ αὐτὸς 38

εἰσῆλθεν εἰς κώμην¹ τινά: γυνή δέ τις ὀνόματι Μάρθα

ὑπεδέξατο³ αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς. Καὶ τῇδε⁴ ἦν 39

ἀδελφή⁵ καλουμένη Μαρία, ἥ καὶ παρακαθίσασα⁶

παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ ἤκουεν τὸν λόγον αὐτοῦ. 40

Ἡ δὲ Μάρθα² περιεσπᾶτο⁷ περὶ πολλὴν διακονίαν:

ἐπιστᾶσα⁸ δὲ εἶπεν, Κύριε, οὐ μέλει⁹ σοι ὅτι ἡ ἀδελφή⁵

μου μόνην με κατέλειπεν¹⁰ διακονεῖν; Εἰπὲ οὖν αὐτῇ

ἵνα μοι συναντιλάβηται.¹¹ Ἀποκριθεὶς δὲ εἶπεν αὐτῇ ὁ 41

Ἰησοῦς, Μάρθα,² Μάρθα,² μεριμνᾷς¹² καὶ τυρβάζῃ¹³

περὶ πολλά: ἑνὸς δὲ ἐστὶν χρεία: Μαρία δὲ τὴν ἀγαθὴν 42

μερίδα¹⁴ ἐξελέξατο,¹⁵ ἥτις οὐκ ἀφαιρεθήσεται¹⁶ ἀπ'

αὐτῆς.

¹ κώμη, ης, ἡ, village. ² Μάρθα, ας, ἡ, Martha. ³ ὑποδέχομαι, welcome, receive. ⁴ ὅδε, this (here), this here. ⁵ ἀδελφή, ἡς, ἡ, sister. ⁶ παρακαθίζω, sit down beside. ⁷ περισπᾶω, distract, trouble greatly. ⁸ ἐφίστημι, stand over, come upon. ⁹ μέλει, it is a care, it concerns. ¹⁰ καταλείπω, leave, leave behind. ¹¹ συναντιλαμβάνομαι, help, assist. ¹² μεριμνάω, be anxious, distracted. ¹³ τυρβάζω, agitate or disturb in mind. ¹⁴ μερίς, ἴδος, ἡ, part, portion. ¹⁵ ἐκλέγομαι, choose, elect. ¹⁶ ἀφαιρέω, take away, smite off.

Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν τόπῳ τινὶ **11**

προσευχόμενον, ὡς ἐπαύσατο,¹ εἶπέν τις τῶν μαθητῶν
αὐτοῦ πρὸς αὐτόν, Κύριε, διδάξον ἡμᾶς
προσεύχεσθαι, καθὼς καὶ Ἰωάννης ἐδίδαξεν τοὺς
μαθητὰς αὐτοῦ. Εἶπεν δὲ αὐτοῖς, Ὅταν προσεύχησθε, **2**
λέγετε, Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω²
τὸ ὄνομά σου. Ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου. Γενηθήτω τὸ
θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. Τὸν ἄρτον **3**
ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον³ δίδου ἡμῖν τὸ καθ' ἡμέραν. Καὶ **4**
ἄφες ἡμῖν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, καὶ γὰρ αὐτοὶ ἀφίεμεν
παντὶ ὀφείλοντι ἡμῖν. Καὶ μὴ εἰσενέγκῃς⁴ ἡμᾶς εἰς
πειρασμόν,⁵ ἀλλὰ ῥύσαι⁶ ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ.

Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς, Τίς ἐξ ὑμῶν ἔξει φίλον,⁷ καὶ **5**
πορεύσεται πρὸς αὐτόν μεσονυκτίου,⁸ καὶ εἴπη αὐτῷ,
Φίλε,⁷ χρησόν⁹ μοι τρεῖς ἄρτους, ἐπειδὴ¹⁰ φίλος **6**
παρεγένετο ἐξ ὁδοῦ πρὸς με, καὶ οὐκ ἔχω ὃ παραθήσω

¹ παύω, cause to cease. ² ἁγιάζω, make holy, consecrate. ³ ἐπιούσιος, for today, daily. ⁴ εἰσφέρω, carry inward, bring in. ⁵ πειρασμός, οὐ, ὁ, temptation, trial. ⁶ ῥύομαι, rescue, save. ⁷ φίλος, ου, ὁ, loving, friend. ⁸ μεσονύκτιον, ου, τό, midnight. ⁹ χράω, lend. ¹⁰ ἐπειδὴ, since, because. ¹¹ παρατίθημι, set before, entrust.

αὐτῶ: κακέϊνος¹ ἔσωθεν² ἀποκριθεὶς εἶπη, Μή μοι 7
 κόπους³ παρέχε·⁴ ἤδη ἡ θύρα κέκλεισται,⁵ καὶ τὰ
 παιδία μου μετ' ἐμοῦ εἰς τὴν κοίτην⁶ εἰσὶν: οὐ δύναμαι
 ἀναστὰς δοῦναί σοι. Λέγω ὑμῖν, εἰ καὶ οὐ δώσει αὐτῶ 8
 ἀναστὰς, διὰ τὸ εἶναι αὐτοῦ φίλον,⁷ διὰ γε⁸ τὴν
 ἀναίδειαν⁹ αὐτοῦ ἐγερθεὶς δώσει αὐτῶ ὅσον χρήζει.¹⁰ 9
 Καὶ γὰρ ὑμῖν λέγω, αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν: ζητεῖτε,
 καὶ εὕρήσετε: κρούετε,¹¹ καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν. Πᾶς 10
 γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει: καὶ ὁ ζητῶν εὕρισκει: καὶ τῶ
 κρούοντι¹¹ ἀνοιγήσεται. Τίνα δὲ ὑμῶν τὸν πατέρα 11
 αἰτήσῃ ὁ υἱὸς ἄρτον, μὴ λίθον ἐπιδώσει¹² αὐτῶ; Ἡ
 καὶ ἰχθύν,¹³ μὴ ἀντὶ¹⁴ ἰχθύος¹³ ὄφιν¹⁵ ἐπιδώσει¹² αὐτῶ; 12
 Ἡ καὶ ἐὰν αἰτήσῃ ὥόν,¹⁶ μὴ ἐπιδώσει¹² αὐτῶ
 σκορπίον;¹⁷ Εἰ οὖν ὑμεῖς πονηροὶ ὑπάρχοντες οἴδατε 13
 δόματα¹⁸ ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσω¹⁹
 μᾶλλον ὁ πατὴρ ὁ ἐξ οὐρανοῦ δώσει πνεῦμα ἅγιον

¹ κακέϊνος, and he, and she. ² ἔσωθεν, from within, within. ³ κόπος, ου, ὁ, labor, trouble. ⁴ παρέχω, offer, afford. ⁵ κλείω, shut, shut up. ⁶ κοίτη, ης, ἡ, bed, sexual promiscuity. ⁷ φίλος, ου, ὁ, loving, friend. ⁸ γέ, indeed, at least. ⁹ ἀναίδεια, ας, ἡ, shamelessness, shameless persistence. ¹⁰ χρήζω, need, have need of. ¹¹ κρούω, knock, strike. ¹² ἐπιδίδωμι, give to, hand in. ¹³ ἰχθύς, ὅς, ὁ, fish. ¹⁴ ἀντί, instead of, in place of. ¹⁵ ὄφις, εως, ὁ, snake, serpent. ¹⁶ ὥόν, οὔ, τό, egg. ¹⁷ σκορπίος, ου, ὁ, scorpion. ¹⁸ δόμα, τος, τό, present, gift. ¹⁹ πόσος, how many? how great?

τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν;

Καὶ ἦν ἐκβάλλων δαιμόνιον, καὶ αὐτὸ ἦν κωφόν.¹ 14

Ἐγένετο δέ, τοῦ δαιμονίου ἐξελθόντος, ἐλάλησεν ὁ

κωφός:¹ καὶ ἐθαύμασαν οἱ ὄχλοι. Τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν 15

εἶπον, Ἐν Βεελζεβούλ² ἄρχοντι τῶν δαιμονίων

ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια. Ἄλλοι δὲ πειράζοντες σημεῖον 16

παρ' αὐτοῦ ἐζήτουν ἐξ οὐρανοῦ. Αὐτὸς δὲ εἰδὼς 17

αὐτῶν τὰ διανοήματα³ εἶπεν αὐτοῖς, Πᾶσα βασιλεία

ἐφ' ἑαυτὴν διαμερισθεῖσα⁴ ἐρημοῦται:⁵ καὶ οἶκος ἐπὶ

οἶκον, πίπτει. Εἰ δὲ καὶ ὁ Σατανᾶς ἐφ' ἑαυτὸν 18

διεμερίσθη,⁴ πῶς σταθήσεται ἡ βασιλεία αὐτοῦ; Ὅτι

λέγετε, Ἐν Βεελζεβούλ² ἐκβάλλειν με τὰ δαιμόνια. Εἰ 19

δὲ ἐγὼ ἐν Βεελζεβούλ² ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, οἱ υἱοὶ

ὑμῶν ἐν τίνι ἐκβάλλουσιν; Διὰ τοῦτο κριταί⁶ ὑμῶν

αὐτοὶ ἔσονται. Εἰ δὲ ἐν δακτύλῳ⁷ θεοῦ ἐκβάλλω τὰ 20

δαιμόνια, ἄρα ἔφθασεν⁸ ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. 21

¹ κωφός, deaf, dumb. ² Βεελζεβούλ, ὁ, Beelzebul. ³ διανοήματα, τος, τό, thought, reasoning. ⁴ διαμερίζω, divide, distribute. ⁵ ἐρημόω, destroy, strip. ⁶ κριτής, ου, ὁ, judge. ⁷ δάκτυλος, ου, ὁ, finger. ⁸ φθάνω, come before another, anticipate.

Ὅταν ὁ ἰσχυρὸς¹ καθωπλισμένος² φυλάσσει τὴν
 ἑαυτοῦ αὐλήν,³ ἐν εἰρήνῃ ἐστὶν τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ: 22
 ἐπὶ δὲ ὁ ἰσχυρότερος¹ αὐτοῦ ἐπελθὼν⁵ νικήσῃ⁶
 αὐτόν, τὴν πανοπλίαν⁷ αὐτοῦ αἶρει ἐφ' ἧς ἐπεποιθεῖ,
 καὶ τὰ σκύλα⁸ αὐτοῦ διαδίδωσιν.⁹ Ὁ μὴ ὦν μετ' ἐμοῦ 23
 κατ' ἐμοῦ ἐστίν: καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ
 σκορπίζει.¹⁰ Ὅταν τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐξέλθῃ ἀπὸ 24
 τοῦ ἀνθρώπου, διέρχεται δι' ἀνύδρων¹¹ τόπων, ζητοῦν
 ἀνάπαυσιν:¹² καὶ μὴ εὐρίσκον λέγει, Ὑποστρέψω εἰς
 τὸν οἶκόν μου ὅθεν¹³ ἐξῆλθον. Καὶ ἐλθὼν εὐρίσκει 25
 σεσαρωμένον¹⁴ καὶ κεκοσμημένον.¹⁵ Τότε πορεύεται 26
 καὶ παραλαμβάνει ἑπτὰ ἕτερα πνεύματα πονηρότερα
 ἑαυτοῦ, καὶ ἐλθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ: καὶ γίνεται τὰ
 ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου χείρονα¹⁶ τῶν πρώτων.

¹ ἰσχυρός, strong, mighty. ² καθωπλίζω, arm oneself fully, arm completely. ³ αὐλή, ἤς, ἦ, courtyard, enclosed open space. ⁴ ἐπὶ, when, as soon as. ⁵ ἐπέρχομαι, come to or upon, approach. ⁶ νικάω, overcome, conquer. ⁷ πανοπλία, ας, ῆς, full armor, complete armor. ⁸ σκύλον, ου, τό, booty, spoils. ⁹ διαδίδωμι, distribute, give. ¹⁰ σκορπίζω, scatter, disperse. ¹¹ ἀνύδρος, waterless, dry. ¹² ἀνάπαυσις, εως, ῆς, cessation, rest. ¹³ ὅθεν, from where, from which. ¹⁴ σαρώω, sweep, sweep using a broom. ¹⁵ κοσμέω, adorn, put into order. ¹⁶ χείρων, worse.

Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ λέγειν αὐτὸν ταῦτα, ἐπάρασά¹ τις γυνή 27

φωνήν ἐκ τοῦ ὄχλου εἶπεν αὐτῷ, Μακαρία ἡ κοιλία²

ἢ βαστάσασά³ σε, καὶ μαστοὶ⁴ οὓς ἐθήλασας.⁵ Αὐτὸς 28

δὲ εἶπεν, Μενοῦνγε⁶ μακάριοι οἱ ἀκούοντες τὸν λόγον

τοῦ θεοῦ καὶ φυλάσσοντες αὐτόν.

Τῶν δὲ ὄχλων ἐπαθροισομένων⁷ ἤρξατο λέγειν, Ἡ γενεὰ 29

αὕτη πονηρὰ ἐστίν· σημεῖον ἐπιζητεῖ,⁸ καὶ σημεῖον οὐ

δοθήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ⁹ τοῦ

προφήτου. Καθὼς γὰρ ἐγένετο Ἰωνᾶς⁹ σημεῖον τοῖς 30

Νινευίταις,¹⁰ οὕτως ἔσται καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου τῇ

γενεᾷ ταύτῃ. Βασίλισσα¹¹ νότου¹² ἐγερθήσεται ἐν τῇ 31

κρίσει μετὰ τῶν ἀνδρῶν τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ

κατακρινεῖ¹³ αὐτούς· ὅτι ἦλθεν ἐκ τῶν περάτων¹⁴ τῆς

γῆς ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν Σολομῶνος,¹⁵ καὶ ἰδοῦ,

πλεῖον Σολομῶνος¹⁵ ὧδε. Ἄνδρες Νινευί¹⁶ 32

¹ ἐπαίρω, lift up, raise. ² κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ³ βαστάζω, bear, carry. ⁴ μαστός, οῦ, ὁ, breast, nipple. ⁵ θηλάζω, suckle, nurse. ⁶ μενοῦνγε, on the contrary, indeed. ⁷ ἐπαθροίζω, gather together, crowd upon. ⁸ ἐπιζητέω, seek for, seek after. ⁹ Ἰωνᾶς, ᾱ, ὁ, Jonah. ¹⁰ Νινευίτης, ου, ὁ, Ninevite. ¹¹ βασίλισσα, ης, ἡ, queen. ¹² νότος, ου, ὁ, south wind, south. ¹³ κατακρίνω, condemn. ¹⁴ πέρας, ατος, τό, limit, end. ¹⁵ Σολομῶν, ωνος, ὁ, Solomon. ¹⁶ Νινευί, ἡ, Nineveh.

ἀναστήσονται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης
καὶ κατακρινοῦσιν¹ αὐτήν: ὅτι μετενόησαν εἰς τὸ
κήρυγμα² Ἰωνᾶ,³ καὶ ἰδοὺ, πλεῖον Ἰωνᾶ³ ὤδε.

Οὐδεὶς δὲ λύχνον⁴ ἄψας εἰς κρύπτην⁵ τίθησιν, οὐδὲ ὑπὸ 33
τὸν μόδιον,⁶ ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν,⁷ ἵνα οἱ
εἰσπορευόμενοι⁸ τὸ φέγγος⁹ βλέπωσιν. Ὁ λύχνος⁴ τοῦ 34
σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός: ὅταν οὖν ὁ ὀφθαλμός σου
ἀπλοῦς¹⁰ ᾖ, καὶ ὅλον τὸ σῶμά σου φωτεινόν¹¹ ἐστιν:
ἐπὰν¹² δὲ πονηρὸς ᾖ, καὶ τὸ σῶμά σου σκοτεινόν.¹³ 35
Σκόπει¹⁴ οὖν μὴ τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ σκότος ἐστίν. Εἰ οὖν 36
τὸ σῶμά σου ὅλον φωτεινόν,¹¹ μὴ ἔχον τι μέρος
σκοτεινόν,¹³ ἔσται φωτεινόν¹¹ ὅλον, ὡς ὅταν ὁ λύχνος⁴
τῇ ἀστραπῇ¹⁵ φωτίζη¹⁶ σε.

¹ κατακρίνω, condemn. ² κήρυγμα, τος, τό, proclamation, preaching. ³ Ἰωνᾶς, ᾱ, ὁ, Jonah. ⁴ λύχνος, ου, ὁ, lamp, lantern. ⁵ κρύπτη, ης, ἡ, dark and hidden place, cellar. ⁶ μόδιος, ου, ὁ, dry measure. ⁷ λυχνία, ας, ἡ, lampstand. ⁸ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ⁹ φέγγος, ους, τό, light, brightness. ¹⁰ ἀπλοῦς, simple, single. ¹¹ φωτεινός, bright, full of light. ¹² ἐπὰν, when, as soon as. ¹³ σκοτεινός, dark, full of darkness. ¹⁴ σκοπέω, look at, contemplate. ¹⁵ ἀστραπή, ης, ἡ, lightning, brightness. ¹⁶ φωτίζω, give light, enlighten.

Ἐν δὲ τῷ λαλῆσαι, ἡρώτα αὐτὸν Φαρισαῖός τις ὅπως 37

ἀριστήσῃ¹ παρ' αὐτῷ: εἰσελθὼν δὲ ἀνέπεσεν.² Ὁ δὲ 38

Φαρισαῖος ἰδὼν ἐθαύμασεν ὅτι οὐ πρῶτον ἐβαπτίσθη

πρὸ τοῦ ἀρίστου.³ Εἶπεν δὲ ὁ κύριος πρὸς αὐτόν, Νῦν 39

ὕμεις οἱ Φαρισαῖοι τὸ ἔξωθεν⁴ τοῦ ποτηρίου καὶ τοῦ

πίνακος⁵ καθαρίζετε, τὸ δὲ ἔσωθεν⁶ ὑμῶν γέμει⁷

ἀρπαγῆς⁸ καὶ πονηρίας.⁹ Ἄφρονες,¹⁰ οὐχ ὁ ποιήσας τὸ 40

ἔξωθεν⁴ καὶ τὸ ἔσωθεν⁶ ἐποίησεν; Πλὴν τὰ ἐνόντα¹¹ 41

δότε ἐλεημοσύνην:¹² καὶ ἰδοὺ, πάντα καθαρὰ¹³ ὑμῖν

ἐστίν.

Ἄλλ' οὐαὶ ὑμῖν τοῖς Φαρισαίοις, ὅτι ἀποδεκατοῦτε¹⁴ τὸ 42

ἡδύοσμον¹⁵ καὶ τὸ πήγανον¹⁶ καὶ πᾶν λάχανον,¹⁷ καὶ

παρέρχεσθε¹⁸ τὴν κρίσιν καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ:

ταῦτα ἔδει ποιῆσαι, κακείνα¹⁹ μὴ ἀφιέναι. Οὐαὶ ὑμῖν 43

τοῖς Φαρισαίοις, ὅτι ἀγαπᾶτε τὴν πρωτοκαθεδρίαν²⁰

¹ ἀριστάω, have breakfast, eat a meal. ² ἀνατίπτω, recline, lie down. ³ ἀριστον, ου, τό, breakfast. ⁴ ἔξωθεν, from without, outside (gen). ⁵ πίναξ, ακος, ή, board, dish. ⁶ ἔσωθεν, from within, within. ⁷ γέμω, fill, am full of. ⁸ ἀρπαγή, ής, ή, plunder, robbery. ⁹ πονηρία, ας, ή, iniquity, wickedness. ¹⁰ ἄφρων, foolish, senseless. ¹¹ ἐν εἰμι, be in, within. ¹² ἐλεημοσύνη, ης, ή, alms, alms-giving. ¹³ καθαρός, clean, pure. ¹⁴ ἀποδεκατόω, tithe, collect a tithe. ¹⁵ ἡδύοσμον, ου, τό, mint, peppermint. ¹⁶ πήγανον, ου, τό, rue, plant used for flavoring food. ¹⁷ λάχανον, ου, τό, garden herb, vegetable. ¹⁸ παρέρχομαι, pass by, go by. ¹⁹ κακείνος, and he, and she. ²⁰ πρωτοκαθεδρία, ας, ή, chief seat, seat of honor.

ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ τοὺς ἄσπασμους¹ ἐν ταῖς
 ἀγοραῖς.² Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, 44
 ὑποκριταί,³ ὅτι ἐστὲ ὡς τὰ μνημεῖα τὰ ἄδηλα,⁴ καὶ οἱ
 ἄνθρωποι περιπατοῦντες ἐπάνω⁵ οὐκ οἶδασιν.

Ἀποκριθεὶς δέ τις τῶν νομικῶν⁶ λέγει αὐτῷ, Διδάσκαλε, 45
 ταῦτα λέγων καὶ ἡμᾶς ὑβρίζεις.⁷ Ὁ δὲ εἶπεν, Καὶ ὑμῖν 46
 τοῖς νομικοῖς⁶ οὐαὶ, ὅτι φορτίζετε⁸ τοὺς ἀνθρώπους
 φορτία⁹ δυσβάστακτα,¹⁰ καὶ αὐτοὶ ἐνὶ τῶν δακτύλων¹¹
 ὑμῶν οὐ προσψάυετε¹² τοῖς φορτίοις.⁹ Οὐαὶ ὑμῖν, ὅτι 47
 οἰκοδομεῖτε τὰ μνημεῖα τῶν προφητῶν, οἱ δὲ πατέρες
 ὑμῶν ἀπέκτειναν αὐτούς. Ἄρα μαρτυρεῖτε καὶ 48
 συνευδοκεῖτε¹³ τοῖς ἔργοις τῶν πατέρων ὑμῶν: ὅτι
 αὐτοὶ μὲν ἀπέκτειναν αὐτούς, ὑμεῖς δὲ οἰκοδομεῖτε
 αὐτῶν τὰ μνημεῖα. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ σοφία τοῦ θεοῦ 49
 εἶπεν, Ἀποστελῶ εἰς αὐτοὺς προφήτας καὶ

¹ ἄσπασμός, οὐ, ὁ, greeting, salutation. ² ἀγορά, ἄς, ἡ, marketplace, place of assembly. ³ ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ⁴ ἄδηλος, unseen, indistinct. ⁵ ἐπάνω, above, over (gen). ⁶ νομικός, pertaining to the law. ⁷ ὑβρίζω, mistreat, insult. ⁸ φορτίζω, load, burden. ⁹ φορτίον, οὐ, τό, burden, load. ¹⁰ δυσβάστακτος, hard to bear, difficult to carry. ¹¹ δάκτυλος, οὐ, ὁ, finger. ¹² προσψάυω, touch, touch lightly. ¹³ συνευδοκέω, consent, approve.

ἀποστόλους, καὶ ἐξ αὐτῶν ἀποκτενοῦσιν καὶ
 ἐκδιώξουσιν:¹ ἵνα ἐκζητηθῇ² τὸ αἷμα πάντων τῶν 50
 προφητῶν τὸ ἐκχυνόμενον³ ἀπὸ καταβολῆς⁴ κόσμου
 ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης, ἀπὸ τοῦ αἵματος Ἀβελ ἕως 51
 τοῦ αἵματος Ζαχαρίου⁵ τοῦ ἀπολομένου μεταξύ⁶ τοῦ
 θυσιαστηρίου⁷ καὶ τοῦ οἴκου. Ναί, λέγω ὑμῖν,
 ἐκζητηθήσεται² ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης. Οὐαὶ ὑμῖν 52
 τοῖς νομικοῖς,⁸ ὅτι ἤρατε τὴν κλεῖδα⁹ τῆς γνώσεως:¹⁰
 αὐτοὶ οὐκ εἰσῆλθετε, καὶ τοὺς εἰσερχομένους
 ἐκωλύσατε.¹¹

Λέγοντος δὲ αὐτοῦ ταῦτα πρὸς αὐτοὺς, ἤρξαντο οἱ 53
 γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι δεινῶς¹² ἐνέχειν,¹³ καὶ
 ἀποστοματίζειν¹⁴ αὐτὸν περὶ πλειόνων, ἐνεδρεύοντες¹⁵ 54
 αὐτόν, ζητοῦντες θηρεῦσαι¹⁶ τι ἐκ τοῦ στόματος
 αὐτοῦ, ἵνα κατηγορήσωσιν¹⁷ αὐτοῦ.

¹ ἐκδιώκω, drive out, persecute harshly. ² ἐκζητέω, seek out, inquire. ³ ἐκχέω, pour out, shed. ⁴ καταβολή, ἥς, ἡ, foundation, depositing. ⁵ Ζαχαρίας, ου, ὁ, Zacharias, Zechariah. ⁶ μεταξύ, between, after. ⁷ θυσιαστήριον, ου, τό, altar. ⁸ νομικός, pertaining to the law. ⁹ κλεῖς, κλειδός, ἡ, key. ¹⁰ γνώσις, εως, ἡ, wisdom, knowledge. ¹¹ κωλύω, forbid, hinder. ¹² δεινῶς, terribly, vehemently. ¹³ ἐνέχω, have a grudge against, be subject to. ¹⁴ ἀποστοματίζω, question closely, interrogate. ¹⁵ ἐνεδρεύω, lie in wait, plot. ¹⁶ θηρεύω, hunt, catch. ¹⁷ κατηγορέω, accuse, charge.

Ἐν οἷς ἐπισυναχθεῖσάν¹ τῶν μυριάδων² τοῦ ὄχλου, ὥστε **12**

καταπατεῖν³ ἀλλήλους, ἤρξατο λέγειν πρὸς τοὺς

μαθητὰς αὐτοῦ πρῶτον, Προσέχετε⁴ ἑαυτοῖς ἀπὸ τῆς

ζύμης⁵ τῶν Φαρισαίων, ἥτις ἐστὶν ὑπόκρισις.⁶ Οὐδὲν **2**

δὲ συγκεκαλυμμένον⁷ ἐστὶν ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται,⁸

καὶ κρυπτὸν⁹ ὃ οὐ γνωσθήσεται. Ἄνθ¹⁰ ὧν ὅσα ἐν τῇ **3**

σκοτίᾳ¹¹ εἶπατε, ἐν τῷ φωτὶ ἀκουσθήσεται: καὶ ὃ πρὸς

τὸ οὖς ἐλαλήσατε ἐν τοῖς ταμείοις,¹² κηρυχθήσεται ἐπὶ

τῶν δωματίων.¹³ Λέγω δὲ ὑμῖν τοῖς φίλοις¹⁴ μου, Μὴ **4**

φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτενόντων τὸ σῶμα, καὶ μετὰ

ταῦτα μὴ ἐχόντων περισσότερόν¹⁵ τι ποιῆσαι. **5**

Ὑποδείξω¹⁶ δὲ ὑμῖν τίνα φοβηθῆτε: φοβήθητε τὸν

μετὰ τὸ ἀποκτείνειν ἐξουσίαν ἔχοντα ἐμβαλεῖν¹⁷ εἰς

τὴν γέενναν:¹⁸ ναί, λέγω ὑμῖν, τοῦτον φοβήθητε. Οὐχὶ **6**

πέντε στρουθία¹⁹ πωλεῖται²⁰ ἀσσαρίων²¹ δύο; Καὶ ἐν

¹ ἐπισυνάγω, gather, gather together. ² μυριάς, ἄδος, ἡ, ten thousand, myriad. ³ καταπατέω, trample under foot. ⁴ προσέχω, take head of, attend to. ⁵ ζύμη, ἡς, ἡ, leaven, ferment. ⁶ ὑπόκρισις, εως, ἡ, hypocrisy. ⁷ συγκαλύπτω, conceal, cover up. ⁸ ἀποκαλύπτω, reveal, uncover. ⁹ κρυπτός, hidden, secret. ¹⁰ ἀντί, instead of, in place of. ¹¹ σκοτία, ας, ἡ, darkness. ¹² ταμείον, ου, τό, inner room, storeroom. ¹³ δῶμα, τος, τό, house, housetop. ¹⁴ φίλος, ου, ό, loving, friend. ¹⁵ περισσός, excessive, abundant. ¹⁶ ὑποδείκνυμι, show, indicate. ¹⁷ ἐμβάλλω, throw, cast. ¹⁸ γέεννα, ἡς, ἡ, gehenna, Gehenna. ¹⁹ στρουθίον, ου, τό, sparrow, small bird. ²⁰ πωλέω, sell. ²¹ ἀσσάριον, ου, τό, assarion.

ἐξ αὐτῶν οὐκ ἔστιν ἐπιλελησμένον¹ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ.
 Ἀλλὰ καὶ αἱ τρίχες² τῆς κεφαλῆς ὑμῶν πᾶσαι 7
 ἡριθμῆνται.³ Μὴ οὖν φοβεῖσθε: πολλῶν στρουθίων⁴
 διαφέρετε.⁵ Λέγω δὲ ὑμῖν, Πᾶς ὃς ἂν ὁμολογήσῃ⁶ ἐν 8
 ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ
 ἀνθρώπου ὁμολογήσῃ⁶ ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν τῶν
 ἀγγέλων τοῦ θεοῦ: ὁ δὲ ἀρνησάμενός με ἐνώπιον τῶν 9
 ἀνθρώπων ἀπαρνηθήσεται⁷ ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων τοῦ
 θεοῦ. Καὶ πᾶς ὃς ἐρεῖ λόγον εἰς τὸν υἱὸν τοῦ 10
 ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῷ: τῷ δὲ εἰς τὸ ἅγιον
 πνεῦμα βλασφημήσαντι οὐκ ἀφεθήσεται. Ὅταν δὲ 11
 προσφέρωσιν ὑμᾶς ἐπὶ τὰς συναγωγὰς καὶ τὰς ἀρχὰς
 καὶ τὰς ἐξουσίας, μὴ μεριμνᾶτε⁸ πῶς ἢ τί
 ἀπολογήσῃσθε,⁹ ἢ τί εἴπητε: τὸ γὰρ ἅγιον πνεῦμα 12
 διδάξει ὑμᾶς ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ, ἃ δεῖ εἰπεῖν.

¹ ἐπιλανθάνομαι, forget, neglect. ² θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ³ ἀριθμέω, number, count. ⁴ στρουθίον, ου, τό, sparrow, small bird. ⁵ διαφέρω, differ, carry through. ⁶ ὁμολογέω, confess, profess. ⁷ ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ⁸ μεριμνᾶω, be anxious, distracted. ⁹ ἀπολογέομαι, defend one's self, give a defense.

Εἶπεν δέ τις αὐτῷ ἐκ τοῦ ὄχλου, Διδάσκαλε, εἰπέ τῷ 13

ἀδελφῷ μου μερίσασθαι¹ μετ' ἐμοῦ τὴν κληρονομίαν.²

Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, Ἄνθρωπε, τίς με κατέστησεν³ 14

δικαστὴν⁴ ἢ μεριστὴν⁵ ἐφ' ὑμᾶς; Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτούς, 15

Ὅρατε καὶ φυλάσσετε ἀπὸ τῆς πλεονεξίας·⁶ ὅτι οὐκ

ἐν τῷ περισσεύειν τινὶ ἡ ζωὴ αὐτῷ ἐστὶν ἐκ τῶν

ὑπαρχόντων αὐτοῦ. Εἶπεν δὲ παραβολὴν πρὸς αὐτούς, 16

λέγων, Ἄνθρώπου τινὸς πλουσίου⁷ εὐφόρησεν⁸ ἡ

χώρα·⁹ καὶ διελογίζετο¹⁰ ἐν ἑαυτῷ λέγων, Τί ποιήσω, 17

ὅτι οὐκ ἔχω ποῦ συνάξω τοὺς καρπούς μου; Καὶ εἶπεν, 18

Τοῦτο ποιήσω· καθελῶ¹¹ μου τὰς ἀποθήκας,¹² καὶ

μείζονας οἰκοδομήσω, καὶ συνάξω ἐκεῖ πάντα τὰ

γενήματά¹³ μου καὶ τὰ ἀγαθὰ μου. Καὶ ἐρῶ τῇ ψυχῇ 19

μου, Ψυχὴ, ἔχεις πολλὰ ἀγαθὰ κείμενα¹⁴ εἰς ἔτη

πολλά· ἀναπαύου,¹⁵ φάγε, πίε, εὐφραίνου.¹⁶ Εἶπεν δὲ 20

αὐτῷ ὁ θεός, Ἄφρον,¹⁷ ταύτη τῇ νυκτὶ τὴν ψυχὴν σου

¹ μερίζω, divide, part. ² κληρονομία, ας, ἡ, inheritance. ³ καθίστημι, set, constitute. ⁴ δικαστής, οὐ, ὁ, judge. ⁵ μεριστής, οὐ, ὁ, divider, arbitrator. ⁶ πλεονεξία, ας, ἡ, covetousness, avarice. ⁷ πλούσιος, rich. ⁸ εὐφορέω, bear good crops, be fruitful. ⁹ χώρα, ας, ἡ, land, region. ¹⁰ διαλογίζομαι, debate, reason. ¹¹ καθαιρέω, take down, pull down. ¹² ἀποθήκη, ης, ἡ, storehouse, barn. ¹³ γέννημα, τος, τό, offspring, child. ¹⁴ κείμεναι, lie, be laid. ¹⁵ ἀναπαύω, refresh, take rest. ¹⁶ εὐφραίνω, rejoice, cheer. ¹⁷ ἄφρων, foolish, senseless.

ἀπαιτοῦσιν¹ ἀπὸ σοῦ· ἂ δὲ ἡτοίμασας, τίني ἔσται; 21

Οὕτως ὁ θησαυρίζων² ἐαυτῷ, καὶ μὴ εἰς θεὸν πλουτῶν.

Εἶπεν δὲ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, Διὰ τοῦτο ὑμῖν 22

λέγω, μὴ μεριμνᾶτε⁴ τῇ ψυχῇ ὑμῶν, τί φάγητε· μηδὲ

τῷ σώματι, τί ἐνδύσησθε.⁵ Ἡ ψυχὴ πλεῖον ἔστιν τῆς 23

τροφῆς,⁶ καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος.⁷ Κατανοήσατε⁸ 24

τοὺς κόρακας,⁹ ὅτι οὐ σπεύρουσιν, οὐδὲ θερίζουσιν,¹⁰

οἷς οὐκ ἔστιν ταμεῖον¹¹ οὐδὲ ἀποθήκη,¹² καὶ ὁ θεὸς

τρέφει¹³ αὐτούς· πόσῳ¹⁴ μᾶλλον ὑμεῖς διαφέρετε¹⁵ τῶν

πετεινῶν;¹⁶ Τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν⁴ δύναται 25

προσθεῖναι¹⁷ ἐπὶ τὴν ἡλικίαν¹⁸ αὐτοῦ πῆχυν¹⁹ ἓνα; Εἰ 26

οὗν οὐτε ἐλάχιστον²⁰ δύνασθε, τί περὶ τῶν λοιπῶν

μεριμνᾶτε;⁴ Κατανοήσατε⁸ τὰ κρίνα²¹ πῶς αὐξάνει·²² 27

¹ ἀπαιτέω, ask for, demand. ² θησαυρίζω, lay up, store up. ³ πλουτέω, be rich, become rich. ⁴ μεριμνάω, be anxious, distracted. ⁵ ἐνδύω, put on, clothe. ⁶ τροφή, ἥς, ἡ, food, nourishment. ⁷ ἐνδυμα, τος, τό, apparel (esp. the outer robe). ⁸ κατανοέω, observe, understand. ⁹ κόραξ, ακος, ὁ, crow, raven. ¹⁰ θερίζω, reap, gather. ¹¹ ταμεῖον, ου, τό, inner room, storeroom. ¹² ἀποθήκη, ης, ἡ, storehouse, barn. ¹³ τρέφω, make to grow, nourish. ¹⁴ πόσος, how many? how great? ¹⁵ διαφέρω, differ, carry through. ¹⁶ πετεινόν, ου, τό, bird. ¹⁷ προστίθηναι, add, add to. ¹⁸ ἡλικία, ας, ἡ, maturity, age. ¹⁹ πῆχυν, εως, ὁ, cubit. ²⁰ ἐλάχιστος, least, smallest. ²¹ κρίνον, ου, τό, lily. ²² αὐξάνω, cause to grow, increase.

οὐ κοπιᾷ,¹ οὐδὲ νήθει·² λέγω δὲ ὑμῖν, οὐδὲ Σολομών³
 ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο⁴ ὡς ἐν τούτων. Εἰ 28
 δὲ τὸν χόρτον⁵ ἐν τῷ ἀγρῷ σήμερον ὄντα, καὶ αὔριον⁶
 εἰς κλίβανον⁷ βαλλόμενον, ὁ θεὸς οὕτως ἀμφιέννυσιν,⁸
 πόσῳ⁹ μᾶλλον ὑμᾶς, ὀλιγόπιστοι;¹⁰ Καὶ ὑμεῖς μὴ 29
 ζητεῖτε τί φάγητε, ἢ τί πίνητε· καὶ μὴ μετεωρίζεσθε.¹¹ 30
 Ταῦτα γὰρ πάντα τὰ ἔθνη τοῦ κόσμου ἐπιζητεῖ·¹²
 ὑμῶν δὲ ὁ πατὴρ οἶδεν ὅτι χρήζετε¹³ τούτων. Πλὴν 31
 ζητεῖτε τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ ταῦτα πάντα
 προστεθήσεται¹⁴ ὑμῖν. Μὴ φοβοῦ, τὸ μικρὸν ποίμνιον· 32
 ὅτι εὐδόκησεν¹⁶ ὁ πατὴρ ὑμῶν δοῦναι ὑμῖν τὴν
 βασιλείαν. Πωλήσατε¹⁷ τὰ ὑπάρχοντα ὑμῶν καὶ δότε 33
 ἐλεημοσύνην.¹⁸ Ποιήσατε ἑαυτοῖς βαλάντια¹⁹ μὴ
 παλαιούμενα,²⁰ θησαυρὸν²¹ ἀνέκλειπτον²² ἐν τοῖς
 οὐρανοῖς, ὅπου κλέπτῃς²³ οὐκ ἐγγίξει, οὐδὲ σῆς²⁴

¹ κοπιᾶω, toil, labor. ² νήθω, spin. ³ Σολομών, ὄνος, δ, Solomon. ⁴ περιβάλλω, put around, clothe. ⁵ χόρτος, ου, δ, grass, hay. ⁶ αὔριον, tomorrow. ⁷ κλίβανος, ου, δ, oven, furnace. ⁸ ἀμφιέννυμι, clothe, dress. ⁹ πόσος, how many? how great? ¹⁰ ὀλιγόπιστος, of little faith. ¹¹ μετεωρίζομαι, be anxious, worried. ¹² ἐπιζητέω, seek for, seek after. ¹³ χρήζω, need, have need of. ¹⁴ προστίθμι, add, add to. ¹⁵ ποίμνιον, ου, τό, flock, little flock. ¹⁶ εὐδοκέω, think it good, be well pleased with. ¹⁷ πωλέω, sell. ¹⁸ ἐλεημοσύνη, ης, ῆ, alms, alms-giving. ¹⁹ βαλάντιον, ου, τό, purse, money bag. ²⁰ παλαιόω, make or become old, obsolete. ²¹ θησαυρός, οῦ, δ, storehouse, treasure. ²² ἀνέκλειπτος, unfailing, inexhaustible. ²³ κλέπτῃς, ου, δ, thief. ²⁴ σῆς, σῆτος, δ, moth.

διαφθείρει·¹ ὅπου γάρ ἐστιν ὁ θησαυρὸς² ὑμῶν, ἐκεῖ 34

καὶ ἡ καρδία ὑμῶν ἔσται.

Ἐστῶσαν ὑμῶν αἱ ὀσφύες³ περιεζωσμέναι,⁴ καὶ οἱ 35

λύχνοι⁵ καιόμενοι·⁶ καὶ ὑμεῖς ὅμοιοι ἀνθρώποις 36

προσδεχομένοις⁷ τὸν κύριον ἑαυτῶν, πότε ἀναλύσῃ⁸

ἐκ τῶν γάμων,⁹ ἵνα, ἐλθόντος καὶ κρούσαντος,¹⁰

εὐθέως ἀνοίξωσιν αὐτῷ. Μακάριοι οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι, 37

οὓς ἐλθὼν ὁ κύριος εὐρήσει γρηγοροῦντας·¹¹ ἀμὴν

λέγω ὑμῖν ὅτι περιζώσεται⁴ καὶ ἀνακλινεῖ¹² αὐτούς,

καὶ παρελθὼν¹³ διακονήσει αὐτοῖς. Καὶ ἐὰν ἔλθῃ ἐν τῇ 38

δευτέρᾳ φυλακῇ, καὶ ἐν τῇ τρίτῃ φυλακῇ ἔλθῃ, καὶ

εὐρὴ οὕτως, μακάριοί εἰσιν οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι. Τοῦτο δὲ 39

γινώσκετε, ὅτι εἰ ἤδει ὁ οἰκοδεσπότης¹⁴ ποῖα ὥρα ὁ

κλέπτης¹⁵ ἔρχεται, ἐγρηγόρησεν¹¹ ἄν, καὶ οὐκ ἂν

ἄφῃκεν διορυγῆναι¹⁶ τὸν οἶκον αὐτοῦ. Καὶ ὑμεῖς οὖν 40

¹ διαφθείρω, destroy utterly, spoil. ² θησαυρός, σὺ, ὁ, storehouse, treasure. ³ ὀσφύς, ὤος, ἡ, waist, hip. ⁴ περιζώννυμι, gird, gird round. ⁵ λύχνος, οὐ, ὁ, lamp, lantern. ⁶ καίω, burn, ignite. ⁷ προσδέχομαι, receive, wait for. ⁸ ἀναλύω, loose, depart. ⁹ γάμος, οὐ, ὁ, marriage, wedding. ¹⁰ κρούω, knock, strike. ¹¹ γρηγορέω, watch, keep watch. ¹² ἀνακλίνω, lay upon, lay down. ¹³ παρέρχομαι, pass by, go by. ¹⁴ οἰκοδεσπότης, οὐ, ὁ, householder, head of a household. ¹⁵ κλέπτης, οὐ, ὁ, thief. ¹⁶ διορύσσω, break through, break in.

γίνεσθε ἕτοιμοι:¹ ὅτι ἡ ὥρα οὐ δοκεῖτε ὁ υἱὸς τοῦ
 ἀνθρώπου ἔρχεται.

Εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ Πέτρος, Κύριε, πρὸς ἡμᾶς τὴν 41
 παραβολὴν ταύτην λέγεις, ἢ καὶ πρὸς πάντας; Εἶπεν 42
 δὲ ὁ κύριος, Τίς ἄρα² ἐστὶν ὁ πιστὸς οἰκονόμος³ καὶ
 φρόνιμος,⁴ ὃν καταστήσει⁵ ὁ κύριος ἐπὶ τῆς θεραπείας⁶
 αὐτοῦ, τοῦ διδόναι ἐν καιρῷ τὸ σιτομέτριον;⁷ 43
 Μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, ὃν ἔλθων ὁ κύριος αὐτοῦ
 εὕρήσει ποιοῦντα οὕτως. Ἀληθῶς⁸ λέγω ὑμῖν ὅτι ἐπὶ 44
 πᾶσιν τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ καταστήσει⁵ αὐτόν. 45
 Ἐὰν δὲ εἴπη ὁ δοῦλος ἐκεῖνος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ,
 Χρονίζει⁹ ὁ κύριός μου ἔρχεσθαι, καὶ ἄρξῃται τύπτειν
 τοὺς παῖδας¹¹ καὶ τὰς παιδίσκας,¹² ἐσθίειν τε καὶ πίνειν
 καὶ μεθύσκεσθαι:¹³ ἥξει¹⁴ ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου 46
 ἐν ἡμέρᾳ ἣ οὐ προσδοκᾷ,¹⁵ καὶ ἐν ὥρᾳ ἣ οὐ γινώσκει,

¹ ἕτοιμος, ready, prepared. ² ἄρα, so? (introduces a question). ³ οἰκονόμος, ου, ὁ, manager, steward. ⁴ φρόνιμος, prudent, wise. ⁵ καθίστημι, set, constitute. ⁶ θεραπεία, ας, ἡ, treatment, healing. ⁷ σιτομέτριον, ου, τό, food allowance, ration. ⁸ ἀληθῶς, truly, really. ⁹ χρονίζω, spend or take time, delay. ¹⁰ τύπτω, smite, beat. ¹¹ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ¹² παιδίσκη, ης, ἡ, maid, female servant. ¹³ μεθύσκω, make drunk. ¹⁴ ἔκω, have come, am present. ¹⁵ προσδοκάω, wait for, look for.

καὶ διχοτομήσει¹ αὐτόν, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν
 ἀπίστων² θήσει. Ἐκεῖνος δὲ ὁ δοῦλος ὁ γνοὺς τὸ 47
 θέλημα τοῦ κυρίου ἑαυτοῦ, καὶ μὴ ἐτοιμάσας μηδὲ
 ποιήσας πρὸς τὸ θέλημα αὐτοῦ, δαρήσεται³ πολλάς· ὁ 48
 δὲ μὴ γνοὺς, ποιήσας δὲ ἄξια πληγῶν,⁴ δαρήσεται³
 ὀλίγας. Παντὶ δὲ ᾧ ἐδόθη πολὺ, πολὺ ζητηθήσεται
 παρ' αὐτοῦ· καὶ ᾧ παρέθεντο⁵ πολὺ, περισσότερον⁶
 αἰτήσουσιν αὐτόν.

Πῦρ ἦλθον βαλεῖν εἰς τὴν γῆν, καὶ τί θέλω εἰ ἤδη 49
 ἀνήφθῃ;⁷ Βάπτισμα⁸ δὲ ἔχω βαπτισθῆναι, καὶ πῶς 50
 συνέχομαι⁹ ἕως οὗ τελεσθῇ.¹⁰ Δοκεῖτε ὅτι εἰρήνην 51
 παρεγενόμην δοῦναι ἐν τῇ γῇ; Οὐχί, λέγω ὑμῖν, ἀλλ'
 ἡ διαμερισμόν.¹¹ Ἔσονται γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν πέντε ἐν 52
 οἴκῳ ἐνὶ διαμεμερισμένοι, ¹² τρεῖς ἐπὶ δυσὶν, καὶ δύο
 ἐπὶ τρισίν. Διαμερισθήσεται¹² πατὴρ ἐπὶ υἱῷ, καὶ υἱὸς 53

¹ διχοτομέω, cut in two, scourge severely. ² ἄπιστος, unbelieving, faithless. ³ δέρω, beat, flay. ⁴ πληγή, ἥς, ἡ, blow, wound. ⁵ παρατίθημι, set before, entrust. ⁶ περισσός, excessive, abundant. ⁷ ἀνάπτω, kindle, set on fire. ⁸ βάπτισμα, τὸς, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ⁹ συνέχω, hold fast, oppress. ¹⁰ τελέω, finish, fulfill. ¹¹ διαμερισμός, οὗ, ὁ, division, disunity. ¹² διαμερίζω, divide, distribute.

ἐπὶ πατρί: μήτηρ ἐπὶ θυγατρί,¹ καὶ θυγάτηρ¹ ἐπὶ μητρί:
 πενθερά² ἐπὶ τὴν νύμφην³ αὐτῆς, καὶ νύμφη³ ἐπὶ τὴν
 πενθερὰν² αὐτῆς. Ἔλεγεν δὲ καὶ τοῖς ὄχλοις, Ὅταν 54
 ἴδητε τὴν νεφέλην⁴ ἀνατέλλουσαν⁵ ἀπὸ δυσμῶν,⁶
 εὐθέως λέγετε, Ὁμβρος⁷ ἔρχεται: καὶ γίνεται οὕτως.⁸ 55
 Καὶ ὅταν νότον⁹ πνέοντα,¹⁰ λέγετε ὅτι Καύσων¹¹ ἔσται:
 καὶ γίνεται. Ὑποκριταί,¹² τὸ πρόσωπον τῆς γῆς καὶ 56
 τοῦ οὐρανοῦ οἶδατε δοκιμάζειν:¹³ τὸν δὲ καιρὸν τοῦτον
 πῶς οὐ δοκιμάζετε;¹³ Τί δὲ καὶ ἀφ' ἐαυτῶν οὐ κρίνετε 57
 τὸ δίκαιον; Ὡς γὰρ ὑπάγεις μετὰ τοῦ ἀντιδίκου¹⁴ σου 58
 ἐπ' ἄρχοντα, ἐν τῇ ὁδῷ δὸς ἐργασίαν¹⁵ ἀπηλλάχθαι¹⁶
 ἀπ' αὐτοῦ: μήποτε¹⁷ κατασύρῃ¹⁸ σε πρὸς τὸν κριτὴν,¹⁹
 καὶ ὁ κριτής¹⁹ σε παραδῶ τῷ πράκτορι,²⁰ καὶ ὁ
 πράκτωρ²⁰ σε βάλῃ εἰς φυλακὴν. Λέγω σοι, οὐ μὴ 59
 ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν,²¹ ἕως οὔ καὶ τὸν ἔσχατον λεπτὸν²²

¹ θυγάτηρ, τρος, ἡ, daughter. ² πενθερά, ἄς, ἡ, mother-in-law. ³ νύμφη, ἡς, ἡ, bride, young woman. ⁴ νεφέλη, ἡς, ἡ, cloud. ⁵ ἀνατέλλω, cause to rise, make to rise. ⁶ δυσμή, ἡς, ἡ, the western region. ⁷ ὄμβρος, ου, ὁ, shower, thunderstorm. ⁸ οὕτως, thus, so. ⁹ νότος, ου, ὁ, south wind, south. ¹⁰ πνέω, blow. ¹¹ καύσων, ωνος, ὁ, burning heat, scorching heat. ¹² ὑποκριτής, ου, ὁ, hypocrite, pretender. ¹³ δοκιμάζω, prove, approve. ¹⁴ ἀντίδικος, ου, ὁ, opponent, adversary. ¹⁵ ἐργασία, ας, ἡ, profit, business. ¹⁶ ἀπαλλάσσω, leave, deliver. ¹⁷ μήποτε, never, lest perchance. ¹⁸ κατασύρω, drag (away by force), drag down. ¹⁹ κριτής, ου, ὁ, judge. ²⁰ πράκτωρ, ορος, ὁ, bailiff, constable. ²¹ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ²² λεπτόν, τό, small coin, small piece of money.

ἀποδῶς.

Παρήσαν¹ δέ τινες ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ ἀπαγγέλλοντες **13**

αὐτῷ περὶ τῶν Γαλιλαίων,² ὧν τὸ αἷμα Πιλάτος

ἔμιξεν³ μετὰ τῶν θυσιῶν⁴ αὐτῶν. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ **2**

Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Δοκεῖτε ὅτι οἱ Γαλιλαῖοι² οὗτοι

ἁμαρτωλοὶ παρὰ πάντας τοὺς Γαλιλαίους² ἐγένοντο,

ὅτι τοιαῦτα πεπόνθασιν; Οὐχί, λέγω ὑμῖν: ἀλλ' ἐὰν **3**

μὴ μετανοήτε, πάντες ὡσαύτως⁵ ἀπολείσθε. Ἡ **4**

ἐκεῖνοι οἱ δέκα⁶ καὶ ὀκτώ,⁷ ἐφ' οὓς ἔπεσεν ὁ πύργος⁸ ἐν

τῷ Σιλωάμ⁹ καὶ ἀπέκτεινεν αὐτούς, δοκεῖτε ὅτι οὗτοι

ὀφειλέται¹⁰ ἐγένοντο παρὰ πάντας ἀνθρώπους τοὺς

κατοικοῦντας ἐν Ἱερουσαλὴμ; Οὐχί, λέγω ὑμῖν: ἀλλ' **5**

ἐὰν μὴ μετανοήτε, πάντες ὁμοίως ἀπολείσθε. Ἐλεγεν **6**

δὲ ταύτην τὴν παραβολήν: Συκὴν¹¹ εἶχέν τις ἐν τῷ

ἀμπελῶνι¹² αὐτοῦ πεφυτευμένην:¹³ καὶ ἦλθεν ζητῶν

καρπὸν ἐν αὐτῇ, καὶ οὐχ εὔρεν. Εἶπεν δὲ πρὸς τὸν **7**

¹ παύρειμι, be present, have arrived. ² Γαλιλαῖος, Galilean. ³ μίγνυμι, mix, mingle. ⁴ θυσία, ας, ἡ, sacrifice. ⁵ ὡσαύτως, likewise. ⁶ δέκα, ten, 10. ⁷ ὀκτώ, eight, 8. ⁸ πύργος, ου, ὁ, tower, fortified structure. ⁹ Σιλωάμ, ὁ, Siloam. ¹⁰ ὀφειλέτης, ου, ὁ, debtor, sinner. ¹¹ συκὴ, ἡς, ἡ, fig tree. ¹² ἀμπελῶν, ὠνος, ὁ, vineyard. ¹³ φυτεύω, plant.

ἀμπελουργόν,¹ Ἰδοῦ, τρία ἔτη ἔρχομαι ζητῶν καρπὸν
 ἐν τῇ συκῇ² ταύτῃ, καὶ οὐχ εὐρίσκω: ἔκκοψον³ αὐτήν:
 ἵνα τί καὶ τὴν γῆν καταργεῖ;⁴ Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς λέγει 8
 αὐτῷ, Κύριε, ἄφες αὐτήν καὶ τοῦτο τὸ ἔτος, ἕως ὅτου⁵
 σκάψω⁶ περὶ αὐτήν, καὶ βάλῃ κόπρια: καὶ ἂν⁷ μὲν 9
 ποιήσῃ καρπὸν: εἰ δὲ μήγε,⁸ εἰς τὸ μέλλον ἐκκόψεις³
 αὐτήν.

Ἦν δὲ διδάσκων ἐν μιᾷ τῶν συναγωγῶν ἐν τοῖς 10
 σάββασιν: καὶ ἰδοῦ, γυνὴ ἣν πνεῦμα ἔχουσα 11
 ἀσθενείας⁹ ἔτη δέκα¹⁰ καὶ ὀκτώ,¹¹ καὶ ἦν συγκύπτουσα,
 καὶ μὴ δυναμένη ἀνακύψαι¹³ εἰς τὸ παντελές.¹⁴ Ἰδὼν 12
 δὲ αὐτήν ὁ Ἰησοῦς προσεφώνησεν,¹⁵ καὶ εἶπεν αὐτῇ,
 Γύναι, ἀπολέλυσαι τῆς ἀσθενείας⁹ σου. Καὶ ἐπέθηκεν 13
 αὐτῇ τὰς χεῖρας: καὶ παραχρῆμα¹⁶ ἀνωρθώθη,¹⁷ καὶ
 ἐδόξαζεν τὸν θεόν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἀρχισυνάγωγος,¹⁸ 14

¹ ἀμπελουργός, οὖ, ὁ, vinedresser, gardener. ² συκῇ, ἥς, ἡ, fig tree. ³ ἐκκόπτω, cut out, cut off. ⁴ καταργέω, make ineffective, abolish. ⁵ ὅτου, until. ⁶ σκάπτω, dig. ⁷ καὶ, and if, even if. ⁸ μήγε, otherwise (used in the phrase εἰ δὲ μήγε). ⁹ ἀσθένεια, ας, ἡ, weakness, sickness. ¹⁰ δέκα, ten, 10. ¹¹ ὀκτώ, eight, 8. ¹² συγκύπτω, be bent over, am bent double. ¹³ ἀνακύπτω, straighten up, stand erect. ¹⁴ παντελές, completely, forever. ¹⁵ προσφωνέω, call to, summon. ¹⁶ παραχρῆμα, immediately, instantly. ¹⁷ ἀνωρθώω, restore, strengthen. ¹⁸ ἀρχισυνάγωγος, ου, ὁ, ruler of a synagogue.

ἀγανακτῶν¹ ὅτι τῷ σαββάτῳ ἐθεράπευσεν ὁ Ἰησοῦς,
 ἔλεγεν τῷ ὄχλῳ, Ἐξ² ἡμέραι εἰσὶν ἐν αἷς δεῖ
 ἐργάζεσθαι· ἐν ταύταις οὖν ἐρχόμενοι θεραπεύεσθε,
 καὶ μὴ τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου. Ἀπεκρίθη οὖν αὐτῷ ὁ 15
 κύριος, καὶ εἶπεν, Ὑποκριταί,³ ἕκαστος ὑμῶν τῷ
 σαββάτῳ οὐ λύει τὸν βούν⁴ αὐτοῦ ἢ τὸν ὄνον⁵ ἀπὸ τῆς
 φάτνης,⁶ καὶ ἀπαγαγὼν⁷ ποτίζει;⁸ Ταύτην δέ, 16
 θυγατέρα⁹ Ἀβραὰμ οὖσαν, ἣν ἔδησεν ὁ Σατανᾶς, ἰδοῦ,
 δέκα¹⁰ καὶ ὀκτώ¹¹ ἔτη, οὐκ ἔδει λυθῆναι ἀπὸ τοῦ
 δεσμοῦ¹² τούτου τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου; Καὶ ταῦτα 17
 λέγοντος αὐτοῦ, κατησχύνοντο¹³ πάντες οἱ
 ἀντικείμενοι¹⁴ αὐτῷ· καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἔχαιρεν ἐπὶ
 πᾶσιν τοῖς ἐνδόξοις¹⁵ τοῖς γινομένοις ὑπ' αὐτοῦ.

¹ ἀγανακτέω, be indignant, am angry. ² ἕξ, six. ³ ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ⁴ βούς, ὁ, ox, cow. ⁵ ὄνος, οὐ, ὁ, ass, donkey. ⁶ φάτνη, ης, ἡ, manger, stall. ⁷ ἀπάγω, lead away, lead. ⁸ ποτίζω, give drink to, cause to drink. ⁹ θυγάτηρ, τρως, ἡ, daughter. ¹⁰ δέκα, ten. ¹¹ ὀκτώ, eight. ¹² δεσμός, οὐ, ὁ, chain, bond. ¹³ καταισχύνω, put to shame, shame. ¹⁴ ἀντίκειμαι, lie opposite, i.e. oppose. ¹⁵ ἐνδοξός, honored, glorious.

Ἔλεγεν δέ, Τίνι ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ; Καὶ 18
 τίνι ὁμοιώσω¹ αὐτήν; Ὅμοία ἐστὶν κόκκῳ² σινάπεως,³ 19
 ὃν λαβῶν ἄνθρωπος ἔβαλεν εἰς κῆπον⁴ ἑαυτοῦ· καὶ
 ἡῤῥησεν,⁵ καὶ ἐγένετο εἰς δένδρον⁶ μέγα, καὶ τὰ
 πετεινὰ⁷ τοῦ οὐρανοῦ κατεσκήνωσεν⁸ ἐν τοῖς κλάδοις⁹
 αὐτοῦ. Πάλιν εἶπεν, Τίνι ὁμοιώσω¹ τὴν βασιλείαν τοῦ 20
 θεοῦ; Ὅμοία ἐστὶν ζύμη,¹⁰ ἣν λαβοῦσα γυνὴ 21
 ἐνέκρυπεν¹¹ εἰς ἀλεύρου¹² σάτα¹³ τρία, ἕως οὗ ἐζυμῶθη
 ὅλον. Καὶ διεπορεύετο¹⁵ κατὰ πόλεις καὶ κώμας¹⁶ 22
 διδάσκων, καὶ πορείαν¹⁷ ποιούμενος εἰς Ἱερουσαλήμ. 23
 Εἶπεν δέ τις αὐτῷ, Κύριε, εἰ ὀλίγοι οἱ σωζόμενοι; Ὁ δὲ
 εἶπεν πρὸς αὐτούς, Ἀγωνίζεσθε¹⁸ εἰσελθεῖν διὰ τῆς 24
 στενῆς¹⁹ πύλης·²⁰ ὅτι πολλοί, λέγω ὑμῖν, ζητήσουσιν
 εἰσελθεῖν, καὶ οὐκ ἰσχύσουσιν.²¹ Ἀφ' οὗ ἂν ἐγερθῇ ὁ 25
 οἰκοδεσπότης²² καὶ ἀποκλείσῃ²³ τὴν θύραν, καὶ

¹ ὁμοίω, make like, liken. ² κόκκος, ου, ὁ, grain, seed. ³ σίναπι, εως, τό, mustard plant, mustard. ⁴ κῆπος, ου, ὁ, garden. ⁵ αὖξαν, cause to grow, increase. ⁶ δένδρον, ου, τό, tree. ⁷ πετεινόν, ου, τό, bird. ⁸ κατασκηνώ, cause to dwell, settle. ⁹ κλάδος, ου, ὁ, branch (of a tree), branch. ¹⁰ ζύμη, ης, ἡ, leaven, ferment. ¹¹ ἐγκρύπτω, hide, hide in. ¹² ἄλευρον, ου, τό, wheat flour, meal. ¹³ σάτον, ου, τό, seah (a Hebrew measure). ¹⁴ ζυμώ, leaven, ferment. ¹⁵ διαπορεύομαι, pass across, journey through. ¹⁶ κώμη, ης, ἡ, village. ¹⁷ πορεία, ας, ἡ, journey, way. ¹⁸ ἀγωνίζομαι, contend, struggle. ¹⁹ στενός, narrow. ²⁰ πύλη, ης, ἡ, gate, porch. ²¹ ἰσχύω, ας, ἡ, be strong, able. ²² οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ²³ ἀποκλείω, close, shut.

ἄρξεσθε ἕξω ἐστάναι καὶ κρούειν¹ τὴν θύραν, λέγοντες,
 Κύριε, κύριε, ἀνοιξον ἡμῖν: καὶ ἀποκριθεὶς ἐρεῖ ὑμῖν,
 Οὐκ οἶδα ὑμᾶς, πόθεν² ἐστέ: τότε ἄρξεσθε λέγειν, 26
 Ἐφάγομεν ἐνώπιόν σου καὶ ἐπίομεν, καὶ ἐν ταῖς
 πλατείαις³ ἡμῶν ἐδίδαξας. Καὶ ἐρεῖ, Λέγω ὑμῖν, οὐκ 27
 οἶδα ὑμᾶς πόθεν² ἐστέ: ἀπόστητε⁴ ἀπ' ἐμοῦ πάντες οἱ
 ἐργάται⁵ τῆς ἀδικίας. Ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς⁷ καὶ ὁ 28
 βρυγμὸς⁸ τῶν ὀδόντων,⁹ ὅταν ὄψῃσθε Ἀβραὰμ καὶ
 Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ καὶ πάντας τοὺς προφῆτας ἐν τῇ
 βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ, ὑμᾶς δὲ ἐκβαλλομένους ἕξω. Καὶ 29
 ἔξουσιν¹⁰ ἀπὸ ἀνατολῶν¹¹ καὶ δυσμῶν,¹² καὶ βορρᾶ¹³
 καὶ νότου,¹⁴ καὶ ἀνακλιθήσονται¹⁵ ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ
 θεοῦ. Καὶ ἰδού, εἰσὶν ἔσχατοι οἱ ἔσονται πρῶτοι, καὶ 30
 εἰσὶν πρῶτοι οἱ ἔσονται ἔσχατοι.

¹ κρούω, knock, strike. ² πόθεν, from where? whence. ³ πλατεῖα, ας, ἡ, street. ⁴ ἀφίστημι, withdraw, depart. ⁵ ἐργάτης, ου, ὁ, workman, laborer. ⁶ ἀδικία, ας, ἡ, unrighteousness. ⁷ κλαυθμὸς, οὔ, ὁ, weeping, lamentation. ⁸ βρυγμὸς, οὔ, ὁ, biting, gnashing of teeth. ⁹ ὀδούς, ὁ, tooth. ¹⁰ ἦκω, have come, am present. ¹¹ ἀνατολή, ἡς, ἡ, east, dawn. ¹² δυσμή, ἡς, ἡ, the western region. ¹³ βορρᾶς, ᾱ, ὁ, north, north wind. ¹⁴ νότος, ου, ὁ, south wind, south. ¹⁵ ἀνακλίνω, lay upon, lay down.

Ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ προσῆλθόν τινες Φαρισαῖοι, 31

λέγοντες αὐτῷ, Ἔξελθε καὶ πορεύου ἐντεῦθεν,¹ ὅτι

Ἡρώδης θέλει σε ἀποκτεῖναι. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, 32

Πορευθέντες εἶπατε τῇ ἀλώπεκι² ταύτῃ, Ἰδοὺ,

ἐκβάλλω δαιμόνια καὶ ἰάσεις³ ἐπιτελῶ⁴ σήμερον καὶ

αὔριον,⁵ καὶ τῇ τρίτῃ τελειοῦμαι.⁶ Πλὴν δεῖ με 33

σήμερον καὶ αὔριον⁵ καὶ τῇ ἐχομένῃ πορεύεσθαι· ὅτι

οὐκ ἐνδέχεται⁷ προφήτην ἀπολέσθαι ἔξω Ἱερουσαλήμ.

Ἱερουσαλήμ, Ἱερουσαλήμ, ἡ ἀποκτένουσα τοὺς 34

προφήτας καὶ λιθοβολοῦσα⁸ τοὺς ἀπεσταλμένους

πρὸς αὐτήν, ποσάκις⁹ ἠθέλησα ἐπισυνάξαι¹⁰ τὰ τέκνα

σου, ὃν τρόπον¹¹ ὄρνις¹² τὴν ἑαυτῆς νοσσιὰν¹³ ὑπὸ τὰς

πτέρυγας,¹⁴ καὶ οὐκ ἠθελήσατε. Ἰδοὺ, ἀφίεται ὑμῖν ὁ 35

οἶκος ὑμῶν ἔρημος. Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ με ἴδητε

ἕως ἂν ἤξει,¹⁵ ὅτε εἴπητε, Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν

ὀνόματι κυρίου.

¹ ἐντεῦθεν, hence, on each side. ² ἀλώπηξ, εκος, ή, fox. ³ ἰασις, εως, ή, healing, cure. ⁴ ἐπιτελέω, complete, perform. ⁵ αὔριον, tomorrow. ⁶ τελειόω, fill, fulfill. ⁷ ἐνδέχομαι, be possible, allow. ⁸ λιθοβολέω, pelt with stones, stone. ⁹ ποσάκις, how often? how often. ¹⁰ ἐπισυνάγω, gather, gather together. ¹¹ τρόπος, ου, ὁ, manner, way. ¹² ὄρνις, ἰθος, ή, hen, bird. ¹³ νοσσία, ας, ή, brood, brood of young birds. ¹⁴ πτέρυξ, υγος, ή, wing. ¹⁵ ἦκω, have come, am present.

Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐλθεῖν αὐτὸν εἰς οἶκόν τινος τῶν **14**

ἀρχόντων τῶν Φαρισαίων σαββάτῳ φαγεῖν ἄρτον,

καὶ αὐτοὶ ἦσαν παρατηρούμενοι¹ αὐτόν. Καὶ ἰδού, **2**

ἄνθρωπός τις ἦν ὕδρωπικός² ἔμπροσθεν αὐτοῦ. Καὶ **3**

ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς τοὺς νομικούς³ καὶ

Φαρισαίους, λέγων, Εἰ ἔξεστιν τῷ σαββάτῳ

θεραπεύειν; Οἱ δὲ ἡσύχασαν.⁴ Καὶ ἐπιλαβόμενος⁵ **4**

ἰάσατο⁶ αὐτόν, καὶ ἀπέλυσεν. Καὶ ἀποκριθεὶς πρὸς **5**

αὐτοὺς εἶπεν, Τίνος ὑμῶν υἱὸς ἢ βοῦς⁷ εἰς φρέαρ⁸

ἐμπεσεῖται,⁹ καὶ οὐκ εὐθέως ἀνασπάσει¹⁰ αὐτὸν ἐν τῇ

ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου; Καὶ οὐκ ἴσχυσαν¹¹ **6**

ἀνταποκριθῆναι¹² αὐτῷ πρὸς ταῦτα.

Ἐλεγεν δὲ πρὸς τοὺς κεκλημένους παραβολήν, ἐπέχων¹³ **7**

πῶς τὰς πρωτοκλισίας¹⁴ ἐξελέγοντο,¹⁵ λέγων πρὸς

αὐτούς, Ὅταν κληθῇς ὑπὸ τινος εἰς γάμους,¹⁶ μὴ **8**

¹ παρατηρέω, watch closely, observe scrupulously. ² ὕδρωπικός, suffering from dropsy or edema. ³ νομικός, pertaining to the law. ⁴ ἡσυχάζω, be still, be silent. ⁵ ἐπιλαμβάνομαι, take hold of, seize. ⁶ ἰάομαι, heal. ⁷ βούς, ὁ, ox, cow. ⁸ φρέαρ, ὅς, τό, well, pit. ⁹ ἐμπίπτω, fall into, fall in. ¹⁰ ἀνασπάω, draw up, pull up. ¹¹ ἰσχύω, be strong, able. ¹² ἀνταποκρίνομαι, answer again, contradict. ¹³ ἐπέχω, hold fast, hold toward. ¹⁴ πρωτοκλισία, ας, ἡ, chief place. ¹⁵ ἐκλέγομαι, choose, elect. ¹⁶ γάμος, ου, ὁ, marriage, wedding.

κατακλιθῆς¹ εἰς τὴν πρωτοκλισίαν·² μήποτε³
 ἐντιμότερός⁴ σου ἢ κεκλημένος ὑπ' αὐτοῦ, καὶ ἐλθὼν 9
 ὁ σὲ καὶ αὐτὸν καλέσας ἐρεῖ σοι, Δὸς τούτῳ τόπον·
 καὶ τότε ἄρξῃ μετ' αἰσχύνης⁵ τὸν ἔσχατον τόπον
 κατέχειν.⁶ Ἄλλ' ὅταν κληθῆς, πορευθεὶς ἀνάπεσε⁷ εἰς 10
 τὸν ἔσχατον τόπον· ἵνα, ὅταν ἔλθῃ ὁ κεκληκὼς σε,
 εἴπῃ σοι, Φίλε,⁸ προσανάβηθι⁹ ἀνώτερον·¹⁰ τότε ἔσται
 σοι δόξα ἐνώπιον τῶν συνανακειμένων¹¹ σοι. Ὅτι πᾶς 11
 ὁ ὑψῶν¹² ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται,¹³ καὶ ὁ ταπεινῶν¹³
 ἑαυτὸν ὑψωθήσεται.¹²

Ἔλεγεν δὲ καὶ τῷ κεκληκότι αὐτόν, Ὅταν ποιῆς 12
 ἄριστον¹⁴ ἢ δεῖπνον,¹⁵ μὴ φώνει τοὺς φίλους⁸ σου,
 μηδὲ τοὺς ἀδελφούς σου, μηδὲ τοὺς συγγενεῖς¹⁶ σου,
 μηδὲ γείτονας¹⁷ πλουσίους·¹⁸ μήποτε³ καὶ αὐτοὶ σε
 ἀντικαλέσωσιν,¹⁹ καὶ γένηταί σοι ἀνταπόδομα.²⁰ Ἄλλ' 13

¹ κατακλίνω, make to lie down, recline. ² πρωτοκλισία, ας, ἡ, chief place. ³ μήποτε, never, lest perchance. ⁴ ἐντιμος, valued, precious. ⁵ αἰσχύνῃ, ης, ἡ, shame. ⁶ κατέχω, hold back, hold fast. ⁷ ἀναπίπτω, recline, lie down. ⁸ φίλος, ου, ὁ, loving, friend. ⁹ προσανάβημι, go up, move up. ¹⁰ ἀνώτερον, higher, more honorable place. ¹¹ συνανάκειμαι, recline at table with. ¹² ὑψόω, lift up, exalt. ¹³ ταπεινώω, humble, humiliate. ¹⁴ ἄριστον, ου, τό, breakfast. ¹⁵ δεῖπνον, ου, τό, supper, dinner. ¹⁶ συγγενής, kindred, relative. ¹⁷ γείτων, ονος, ὁ, neighbor. ¹⁸ πλούσιος, rich. ¹⁹ ἀντικαλέω, invite in return. ²⁰ ἀνταπόδομα, τος, τό, repayment, reward.

ὅταν ποιῇς δοχὴν,¹ κάλει πτωχοὺς, ἀναπήρους,²
 χωλοὺς,³ τυφλοὺς: καὶ μακάριος ἔσῃ, ὅτι οὐκ ἔχουσιν 14
 ἀνταποδοῦναί⁴ σοι: ἀνταποδοθήσεται⁴ γάρ σοι ἐν τῇ
 ἀναστάσει τῶν δικαίων.

Ἀκούσας δέ τις τῶν συνανακειμένων⁵ ταῦτα εἶπεν αὐτῷ, 15

Μακάριος, ὃς φάγεται ἄριστον⁶ ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ
 θεοῦ. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, Ἄνθρωπός τις ἐποίησεν 16
 δεῖπνον⁷ μέγα, καὶ ἐκάλεσεν πολλοὺς: καὶ ἀπέστειλεν 17
 τὸν δούλον αὐτοῦ τῇ ὥρᾳ τοῦ δεῖπνου⁷ εἰπεῖν τοῖς
 κεκλημένοις, Ἔρχεσθε, ὅτι ἤδη ἔτοιμά⁸ ἔστιν πάντα. 18

Καὶ ἤρξαντο ἀπὸ μιᾶς παραιτεῖσθαι⁹ πάντες. Ὁ
 πρῶτος εἶπεν αὐτῷ, Ἄγρὸν ἡγόρασα, καὶ ἔχω ἀνάγκην
 ἐξελθεῖν καὶ ἰδεῖν αὐτόν: ἐρωτῶ σε, ἔχε με
 παρητημένον.⁹ Καὶ ἕτερος εἶπεν, Ζεύγη¹¹ βοῶν¹² 19
 ἡγόρασα πέντε, καὶ πορεύομαι δοκιμάσαι¹³ αὐτά:

¹ δοχή, ἡς, ἡ, reception, banquet. ² ἀνάπηρος, crippled, maimed. ³ χωλός, lame, deprived of a foot. ⁴ ἀνταποδίδωμι, recompense, repay. ⁵ συνανακείμαι, recline at table with. ⁶ ἄριστον, ου, τό, breakfast. ⁷ δεῖπνον, ου, τό, supper, dinner. ⁸ ἔτοιμος, ready, prepared. ⁹ παραιτέομαι, make excuse, refuse. ¹⁰ ἀνάγκη, ἡς, ἡ, necessity, distress. ¹¹ ζεύγος, ους, τό, yoke, team. ¹² βοῦς, ό, ox, cow. ¹³ δοκιμάζω, prove, approve.

ἔρωτῶ σε, ἔχε με παρητημένον.¹ Καὶ ἕτερος εἶπεν, 20

Γυναῖκα ἔγνημα,² καὶ διὰ τοῦτο οὐ δύναμαι ἔλθειν. Καὶ 21

παραγενόμενος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος ἀπήγγειλεν τῷ

κυρίῳ αὐτοῦ ταῦτα. Τότε ὀργισθεῖς³ ὁ οἰκοδεσπότης⁴

εἶπεν τῷ δούλῳ αὐτοῦ, Ὑξελθε ταχέως⁵ εἰς τὰς

πλατείας⁶ καὶ ῥύμας⁷ τῆς πόλεως, καὶ τοὺς πτωχοὺς

καὶ ἀναπήρους⁸ καὶ χωλοὺς⁹ καὶ τυφλοὺς εἰσάγαγε¹⁰

ᾧδε. Καὶ εἶπεν ὁ δοῦλος, Κύριε, γέγονεν ὡς ἐπέταξας,¹¹ 22

καὶ ἔτι τόπος ἐστίν. Καὶ εἶπεν ὁ κύριος πρὸς τὸν 23

δοῦλον, Ὑξελθε εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ φραγμούς,¹² καὶ

ἀνάγκασον¹³ εἰσελθεῖν, ἵνα γεμισθῇ¹⁴ ὁ οἶκός μου. 24

Λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι οὐδεὶς τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων τῶν

κεκλημένων γεύσεται¹⁵ μου τοῦ δείπνου.¹⁶ Πολλοὶ

γὰρ εἰσιν κλητοί,¹⁷ ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί.¹⁸

¹ παραιτέομαι, make excuse, refuse. ² γαμέω, marry. ³ ὀργίζω, irritate, provoke. ⁴ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ⁵ ταχέως, quickly, soon. ⁶ πλατεία, ας, ἡ, street. ⁷ ῥύμη, ης, ἡ, narrow street, lane. ⁸ ἀνάπηρος, crippled, maimed. ⁹ χωλός, lame, deprived of a foot. ¹⁰ εἰσάγω, lead in, bring in. ¹¹ ἐπιτάσσω, command, give order. ¹² φραγμός, οὐ, ὁ, wall, fence. ¹³ ἀναγκάζω, force, compel. ¹⁴ γεμίζω, fill, load. ¹⁵ γεύομαι, taste, experience. ¹⁶ δείπνον, ου, τό, supper, dinner. ¹⁷ κλητός, called, summoned. ¹⁸ ἐκλεκτός, chosen, elect.

Συνεπορεύοντο¹ δὲ αὐτῷ ὄχλοι πολλοί· καὶ στραφεῖς² 25

εἶπεν πρὸς αὐτούς, Εἴ τις ἔρχεται πρὸς με, καὶ οὐ μισεῖ 26

τὸν πατέρα αὐτοῦ, καὶ τὴν μητέρα, καὶ τὴν γυναῖκα,

καὶ τὰ τέκνα, καὶ τοὺς ἀδελφούς, καὶ τὰς ἀδελφάς,³

ἔτι δὲ καὶ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, οὐ δύναται μου μαθητὴς

εἶναι. Καὶ ὅστις οὐ βαστάζει⁴ τὸν σταυρὸν⁵ αὐτοῦ καὶ 27

ἔρχεται ὀπίσω μου, οὐ δύναται εἶναί μου μαθητὴς. 28

Τίς γὰρ ἐξ ὑμῶν, ὁ θέλων πύργον⁶ οἰκοδομῆσαι, οὐχὶ

πρῶτον καθίσας ψηφίζει⁷ τὴν δαπάνην,⁸ εἰ ἔχει τὰ εἰς

ἀπαρτισμόν;⁹ Ἵνα μήποτε,¹⁰ θέντος αὐτοῦ θεμέλιον¹¹ 29

καὶ μὴ ἰσχύοντος¹² ἐκτελέσαι,¹³ πάντες οἱ θεωροῦντες

ἄρξωνται ἐμπαίζειν¹⁴ αὐτῷ, λέγοντες, ὅτι Οὗτος ὁ 30

ἄνθρωπος ἤρξατο οἰκοδομεῖν, καὶ οὐκ ἴσχυσεν¹²

ἐκτελέσαι.¹³ Ἦ τίς βασιλεὺς πορευόμενος συμβαλεῖν 31

ἐτέρῳ βασιλεῖ εἰς πόλεμον¹⁶ οὐχὶ καθίσας πρῶτον

βουλευέται¹⁷ εἰ δυνατός ἐστιν ἐν δέκα¹⁸ χιλιάσιν¹⁹

¹ συμπορεύομαι, come together, travel with. ² στρέφω, turn, am converted. ³ ἀδελφή, ἥς, ἡ, sister. ⁴ βαστάζω, bear, carry. ⁵ σταυρός, οὗ, ὁ, cross. ⁶ πύργος, ου, ὁ, tower, fortified structure. ⁷ ψηφίζω, count up, calculate. ⁸ δαπάνη, ης, ἡ, cost, expense. ⁹ ἀπαρτισμός, οὗ, ὁ, completion, perfection. ¹⁰ μήποτε, never, lest perchance. ¹¹ θεμέλιος, ου, ὁ, foundation. ¹² ἰσχύω, be strong, able. ¹³ ἐκτελέω, finish, complete. ¹⁴ ἐμπαίζω, mock. ¹⁵ συμβάλλω, discuss, consider. ¹⁶ πόλεμος, ου, ὁ, war, battle. ¹⁷ βουλευώ, deliberate, take counsel. ¹⁸ δέκα, ten. ¹⁹ χιλιάς, ἄδος, ἡ, thousand.

ἀπαντῆσαι¹ τῷ μετὰ εἴκοσι² χιλιάδων³ ἐρχομένῳ ἐπ’
αὐτόν; Εἰ δὲ μήγε,⁴ ἔτι πόρρω⁵ αὐτοῦ ὄντος, 32
πρεσβείαν⁶ ἀποστείλας ἐρωτᾷ τὰ πρὸς εἰρήνην. 33
Οὕτως οὖν πᾶς ἐξ ὑμῶν ὃς οὐκ ἀποτάσσεται⁷ πᾶσιν
τοῖς ἑαυτοῦ ὑπάρχουσιν, οὐ δύναται μου εἶναι
μαθητής. Καλὸν τὸ ἄλας:⁸ ἐὰν δὲ τὸ ἄλας⁸ μωρανθῇ,⁹ 34
ἐν τίνι ἀρτυθήσεται;¹⁰ Οὔτε εἰς γῆν οὔτε εἰς κοπρίαν¹¹ 35
εὐθετόν¹² ἐστίν· ἔξω βάλλουσιν αὐτό. Ὁ ἔχων ὧτα
ἀκούειν ἀκουέτω.

Ἦσαν δὲ ἐγγίζοντες αὐτῷ πάντες οἱ τελῶναι¹³ καὶ οἱ 15
ἁμαρτωλοί, ἀκούειν αὐτοῦ. Καὶ διεγόγγυζον¹⁴ οἱ 2
Φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμματεῖς λέγοντες ὅτι Οὗτος
ἁμαρτωλοὺς προσδέχεται,¹⁵ καὶ συνεσθίει¹⁶ αὐτοῖς.

¹ ἀπαντάω, meet, encounter. ² εἴκοσι, twenty, 20. ³ χιλιάς, ἄδος, ἡ, thousand. ⁴ μήγε, otherwise (used in the phrase εἰ δὲ μήγε). ⁵ πόρρω, far (away), far. ⁶ πρεσβεία, ας, ἡ, ambassador, embassy. ⁷ ἀποτάσσομαι, set apart, take leave of. ⁸ ἄλας, ατος, τό, salt. ⁹ μωραίνω, make foolish, make tasteless. ¹⁰ ἀρτύω, season, make salty. ¹¹ κοπρία, ας, ἡ, manure pile, manure. ¹² εὐθετός, useful, fit. ¹³ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ¹⁴ διαγογγύζω, complain, grumble. ¹⁵ προσδέχομαι, receive, wait for. ¹⁶ συνεσθίω, eat with.

Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν ταύτην, λέγων, 3

Τίς ἄνθρωπος ἐξ ὑμῶν ἔχων ἑκατὸν¹ πρόβατα, καὶ ἀπολέσας ἓν ἐξ αὐτῶν, οὐ καταλείπει² τὰ ἐνενήκοντα ἐννέα³ ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ πορεύεται ἐπὶ τὸ ἀπολωλός, ἕως εὕρῃ αὐτό; Καὶ εὐρὼν ἐπιτίθησιν ἐπὶ τοὺς ὤμους⁴ 5 ἑαυτοῦ χαίρων. Καὶ ἐλθὼν εἰς τὸν οἶκον, συγκαλεῖ⁵ 6 τοὺς φίλους⁶ καὶ τοὺς γείτονας,⁷ λέγων αὐτοῖς, Συγχαρήτε⁸ μοι, ὅτι εὑρον τὸ πρόβατόν μου τὸ ἀπολωλός. Λέγω ὑμῖν ὅτι οὕτως χαρὰ ἔσται ἐν τῷ 7 οὐρανῷ ἐπὶ ἐνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι, ἢ ἐπὶ ἐνενήκοντα ἐννέα³ δικαίοις, οἵτινες οὐ χρειάν ἔχουσιν μετανοίας.⁹

Ἡ τίς γυνὴ δραχμὰς¹⁰ ἔχουσα δέκα,¹¹ ἐὰν ἀπολέσῃ 8

δραχμὴν¹⁰ μίαν, οὐχὶ ἅπτει λύχνον,¹² καὶ σαροῖ¹³ τὴν οἰκίαν, καὶ ζητεῖ ἐπιμελῶς¹⁴ ἕως ὅτου¹⁵ εὕρῃ; Καὶ 9

¹ ἑκατὸν, hundred, 100. ² καταλείπω, leave, leave behind. ³ ἐννέα, nine, 9. ⁴ ὤμος, ου, ὁ, shoulder. ⁵ συγκαλέω, call together. ⁶ φίλος, ου, ὁ, loving, friend. ⁷ γείτων, ονος, ὁ, neighbor. ⁸ συγχαίρω, rejoice with. ⁹ μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind. ¹⁰ δραχμή, ἥς, ἡ, drachma, coin. ¹¹ δέκα, ten, 10. ¹² λύχνος, ου, ὁ, lamp, lantern. ¹³ σάρω, sweep, sweep using a broom. ¹⁴ ἐπιμελῶς, carefully, diligently. ¹⁵ ὅτου, until.

εὐροῦσα συγκαλεῖται¹ τὰς φίλας² καὶ τὰς γείτονας,³
 λέγουσα, Συγχαρήτέ⁴ μοι, ὅτι εὗρον τὴν δραχμὴν⁵ ἣν
 ἀπώλεσα. Οὕτως,⁶ λέγω ὑμῖν, χαρὰ γίνεται ἐνώπιον 10
 τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ ἐπὶ ἐνὶ ἁμαρτωλῶ μετανοοῦντι.

Εἶπεν δέ, Ἄνθρωπός τις εἶχεν δύο υἱούς: καὶ εἶπεν ὁ 11
 νεώτερος⁷ αὐτῶν τῷ πατρὶ, Πάτερ, δός μοι τὸ
 ἐπιβάλλον⁸ μέρος τῆς οὐσίας.⁹ Καὶ διεῖλεν¹⁰ αὐτοῖς
 τὸν βίον.¹¹ Καὶ μετ' οὐ πολλὰς ἡμέρας συναγαγὼν 13
 ἅπαντα ὁ νεώτερος⁷ υἱὸς ἀπεδήμησεν¹² εἰς χώραν¹³
 μακράν,¹⁴ καὶ ἐκεῖ διεσκόρπισεν¹⁵ τὴν οὐσίαν⁹ αὐτοῦ,
 ζῶν ἀσώτως.¹⁶ Δαπανήσαντος¹⁷ δὲ αὐτοῦ πάντα, 14
 ἐγένετο λιμὸς¹⁸ ἰσχυρὸς¹⁹ κατὰ τὴν χώραν¹³ ἐκείνην,
 καὶ αὐτὸς ἤρξατο ὑστερεῖσθαι.²⁰ Καὶ πορευθεὶς 15
 ἐκολλήθη²¹ ἐνὶ τῶν πολιτῶν²² τῆς χώρας¹³ ἐκείνης: καὶ

¹ συγκαλέω, call together. ² φίλος, ου, ὁ, loving, friend. ³ γείτων, ονος, ὁ, neighbor. ⁴ συγχαίρω, rejoice with. ⁵ δραχμή, ἥς, ἡ, drachma, coin. ⁶ οὕτως, thus, so. ⁷ νέος, new, young. ⁸ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ⁹ οὐσία, ας, ἡ, property, estate. ¹⁰ διαίρέω, distribute, divide. ¹¹ βίος, ου, ὁ, life, manner of life. ¹² ἀποδημέω, go abroad, go on a journey. ¹³ χώρα, ας, ἡ, land, region. ¹⁴ μακρός, long, far distant. ¹⁵ διασκορπίζω, scatter, separate. ¹⁶ ἀσώτως, wastefully, recklessly. ¹⁷ δαπανάω, spend, spend freely. ¹⁸ λιμός, οὔ, ὁ, hunger, famine. ¹⁹ ἰσχυρός, strong, mighty. ²⁰ ὑστερέω, lack, need. ²¹ κολλάω, glue, cleave. ²² πολίτης, ου, ὁ, citizen.

ἔπεμψεν αὐτὸν εἰς τοὺς ἀγροὺς αὐτοῦ βόσκειν¹
 χοίρους.² Καὶ ἐπεθύμει³ γεμίσαι⁴ τὴν κοιλίαν⁵ αὐτοῦ 16
 ἀπὸ τῶν κερατίων⁶ ὧν ἤσθιον οἱ χοῖροι.² καὶ οὐδεὶς
 ἐδίδου αὐτῷ. Εἰς ἑαυτὸν δὲ ἐλθὼν εἶπεν, Πόσοι⁷ 17
 μίσθιοι⁸ τοῦ πατρός μου περισσεύουσιν ἄρτων, ἐγὼ δὲ
 λιμῶ⁹ ἀπόλλυμαι· ἀναστὰς πορεύσομαι πρὸς τὸν 18
 πατέρα μου, καὶ ἐρῶ αὐτῷ, Πάτερ, ἡμαρτον εἰς τὸν
 οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου· καὶ οὐκέτι εἰμὶ ἄξιος 19
 κληθῆναι υἱός σου· ποιήσόν με ὡς ἓνα τῶν μισθίων⁸
 σου. Καὶ ἀναστὰς ἦλθεν πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ. Ἔτι 20
 δὲ αὐτοῦ μακρὰν¹⁰ ἀπέχοντος,¹¹ εἶδεν αὐτὸν ὁ πατὴρ
 αὐτοῦ, καὶ ἐσπλαγχνίσθη,¹² καὶ δραμὼν¹³ ἐπέπεσεν¹⁴
 ἐπὶ τὸν τράχηλον¹⁵ αὐτοῦ, καὶ κατεφίλησεν¹⁶ αὐτόν. 21
 Εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ υἱός, Πάτερ, ἡμαρτον εἰς τὸν
 οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου, καὶ οὐκέτι εἰμὶ ἄξιος
 κληθῆναι υἱός σου. Εἶπεν δὲ ὁ πατὴρ πρὸς τοὺς 22

¹ βόσκω, feed. ² χοῖρος, ου, ὁ, swine, pig. ³ ἐπιθυμέω, desire, long for. ⁴ γεμίζω, fill, load. ⁵ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb.

⁶ κεράτιον, ου, τό, carob pods, husk of the carob. ⁷ πόσος, how many? how great? ⁸ μίσθιος, ου, ὁ, day laborer, hired servant. ⁹ λιμός, οῦ, ὁ, hunger, famine. ¹⁰ μακράν, far away. ¹¹ ἀπέχω, received, obtain. ¹² σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ¹³ τρέχω, run, exercise myself. ¹⁴ ἐπιπίπτω, fall upon, press upon. ¹⁵ τράχηλος, ου, ὁ, neck. ¹⁶ καταφιλέω, kiss fervently, kiss affectionately.

δούλους αὐτοῦ, Ἐξενέγκατε¹ τὴν στολήν² τὴν πρώτην
 καὶ ἐνδύσατε³ αὐτόν, καὶ δότε δακτύλιον⁴ εἰς τὴν
 χεῖρα αὐτοῦ, καὶ ὑποδήματα⁵ εἰς τοὺς πόδας· καὶ 23
 ἐνέγκαντες τὸν μόσχον⁶ τὸν σιτευτὸν⁷ θύσατε,⁸ καὶ
 φαγόντες εὐφρανθῶμεν·⁹ ὅτι οὗτος ὁ υἱός μου νεκρὸς 24
 ἦν, καὶ ἀνέζησεν·¹⁰ καὶ ἀπολωλὼς ἦν, καὶ εὗρέθη. Καὶ
 ἤρξαντο εὐφραίνεσθαι.⁹ Ἦν δὲ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ 25
 πρεσβύτερος ἐν ἀγρῷ· καὶ ὡς ἐρχόμενος ἤγγισεν τῇ
 οἰκίᾳ, ἤκουσεν συμφωνίας¹¹ καὶ χορῶν.¹² Καὶ 26
 προσκαλესάμενος¹³ ἕνα τῶν παιδῶν,¹⁴ ἐπυνθάνετο¹⁵ τί
 εἶη ταῦτα. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ ὅτι Ὁ ἀδελφός σου ἤκει·¹⁶ 27
 καὶ ἔθυσεν⁸ ὁ πατήρ σου τὸν μόσχον⁶ τὸν σιτευτόν,⁷
 ὅτι ὑγιαίνοντα¹⁷ αὐτὸν ἀπέλαβεν.¹⁸ Ὡργίσθη¹⁹ δέ, καὶ 28
 οὐκ ἤθελεν εἰσελθεῖν· ὁ οὖν πατήρ αὐτοῦ ἐξεληθὼν
 παρεκάλει αὐτόν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν τῷ πατρί, 29

¹ ἐκφέρω, carry out, bring forth. ² στολή, ἤς, ἡ, equipment, apparel. ³ ἐνδύω, put on, clothe. ⁴ δακτύλιος, ου, ὁ, ring, finger ring. ⁵ ὑπόδημα, τος, τό, sandal, shoe. ⁶ μόσχος, ου, ὁ, calf. ⁷ σιτευτός, fattened. ⁸ θύω, sacrifice, kill. ⁹ εὐφραίνω, rejoice, cheer. ¹⁰ ἀναζάω, live again, be resurrected. ¹¹ συμφωνία, ας, ἡ, music, symphony. ¹² χορός, οὔ, ὁ, choral dance, dancing. ¹³ προσκαλέω, summon. ¹⁴ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ¹⁵ πυνθάνομαι, inquire, ask. ¹⁶ ἦκω, have come, am present. ¹⁷ ὑγιαίνω, be in good health, am well. ¹⁸ ἀπολαμβάνω, receive from, get back. ¹⁹ ὀργίζω, irritate, provoke.

Ἰδοῦ, τοσαῦτα¹ ἔτη δουλεύω² σοι, καὶ οὐδέποτε³
 ἐντολήν σου παρήλθον,⁴ καὶ ἐμοὶ οὐδέποτε³ ἔδωκας
 ἔριφον,⁵ ἵνα μετὰ τῶν φίλων⁶ μου εὐφρανθῶ.⁷ Ὅτε δὲ 30
 ὁ υἱός σου οὗτος ὁ καταφαγών⁸ σου τὸν βίον⁹ μετὰ
 πορνῶν¹⁰ ἦλθεν, ἔθυσας¹¹ αὐτῷ τὸν μόσχον¹² τὸν
 σιτευτόν.¹³ Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, Τέκνον, σὺ πάντοτε μετ' 31
 ἐμοῦ εἶ, καὶ πάντα τὰ ἐμὰ σά¹⁴ ἐστίν. Εὐφρανθήναι⁷ 32
 δὲ καὶ χαρῆναι ἔδει: ὅτι ὁ ἀδελφός σου οὗτος νεκρὸς
 ἦν, καὶ ἀνέζησεν:¹⁵ καὶ ἀπολωλὼς ἦν, καὶ εὐρέθη.

Ἔλεγεν δὲ καὶ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, Ἄνθρωπός τις 16
 ἦν πλούσιος,¹⁶ ὃς εἶχεν οἰκονόμον:¹⁷ καὶ οὗτος
 διεβλήθη¹⁸ αὐτῷ ὡς διασκορπίζων¹⁹ τὰ ὑπάρχοντα
 αὐτοῦ. Καὶ φωνήσας αὐτὸν εἶπεν αὐτῷ, Τί τοῦτο 2
 ἀκούω περὶ σοῦ; Ἀπόδος τὸν λόγον τῆς οἰκονομίας²⁰
 σου: οὐ γὰρ δυνήσῃ ἔτι οἰκονομεῖν.²¹ Εἶπεν δὲ ἐν 3

¹ τοσοῦτος, so great, so much. ² δουλεύω, serve, am a slave. ³ οὐδέποτε, never. ⁴ παρέρχομαι, pass by, go by. ⁵ ἔριφος, ου, ὁ, young goat, kid. ⁶ φίλος, ου, ὁ, loving, friend. ⁷ εὐφραίνω, rejoice, cheer. ⁸ κατεσθίω, eat up, devour. ⁹ βίος, ου, ὁ, life, manner of life. ¹⁰ πόρνη, ης, ἡ, prostitute. ¹¹ θύω, sacrifice, kill. ¹² μόσχος, ου, ὁ, calf. ¹³ σιτευτός, fattened. ¹⁴ σός, your, yours. ¹⁵ ἀναζάω, live again, be resurrected. ¹⁶ πλούσιος, rich. ¹⁷ οἰκονόμος, ου, ὁ, manager, steward. ¹⁸ διαβάλλω, bring charges, report. ¹⁹ διασκορπίζω, scatter, separate. ²⁰ οἰκονομία, ας, ἡ, stewardship, administration. ²¹ οἰκονομέω, manage, administer.

ἑαυτῷ ὁ οἰκονόμος,¹ Τί ποιήσω, ὅτι ὁ κύριός μου
 ἀφαιρεῖται² τὴν οἰκονομίαν³ ἀπ' ἐμοῦ; Σκάπτειν⁴ οὐκ
 ἰσχύω,⁵ ἐπαιτεῖν⁶ αἰσχύνομαι.⁷ Ἐγνων τί ποιήσω, ἵνα, 4
 ὅταν μετασταθῶ⁸ τῆς οἰκονομίας,³ δέξωνταί με εἰς
 τοὺς οἴκους αὐτῶν. Καὶ προσκαλεσάμενος⁹ ἕνα 5
 ἕκαστον τῶν χρεωφειλετῶν¹⁰ τοῦ κυρίου ἑαυτοῦ,
 ἔλεγεν τῷ πρώτῳ, Πόσον¹¹ ὀφείλεις τῷ κυρίῳ μου; Ὁ 6
 δὲ εἶπεν, Ἑκατὸν¹² βάτους¹³ ἐλαίου.¹⁴ Καὶ εἶπεν αὐτῷ,
 Δέξαι σου τὸ γράμμα,¹⁵ καὶ καθίσας ταχέως¹⁶ γράψον
 πεντήκοντα.¹⁷ Ἐπειτα¹⁸ ἑτέρῳ εἶπεν, Σὺ δὲ πόσον¹¹ 7
 ὀφείλεις; Ὁ δὲ εἶπεν, Ἑκατὸν¹² κόρους¹⁹ σίτου.²⁰ Καὶ
 λέγει αὐτῷ, Δέξαι σου τὸ γράμμα,¹⁵ καὶ γράψον
 ὀγδοήκοντα.²¹ Καὶ ἐπήνεσεν²² ὁ κύριος τὸν οἰκονόμον¹ 8
 τῆς ἀδικίας²³ ὅτι φρονίμως²⁴ ἐποίησεν: ὅτι οἱ υἱοὶ τοῦ
 αἰῶνος τούτου φρονιμώτεροι²⁵ ὑπὲρ τοὺς υἱοὺς τοῦ

¹ οἰκονόμος, ου, ὁ, manager, steward. ² ἀφαιρέω, take away, smite off. ³ οἰκονομία, ας, ἡ, stewardship, administration. ⁴ σκάπτω, dig. ⁵ ἰσχύω, be strong, able. ⁶ ἐπαιτέω, beg, ask alms. ⁷ αἰσχύνομαι, dishonor, put to shame. ⁸ μεθίστημι, remove, turn away. ⁹ προσκαλέω, summon. ¹⁰ χρεωφειλέτης, ου, ὁ, debtor. ¹¹ πόσος, how many? how great? ¹² ἑκατόν, hundred, 100. ¹³ βάτος, ου, ὁ, bath (a liquid measure). ¹⁴ ἔλαιον, ου, τό, olive oil. ¹⁵ γράμμα, τος, τό, letter, writings. ¹⁶ ταχέως, quickly, soon. ¹⁷ πεντήκοντα, fifty, 50. ¹⁸ ἔπειτα, then, after this. ¹⁹ κόρος, ου, ὁ, measure, dry measure. ²⁰ σίτος, ου, ὁ, wheat, grain. ²¹ ὀγδοήκοντα, eighty, 80. ²² ἐπαινέω, praise, commend. ²³ ἀδικία, ας, ἡ, unrighteousness. ²⁴ φρονίμως, prudently, shrewdly. ²⁵ φρόνιμος, prudently, wise.

φωτὸς εἰς τὴν γενεὰν τὴν ἑαυτῶν εἰσίν. Καὶ γὰρ ὑμῖν 9
 λέγω, Ποιήσατε ἑαυτοῖς φίλους¹ ἐκ τοῦ μαμωνᾶ² τῆς
 ἀδικίας,³ ἵνα, ὅταν ἐκλίπηται,⁴ δέξωνται ὑμᾶς εἰς τὰς
 αἰωνίους σκηνάς.⁵ Ὁ πιστὸς ἐν ἐλαχίστῳ⁶ καὶ ἐν 10
 πολλῷ πιστὸς ἐστίν, καὶ ὁ ἐν ἐλαχίστῳ⁶ ἄδικος⁷ καὶ ἐν
 πολλῷ ἄδικος⁷ ἐστίν. Εἰ οὖν ἐν τῷ ἀδίκῳ⁷ μαμωνᾶ² 11
 πιστοὶ οὐκ ἐγένεσθε, τὸ ἀληθινὸν⁸ τίς ὑμῖν πιστεύσει; 12
 Καὶ εἰ ἐν τῷ ἀλλοτρίῳ⁹ πιστοὶ οὐκ ἐγένεσθε, τὸ
 ὑμέτερον¹⁰ τίς ὑμῖν δώσει; Οὐδεὶς οἰκέτης¹¹ δύναται 13
 δυσὶν κυρίοις δουλεύειν:¹² ἢ γὰρ τὸν ἓνα μισήσει, καὶ
 τὸν ἕτερον ἀγαπήσει: ἢ ἐνὸς ἀνθέξεται,¹³ καὶ τοῦ
 ἐτέρου καταφρονήσει.¹⁴ Οὐ δύνασθε θεῷ δουλεύειν¹²
 καὶ μαμωνᾶ.²

¹ φίλος, ου, ὁ, loving, friend. ² μαμωνᾶς, ᾱ, ὁ, riches, mammon. ³ ἀδικία, ας, ἡ, unrighteousness. ⁴ ἐκλείπω, fail, cease.

⁵ σκηνή, ἡς, ἡ, tent, tabernacle. ⁶ ἐλάχιστος, least, smallest. ⁷ ἄδικος, unjust, unrighteous. ⁸ ἀληθινός, true, genuine.

⁹ ἀλλότριος, strange, foreign. ¹⁰ ὑμέτερος, your. ¹¹ οἰκέτης, ου, ὁ, house servant, household servant. ¹² δουλεύω, serve, am a slave. ¹³ ἀντέχωμαι, hold, hold fast. ¹⁴ καταφρονέω, think little of, despise.

Ἦκουον δὲ ταῦτα πάντα καὶ οἱ Φαρισαῖοι φιλάργυροι¹ 14

ὑπάρχοντες, καὶ ἐξεμυκτήριζον² αὐτόν. Καὶ εἶπεν 15

αὐτοῖς, Ὑμεῖς ἐστε οἱ δικαιοῦντες ἑαυτοὺς ἐνώπιον

τῶν ἀνθρώπων, ὁ δὲ θεὸς γινώσκει τὰς καρδίας ὑμῶν:

ὅτι τὸ ἐν ἀνθρώποις ὑψηλὸν³ βδέλυγμα⁴ ἐνώπιον τοῦ

θεοῦ. Ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται ἕως Ἰωάννου: ἀπὸ τότε 16

ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ εὐαγγελίζεται, καὶ πᾶς εἰς αὐτὴν

βιάζεται.⁵ Εὐκοπώτερον⁶ δὲ ἐστὶν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν 17

γῆν παρελθεῖν,⁷ ἢ τοῦ νόμου μίαν κεραίαν⁸ πεσεῖν. 18

Πᾶς ὁ ἀπολύων τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ γαμῶν⁹

ἐτέραν μοιχεύει:¹⁰ καὶ πᾶς ὁ ἀπολελυμένην ἀπὸ

ἀνδρὸς γαμῶν⁹ μοιχεύει.¹⁰

Ἄνθρωπος δὲ τις ἦν πλούσιος,¹¹ καὶ ἐνεδιδύσκετο¹² 19

πορφύραν¹³ καὶ βύσσον,¹⁴ εὐφραινόμενος¹⁵ καθ’

ἡμέραν λαμπρῶς.¹⁶ Πτωχὸς δὲ τις ἦν ὀνόματι 20

¹ φιλάργυρος, fond of money, avaricious. ² ἐκμυκτηρίζω, ridicule, sneer. ³ ὑψηλός, high, lofty. ⁴ βδέλυγμα, τος, τό, detestable thing, abomination. ⁵ βιάζω, use force, violence. ⁶ εὐκοπώτερον, easier. ⁷ παρέρχομαι, pass by, go by. ⁸ κεραία, ας, ἡ, projection, hook. ⁹ γαμέω, marry. ¹⁰ μοιχεύω, commit adultery. ¹¹ πλούσιος, rich. ¹² ἐνδιδύσκω, dress, put on. ¹³ πορφύρα, ας, ἡ, purple (cloth), purple garment. ¹⁴ βύσσος, ου, ἡ, fine linen, cotton. ¹⁵ εὐφραίνω, rejoice, cheer. ¹⁶ λαμπρῶς, splendidly, magnificently.

Λάζαρος,¹ ὃς ἐβέβλητο πρὸς τὸν πυλῶνα² αὐτοῦ
 ἡλκωμένους³ καὶ ἐπιθυμῶν⁴ χορτασθῆναι⁵ ἀπὸ τῶν 21
 ψιγίων⁶ τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης⁷ τοῦ
 πλουσίου:⁸ ἀλλὰ καὶ οἱ κύνες⁹ ἐρχόμενοι ἀπέλειχον¹⁰
 τὰ ἔλκη¹¹ αὐτοῦ. Ἐγένετο δὲ ἀποθανεῖν τὸν πτωχόν, 22
 καὶ ἀπενεχθῆναι¹² αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἀγγέλων εἰς τὸν
 κόλπον¹³ Ἀβραάμ: ἀπέθανεν δὲ καὶ ὁ πλούσιος,⁸ καὶ
 ἐτάφη.¹⁴ Καὶ ἐν τῷ Ἅδῃ¹⁵ ἐπάρας¹⁶ τοὺς ὀφθαλμοὺς 23
 αὐτοῦ, ὑπάρχων ἐν βασάνοις,¹⁷ ὁρᾷ τὸν Ἀβραάμ ἀπὸ
 μακρόθεν,¹⁸ καὶ Λάζαρον¹ ἐν τοῖς κόλποις¹³ αὐτοῦ. 24
 Καὶ αὐτὸς φωνήσας εἶπεν, Πάτερ Ἀβραάμ, ἐλέησόν¹⁹
 με, καὶ πέμψον Λάζαρον,¹ ἵνα βάψῃ²⁰ τὸ ἄκρον²¹ τοῦ
 δακτύλου²² αὐτοῦ ὕδατος, καὶ καταψύξῃ²³ τὴν
 γλῶσσάν μου: ὅτι ὀδυνῶμαι²⁴ ἐν τῇ φλογὶ²⁵ ταύτῃ. 25
 Εἶπεν δὲ Ἀβραάμ, Τέκνον, μνήσθητι²⁶ ὅτι ἀπέλαβες²⁷

¹ Λάζαρος, ου, ὁ, Lazarus, Eliezer. ² πυλῶν, ὄνος, ὁ, vestibule, gateway. ³ ἐλκῶς, afflict with sores. ⁴ ἐπιθυμέω, desire, long for. ⁵ χορτάζω, eat until full, be filled. ⁶ ψιγίον, ου, τό, crumb, scrap. ⁷ τράπεζα, ης, ἡ, table. ⁸ πλούσιος, rich. ⁹ κύων, ος, ὁ, dog. ¹⁰ ἀπολείχω, lick off, lick clean. ¹¹ ἔλκος, ους, τό, wound, sore. ¹² ἀποφέρω, carry off, bear away. ¹³ κόλπος, ου, ὁ, bosom, breast. ¹⁴ θάπτω, bury. ¹⁵ Ἅδης, ου, ὁ, Hades. ¹⁶ ἐπαίρω, lift up, raise. ¹⁷ βάσανος, ου, ἡ, torture, torment. ¹⁸ μακρόθεν, from afar, afar. ¹⁹ ἐλέέω, have mercy, pity. ²⁰ βάπτω, dip, dye. ²¹ ἄκρον, ου, τό, high point, boundary. ²² δάκτυλος, ου, ὁ, finger. ²³ καταψύχω, cool off, refresh. ²⁴ ὀδυνάω, torment, pain. ²⁵ φλόξ, φλογός, ἡ, flame. ²⁶ μινῃσθαι, remember, recall. ²⁷ ἀπολαμβάνω, receive from, get back.

σὺ τὰ ἀγαθὰ σου ἐν τῇ ζωῇ σου, καὶ Λάζαρος¹ ὁμοίως
 τὰ κακά: νῦν δὲ ὧδε παρακαλεῖται, σὺ δὲ ὀδυνᾷσαι.² 26
 Καὶ ἐπὶ πᾶσιν τούτοις, μεταξὺ³ ἡμῶν καὶ ὑμῶν χάσμα
 μέγα ἐστήρικται,⁵ ὅπως οἱ θέλοντες διαβῇ⁶ ἐνθεν
 πρὸς ὑμᾶς μὴ δύνωνται, μηδὲ οἱ ἐκεῖθεν⁷ πρὸς ἡμᾶς
 διαπερῶσιν.⁸ Εἶπεν δέ, Ἐρωτῶ οὖν σε, πάτερ, ἵνα 27
 πέμψῃς αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου, ἔχω γὰρ 28
 πέντε ἀδελφούς, ὅπως διαμαρτύρηται⁹ αὐτοῖς, ἵνα μὴ
 καὶ αὐτοὶ ἔλθωσιν εἰς τὸν τόπον τοῦτον τῆς βασάνου.¹⁰
 Λέγει αὐτῷ Ἀβραάμ, Ἔχουσιν Μωσέα καὶ τοὺς 29
 προφῆτας: ἀκουσάτωσαν αὐτῶν. Ὁ δὲ εἶπεν, Οὐχί, 30
 πάτερ Ἀβραάμ: ἀλλ' ἐάν τις ἀπὸ νεκρῶν πορευθῇ
 πρὸς αὐτούς, μετανοήσουσιν. Εἶπεν δὲ αὐτῷ, Εἰ 31
 Μωσέως καὶ τῶν προφητῶν οὐκ ἀκούουσιν, οὐδέ, ἐάν
 τις ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ, πεισθήσονται.

¹ Λάζαρος, ου, ό, Lazarus, Eliezer. ² ὀδυνάω, torment, pain. ³ μεταξὺ, between, after. ⁴ χάσμα, τος, τό, chasm, gap. ⁵ στηρίζω, establish, fix firmly. ⁶ διαβαίνω, go through, cross. ⁷ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ⁸ διαπεράω, cross over, pass through. ⁹ διαμαρτύρομαι, testify solemnly. ¹⁰ βάσανος, ου, ή, torture, torment.

Εἶπεν δὲ πρὸς τοὺς μαθητάς, Ἀνένδεκτόν¹ ἐστὶν τοῦ μὴ **17**

ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα·² οὐαὶ δὲ δι' οὗ ἔρχεται. Λυσιτελεῖ **2**

αὐτῷ εἰ μύλος⁴ ὄνικος⁵ περικείται⁶ περὶ τὸν τράχηλον

αὐτοῦ, καὶ ἔρριπται⁸ εἰς τὴν θάλασσαν, ἢ ἵνα

σκανδαλίῃ⁹ ἓνα τῶν μικρῶν τούτων. Προσέχετε¹⁰ **3**

ἑαυτοῖς. Ἐὰν δὲ ἀμάρτη εἰς σὲ ὁ ἀδελφός σου,

ἐπιτίμησον αὐτῷ· καὶ ἐὰν μετανοήσῃ, ἄφες αὐτῷ. Καὶ **4**

ἐὰν ἐπτάκις¹¹ τῆς ἡμέρας ἀμάρτη εἰς σέ, καὶ ἐπτάκις¹¹

τῆς ἡμέρας ἐπιστρέψῃ, λέγων, Μετανοῶ, ἀφήσεις

αὐτῷ.

Καὶ εἶπον οἱ ἀπόστολοι τῷ κυρίῳ, Πρόσθε¹² ἡμῖν **5**

πίστιν. Εἶπεν δὲ ὁ κύριος, Εἰ ἔχετε πίστιν ὡς κόκκον¹³ **6**

σινάπεως,¹⁴ ἐλέγετε ἂν τῇ συκαμίνῳ¹⁵ ταύτῃ,

Ἐκρίζωθι,¹⁶ καὶ φυτεύθῃ¹⁷ ἐν τῇ θαλάσσῃ· καὶ

ὕψήκουσεν¹⁸ ἂν ὑμῖν. Τίς δὲ ἐξ ὑμῶν δοῦλον ἔχων **7**

¹ ἀνένδεκτος, impossible. ² σκάνδαλον, ου, τό, cause of stumbling, snare. ³ λυσιτελέω, be better, more advantageous.

⁴ μύλος, ου, ὁ, mill, millstone. ⁵ ὄνικος, of or for an ass. ⁶ περικείμεαι, be around, surround. ⁷ τράχηλος, ου, ὁ, neck. ⁸ ῥίπτω, throw, cast. ⁹ σκανδαλίζω, cause to stumble. ¹⁰ προσέχω, take head of, attend to. ¹¹ ἐπτάκις, seven times. ¹² προστίθμι, add, add to. ¹³ κόκκος, ου, ὁ, grain, seed. ¹⁴ σίναπι, εως, τό, mustard plant, mustard. ¹⁵ συκάμινος, ου, ἡ, mulberry tree, sycamore tree. ¹⁶ ἐκρίζω, uproot, root out. ¹⁷ φυτεύω, plant. ¹⁸ ὑπακούω, obey, listen.

ἀροτριῶντα¹ ἢ ποιμαίνοντα,² ὃς εἰσελθόντι ἐκ τοῦ
 ἀγροῦ ἐρεῖ εὐθέως, Παρελθὼν³ ἀνάπεσε·⁴ ἀλλ' οὐχὶ 8
 ἐρεῖ αὐτῷ, Ἐτοίμασον τί δειπνήσω,⁵ καὶ
 περιζωσάμενος⁶ διακόνει μοι, ἕως φάγω καὶ πίω· καὶ
 μετὰ ταῦτα φάγεσαι καὶ πίεσαι σύ; Μὴ χάριν ἔχει τῷ 9
 δούλῳ ἐκείνῳ ὅτι ἐποίησεν τὰ διαταχθέντα;⁷ Οὐ δοκῶ.
 Οὕτως καὶ ὑμεῖς, ὅταν ποιήσητε πάντα τὰ 10
 διαταχθέντα⁷ ὑμῖν, λέγετε ὅτι Δοῦλοι ἀχρεῖοί⁸ ἐσμεν·
 ὅτι ὁ ὀφείλομεν ποιῆσαι πεποιθήκαμεν.

Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ πορεύεσθαι αὐτὸν εἰς Ἱερουσαλήμ, 11
 καὶ αὐτὸς διήρχετο διὰ μέσου Σαμαρείας⁹ καὶ
 Γαλιλαίας. Καὶ εἰσερχομένου αὐτοῦ εἰς τινα κώμην,¹⁰ 12
 ἀπήντησαν¹¹ αὐτῷ δέκα¹² λεπροί¹³ ἄνδρες, οἱ ἔστησαν
 πόρρωθεν·¹⁴ καὶ αὐτοὶ ἤραν φωνήν, λέγοντες, Ἰησοῦ, 13
 ἐπιστάτα,¹⁵ ἐλέησον ἡμᾶς. Καὶ ἰδὼν εἶπεν αὐτοῖς, 14

¹ ἀροτριᾶω, plow. ² ποιμαίνω, shepherd, rule. ³ παρέρχομαι, pass by, go by. ⁴ ἀναπίπτω, recline, lie down. ⁵ δειπνέω, eat, dine. ⁶ περιζώννυμι, gird, gird round. ⁷ διατάσσω, command, give orders to. ⁸ ἀχρεῖος, useless, worthless. ⁹ Σαμάρεια, ας, ἡ, Samaria. ¹⁰ κώμη, ης, ἡ, village. ¹¹ ἀπαντάω, meet, encounter. ¹² δέκα, ten, 10. ¹³ λεπρός, οὐ, ὁ, scaly, leprous. ¹⁴ πόρρωθεν, from a distance, at a distance. ¹⁵ ἐπιστάτης, ου, ὁ, chief, commander.

Πορευθέντες ἐπιδείξατε¹ ἑαυτοὺς τοῖς ἱερεῦσιν. Καὶ
ἐγένετο ἐν τῷ ὑπάγειν αὐτούς, ἐκαθαρίσθησαν. Εἷς δὲ 15
ἐξ αὐτῶν, ἰδὼν ὅτι ἰάθη,² ὑπέστρεψεν, μετὰ φωνῆς
μεγάλης δοξάζων τὸν θεόν· καὶ ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον 16
παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ, εὐχαριστῶν αὐτῷ· καὶ αὐτὸς
ἦν Σαμαρεῖτης.³ Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Οὐχὶ 17
οἱ δέκα⁴ ἐκαθαρίσθησαν; Οἱ δὲ ἐννέα⁵ ποῦ; Οὐχ 18
εὐρέθησαν ὑποστρέψαντες δοῦναι δόξαν τῷ θεῷ, εἰ μὴ
ὁ ἄλλογενής⁶ οὗτος; Καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ἀναστὰς 19
πορεύου· ἡ πίστις σου σέσωκέν σε.

Ἐπερωτηθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν Φαρισαίων, πότε ἔρχεται ἡ 20
βασιλεία τοῦ θεοῦ, ἀπεκρίθη αὐτοῖς καὶ εἶπεν, Οὐκ
ἔρχεται ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ μετὰ παρατηρήσεως·⁷ 21
οὐδὲ ἐροῦσιν, Ἴδου ὧδε, ἢ, Ἴδου ἐκεῖ. Ἴδου γάρ, ἡ
βασιλεία τοῦ θεοῦ ἐντὸς⁸ ὑμῶν ἐστίν.

¹ ἐπιδείκνυμι, show, prove. ² ἰάομαι, heal. ³ Σαμαρεῖτης, ου, ὁ, Samaritan. ⁴ δέκα, ten, 10. ⁵ ἐννέα, nine, 9. ⁶ ἄλλογενής, οὗς, ὁ, foreigner, stranger. ⁷ παρατήρησις, εως, ἡ, observation, observance. ⁸ ἐντός, inside, among.

Εἶπεν δὲ πρὸς τοὺς μαθητάς, Ἐλεύσονται ἡμέραι ὅτε 22

ἐπιθυμήσετε¹ μίαν τῶν ἡμερῶν τοῦ υἱοῦ τοῦ

ἀνθρώπου ἰδεῖν, καὶ οὐκ ὄψεσθε. Καὶ ἐροῦσιν ὑμῖν, 23

Ἴδου ὧδε, ἢ, Ἴδου ἐκεῖ· μὴ ἀπέλθῃτε, μὴδὲ διώξητε. 24

Ὡσπερ γὰρ ἡ ἀστραπή² ἡ ἀστράπτουσα³ ἐκ τῆς ὑπ'

οὐρανὸν εἰς τὴν ὑπ' οὐρανὸν λάμπει,⁴ οὕτως ἔσται ὁ

υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ ἡμέρᾳ αὐτοῦ. Πρῶτον δὲ δεῖ 25

αὐτὸν πολλὰ παθεῖν καὶ ἀποδοκιμασθῆναι⁵ ἀπὸ τῆς

γενεᾶς ταύτης. Καὶ καθὼς ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις 26

Νῶε,⁶ οὕτως ἔσται καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ υἱοῦ τοῦ

ἀνθρώπου. Ἦσθιον, ἔπινον, ἐγάμουν,⁷ ἐξεγαμίζοντο,⁸ 27

ἄχρι ἥς ἡμέρας εἰσῆλθεν Νῶε⁶ εἰς τὴν κιβωτόν,⁹ καὶ

ἦλθεν ὁ κατακλυσμός,¹⁰ καὶ ἀπώλεσεν ἅπαντας. 28

Ὅμοίως καὶ ὡς ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Λῶτ:¹¹ ἦσθιον,

ἔπινον, ἠγόραζον, ἐπώλουν,¹² ἐφύτευον,¹³ ὠκοδόμουν:

ἡ δὲ ἡμέρα ἐξῆλθεν Λῶτ¹¹ ἀπὸ Σοδόμων,¹⁴ ἔβρεξεν¹⁵ 29

¹ ἐπιθυμέω, desire, long for. ² ἀστραπή, ἤς, ἡ, lightning, brightness. ³ ἀστράπτω, flash, gleam. ⁴ λάμπω, shine. ⁵ ἀποδοκιμάζω, reject, reject after testing. ⁶ Νῶε, ὁ, Noah. ⁷ γαμέω, marry. ⁸ ἐγαμίζω, give in marriage, marry. ⁹ κιβωτός, οὗ, ἡ, wooden box, ark. ¹⁰ κατακλυσμός, οὗ, ὁ, flood, deluge. ¹¹ Λῶτ, ὁ, Lot. ¹² πωλέω, sell. ¹³ φυτεύω, plant. ¹⁴ Σόδομα, ὠν, τό, Sodom. ¹⁵ βρέχω, send rain, rain.

πῦρ καὶ θεῖον¹ ἀπ' οὐρανοῦ, καὶ ἀπώλεσεν ἅπαντας: 30

κατὰ ταῦτα ἔσται ἡ ἡμέρα ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου

ἀποκαλύπτεται.² Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὃς ἔσται ἐπὶ τοῦ 31

δώματος,³ καὶ τὰ σκεύη⁴ αὐτοῦ ἐν τῇ οἰκίᾳ, μὴ

καταβάτω ἄραι αὐτά: καὶ ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ ὁμοίως μὴ

ἐπιστρεψάτω εἰς τὰ ὀπίσω. Μνημονεύετε⁵ τῆς 32

γυναικὸς Λώτ.⁶ Ὃς ἐὰν ζητήσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ 33

σῶσαι ἀπολέσει αὐτήν: καὶ ὃς ἐὰν ἀπολέσῃ αὐτήν

ζωογονήσῃ⁷ αὐτήν. Λέγω ὑμῖν, ταύτῃ τῇ νυκτὶ 34

ἔσονται δύο ἐπὶ κλίνης⁸ μιᾶς: εἷς παραληφθήσεται,

καὶ ὁ ἕτερος ἀφεθήσεται. Δύο ἔσονται ἀλήθουσαι⁹ ἐπὶ 35

τὸ αὐτό: μία παραληφθήσεται, καὶ ἡ ἑτέρα

ἀφεθήσεται. Καὶ ἀποκριθέντες λέγουσιν αὐτῷ, Ποῦ, 36

κύριε; Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Ὅπου τὸ σῶμα, ἐκεῖ

συναχθήσονται οἱ ἄετοί.¹⁰

¹ θεῖον, ου, τό, sulfur, brimstone. ² ἀποκαλύπτω, reveal, uncover. ³ δῶμα, τος, τό, house, housetop. ⁴ σκεῦος, ους, τό, vessel, goods (plural). ⁵ μνημονεύω, remember, make mention of. ⁶ Λώτ, ό, Lot. ⁷ ζωογονέω, preserve alive. ⁸ κλίνη, ης, ή, couch, bed. ⁹ ἀλήθω, grind. ¹⁰ ἄετός, οῦ, ό, eagle, vulture.

Ἔλεγεν δὲ καὶ παραβολὴν αὐτοῖς πρὸς τὸ δεῖν πάντοτε **18**

προσεύχεσθαι, καὶ μὴ ἐκκακεῖν,¹ λέγων, Κριτῆς² τις **2**

ἦν ἓν τινι πόλει, τὸν θεὸν μὴ φοβούμενος, καὶ

ἄνθρωπον μὴ ἐντρέπόμενος:³ χήρα⁴ δὲ ἦν ἐν τῇ πόλει **3**

ἐκείνη, καὶ ἤρχετο πρὸς αὐτόν, λέγουσα, Ἐκδίκησόν⁵

με ἀπὸ τοῦ ἀντιδίκου⁶ μου. Καὶ οὐκ ἠθέλησεν ἐπὶ **4**

χρόνον: μετὰ δὲ ταῦτα εἶπεν ἐν ἑαυτῷ, Εἰ καὶ τὸν θεὸν

οὐ φοβοῦμαι, καὶ ἄνθρωπον οὐκ ἐντρέπομαι:³ διὰ γε⁷ **5**

τὸ παρέχειν⁸ μοι κόπον⁹ τὴν χήραν⁴ ταύτην, ἐκδικήσω

αὐτήν, ἵνα μὴ εἰς τέλος ἐρχομένη ὑποπιᾶζῃ¹⁰ με. **6**

Εἶπεν δὲ ὁ κύριος, Ἀκούσατε τί ὁ κριτῆς² τῆς ἀδικίας¹¹

λέγει. Ὁ δὲ θεὸς οὐ μὴ ποιήσῃ τὴν ἐκδίκησιν¹² τῶν **7**

ἐκλεκτῶν¹³ αὐτοῦ τῶν βοώντων¹⁴ πρὸς αὐτὸν ἡμέρας

καὶ νυκτός, καὶ μακροθυμῶν¹⁵ ἐπ' αὐτοῖς; Λέγω ὑμῖν **8**

ὅτι ποιήσῃ τὴν ἐκδίκησιν¹² αὐτῶν ἐν τάχει.¹⁶ Πλὴν ὁ

υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐλθὼν ἄρα¹⁷ εὐρήσει τὴν πίστιν ἐπὶ

¹ ἐκκακέω, am faint, am weary. ² κριτῆς, ου, ὁ, judge. ³ ἐντρέπω, turn about, reverence. ⁴ χήρα, ας, ἡ, widow. ⁵ ἐκδικέω, vindicate, avenge. ⁶ ἀντίδικος, ου, ὁ, opponent, adversary. ⁷ γε, indeed, at least. ⁸ παρέχω, offer, afford. ⁹ κόπος, ου, ὁ, labor, trouble. ¹⁰ ὑποπιᾶζω, strike in the face, treat roughly. ¹¹ ἀδικία, ας, ἡ, unrighteousness. ¹² ἐκδικησις, εως, ἡ, vengeance, vindication. ¹³ ἐκλεκτός, chosen, elect. ¹⁴ βοάω, cry aloud, shout. ¹⁵ μακροθυμέω, be patient, suffer long. ¹⁶ τάχος, ους, τό, speed, quickness. ¹⁷ ἄρα, so? (introduces a question).

τῆς γῆς;

Εἶπεν δὲ πρὸς τινὰς τοὺς πεπειθότας ἐφ' ἑαυτοῖς ὅτι 9
 εἰσὶν δίκαιοι, καὶ ἐξουθενοῦντας¹ τοὺς λοιπούς, τὴν
 παραβολὴν ταύτην: Ἄνθρωποι δύο ἀνέβησαν εἰς τὸ 10
 ἱερὸν προσεύξασθαι: ὁ εἷς Φαρισαῖος, καὶ ὁ ἕτερος
 τελώνης.² Ὁ Φαρισαῖος σταθεὶς πρὸς ἑαυτὸν ταῦτα 11
 προσηύχετο, Ὁ θεός, εὐχαριστῶ σοι ὅτι οὐκ εἰμὶ
 ὥσπερ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων, ἄρπαγες,³ ἄδικοι,⁴
 μοιχοί,⁵ ἢ καὶ ὡς οὗτος ὁ τελώνης.² Νηστεύω⁶ δις⁷ τοῦ 12
 σαββάτου, ἀποδεκατῶ⁸ πάντα ὅσα κτῶμαι.⁹ Καὶ ὁ 13
 τελώνης² μακρόθεν¹⁰ ἑστὼς οὐκ ἤθελεν οὐδὲ τοὺς
 ὀφθαλμοὺς εἰς τὸν οὐρανὸν ἐπᾶραι,¹¹ ἀλλ' ἔτυπεν¹²
 εἰς τὸ στῆθος¹³ αὐτοῦ, λέγων, Ὁ θεός, ἰλάσθητί¹⁴ μοι
 τῷ ἁμαρτωλῷ. Λέγω ὑμῖν, κατέβη οὗτος 14
 δεδικαιωμένος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ ἢ γὰρ ἐκεῖνος: ὅτι

¹ ἐξουθενέω, despise, ignore. ² τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ³ ἄρπαξ, ravenous, rapacious. ⁴ ἄδικος, unjust, unrighteous. ⁵ μοιχός, οὐ, ὁ, adulterer. ⁶ νηστεύω, fast. ⁷ δις, twice. ⁸ ἀποδεκατῶ, tithe, collect a tithe. ⁹ κτάομαι, acquire, win. ¹⁰ μακρόθεν, from afar, afar. ¹¹ ἐπαίρω, lift up, raise. ¹² τύπτω, smite, beat. ¹³ στῆθος, ους, τό, breast, chest. ¹⁴ ἰλάσκομαι, propitiate, expiate.

παῖς ὁ ὑψῶν¹ ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται,² ὁ δὲ ταπεινῶν²
ἑαυτὸν ὑψωθήσεται.¹

Προσέφερον δὲ αὐτῷ καὶ τὰ βρέφη,³ ἵνα αὐτῶν ἅπτηται: 15
ιδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ ἐπετίμησαν αὐτοῖς. Ὁ δὲ 16
Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος⁴ αὐτὰ εἶπεν, Ἄφετε τὰ
παιδιά ἔρχεσθαι πρὸς με, καὶ μὴ κωλύετε⁵ αὐτά: τῶν
γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. Ἀμὴν λέγω 17
ὑμῖν, ὅς ἐὰν μὴ δέξηται τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ὡς
παιδίον, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν.

Καὶ ἐπηρώτησέν τις αὐτὸν ἄρχων, λέγων, Διδάσκαλε 18
ἀγαθέ, τί ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω;⁶ Εἶπεν 19
δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Τί με λέγεις ἀγαθόν; Οὐδεὶς
ἀγαθός, εἰ μὴ εἷς, ὁ θεός. Τὰς ἐντολάς οἶδας, Μὴ 20
μοιχεύσης,⁷ μὴ φονεύσης,⁸ μὴ κλέψῃς,⁹ μὴ
ψευδομαρτυρήσης,¹⁰ τίμα¹¹ τὸν πατέρα σου καὶ τὴν

¹ ὑψόω, lift up, exalt. ² ταπεινόω, humble, humiliate. ³ βρέφος, οὗς, τό, unborn or a newborn child, baby. ⁴ προσκαλέω, summon. ⁵ κωλύω, forbid, hinder. ⁶ κληρονομέω, inherit, obtain. ⁷ μοιχεύω, commit adultery. ⁸ φονεύω, kill, murder. ⁹ κλέπτω, steal. ¹⁰ ψευδομαρτυρέω, bear false witness, testify falsely. ¹¹ τιμάω, honor, value at a price.

μητέρα σου. Ὁ δὲ εἶπεν, Ταῦτα πάντα ἐφυλαξάμην 21
ἐκ νεότητός¹ μου. Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Ἰησοῦς εἶπεν 22
αὐτῷ, Ὡς ἐν σοὶ λείπει·² πάντα ὅσα ἔχεις πώλησον,³
καὶ διάδος⁴ πτωχοῖς, καὶ ἔξεις θησαυρὸν⁵ ἐν οὐρανῷ:
καὶ δεῦρο,⁶ ἀκολούθει μοι. Ὁ δὲ ἀκούσας ταῦτα 23
περίλυπος⁷ ἐγένετο: ἦν γὰρ πλούσιος⁸ σφόδρα.⁹ Ἰδὼν 24
δὲ αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς περίλυπον⁷ γενόμενον εἶπεν, Πῶς
δυσκόλως¹⁰ οἱ τὰ χρήματα¹¹ ἔχοντες εἰσελεύσονται εἰς
τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. Εὐκοπώτερον¹² γάρ ἐστιν 25
κάμηλον¹³ διὰ τρυμαλιᾶς¹⁴ ῥαφίδος¹⁵ εἰσελθεῖν, ἢ
πλούσιον⁸ εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν. Εἶπον 26
δὲ οἱ ἀκούσαντες, Καὶ τίς δύναται σωθῆναι; Ὁ δὲ 27
εἶπεν, Τὰ ἀδύνατα¹⁶ παρὰ ἀνθρώποις δυνατά ἐστιν
παρὰ τῷ θεῷ. Εἶπεν δὲ Πέτρος, Ἰδοὺ, ἡμεῖς ἀφήκαμεν 28
πάντα καὶ ἠκολουθήσαμεν σοι. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, 29
Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οὐδεὶς ἐστιν ὃς ἀφῆκεν οἰκίαν, ἢ

¹ νεότης, ητος, ή, youth, youthfulness. ² λείπω, leave, leave behind. ³ πωλέω, sell. ⁴ διαδίδωμι, distribute, give. ⁵ θησαυρός, ου, ό, storehouse, treasure. ⁶ δεῦρο, until now, come here! ⁷ περίλυπος, very sad, very sorrowful. ⁸ πλούσιος, rich. ⁹ σφόδρα, exceedingly, greatly. ¹⁰ δυσκόλως, with difficulty, hardly. ¹¹ χρήμα, τος, τό, wealth, money. ¹² εὐκοπώτερον, easier. ¹³ κάμηλος, ου, ό, camel. ¹⁴ τρυμαλιά, ας, ή, hole, eye of a needle. ¹⁵ ραφίς, ιδος, ή, needle. ¹⁶ ἀδύνατος, impossible, unable.

γονεῖς,¹ ἢ ἀδελφούς, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἔνεκεν² τῆς
 βασιλείας τοῦ θεοῦ, ὅς οὐ μὴ ἀπολάβῃ³ 30
 πολλαπλασίονα⁴ ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ, καὶ ἐν τῷ αἰῶνι
 τῷ ἐρχομένῳ ζῶν αἰώνιον.

Παραλαβὼν δὲ τοὺς δώδεκα, εἶπεν πρὸς αὐτούς, Ἴδού, 31
 ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ τελεσθήσεται⁵
 πάντα τὰ γεγραμμένα διὰ τῶν προφητῶν τῷ υἱῷ τοῦ
 ἀνθρώπου. Παραδοθήσεται γὰρ τοῖς ἔθνεσιν, καὶ 32
 ἐμπαιχθήσεται,⁶ καὶ ὑβρισθήσεται,⁷ καὶ
 ἐμπτυσθήσεται,⁸ καὶ μαστιγώσαντες⁹ ἀποκτενοῦσιν 33
 αὐτόν: καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ ἀναστήσεται. Καὶ αὐτοὶ 34
 οὐδὲν τούτων συνήκαν,¹⁰ καὶ ἦν τὸ ῥῆμα τοῦτο
 κεκρυμμένον¹¹ ἀπ' αὐτῶν, καὶ οὐκ ἐγίνωσκον τὰ
 λεγόμενα.

¹γονεῖς, ἑως, ὁ, parent. ²ἐνεκεν, for the sake of, on account of. ³ἀπολαμβάνω, receive from, get back. ⁴πολλαπλασίον, many times as much, many times more. ⁵τελέω, finish, fulfill. ⁶ἐμπαίζω, mock. ⁷ὑβρίζω, mistreat, insult. ⁸ἐμπτύω, spit upon. ⁹μαστιγώω, whip, lash. ¹⁰συνίημι, understand, consider. ¹¹κρύπτω, conceal, hide.

Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ἐγγίξειν αὐτὸν εἰς Ἱεριχῶ, τυφλός τις 35
 ἐκάθητο παρὰ τὴν ὁδὸν προσαιτῶν·¹ ἀκούσας δὲ 36
 ὄχλου διαπορευομένου,² ἐπυνθάνετο³ τί εἴη τοῦτο. 37
 Ἀπήγγειλαν δὲ αὐτῷ ὅτι Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος⁴
 παρέρχεται.⁵ Καὶ ἐβόησεν,⁶ λέγων, Ἰησοῦ, υἱὲ Δαυίδ, 38
 ἐλέησόν⁷ με. Καὶ οἱ προάγοντες⁸ ἐπετίμων αὐτῷ ἵνα 39
 σιωπήσῃ·⁹ αὐτὸς δὲ πολλῷ μᾶλλον ἔκραζεν, Υἱὲ
 Δαυίδ, ἐλέησόν⁷ με. Σταθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐκέλευσεν¹⁰ 40
 αὐτὸν ἀχθῆναι πρὸς αὐτόν· ἐγγίσαντος δὲ αὐτοῦ
 ἐπηρώτησεν αὐτόν, λέγων, Τί σοι θέλεις ποιήσω; Ὁ 41
 δὲ εἶπεν, Κύριε, ἵνα ἀναβλέψω.¹¹ Καὶ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν 42
 αὐτῷ, Ἀνάβλεψον·¹¹ ἡ πίστις σου σέσωκέν σε. Καὶ 43
 παραχρῆμα¹² ἀνέβλεψεν,¹¹ καὶ ἠκολούθει αὐτῷ,
 δοξάζων τὸν θεόν· καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἰδὼν ἔδωκεν αἶνον¹³
 τῷ θεῷ.

¹ προσαιτέω, beg. ² διαπορεύομαι, pass across, journey through. ³ πυνθάνομαι, inquire, ask. ⁴ Ναζωραῖος, ου, ὁ, Nazarene, inhabitant of Nazareth. ⁵ παρέρχομαι, pass by, go by. ⁶ βοάω, cry aloud, shout. ⁷ ἐλέω, have mercy, pity. ⁸ προάγω, lead forth, go before. ⁹ σιωπάω, be silent, keep silence. ¹⁰ κελεύω, order, command. ¹¹ ἀναβλέπω, look up, receive sight. ¹² παραχρῆμα, immediately, instantly. ¹³ αἶνος, ου, ὁ, praise.

Καὶ εἰσελθὼν διήρχετο τὴν Ἱεριχώ. Καὶ ἰδοὺ, ἀνὴρ **19**

ὀνόματι καλούμενος Ζακχαῖος,¹ καὶ αὐτὸς ἦν
 ἀρχιτελώνης,² καὶ οὗτος ἦν πλούσιος.³ Καὶ ἐζήτει **3**
 ἰδεῖν τὸν Ἰησοῦν τίς ἐστιν, καὶ οὐκ ἠδύνατο ἀπὸ τοῦ
 ὄχλου, ὅτι τῇ ἡλικίᾳ⁴ μικρὸς ἦν. Καὶ προδραμὼν⁵ **4**
 ἔμπροσθεν ἀνέβη ἐπὶ συκομωραίαν⁶ ἵνα ἴδῃ αὐτόν: ὅτι
 ἐκείνης ἔμελλεν διέρχεσθαι. Καὶ ὡς ἦλθεν ἐπὶ τὸν **5**
 τόπον, ἀναβλέψας⁷ ὁ Ἰησοῦς εἶδεν αὐτόν, καὶ εἶπεν
 πρὸς αὐτόν, Ζακχαῖε,¹ σπεύσας⁸ κατάβηθι: σήμερον
 γὰρ ἐν τῷ οἴκῳ σου δεῖ με μείναι. Καὶ σπεύσας⁸ **6**
 κατέβη, καὶ ὑπεδέξατο⁹ αὐτὸν χαίρων. Καὶ ἰδόντες **7**
 πάντες διεγόγγυζον,¹⁰ λέγοντες ὅτι Παρὰ ἀμαρτωλῶ
 ἀνδρὶ εἰσῆλθεν καταλύσαι.¹¹ Σταθεὶς δὲ Ζακχαῖος¹ **8**
 εἶπεν πρὸς τὸν κύριον, Ἰδοὺ, τὰ ἡμίση¹² τῶν
 ὑπαρχόντων μου, κύριε, δίδωμι τοῖς πτωχοῖς: καὶ εἴ
 τινός τι ἐσυκοφάντησα,¹³ ἀποδίδωμι τετραπλοῦν.¹⁴ **9**

¹ Ζακχαῖος, ου, ὁ, Zaccheus, Zacchaeus. ² ἀρχιτελώνης, ου, ὁ, chief tax collector. ³ πλούσιος, rich. ⁴ ἡλικία, ας, ἡ, maturity, age. ⁵ προτρέχω, run ahead, outrun. ⁶ συκομωραία, ας, ἡ, sycamore tree. ⁷ ἀναβλέπω, look up, receive sight. ⁸ σπεύδω, hasten, urge on. ⁹ ὑποδέχομαι, welcome, receive. ¹⁰ διαγογγύζω, complain, grumble. ¹¹ καταλύω, destroy, lodge. ¹² ἡμισυς, half. ¹³ συκοφαντέω, accuse falsely, defraud. ¹⁴ τετραπλοῦς, four times, fourfold.

Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς ὅτι Σήμερον σωτηρίᾳ
 τῷ οἴκῳ τούτῳ ἐγένετο, καθότι¹ καὶ αὐτὸς υἱὸς
 Ἀβραάμ ἐστιν. Ἦλθεν γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου 10
 ζητῆσαι καὶ σῶσαι τὸ ἀπολωλός.

Ἀκουόντων δὲ αὐτῶν ταῦτα, προσθεῖς² εἶπεν 11
 παραβολήν, διὰ τὸ ἐγγὺς αὐτὸν εἶναι Ἱερουσαλήμ, καὶ
 δοκεῖν αὐτοὺς ὅτι παραχρῆμα³ μέλλει ἡ βασιλεία τοῦ
 θεοῦ ἀναφαίνεσθαι.⁴ Εἶπεν οὖν, Ἄνθρωπός τις εὐγενῆς 12
 ἐπορεύθη εἰς χώραν⁶ μακράν,⁷ λαβεῖν ἑαυτῷ
 βασιλείαν, καὶ ὑποστρέψαι. Καλέσας δὲ δέκα⁸ 13
 δούλους ἑαυτοῦ, ἔδωκεν αὐτοῖς δέκα⁸ μνᾶς,⁹ καὶ εἶπεν
 πρὸς αὐτούς, Πραγματεύσασθε¹⁰ ἕως ἔρχομαι. Οἱ δὲ 14
 πολῖται¹¹ αὐτοῦ ἐμίσουν αὐτόν, καὶ ἀπέστειλαν
 πρεσβείαν¹² ὀπίσω αὐτοῦ, λέγοντες, Οὐ θέλομεν
 τοῦτον βασιλεῦσαι¹³ ἐφ' ἡμᾶς. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ 15

¹ καθότι, according as, because. ² προστίθμι, add, add to. ³ παραχρῆμα, immediately, instantly. ⁴ ἀναφαίνω, bring to light, cause to appear. ⁵ εὐγενής, noble, high-born. ⁶ χώρα, ας, ἡ, land, region. ⁷ μακρός, long, far distant. ⁸ δέκα, ten, 10. ⁹ μνᾶ, ᾶς, ἡ, mina (Gr. monetary unit), mina. ¹⁰ πραγματεύομαι, do business, trade. ¹¹ πολίτης, ου, ὁ, citizen. ¹² πρεσβεία, ας, ἡ, ambassador, embassy. ¹³ βασιλεύω, reign, rule.

ἐπανελθεῖν¹ αὐτὸν λαβόντα τὴν βασιλείαν, καὶ εἶπεν
 φωνηθῆναι αὐτῷ τοὺς δούλους τούτους, οἷς ἔδωκεν τὸ
 ἀργύριον,² ἵνα γινῶ τίς τί διεπραγματεύσατο.³ 16
 Παρεγένετο δὲ ὁ πρῶτος, λέγων, Κύριε, ἡ μνᾶ⁴ σου
 προσεργάσατο⁵ δέκα⁶ μνᾶς.⁴ Καὶ εἶπεν αὐτῷ, Εὖ,⁷ 17
 ἀγαθὲ δοῦλε· ὅτι ἐν ἐλαχίστῳ⁸ πιστὸς ἐγένου, ἴσθι
 ἐξουσίαν ἔχων ἐπάνω⁹ δέκα⁶ πόλεων. Καὶ ἦλθεν ὁ 18
 δεύτερος, λέγων, Κύριε, ἡ μνᾶ⁴ σου ἐποίησεν πέντε
 μνᾶς.⁴ Εἶπεν δὲ καὶ τούτῳ, Καὶ σὺ γίνου ἐπάνω⁹ πέντε 19
 πόλεων. Καὶ ἕτερος ἦλθεν, λέγων, Κύριε, ἰδοὺ, ἡ μνᾶ⁴ 20
 σου, ἣν εἶχον ἀποκειμένην¹⁰ ἐν σουδαρίῳ·¹¹ 21
 ἐφοβούμεν γὰρ σε, ὅτι ἄνθρωπος αὐστηρὸς¹² εἶ· αἶρεις
 ὃ οὐκ ἔθηκας, καὶ θερίζεις¹³ ὃ οὐκ ἔσπειρας. Λέγει δὲ 22
 αὐτῷ, Ἐκ τοῦ στόματός σου κρινῶ σε, πονηρὲ δοῦλε.
 Ἦδεις ὅτι ἐγὼ ἄνθρωπος αὐστηρὸς¹² εἰμι, αἶρων ὃ οὐκ
 ἔθηκα, καὶ θερίζων¹³ ὃ οὐκ ἔσπειρα· καὶ διὰ τί οὐκ 23

¹ ἐπανέρχομαι, return, come back again. ² ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ³ διαπραγματεύομαι, gain by trading, earn.
⁴ μνᾶ, ᾰς, ἡ, mina (Gr. monetary unit), mina. ⁵ προσεργάζομαι, make more, gain. ⁶ δέκα, ten. ⁷ εὖ, well,
 well done. ⁸ ἐλάχιστος, least, smallest. ⁹ ἐπάνω, above, over (gen). ¹⁰ ἀπόκειμαι, be laid up, put away. ¹¹ σουδάριον,
 ου, τό, face cloth, handkerchief. ¹² αὐστηρὸς, strict, exacting. ¹³ θερίζω, reap, gather.

ἔδωκας τὸ ἀργύριόν¹ μου ἐπὶ τράπεζαν,² καὶ ἐγὼ
 ἐλθὼν σὺν τόκῳ³ ἂν ἔπραξα αὐτό; Καὶ τοῖς 24
 παρεστῶσιν εἶπεν, Ἄρατε ἀπ' αὐτοῦ τὴν μνᾶν,⁴ καὶ
 δότε τῷ τὰς δέκα⁵ μνᾶς⁴ ἔχοντι. Καὶ εἶπον αὐτῷ, 25
 Κύριε, ἔχει δέκα⁵ μνᾶς.⁴ Λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι παντὶ τῷ 26
 ἔχοντι δοθήσεται: ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος, καὶ ὃ ἔχει
 ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. Πλὴν τοὺς ἐχθροὺς μου 27
 ἐκείνους, τοὺς μὴ θελήσαντάς με βασιλεῦσαι⁶ ἐπ'
 αὐτούς, ἀγάγετε ὧδε, καὶ κατασφάζετε⁷ ἔμπροσθέν
 μου.

Καὶ εἰπὼν ταῦτα, ἐπορεύετο ἔμπροσθεν, ἀναβαίνων εἰς 28
 Ἱεροσόλυμα.

Καὶ ἐγένετο ὡς ἤγγισεν εἰς Βηθσφαγή⁸ καὶ Βηθανίαν⁹ 29
 πρὸς τὸ ὄρος τὸ καλούμενον Ἑλαιῶν,¹⁰ ἀπέστειλεν
 δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, εἰπὼν, Ὑπάγετε εἰς τὴν 30

¹ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ² τράπεζα, ης, ἡ, table. ³ τόκος, ου, ὁ, interest, usury. ⁴ μνᾶ, ᾶς, ἡ, mina (Gr. monetary unit), mina. ⁵ δέκα, ten, 10. ⁶ βασιλεύω, reign, rule. ⁷ κατασφάζω, slay, strike down. ⁸ Βηθσφαγή, ἡ, Bethphage. ⁹ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ¹⁰ ἐλαια, ας, ἡ, olive tree.

κατέναντι¹ κώμην·² ἐν ἣ εἰσπορευόμενοι³ εὐρήσετε
 πῶλον⁴ δεδεμένον, ἐφ' ὃν οὐδεὶς πώποτε⁵ ἀνθρώπων
 ἐκάθισεν· λύσαντες αὐτὸν ἀγάγετε. Καὶ ἐάν τις ὑμᾶς 31
 ἐρωτᾷ, Διὰ τί λύετε; οὕτως ἐρεῖτε αὐτῷ ὅτι Ὁ κύριος
 αὐτοῦ χρειάν ἔχει. Ἀπελθόντες δὲ οἱ ἀπεσταλμένοι 32
 εὗρον καθὼς εἶπεν αὐτοῖς. Λυόντων δὲ αὐτῶν τὸν 33
 πῶλον,⁴ εἶπον οἱ κύριοι αὐτοῦ πρὸς αὐτούς, Τί λύετε
 τὸν πῶλον;⁴ Οἱ δὲ εἶπον, Ὁ κύριος αὐτοῦ χρειάν ἔχει. 34
 Καὶ ἤγαγον αὐτὸν πρὸς τὸν Ἰησοῦν· καὶ ἐπιρρίψαντες
 ἑαυτῶν τὰ ἱμάτια ἐπὶ τὸν πῶλον,⁴ ἐπεβίβασαν⁷ τὸν
 Ἰησοῦν. Πορευομένου δὲ αὐτοῦ, ὑπεστρώννουν⁸ τὰ 36
 ἱμάτια αὐτῶν ἐν τῇ ὁδῷ. Ἐγγίζοντος δὲ αὐτοῦ ἤδη 37
 πρὸς τῇ καταβάσει⁹ τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν,¹⁰ ἤρξαντο
 ἅπαν τὸ πλῆθος τῶν μαθητῶν χαίροντες αἰνεῖν¹¹ τὸν
 θεὸν φωνῇ μεγάλῃ περὶ πασῶν ὧν εἶδον δυνάμεων, 38
 λέγοντες,

¹ κατέναντι, over against, opposite. ² κώμη, ης, ἡ, village. ³ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ⁴ πῶλος, ου, ὁ, colt, young ass. ⁵ πώποτε, ever yet, any time. ⁶ ἐπιρρίπτω, throw upon, cast upon. ⁷ ἐπιβιβάζω, put on, place upon. ⁸ ὑποστρώννω, spread out underneath, spread under. ⁹ κατάβασις, εως, ἡ, descent, slope. ¹⁰ ἐλαία, ας, ἡ, olive tree. ¹¹ αἰνέω, praise.

Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος βασιλεὺς ἐν ὀνόματι κυρίου:

εἰρήνῃ ἐν οὐρανῷ, καὶ δόξα ἐν ὑψίστοις.¹

Καὶ τινες τῶν Φαρισαίων ἀπὸ τοῦ ὄχλου εἶπον πρὸς 39

αὐτόν, Διδάσκαλε, ἐπιτίμησον τοῖς μαθηταῖς σου. 40

Καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Λέγω ὑμῖν ὅτι ἐὰν οὗτοι

σιωπήσωσιν,² οἱ λίθοι κεκράζονται.

Καὶ ὡς ἤγγισεν, ἰδὼν τὴν πόλιν, ἔκλαυσεν ἐπ' αὐτῇ, 41

λέγων ὅτι Εἰ ἔγνων καὶ σύ, καί γε³ ἐν τῇ ἡμέρᾳ σου

ταύτῃ, τὰ πρὸς εἰρήνην σου: νῦν δὲ ἐκρύβῃ⁴ ἀπὸ

ὀφθαλμῶν σου. Ὅτι ἤξουσιν⁵ ἡμέραι ἐπὶ σέ, καὶ 43

περιβαλοῦσιν⁶ οἱ ἐχθροί σου χάρακά⁷ σοι, καὶ

περικυκλώσουσίν⁸ σε, καὶ συνέξουσίν⁹ σε πάντοθεν,¹⁰ 44

καὶ ἐδαφιοῦσίν¹¹ σε καὶ τὰ τέκνα σου ἐν σοί, καὶ οὐκ

ἀφήσουσιν ἐν σοὶ λίθον ἐπὶ λίθῳ: ἀνθ'¹² ὧν οὐκ ἔγνων

τὸν καιρὸν τῆς ἐπισκοπῆς¹³ σου.

¹ ὑψιστος, highest, most high. ² σιωπάω, be silent, keep silence. ³ γέ, indeed, at least. ⁴ κρύπτω, conceal, hide. ⁵ ἤκω, have come, am present. ⁶ περιβάλλω, put around, clothe. ⁷ χάραξ, ακος, δ, pointed stake, entrenchment. ⁸ περικυκλώω, surround, encircle. ⁹ συνέχω, hold fast, oppress. ¹⁰ πάντοθεν, on all sides, from all sides. ¹¹ ἐδαφίζω, dash to the ground. ¹² ἀντί, instead of, in place of. ¹³ ἐπισκοπή, ἡς, ἡ, visitation, overseeing.

Καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸ ἱερόν, ἤρξατο ἐκβάλλειν τοὺς 45
 πωλοῦντας¹ ἐν αὐτῷ καὶ ἀγοράζοντας, λέγων αὐτοῖς, 46
 Γέγραπται, Ὁ οἶκός μου οἶκος προσευχῆς ἐστίν· ὑμεῖς
 δὲ αὐτὸν ἐποιήσατε σπήλαιον² ληστῶν.³ Καὶ ἦν 47
 διδάσκων τὸ καθ' ἡμέραν ἐν τῷ ἱερῷ· οἱ δὲ ἀρχιερεῖς
 καὶ οἱ γραμματεῖς ἐζήτουν αὐτὸν ἀπολέσαι, καὶ οἱ
 πρῶτοι τοῦ λαοῦ· καὶ οὐχ εὗρισκον τὸ τί ποιήσωσιν, ὅ 48
 λαὸς γὰρ ἅπας ἐξεκρέματο⁴ αὐτοῦ ἀκούων.

Καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἐκείνων, διδάσκοντος 20
 αὐτοῦ τὸν λαὸν ἐν τῷ ἱερῷ καὶ εὐαγγελιζομένου,
 ἐπέστησαν⁵ οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς σὺν τοῖς
 πρεσβυτέροις, καὶ εἶπον πρὸς αὐτόν, λέγοντες, Εἰπέ 2
 ἡμῖν, ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς, ἢ τίς ἐστιν ὁ δοὺς
 σοι τὴν ἐξουσίαν ταύτην; Ἀποκριθεὶς δὲ εἶπεν πρὸς 3
 αὐτούς, Ἐρωτήσω ὑμᾶς καὶ γὰρ ἓνα λόγον, καὶ εἰπατέ
 μοι· Τὸ βάπτισμα⁶ Ἰωάννου ἐξ οὐρανοῦ ἦν, ἢ ἐξ 4

¹ πωλέω, sell. ² σπήλαιον, ου, τό, cave, den. ³ ληστής, οὔ, ὁ, robber, brigand. ⁴ ἐκκρεμάννυμι, hang out, hang on. ⁵ ἐφίστημι, stand over, come upon. ⁶ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism.

ἀνθρώπων; Οἱ δὲ συνελογίσαντο¹ πρὸς ἑαυτούς, 5

λέγοντες ὅτι Ἐὰν εἴπωμεν, Ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ, Διὰ τί

οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ; Ἐὰν δὲ εἴπωμεν, Ἐξ 6

ἀνθρώπων, πᾶς ὁ λαὸς καταλιθάσει² ἡμᾶς:

πεπεισμένος γάρ ἐστιν Ἰωάννην προφήτην εἶναι. Καὶ 7

ἀπεκρίθησαν μὴ εἰδέναι πόθεν.³ Καὶ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν 8

αὐτοῖς, Οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα

ποιῶ.

Ἦρξατο δὲ πρὸς τὸν λαὸν λέγειν τὴν παραβολὴν 9

ταύτην: Ἄνθρωπος ἐφύτευσεν⁴ ἀμπελῶνα,⁵ καὶ

ἐξέδοτο⁶ αὐτὸν γεωργοῖς,⁷ καὶ ἀπεδήμησεν⁸ χρόνους

ἱκανούς: καὶ ἐν καιρῷ ἀπέστειλεν πρὸς τοὺς γεωργοὺς 10

δοῦλον, ἵνα ἀπὸ τοῦ καρποῦ τοῦ ἀμπελῶνος⁵ δῶσιν

αὐτῷ. Οἱ δὲ γεωργοὶ⁷ δείραντες⁹ αὐτὸν ἐξαπέστειλαν¹⁰

κενόν.¹¹ Καὶ προσέθετο¹² πέμψαι ἕτερον δοῦλον: οἱ δὲ 11

¹ συλλογίζομαι, reason, discuss. ² καταλιθάζω, stone to death, stone down. ³ πόθεν, from where? whence. ⁴ φυτεύω, plant. ⁵ ἀμπελῶν, ὄνος, ὅ, vineyard. ⁶ ἐκδίδωμι, rent, let out for hire. ⁷ γεωργός, οὗ, ὁ, farmer, worker of the soil. ⁸ ἀποδημέω, go abroad, go on a journey. ⁹ δέρω, beat, flay. ¹⁰ ἐξαποστέλλω, send forth. ¹¹ κενός, empty, vain. ¹² προστίθημι, add, add to.

κἀκεῖνον¹ δείραντες² καὶ ἀτιμάσαντες³ ἐξαπέστειλαν⁴
 κενόν.⁵ Καὶ προσέθετο⁶ πέμψαι τρίτον: οἱ δὲ καὶ 12
 τοῦτον τραυματίσαντες⁷ ἐξέβαλον. Εἶπεν δὲ ὁ κύριος 13
 τοῦ ἀμπελῶνος,⁸ Τί ποιήσω; Πέμψω τὸν υἱόν μου τὸν
 ἀγαπητόν: ἴσως⁹ τοῦτον ἰδόντες ἐντραπήσονται.¹⁰ 14
 Ἰδόντες δὲ αὐτὸν οἱ γεωργοὶ¹¹ διελογίζοντο¹² πρὸς
 ἑαυτοὺς, λέγοντες, Οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος;¹³ δεῦτε,
 ἀποκτείνωμεν αὐτόν, ἵνα ἡμῶν γένηται ἡ
 κληρονομία.¹⁵ Καὶ ἐκβαλόντες αὐτὸν ἔξω τοῦ 15
 ἀμπελῶνος,⁸ ἀπέκτειναν. Τί οὖν ποιήσει αὐτοῖς ὁ
 κύριος τοῦ ἀμπελῶνος;⁸ Ἐλεύσεται καὶ ἀπολέσει τοὺς 16
 γεωργοὺς¹¹ τούτους, καὶ δώσει τὸν ἀμπελῶνα⁸ ἄλλοις.
 Ἀκούσαντες δὲ εἶπον, Μὴ γένοιτο. Ὁ δὲ ἐμβλέψας¹⁶ 17
 αὐτοῖς εἶπεν, Τί οὖν ἐστιν τὸ γεγραμμένον τοῦτο,
 Λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν¹⁷ οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος
 ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας;¹⁸ Πᾶς ὁ πεσὼν ἐπ' 18

¹ κἀκεῖνος, and he, and she. ² δέρω, beat, flay. ³ ἀτιμάζω, dishonor, disgrace. ⁴ ἐξαποστέλλω, send forth. ⁵ κενός, empty, vain. ⁶ προστίθμι, add, add to. ⁷ τραυματίζω, wound. ⁸ ἀμπελῶν, ὄνος, δ, vineyard. ⁹ ἴσως, perhaps, probably. ¹⁰ ἐντρέπω, turn about, reverence. ¹¹ γεωργός, οὐ, ὁ, farmer, worker of the soil. ¹² διαλογίζομαι, debate, reason. ¹³ κληρονόμος, οὐ, ὁ, heir, inheritor. ¹⁴ δεῦτε, come!. ¹⁵ κληρονομία, ας, ἡ, inheritance. ¹⁶ ἐμβλέπω, look at, look into. ¹⁷ ἀποδοκίμαζω, reject, reject after testing. ¹⁸ γωνία, ας, ἡ, angle, corner.

ἐκεῖνοι τὸν λίθον συνθλασθήσεται·¹ ἐφ' ὃν δ' ἂν πέσῃ,
 λικμήσει² αὐτόν.

Καὶ ἐζήτησαν οἱ ἄρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς ἐπιβαλεῖν³ 19

ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ, καὶ ἐφοβήθησαν:

ἔγνωσαν γὰρ ὅτι πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν ταύτην

εἶπεν. Καὶ παρατηρήσαντες⁴ ἀπέστειλαν ἐγκαθέτους,⁵ 20

ὑποκρινομένους⁶ ἑαυτοὺς δικαίους εἶναι, ἵνα

ἐπιλάβωνται⁷ αὐτοῦ λόγου, εἰς τὸ παραδοῦναι αὐτόν

τῇ ἀρχῇ καὶ τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ ἡγεμόνος.⁸ Καὶ 21

ἐπηρώτησαν αὐτόν, λέγοντες, Διδάσκαλε, οἶδαμεν ὅτι

ὀρθῶς⁹ λέγεις καὶ διδάσκεις: καὶ οὐ λαμβάνεις

πρόσωπον, ἀλλ' ἐπ' ἀληθείας τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ

διδάσκεις. Ἐξεστὶν ἡμῖν Καίσαρι¹⁰ φόρον¹¹ δοῦναι, ἢ 22

οὐ; Κατανοήσας¹² δὲ αὐτῶν τὴν πανουργίαν,¹³ εἶπεν 23

πρὸς αὐτούς, Τί με πειράζετε; Ἐπιδείξατέ¹⁴ μοι 24

¹ συνθλάω, break, break in pieces. ² λικμάω, crush, scatter. ³ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ⁴ παρατηρέω, watch closely, observe scrupulously. ⁵ ἐγκαθέτος, ου, ό, hired to lie in wait, spy. ⁶ ὑποκρίνομαι, pretend, make believe. ⁷ ἐπιλαμβάνομαι, take hold of, seize. ⁸ ἡγεμών, όνος, ό, governor, leader. ⁹ ὀρθῶς, rightly, correctly. ¹⁰ Καίσαρ, ός, ό, Caesar. ¹¹ φόρος, ου, ό, tribute, tax. ¹² κατανοέω, observe, understand. ¹³ πανουργία, ας, ή, cleverness, craftiness. Trickery. ¹⁴ ἐπιδείκνυμι, show, prove.

δηνάριον·¹ τίνος ἔχει εἰκόνα² καὶ ἐπιγραφήν;³
 Ἀποκριθέντες δὲ εἶπον, Καίσαρος.⁴ Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, 25
 Ἀπόδοτε τοίνυν⁵ τὰ Καίσαρος⁴ Καίσαρι,⁴ καὶ τὰ τοῦ
 θεοῦ τῷ θεῷ. Καὶ οὐκ ἴσχυσαν⁶ ἐπιλαβέσθαι⁷ αὐτοῦ 26
 ῥήματος ἐναντίον⁸ τοῦ λαοῦ· καὶ θαυμάσαντες ἐπὶ τῇ
 ἀποκρίσει⁹ αὐτοῦ, ἐσίγησαν.¹⁰

Προσελθόντες δὲ τινες τῶν Σαδδουκαίων,¹¹ οἱ 27
 ἀντιλέγοντες¹² ἀνάστασιν μὴ εἶναι, ἐπρώτησαν
 αὐτόν, λέγοντες, Διδάσκαλε, Μωσῆς ἔγραψεν ἡμῖν, 28
 Ἐάν τινος ἀδελφὸς ἀποθάνῃ ἔχων γυναῖκα, καὶ οὗτος
 ἄτεκνος¹³ ἀποθάνῃ, ἵνα λάβῃ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν
 γυναῖκα, καὶ ἐξαναστήσῃ¹⁴ σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ.
 Ἐπτά οὖν ἀδελφοὶ ἦσαν· καὶ ὁ πρῶτος λαβὼν 29
 γυναῖκα, ἀπέθανεν ἄτεκνος·¹³ καὶ ἔλαβεν ὁ δεύτερος 30
 τὴν γυναῖκα, καὶ οὗτος ἀπέθανεν ἄτεκνος.¹³ Καὶ ὁ 31

¹ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ² εἰκὼν, ὄνος, ἡ, image, likeness. ³ ἐπιγραφὴ, ἡς, ἡ, inscription, title. ⁴ Καίσαρ, ος, ὁ, Caesar. ⁵ τοίνυν, accordingly, therefore. ⁶ ἰσχύω, be strong, able. ⁷ ἐπιλαμβάνομαι, take hold of, seize. ⁸ ἐναντίον, in the sight of, before. ⁹ ἀπόκρισις, εως, ἡ, answer, reply. ¹⁰ σιγάω, be silent, become silent. ¹¹ Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ¹² ἀντιλέγω, speak against, oppose. ¹³ ἄτεκνος, childless. ¹⁴ ἐξανίστημι, raise up, rise up.

τρίτος ἔλαβεν αὐτὴν ὡσαύτως.¹ Ὡσαύτως¹ δὲ καὶ οἱ
 ἑπτὰ: οὐ κατέλιπον² τέκνα, καὶ ἀπέθανον. Ὑστερον³ 32
 δὲ πάντων ἀπέθανεν καὶ ἡ γυνή. Ἐν τῇ οὖν ἀναστάσει, 33
 τίνος αὐτῶν γίνεται γυνή; Οἱ γὰρ ἑπτὰ ἔσχον αὐτὴν
 γυναῖκα. Καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Οἱ 34
 υἱοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου γαμοῦσιν⁴ καὶ ἐγκαμίσκονται:⁵
 οἱ δὲ καταξιωθέντες⁶ τοῦ αἰῶνος ἐκείνου τυχεῖν⁷ καὶ 35
 τῆς ἀναστάσεως τῆς ἐκ νεκρῶν οὔτε γαμοῦσιν⁴ οὔτε
 ἐγκαμίζονται:⁸ οὔτε γὰρ ἀποθανεῖν ἔτι δύνανται: 36
 ἰσάγγελοι⁹ γάρ εἰσιν, καὶ υἱοὶ εἰσιν τοῦ θεοῦ, τῆς
 ἀναστάσεως υἱοὶ ὄντες. Ὅτι δὲ ἐγείρονται οἱ νεκροί, 37
 καὶ Μωσῆς ἐμήνυσεν¹⁰ ἐπὶ τῆς βάτου,¹¹ ὡς λέγει,
 Κύριον τὸν θεὸν Ἀβραὰμ καὶ τὸν θεὸν Ἰσαὰκ καὶ τὸν
 θεὸν Ἰακώβ. Θεὸς δὲ οὐκ ἔστιν νεκρῶν, ἀλλὰ ζώντων: 38
 πάντες γὰρ αὐτῷ ζῶσιν. Ἀποκριθέντες δὲ τινες τῶν 39
 γραμματέων εἶπον, Διδάσκαλε, καλῶς εἶπας. Οὐκέτι 40

¹ ὡσαύτως, likewise. ² καταλείπω, leave, leave behind. ³ ὕστερον, lastly, afterward. ⁴ γαμέω, marry. ⁵ ἐγκαμίσκω, give in marriage. ⁶ καταξιόω, consider worthy, deem worthy. ⁷ τυγχάνω, obtain, happen. ⁸ ἐγκαμίζω, give in marriage, marry. ⁹ ἰσάγγελος, like an angel, like the angels. ¹⁰ μὴνύω, make known, report. ¹¹ βάτος, ου, ό, bath (a liquid measure).

δὲ ἐτόλμων¹ ἐπερωτᾶν αὐτὸν οὐδέν.

Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτούς, Πῶς λέγουσιν τὸν χριστὸν υἱὸν 41

Δαυὶδ εἶναι; Καὶ αὐτὸς Δαυὶδ λέγει ἐν βίβλῳ² 42

ψαλμῶν,³ Εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, Κάθου ἐκ

δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον⁴ 43

τῶν ποδῶν σου. Δαυὶδ οὖν κύριον αὐτὸν καλεῖ, καὶ 44

πῶς υἱὸς αὐτοῦ ἐστιν;

Ἀκούοντος δὲ παντὸς τοῦ λαοῦ, εἶπεν τοῖς μαθηταῖς 45

αὐτοῦ, Προσέχετε⁵ ἀπὸ τῶν γραμματέων τῶν 46

θελόντων περιπατεῖν ἐν στολαῖς,⁶ καὶ φιλοῦντων⁷

ἄσπασμους⁸ ἐν ταῖς ἀγοραῖς,⁹ καὶ πρωτοκαθεδρίας¹⁰ ἐν

ταῖς συναγωγαῖς, καὶ πρωτοκλισίας¹¹ ἐν τοῖς δείπνοις:

οἱ κατεσθίουσιν¹³ τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν,¹⁴ καὶ 47

προφάσει¹⁵ μακρὰ¹⁶ προσεύχονται. Οὗτοι λήφονται

¹ τολμάω, dare, endure. ² βιβλος, ου, ή, book, scroll. ³ ψαλμός, ου, ό, song of praise, psalm. ⁴ ὑποπόδιον, ου, τό, footstool. ⁵ προσέχω, take head of, attend to. ⁶ στολή, ής, ή, equipment, apparel. ⁷ φιλέω, love, kiss. ⁸ ἄσπασμός, ου, ό, greeting, salutation. ⁹ ἀγορά, ας, ή, marketplace, place of assembly. ¹⁰ πρωτοκαθεδρία, ας, ή, chief seat, seat of honor. ¹¹ πρωτοκλισία, ας, ή, chief place. ¹² δείπνον, ου, τό, supper, dinner. ¹³ κατεσθίω, eat up, devour. ¹⁴ χήρα, ας, ή, widow. ¹⁵ πρόφασις, εως, ή, pretext, pretext. ¹⁶ μακρός, long, far distant.

περισσότερον¹ κρίμα.²

Ἀναβλέψας³ δὲ εἶδεν τοὺς βάλλοντας τὰ δῶρα⁴ αὐτῶν **21**

εἰς τὸ γαζοφυλάκιον⁵ πλουσίους·⁶ εἶδεν δὲ τινα καὶ **2**

χήραν⁷ πενιχρὰν⁸ βάλλουσαν ἐκεῖ δύο λεπτά,⁹ καὶ **3**

εἶπεν, Ἀληθῶς¹⁰ λέγω ὑμῖν ὅτι ἡ χήρα⁷ ἢ πτωχὴ αὕτη

πλείον πάντων ἔβαλεν· ἅπαντες γὰρ οὗτοι ἐκ τοῦ **4**

περισσεύοντος αὐτοῖς ἔβαλον εἰς τὰ δῶρα⁴ τοῦ θεοῦ·

αὕτη δὲ ἐκ τοῦ ὑστερήματος¹¹ αὐτῆς ἅπαντα τὸν βίον

ὃν εἶχεν ἔβαλεν.

Καὶ τινων λεγόντων περὶ τοῦ ἱεροῦ, ὅτι λίθοις καλοῖς **5**

καὶ ἀναθήμασιν¹³ κεκόσμηται,¹⁴ εἶπεν, Ταῦτα ἃ **6**

θεωρεῖτε, ἐλεύσονται ἡμέραι ἐν αἷς οὐκ ἀφεθήσεται

λίθος ἐπὶ λίθῳ, ὃς οὐ καταλυθήσεται.¹⁵ Ἐπηρώτησαν **7**

δὲ αὐτόν, λέγοντες, Διδάσκαλε, πότε οὖν ταῦτα ἔσται;

¹ περισσός, excessive, abundant. ² κρίμα, ος, τό, judgment, verdict. ³ ἀναβλέπω, look up, receive sight. ⁴ δῶρον, ου, τό, gift, present. ⁵ γαζοφυλάκιον, ου, τό, treasury. ⁶ πλούσιος, rich. ⁷ χήρα, ας, ἡ, widow. ⁸ πενιχρός, poor, needy. ⁹ λεπτόν, τό, small coin, small piece of money. ¹⁰ ἀληθῶς, truly, really. ¹¹ ὑστέρημα, τος, τό, that which is lacking, need. ¹² βίος, ου, ὁ, life, manner of life. ¹³ ἀνάθημα, τος, τό, votive offering. ¹⁴ κοσμέω, adorn, put into order. ¹⁵ καταλύω, destroy, lodge.

Καὶ τί τὸ σημεῖον ὅταν μέλλῃ ταῦτα γίνεσθαι; Ὁ δὲ 8
εἶπεν, Βλέπετε μὴ πλανηθῆτε: πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται
ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, λέγοντες ὅτι Ἐγὼ εἰμι: καί, Ὁ
καιρὸς ἤγγικεν, μὴ οὖν πορευθῆτε ὀπίσω αὐτῶν. 9
Ὅταν δὲ ἀκούσητε πολέμους¹ καὶ ἀκαταστασίας,² μὴ
πτοηθῆτε:³ δεῖ γὰρ ταῦτα γενέσθαι πρῶτον, ἀλλ' οὐκ
εὐθέως τὸ τέλος.

Τότε ἔλεγεν αὐτοῖς, Ἐγερθήσεται ἔθνος ἐπὶ ἔθνος, καὶ 10
βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν: σεισμοί⁴ τε μεγάλοι κατὰ 11
τόπους καὶ λιμοί⁵ καὶ λοιμοί⁶ ἔσονται, φόβητρά⁷ τε
καὶ σημεῖα ἀπ' οὐρανοῦ μέγала ἔσται. Πρὸ δὲ τούτων 12
πάντων ἐπιβαλοῦσιν⁸ ἐφ' ὑμᾶς τὰς χεῖρας αὐτῶν, καὶ
διώξουσιν, παραδιδόντες εἰς συναγωγὰς καὶ φυλακάς,
ἀγομένους ἐπὶ βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνας,⁹ ἕνεκεν¹⁰ τοῦ
ὀνόματός μου. Ἀποβήσεται¹¹ δὲ ὑμῖν εἰς μαρτύριον.¹² 13

¹ πόλεμος, ου, ὁ, war, battle. ² ἀκαταστασία, ας, ἡ, disturbance, disorder. ³ πτοέω, terrify, scare. ⁴ σεισμός, οὔ, ὁ, earthquake, storm. ⁵ λιμός, οὔ, ὁ, hunger, famine. ⁶ λοιμός, οὔ, ὁ, pestilence, plague. ⁷ φόβητρον, ου, τό, terrible sight, horror. ⁸ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ⁹ ἡγεμών, ὄνος, ὁ, governor, leader. ¹⁰ ἕνεκεν, for the sake of, on account of. ¹¹ ἀποβαίνω, get out, go away. ¹² μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness.

Θέσθε οὖν εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν μὴ προμελετᾶν¹
 ἀπολογηθῆναι·² ἐγὼ γὰρ δώσω ὑμῖν στόμα καὶ σοφίαν, 15
 ἥ οὐ δυνήσονται ἀντειπεῖν³ οὐδὲ ἀντιστῆναι⁴ πάντες
 οἱ ἀντικείμενοι⁵ ὑμῖν. Παραδοθήσεσθε δὲ καὶ ὑπὸ 16
 γονέων⁶ καὶ συγγενῶν⁷ καὶ φίλων καὶ ἀδελφῶν, καὶ
 θανατώσουσιν⁸ ἐξ ὑμῶν. Καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ 17
 πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου. Καὶ θριξί⁹ ἐκ τῆς κεφαλῆς 18
 ὑμῶν οὐ μὴ ἀπόληται. Ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν 19
 κτήσασθε¹⁰ τὰς ψυχὰς ὑμῶν.

Ὅταν δὲ ἴδῃτε κυκλουμένην¹¹ ὑπὸ στρατοπέδων¹² τὴν 20
 Ἰερουσαλήμ, τότε γινώτε ὅτι ἤγγικεν ἡ ἐρήμωσις¹³
 αὐτῆς. Τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν¹⁴ εἰς τὰ ὄρη: 21
 καὶ οἱ ἐν μέσῳ αὐτῆς ἐκχωρεῖτωσαν·¹⁵ καὶ οἱ ἐν ταῖς
 χώραις¹⁶ μὴ εἰσερχέσθωσαν εἰς αὐτήν. Ὅτι ἡμέραι 22
 ἐκδικήσεως¹⁷ αὐταῖ εἰσιν, τοῦ πλησθῆναι¹⁸ πάντα τὰ

¹ προμελετάω, practice beforehand, prepare. ² ἀπολογέομαι, defend one's self, give a defense. ³ ἀντιλέγω, speak against, oppose. ⁴ ἀντίστημι, resist, oppose. ⁵ ἀντίκειμαι, lie opposite, i.e. oppose. ⁶ γονεὺς, εὖς, ὁ, parent. ⁷ συγγενής, kindred, relative. ⁸ θανατόω, put to death, subdue. ⁹ θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ¹⁰ κτάομαι, acquire, win. ¹¹ κυκλώω, encircle, surround. ¹² στρατόπεδον, οὐ, τό, legion, army. ¹³ ἐρήμωσις, εὖς, ἡ, desolation, devastation. ¹⁴ φεῖγω, flee, escape. ¹⁵ ἐκχωρέω, go out, leave. ¹⁶ χώρα, ας, ἡ, land, region. ¹⁷ ἐκδίκησις, εὖς, ἡ, vengeance, vindication. ¹⁸ πλήθω, fill.

γεγραμμένα. Οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ¹ ἐχούσαις καὶ 23
 ταῖς θηλαζούσαις² ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις: ἔσται γὰρ
 ἀνάγκη³ μεγάλη ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ὀργὴ ἐν τῷ λαῷ
 τούτῳ. Καὶ πεσοῦνται στόματι μαχαίρας,⁴ καὶ 24
 αἰχμαλωτισθήσονται⁵ εἰς πάντα τὰ ἔθνη: καὶ
 Ἱερουσαλὴμ ἔσται πατουμένη⁶ ὑπὸ ἐθνῶν, ἄχρι
 πληρωθῶσιν καιροὶ ἐθνῶν. Καὶ ἔσται σημεῖα ἐν ἡλίῳ 25
 καὶ σελήνῃ⁷ καὶ ἄστροις,⁸ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς συνοχή⁹
 ἐθνῶν ἐν ἀπορίᾳ,¹⁰ ἡχούσης¹¹ θαλάσσης καὶ σάλου,¹² 26
 ἀποψυχόντων¹³ ἀνθρώπων ἀπὸ φόβου καὶ προσδοκίας
 τῶν ἐπερχομένων¹⁵ τῇ οἰκουμένῃ:¹⁶ αἱ γὰρ δυνάμεις
 τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται.¹⁷ Καὶ τότε ὄψονται τὸν 27
 υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν νεφέλῃ¹⁸ μετὰ
 δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς. Ἀρχομένων δὲ τούτων 28
 γίνεσθαι, ἀνακύψατε¹⁹ καὶ ἐπάρατε²⁰ τὰς κεφαλὰς

¹ γαστήρ, τρος, ἡ, belly, womb. ² θηλάζω, suckle, nurse. ³ ἀνάγκη, ης, ἡ, necessity, distress. ⁴ μάχαιρα, ης, ἡ, sword. ⁵ αἰχμαλωτίζω, take or lead captive, take captive. ⁶ πατέω, tread or tread under foot, tread. ⁷ σελήνη, ης, ἡ, moon. ⁸ ἄστρον, ου, τό, star. ⁹ συνοχή, ἡς, ἡ, dismay, anguish. ¹⁰ ἀπορία, ας, ἡ, perplexity, anxiety. ¹¹ ἡχέω, sound, ring out. ¹² σάλος, ου, ό, surge, wave. ¹³ ἀποψύχω, faint, breathe out life. ¹⁴ προσδοκία, ας, ἡ, expectation, waiting. ¹⁵ ἐπέρχομαι, come to or upon, approach. ¹⁶ οἰκουμένη, ης, ἡ, inhabited world. ¹⁷ σαλεύω, shake, excite. ¹⁸ νεφέλη, ης, ἡ, cloud. ¹⁹ ἀνακύπτω, straighten up, stand erect. ²⁰ ἐπαίρω, lift up, raise.

ὕμῶν· διότι¹ ἐγγίξει ἡ ἀπολύτρωσις² ὑμῶν.

Καὶ εἶπεν παραβολὴν αὐτοῖς, Ἴδετε τὴν συκῆν³ καὶ 29

πάντα τὰ δένδρα·⁴ ὅταν προβάλῳσιν⁵ ἤδη, βλέποντες 30

ἅψ' αὐτῶν γινώσκετε ὅτι ἤδη ἐγγὺς τὸ θέρος⁶ ἐστίν. 31

Οὕτως καὶ ὑμεῖς, ὅταν ἴδητε ταῦτα γινόμενα,

γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. Ἀμὴν 32

λέγω ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ παρέλθῃ⁷ ἡ γενεὰ αὕτη, ἕως ἂν

πάντα γένηται. Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται,⁷ 33

οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσιν.⁷

Προσέχετε⁸ δὲ ἑαυτοῖς, μήποτε⁹ βαρηθῶσιν¹⁰ ὑμῶν αἱ 34

καρδίαι ἐν κραιπάλῃ¹¹ καὶ μέθῃ¹² καὶ μερίμναις¹³

βιωτικαῖς,¹⁴ καὶ αἰφνίδιος¹⁵ ἐφ' ὑμᾶς ἐπιστῇ¹⁶ ἡ ἡμέρα

ἐκείνη· ὥς παγὶς¹⁷ γὰρ ἐπελεύσεται¹⁸ ἐπὶ πάντας τοὺς 35

καθημένους ἐπὶ πρόσωπον πάσης τῆς γῆς. 36

¹ διότι, because, on this account. ² ἀπολύτρωσις, εως, ἡ, redemption, deliverance. ³ συκῆ, ἡς, ἡ, fig tree. ⁴ δένδρον, ου, τό, tree. ⁵ προβάλλω, put forward, put out. ⁶ θέρος, ους, τό, summer. ⁷ παρέρχομαι, pass by, go by. ⁸ προσέχω, take head of, attend to. ⁹ μήποτε, never, lest perchance. ¹⁰ βαρέω, burden, weigh down. ¹¹ κραιπάλῃ, ης, ἡ, drinking bout, drunken dissipation. ¹² μέθῃ, ης, ἡ, drunkenness. ¹³ μέριμνα, ης, ἡ, care, anxiety. ¹⁴ βιωτικός, matter of daily life, life. ¹⁵ αἰφνίδιος, sudden, unexpected. ¹⁶ ἐφίστημι, stand over, come upon. ¹⁷ παγίς, ἴδος, ἡ, trap, snare. ¹⁸ ἐπέρχομαι, come to or upon, approach.

Ἀγρυπνεῖτε¹ οὖν ἐν παντὶ καιρῷ δεόμενοι,² ἵνα
καταξιωθῇτε³ ἐκφυγεῖν⁴ πάντα τὰ μέλλοντα γίνεσθαι,
καὶ σταθῆναι ἔμπροσθεν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου.

Ἦν δὲ τὰς ἡμέρας ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων· τὰς δὲ νύκτας 37
ἐξερχόμενος ἠυλίζετο⁵ εἰς τὸ ὄρος τὸ καλούμενον
Ἑλαιῶν.⁶ Καὶ πᾶς ὁ λαὸς ὠρθρίζεν⁷ πρὸς αὐτὸν ἐν τῷ 38
ἱερῷ ἀκούειν αὐτοῦ.

Ἦγγιζεν δὲ ἡ ἑορτὴ⁸ τῶν ἀζύμων,⁹ ἡ λεγομένη Πάσχα.¹⁰ 22
Καὶ ἐζήτουν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς τὸ πῶς 2
ἀνέλωσιν¹¹ αὐτόν· ἐφοβοῦντο γὰρ τὸν λαόν.

Εἰσῆλθεν δὲ Σατανᾶς εἰς Ἰούδαν τὸν ἐπικαλούμενον 3
Ἰσκαριώτην,¹² ὄντα ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ¹³ τῶν δώδεκα. Καὶ 4
ἀπελθὼν συνελάλησεν¹⁴ τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ
στρατηγοῖς¹⁵ τὸ πῶς αὐτὸν παραδῶ αὐτοῖς. Καὶ 5

¹ ἀγρυπνέω, sleepless, watchful. ² δεόμεαι, ask, request. ³ καταξιόω, consider worthy, deem worthy. ⁴ ἐκφεύγω, flee away, flee out. ⁵ αὐλίζομαι, spend the night, lodge. ⁶ ἐλαία, ας, ἡ, olive tree. ⁷ ὀρθρίζω, rise early in the morning, rise early. ⁸ ἑορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ⁹ ἄζυμος, unleavened, paschal feast. ¹⁰ πάσχα, τό, passover, passover feast. ¹¹ ἀναιρέω, take up, kill. ¹² Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth. ¹³ ἀριθμός, οὗ, ὁ, number, total. ¹⁴ συλλαλέω, talk with, discuss. ¹⁵ στρατηγός, οὗ, ὁ, commander, general.

ἐχάρησαν, καὶ συνέθεντο¹ αὐτῷ ἀργύριον² δοῦναι. Καὶ 6
 ἐξωμολόγησεν³ καὶ ἐζήτει εὐκαιρίαν⁴ τοῦ παραδοῦναι
 αὐτὸν αὐτοῖς ἄτερ⁵ ὄχλου.

Ἦλθεν δὲ ἡ ἡμέρα τῶν ἀζύμων,⁶ ἐν ἧ ἔδει θύεσθαι⁷ τὸ 7
 Πάσχα.⁸ Καὶ ἀπέστειλεν Πέτρον καὶ Ἰωάννην, εἰπών, 8
 Πορευθέντες ἐτοιμάσατε ἡμῖν τὸ Πάσχα,⁸ ἵνα
 φάγωμεν. Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, Ποῦ θέλεις ἐτοιμάσομεν; 9
 Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Ἰδοὺ, εἰσελθόντων ὑμῶν εἰς τὴν 10
 πόλιν, συναντήσῃ⁹ ὑμῖν ἄνθρωπος κεράμιον¹⁰ ὕδατος
 βαστάζων.¹¹ ἀκολουθήσατε αὐτῷ εἰς τὴν οἰκίαν οὗ¹²
 εἰσπορεύεται.¹³ Καὶ ἑρεῖτε τῷ οἰκοδεσπότη¹⁴ τῆς 11
 οἰκίας, Λέγει σοι ὁ διδάσκαλος, Ποῦ ἐστιν τὸ
 κατάλυμα,¹⁵ ὅπου τὸ Πάσχα⁸ μετὰ τῶν μαθητῶν μου
 φάγω; Κἀκεῖνος¹⁶ ὑμῖν δείξει ἀνώγειον¹⁷ μέγα 12
 ἐστρωμένον.¹⁸ ἐκεῖ ἐτοιμάσατε. Ἀπελθόντες δὲ εὔρον 13

¹ συντίθηναι, agree, make an agreement. ² ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ³ ἐξωμολογέω, confess, profess. ⁴ εὐκαιρία, ας, ἡ, fitting time, favorable opportunity. ⁵ ἄτερ, without, apart from. ⁶ ἀζυμος, unleavened, paschal feast. ⁷ θύω, sacrifice, kill. ⁸ πάσχα, τό, passover, passover feast. ⁹ συναντάω, meet with, hence to happen. ¹⁰ κεράμιον, ου, τό, earthen vessel, jar. ¹¹ βαστάζω, bear, carry. ¹² οὗ, where, when. ¹³ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ¹⁴ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ¹⁵ κατάλυμα, τος, τό, lodging place, inn. ¹⁶ κἀκεῖνος, and he, and she. ¹⁷ ἀνώγειον, ου, τό, upper room. ¹⁸ στρωννύω, spread, furnish.

καθὼς εἶρηκεν αὐτοῖς, καὶ ἡτοίμασαν τὸ Πάσχα.¹

Καὶ ὅτε ἐγένετο ἡ ὥρα, ἀνέπεσεν,² καὶ οἱ δώδεκα 14
ἀπόστολοι σὺν αὐτῷ. Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς, 15
Ἐπιθυμία ἐπεθύμησα³ τοῦτο τὸ Πάσχα¹ φαγεῖν μεθ’
ὑμῶν πρὸ τοῦ με παθεῖν: λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι οὐκέτι οὐ 16
μὴ φάγω ἐξ αὐτοῦ, ἕως ὅτου⁴ πληρωθῇ ἐν τῇ βασιλείᾳ
τοῦ θεοῦ. Καὶ δεξιόμενος ποτήριον, εὐχαριστήσας 17
εἶπεν, Λάβετε τοῦτο, καὶ διαμερίσατε⁵ ἑαυτοῖς: λέγω 18
γὰρ ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ πίνω ἀπὸ τοῦ γενήματος⁶ τῆς
ἀμπέλου,⁷ ἕως ὅτου⁴ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἔλθῃ. Καὶ 19
λαβὼν ἄρτον, εὐχαριστήσας ἔκλασεν⁸ καὶ ἔδωκεν
αὐτοῖς, λέγων, Τοῦτό ἐστιν τὸ σῶμά μου τὸ ὑπὲρ
ὑμῶν διδόμενον: τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν
ἀνάμνησιν.⁹ Ὡσαύτως¹⁰ καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τὸ 20
δειπνήσαι,¹¹ λέγων, Τοῦτο τὸ ποτήριον ἡ καινὴ
διαθήκη ἐν τῷ αἵματί μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον.

¹ πάσχα, τό, passover, passover feast. ² ἀναπίπτω, recline, lie down. ³ ἐπιθυμέω, desire, long for. ⁴ ὅτου, until. ⁵ διαμερίζω, divide, distribute. ⁶ γέννημα, τος, τό, offspring, child. ⁷ ἀμπελος, ου, ἡ, vine. ⁸ κλάω, break. ⁹ ἀνάμνησις, εως, ἡ, remembrance, reminder. ¹⁰ ὡσαύτως, likewise. ¹¹ δειπνέω, eat, dine. ¹² ἐκχέω, pour out, shed.

Πλὴν ἰδοὺ, ἡ χεὶρ τοῦ παραδιδόντος με μετ' ἐμοῦ ἐπὶ 21

τῆς τραπέζης.¹ Καὶ ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου 22

πορεύεται κατὰ τὸ ὠρισμένον:² πλὴν οὐαὶ τῷ

ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι' οὗ παραδίδοται. Καὶ αὐτοὶ 23

ἤρξαντο συζητεῖν³ πρὸς ἑαυτοὺς τὸ τίς ἄρα⁴ εἴη ἐξ

αὐτῶν ὁ τοῦτο μέλλων πράσσειν.

Ἐγένετο δὲ καὶ φιλονεικία⁵ ἐν αὐτοῖς τὸ τίς αὐτῶν δοκεῖ 24

εἶναι μείζων. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Οἱ βασιλεῖς τῶν 25

ἐθνῶν κυριεύουσιν⁶ αὐτῶν, καὶ οἱ ἐξουσιάζοντες⁷

αὐτῶν εὐεργέται⁸ καλοῦνται. Ὑμεῖς δὲ οὐχ οὕτως: 26

ἀλλ' ὁ μείζων ἐν ὑμῖν γενέσθω ὡς ὁ νεώτερος:⁹ καὶ ὁ

ἡγούμενος¹⁰ ὡς ὁ διακονῶν. Τίς γὰρ μείζων, ὁ 27

ἀνακείμενος¹¹ ἢ ὁ διακονῶν; Οὐχὶ ὁ ἀνακείμενος;¹¹

Ἐγὼ δὲ εἰμι ἐν μέσῳ ὑμῶν ὡς ὁ διακονῶν. Ὑμεῖς δέ 28

ἐστε οἱ διαμεμενηκότες¹² μετ' ἐμοῦ ἐν τοῖς πειρασμοῖς

¹ τράπεζα, ης, ἡ, table. ² ὀρίζω, mark off by boundaries, determine. ³ συζητέω, discuss, dispute. ⁴ ἄρα, so? (introduces a question). ⁵ φιλονεικία, ας, ἡ, contentiousness, dispute. ⁶ κυριεύω, be lord over, rule. ⁷ ἐξουσιάζω, have authority over, master. ⁸ εὐεργέτης, ου, ὁ, benefactor. ⁹ νέος, new, young. ¹⁰ ἡγέομαι, lead, be chief. ¹¹ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ¹² διαμένω, remain, continue. ¹³ πειρασμός, οὔ, ὁ, temptation, trial.

μου· καὶ γὰρ διατίθεμαι¹ ὑμῖν, καθὼς διέθετό¹ μοι ὁ 29

πατήρ μου, βασιλείαν, ἵνα ἐσθίητε καὶ πίνητε ἐπὶ τῆς 30

τραπέζης² μου καὶ καθίσεσθε ἐπὶ θρόνων, κρίνοντες

τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ. Εἶπεν δὲ ὁ κύριος, 31

Σίμων, Σίμων, ἰδοὺ, ὁ Σατανᾶς ἐξητήσατο³ ὑμᾶς, τοῦ

σινιάσαι⁴ ὡς τὸν σῖτον·⁵ ἐγὼ δὲ ἐδεήθην⁶ περὶ σοῦ, ἵνα 32

μὴ ἐκλίπῃ⁷ ἡ πίστις σου· καὶ σὺ ποτε ἐπιστρέψας

στήριξον⁸ τοὺς ἀδελφούς σου. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, Κύριε, 33

μετὰ σοῦ ἔτοιμός⁹ εἰμι καὶ εἰς φυλακὴν καὶ εἰς

θάνατον πορεύεσθαι. Ὁ δὲ εἶπεν, Λέγω σοι, Πέτρε, οὐ 34

μὴ φωνήσῃ σήμερον ἀλέκτωρ,¹⁰ πρὶν¹¹ ἢ τρίς¹²

ἀπαρνήσῃ¹³ μὴ εἰδέναι με.

Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ὅτε ἀπέστειλα ὑμᾶς ἄτερ¹⁴ 35

βαλαντίου¹⁵ καὶ πήρας¹⁶ καὶ ὑποδημάτων,¹⁷ μή τινος

ὑστερήσατε;¹⁸ Οἱ δὲ εἶπον, Οὐθενός. Εἶπεν οὖν αὐτοῖς, 36

¹ διατίθεμαι, appoint, make. ² τράπεζα, ἡ, table. ³ ἐξαίτέω, demand of, ask for. ⁴ σινιάζω, sift, prove by trials. ⁵ σίτος, ου, δ, wheat, grain. ⁶ δέομαι, ask, request. ⁷ ἐκλείπω, fail, cease. ⁸ στηρίζω, establish, fix firmly. ⁹ ἔτοιμος, ready, prepared. ¹⁰ ἀλέκτωρ, ορος, δ, rooster, cock. ¹¹ πρὶν, before, formerly. ¹² τρίς, thrice, three times. ¹³ ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ¹⁴ ἄτερ, without, apart from. ¹⁵ βαλλάντιον, ου, τό, purse, money bag. ¹⁶ πήρα, ας, ἡ, leather pouch, bag. ¹⁷ ὑπόδημα, τος, τό, sandal, shoe. ¹⁸ ὑστερέω, lack, need.

Ἀλλὰ νῦν ὁ ἔχων βαλάντιον¹ ἀράτω, ὁμοίως καὶ
 πήραν²· καὶ ὁ μὴ ἔχων, πωλήσει³ τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ,
 καὶ ἀγοράσει μάχαιραν.⁴ Λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι ἔτι τοῦτο 37
 τὸ γεγραμμένον δεῖ τελεσθῆναι⁵ ἐν ἐμοί, τὸ Καὶ μετὰ
 ἀνόμων⁶ ἐλογίσθη· καὶ γὰρ τὰ περὶ ἐμοῦ τέλος ἔχει. 38
 Οἱ δὲ εἶπον, Κύριε, ἰδοὺ, μάχαιραι⁴ ὥδε δύο. Ὁ δὲ
 εἶπεν αὐτοῖς, Ἰκανόν ἐστιν.

Καὶ ἐξελθὼν ἐπορεύθη κατὰ τὸ ἔθος⁷ εἰς τὸ ὄρος τῶν 39
 Ἑλαιῶν·⁸ ἠκολούθησαν δὲ αὐτῷ καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.
 Γενόμενος δὲ ἐπὶ τοῦ τόπου, εἶπεν αὐτοῖς, 40
 Προσεύχεσθε μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν.⁹ Καὶ αὐτὸς 41
 ἀπεσπάσθη¹⁰ ἀπ' αὐτῶν ὥσει¹¹ λίθου βολήν,¹² καὶ θεῖς
 τὰ γόνατα¹³ προσηύχετο, λέγων, Πάτερ, εἰ βούλει 42
 παρενεγκεῖν¹⁴ τὸ ποτήριον τοῦτο ἀπ' ἐμοῦ· πλὴν μὴ
 τὸ θέλημά μου, ἀλλὰ τὸ σὸν¹⁵ γενέσθω. Ὡφθη δὲ 43

¹ βαλάντιον, ου, τό, purse, money bag. ² πήρα, ας, ή, leather pouch, bag. ³ πωλέω, sell. ⁴ μάχαιρα, ης, ή, sword. ⁵ τελέω, finish, fulfill. ⁶ ἄνομος, lawless, without law. ⁷ ἔθος, ους, τό, custom. ⁸ ἐλαία, ας, ή, olive tree. ⁹ πειρασμός, οῦ, ό, temptation, trial. ¹⁰ ἀποσπάω, draw away, withdraw. ¹¹ ὥσει, like, about. ¹² βολή, ης, ή, throw, casting. ¹³ γόνα, ατος, τό, knee. ¹⁴ παραφέρω, carry away, remove. ¹⁵ σός, your, yours.

αὐτῷ ἄγγελος ἀπ' οὐρανοῦ ἐνισχύων¹ αὐτόν. Καὶ 44
 γενόμενος ἐν ἀγωνίᾳ,² ἐκτενέστερον³ προσήχετο.
 Ἐγένετο δὲ ὁ ἰδρῶς⁴ αὐτοῦ ὥσει⁵ θρόμβοι⁶ αἵματος
 καταβαίνοντες ἐπὶ τὴν γῆν. Καὶ ἀναστὰς ἀπὸ τῆς 45
 προσευχῆς, ἐλθὼν πρὸς τοὺς μαθητὰς εὔρεν αὐτοὺς
 κοιμωμένους⁷ ἀπὸ τῆς λύπης,⁸ καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Τί 46
 καθεύδετε;⁹ Ἀναστάντες προσεύχεσθε, ἵνα μὴ
 εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν.¹⁰
 Ἔτι δὲ αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ, ὄχλος καὶ ὁ λεγόμενος 47
 Ἰούδας, εἷς τῶν δώδεκα, προήρχετο¹¹ αὐτούς, καὶ
 ἡγγισεν τῷ Ἰησοῦ φιλήσai¹² αὐτόν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν 48
 αὐτῷ, Ἰούδα, φιλήματι¹³ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου
 παραδίδως; Ἰδόντες δὲ οἱ περὶ αὐτὸν τὸ ἐσόμενον 49
 εἶπον αὐτῷ, Κύριε, εἰ πατάξομεν¹⁴ ἐν μαχαίρᾳ;¹⁵ Καὶ 50
 ἐπάταξεν¹⁴ εἷς τις ἐξ αὐτῶν τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως,

¹ ἐνισχύω, strengthen, invigorate. ² ἀγωνία, ας, ἡ, agony, anguish. ³ ἐκτενέστερον, more earnestly. ⁴ ἰδρῶς, ὠτος, ὁ, sweat, perspiration. ⁵ ὥσει, like, about. ⁶ θρόμβος, ου, ὁ, drop, clot. ⁷ κοιμάομαι, sleep, fall asleep. ⁸ λύπη, ης, ἡ, pain, grief. ⁹ καθεύδω, sleep. ¹⁰ πειρασμός, οὔ, ὁ, temptation, trial. ¹¹ προέρχομαι, go in front, precede. ¹² φιλέω, love, kiss. ¹³ φιλημα, τος, τό, kiss. ¹⁴ πατάσσω, strike, smite. ¹⁵ μάχαιρα, ης, ἡ, sword.

καὶ ἀφείλεν¹ αὐτοῦ τὸ οὖς τὸ δεξιόν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ 51

Ἰησοῦς εἶπεν, Ἐὰτέ² ἕως τούτου. Καὶ ἀψάμενος τοῦ

ώτιου³ αὐτοῦ, ἰάσατο⁴ αὐτόν. Εἶπεν δὲ ὁ Ἰησοῦς πρὸς 52

τοὺς παραγενομένους ἐπ' αὐτὸν ἀρχιερεῖς καὶ

στρατηγούς⁵ τοῦ ἱεροῦ καὶ πρεσβυτέρους, Ὡς ἐπὶ

λησστήν⁶ ἐξεληλύθατε μετὰ μαχαιρῶν⁷ καὶ ξύλων;⁸ 53

Καθ' ἡμέραν ὄντος μου μεθ' ὑμῶν ἐν τῷ ἱερῷ, οὐκ

ἐξετείνατε⁹ τὰς χεῖρας ἐπ' ἐμέ. Ἀλλ' αὕτη ὑμῶν ἐστίν

ἡ ὥρα, καὶ ἡ ἐξουσία τοῦ σκούτους.

Συλλαβόντες¹⁰ δὲ αὐτὸν ἤγαγον, καὶ εἰσήγαγον¹¹ αὐτὸν 54

εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀρχιερέως· ὁ δὲ Πέτρος ἠκολούθει

μακρόθεν.¹² Ἀψάντων δὲ πῦρ ἐν μέσῳ τῆς αὐλῆς,¹³ καὶ 55

συγκαθισάντων¹⁴ αὐτῶν, ἐκάθητο ὁ Πέτρος ἐν μέσῳ

αὐτῶν. Ἰδοῦσα δὲ αὐτὸν παιδίσκη¹⁵ τις καθήμενον 56

πρὸς τὸ φῶς, καὶ ἀτενίσασα¹⁶ αὐτῷ, εἶπεν, Καὶ οὗτος

¹ ἀφαιρέω, take away, smite off. ² ἐάω, permit, allow. ³ ὠτίον, ου, τό, ear. ⁴ ἰάομαι, heal. ⁵ στρατηγός, οὔ, ὁ, commander, general. ⁶ ληστής, οὔ, ὁ, robber, brigand. ⁷ μάχαιρα, ης, ἡ, sword. ⁸ ξύλον, ου, τό, wood, tree. ⁹ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ¹⁰ συλλαμβάνω, take, conceive. ¹¹ εἰσάγω, lead in, bring in. ¹² μακρόθεν, from afar, afar. ¹³ αὐλή, ης, ἡ, courtyard, enclosed open space. ¹⁴ συγκαθίζω, cause to sit down together. ¹⁵ παιδίσκη, ης, ἡ, maid, female servant. ¹⁶ ἀτενίζω, gaze, stare.

σὺν αὐτῷ ἦν. Ὁ δὲ ἡρνήσατο αὐτόν, λέγων, Γύναι, 57
 οὐκ οἶδα αὐτόν. Καὶ μετὰ βραχὺ¹ ἕτερος ἰδὼν αὐτόν 58
 ἔφη, Καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν εἶ. Ὁ δὲ Πέτρος εἶπεν,
 Ἄνθρωπε, οὐκ εἰμί. Καὶ διαστάσης² ὥσει ὥρας μιᾶς, 59
 ἄλλος τις διῶσχυρίζετο,³ λέγων, Ἐπ' ἀληθείας καὶ
 οὗτος μετ' αὐτοῦ ἦν· καὶ γὰρ Γαλιλαῖός⁴ ἐστιν. Εἶπεν 60
 δὲ ὁ Πέτρος, Ἄνθρωπε, οὐκ οἶδα ὃ λέγεις. Καὶ
 παραχρήμα,⁵ ἔτι λαλοῦντος αὐτοῦ, ἐφώνησεν
 ἀλέκτωρ.⁶ Καὶ στραφεὶς⁷ ὁ κύριος ἐνέβλεψεν⁸ τῷ 61
 Πέτρῳ. Καὶ ὑπεμνήσθη⁹ ὁ Πέτρος τοῦ λόγου τοῦ
 κυρίου, ὡς εἶπεν αὐτῷ ὅτι Πρὶν¹⁰ ἀλέκτορα⁶ φωνῆσαι,
 ἀπαρνήσῃ¹¹ με τρίς.¹² Καὶ ἐξελθὼν ἔξω ὁ Πέτρος 62
 ἔκλαυσεν πικρῶς.¹³

¹ βραχύς, short, little. ² διῶστημι, pass, part. ³ διῶσχυρίζομαι, insist, maintain firmly. ⁴ Γαλιλαῖος, Galilean. ⁵ παραχρήμα, immediately, instantly. ⁶ ἀλέκτωρ, ὄρος, ὁ, rooster, cock. ⁷ στρέφω, turn, am converted. ⁸ ἐμβλέπω, look at, look into. ⁹ ὑπομνήσκω, remind, remember. ¹⁰ πρὶν, before, formerly. ¹¹ ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ¹² τρίς, thrice, three times. ¹³ πικρῶς, bitterly.

Καὶ οἱ ἄνδρες οἱ συνέχοντες¹ τὸν Ἰησοῦν ἐνέπαιζον² 63

αὐτῷ, δέροντες.³ Καὶ περικαλύψαντες⁴ αὐτόν, 64

ἔτυπτον⁵ αὐτοῦ τὸ πρόσωπον, καὶ ἐπηρώτων αὐτόν,

λέγοντες, Προφήτευσον.⁶ Τίς ἐστὶν ὁ παίσας⁷ σε; Καὶ 65

ἕτερα πολλὰ βλασφημοῦντες ἔλεγον εἰς αὐτόν.

Καὶ ὡς ἐγένετο ἡμέρα, συνήχθη τὸ πρεσβυτέριον⁸ τοῦ 66

λαοῦ, ἀρχιερεῖς καὶ γραμματεῖς, καὶ ἀνήγαγον⁹ αὐτόν

εἰς τὸ συνέδριον¹⁰ αὐτῶν, λέγοντες, Εἰ σὺ εἶ ὁ χριστός, 67

εἰπὲ ἡμῖν. Εἶπεν δὲ αὐτοῖς, Ἐὰν ὑμῖν εἴπω, οὐ μὴ

πιστεύσητε· ἐὰν δὲ καὶ ἐρωτήσω, οὐ μὴ ἀποκριθῇτέ 68

μοι, ἢ ἀπολύσητε. Ἀπὸ τοῦ νῦν ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ 69

ἀνθρώπου καθήμενος ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως τοῦ

θεοῦ. Εἶπον δὲ πάντες, Σὺ οὖν εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ; Ὁ δὲ 70

πρὸς αὐτοὺς ἔφη, Ὑμεῖς λέγετε ὅτι ἐγώ εἰμι. Οἱ δὲ 71

εἶπον, Τί ἔτι χρεῖαν ἔχομεν μαρτυρίας; Αὐτοὶ γὰρ

ἠκούσαμεν ἀπὸ τοῦ στόματος αὐτοῦ.

¹ συνέχω, hold fast, oppress. ² ἐμπαιζω, mock. ³ δέρω, beat, flay. ⁴ περικαλύπτω, cover, conceal. ⁵ τύπτω, smite, beat.

⁶ προφητεύω, prophesy, foretell. ⁷ παίω, strike, hit. ⁸ πρεσβυτέριον, συ, τό, body of elders, assembly of elders. ⁹

ἀνάγω, lead up, restore. ¹⁰ συνέδριον, συ, τό, council, Sanhedrin.

Καὶ ἀναστὰν ἅπαν τὸ πλῆθος αὐτῶν, ἤγαγον αὐτὸν ἐπὶ **23**

τὸν Πιλάτον. Ἦρξαντο δὲ κατηγορεῖν¹ αὐτοῦ, **2**

λέγοντες, Τοῦτον εὕρομεν διαστρέφοντα² τὸ ἔθνος,

καὶ κωλύοντα³ Καίσαρι⁴ φόρους⁵ διδόναι, λέγοντα

ἑαυτὸν χριστὸν βασιλέα εἶναι. Ὁ δὲ Πιλάτος **3**

ἐπηρώτησεν αὐτόν, λέγων, Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν

Ἰουδαίων; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς αὐτῷ ἔφη, Σὺ λέγεις. Ὁ δὲ **4**

Πιλάτος εἶπεν πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς ὄχλους,

Οὐδὲν εὐρίσκω αἴτιον⁶ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ. Οἱ δὲ **5**

ἐπίσχυον,⁷ λέγοντες ὅτι Ἀνασεῖει⁸ τὸν λαόν, διδάσκων

καθ' ὅλης τῆς Ἰουδαίας, ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς

Γαλιλαίας ἕως ὧδε. Πιλάτος δὲ ἀκούσας Γαλιλαῖαν **6**

ἐπηρώτησεν εἰ ὁ ἄνθρωπος Γαλιλαῖός⁹ ἐστιν. Καὶ **7**

ἐπιγινούς ὅτι ἐκ τῆς ἐξουσίας Ἡρώδου ἐστίν,

ἀνέπεμψεν¹⁰ αὐτὸν πρὸς Ἡρώδην, ὄντα καὶ αὐτὸν ἐν

Ἱεροσολύμοις ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις.

¹ κατηγορέω, accuse, charge. ² διαστρέφω, distort, pervert. ³ κωλύω, forbid, hinder. ⁴ Καῖσαρ, ος, ὁ, Caesar. ⁵ φόρος, ου, ὁ, tribute, tax. ⁶ αἴτιος, ου, ὁ, causative of, responsible for. ⁷ ἐπισχύω, grow strong, persist. ⁸ ἀνασεῖω, stir up, incite. ⁹ Γαλιλαῖος, Galilean. ¹⁰ ἀναπέμψω, send back.

Ὁ δὲ Ἡρώδης ἰδὼν τὸν Ἰησοῦν ἐχάρη λίαν·¹ ἦν γὰρ 8
 θέλων ἐξ ἱκανοῦ ἰδεῖν αὐτόν, διὰ τὸ ἀκούειν πολλὰ
 περὶ αὐτοῦ· καὶ ἠλπίζεν τι σημεῖον ἰδεῖν ὑπ' αὐτοῦ
 γινόμενον. Ἐπηρώτα δὲ αὐτὸν ἐν λόγοις ἱκανοῖς· 9
 αὐτὸς δὲ οὐδὲν ἀπεκρίνατο αὐτῷ. Εἰστήκεισαν δὲ οἱ 10
 ἄρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς, εὐτόνως² κατηγοροῦντες³
 αὐτοῦ. Ἐξουθενήσας⁴ δὲ αὐτὸν ὁ Ἡρώδης σὺν τοῖς 11
 στρατεύμασιν⁵ αὐτοῦ, καὶ ἐμπαίξας,⁶ περιβαλὼν⁷
 αὐτὸν ἐσθήτᾳ⁸ λαμπράν,⁹ ἀνέπεμψεν¹⁰ αὐτὸν τῷ
 Πιλάτῳ. Ἐγένοντο δὲ φίλοι¹¹ ὃ τε Πιλάτος καὶ ὁ 12
 Ἡρώδης ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ μετ' ἀλλήλων·
 προϋπῆρχον¹² γὰρ ἐν ἔχθρᾳ¹³ ὄντες πρὸς ἑαυτούς.

Πιλάτος δὲ συγκαλεσάμενος¹⁴ τοὺς ἄρχιερεῖς καὶ τοὺς 13
 ἄρχοντας καὶ τὸν λαόν, εἶπεν πρὸς αὐτούς, 14
 Προσηνέγκατέ μοι τὸν ἄνθρωπον τοῦτον, ὥς

¹ λίαν, greatly, very. ² εὐτόνως, vigorously, vehemently. ³ κατηγορέω, accuse, charge. ⁴ ἐξουθενέω, despise, ignore. ⁵ στρατεύμα, τος, τό, expedition, army. ⁶ ἐμπαίζω, mock. ⁷ περιβάλλω, put around, clothe. ⁸ ἐσθῆς, ἡτος, ἡ, clothing. ⁹ λαμπρός, bright, shining. ¹⁰ ἀναπέμψω, send back. ¹¹ φίλος, ου, ὁ, loving, friend. ¹² προϋπάρχω, exist before, have been already. ¹³ ἔχθρα, ας, ἡ, enmity, hostility. ¹⁴ συγκαλέω, call together.

ἀποστρέφοντα¹ τὸν λαόν· καὶ ἰδοῦ, ἐγὼ ἐνώπιον ὑμῶν
 ἀνακρίνας² οὐδὲν εὔρον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ αἴτιον³
 ὧν κατηγορεῖτε⁴ κατ' αὐτοῦ· ἀλλ' οὐδὲ Ἡρώδης· 15
 ἀνέπεμψα⁵ γὰρ ὑμᾶς πρὸς αὐτόν, καὶ ἰδοῦ, οὐδὲν ἄξιον
 θανάτου ἐστὶν πεπραγμένον αὐτῷ. Παιδεύσας⁶ οὖν 16
 αὐτὸν ἀπολύσω. Ἀνάγκη⁷ δὲ εἶχεν ἀπολύειν αὐτοῖς 17
 κατὰ ἐορτὴν⁸ ἓνα. Ἀνέκραξαν⁹ δὲ παμπληθεῖ,¹⁰ 18
 λέγοντες, Αἶρε τοῦτον, ἀπόλυσον δὲ ἡμῖν Βαραββᾶν·¹¹
 ὅστις ἦν διὰ στάσιν¹² τινὰ γενομένην ἐν τῇ πόλει καὶ 19
 φόνον¹³ βεβλημένος εἰς φυλακὴν. Πάλιν οὖν ὁ 20
 Πιλάτος προσεφώνησεν,¹⁴ θέλων ἀπολύσαι τὸν
 Ἰησοῦν. Οἱ δὲ ἐπεφώνουν,¹⁵ λέγοντες, Σταύρωσον, 21
 σταύρωσον αὐτόν. Ὁ δὲ τρίτον εἶπεν πρὸς αὐτούς, Τί 22
 γὰρ κακὸν ἐποίησεν οὗτος; Οὐδὲν αἴτιον³ θανάτου
 εὔρον ἐν αὐτῷ· παιδεύσας⁶ οὖν αὐτὸν ἀπολύσω. Οἱ δὲ 23
 ἐπέκειντο¹⁶ φωναῖς μεγάλαις, αἰτούμενοι αὐτόν

¹ ἀποστρέφω, turn away, turn back. ² ἀνακρίνω, examine, inquire into. ³ αἴτιος, ου, ὁ, causative of, responsible for.

⁴ κατηγορεῶ, accuse, charge. ⁵ ἀναπέμπω, send back. ⁶ παιδεύω, teach, educate. ⁷ ἀνάγκη, ης, ἡ, necessity, distress. ⁸ ἐορτή, ης, ἡ, feast, festival. ⁹ ἀνακράζω, cry out, shout aloud. ¹⁰ παμπληθεῖ, all together, all at once. ¹¹ Βαραββᾶς, ᾱ, ὁ, Barabbas. ¹² στάσις, εως, ἡ, standing, rebellion. ¹³ φόνος, ου, ὁ, murder, slaughter. ¹⁴ προσφωνέω, call to, summon. ¹⁵ ἐπιφωνέω, cry out, shout. ¹⁶ ἐπικειμαι, lie on, lie upon.

σταυρωθῆναι· καὶ κατίσχυον¹ αἱ φωναὶ αὐτῶν καὶ τῶν
 ἀρχιερέων. Ὁ δὲ Πιλάτος ἐπέκρινεν² γενέσθαι τὸ 24
 αἷτημα³ αὐτῶν. Ἀπέλυσεν δὲ τὸν διὰ στάσιν⁴ καὶ 25
 φόνον⁵ βεβλημένον εἰς τὴν φυλακὴν, ὃν ᾔτουντο· τὸν
 δὲ Ἰησοῦν παρέδωκεν τῷ θελήματι αὐτῶν.

Καὶ ὡς ἀπήγαγον⁶ αὐτόν, ἐπιλαβόμενοι⁷ Σίμωνός τινος 26
 Κυρηναίου⁸ ἐρχομένου ἀπ' ἀγροῦ, ἐπέθηκαν αὐτῷ τὸν
 σταυρόν,⁹ φέρειν ὀπισθεν¹⁰ τοῦ Ἰησοῦ.

Ἦκολούθει δὲ αὐτῷ πολὺ πλῆθος τοῦ λαοῦ, καὶ 27
 γυναικῶν αἱ καὶ ἐκόπτοντο¹¹ καὶ ἐθρήνουν¹² αὐτόν. 28
 Στραφεῖς¹³ δὲ πρὸς αὐτὰς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Θυγατέρες¹⁴
 Ἱερουσαλήμ, μὴ κλαίετε ἐπ' ἐμέ, πλὴν ἐφ' ἑαυτάς
 κλαίετε καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ὑμῶν. Ὅτι ἰδοῦ, ἔρχονται 29
 ἡμέραι ἐν αἷς ἐροῦσιν, Μακάριαι αἱ στεῖραι,¹⁵ καὶ

¹ κατισχύω, overpower, prevail. ² ἐπικρίνω, decree, pronounce sentence. ³ αἷτημα, τος, τό, request, petition. ⁴ στάσις, εως, ἡ, standing, rebellion. ⁵ φόνος, ου, ό, murder, slaughter. ⁶ ἀπάγω, lead away, lead. ⁷ ἐπιλαμβάνομαι, take hold of, seize. ⁸ Κυρηναίος, ου, ό, Cyrenian, belonging to Cyrene. ⁹ σταυρός, οῦ, ό, cross. ¹⁰ ὀπισθεν, behind, after. ¹¹ κόπτω, strike, smite. ¹² θρηνέω, lament, mourn. ¹³ στρέφω, turn, am converted. ¹⁴ θυγάτηρ, τρος, ἡ, daughter. ¹⁵ στεῖρος, barren.

κοιλίαι¹ αἱ οὐκ ἐγέννησαν, καὶ μαστοί² οἱ οὐκ
 ἐθήλασαν.³ Τότε ἄρξονται λέγειν τοῖς ὄρεσιν, Πέσετε 30
 ἐφ' ἡμᾶς· καὶ τοῖς βουνοῖς,⁴ Καλύψατε⁵ ἡμᾶς. Ὅτι εἰ 31
 ἐν τῷ ὑγρῷ⁶ ξύλῳ⁷ ταῦτα ποιοῦσιν, ἐν τῷ ξηρῷ⁸ τί
 γένηται;

Ἦγοντο δὲ καὶ ἕτεροι δύο κακοῦργοι⁹ σὺν αὐτῷ 32
 ἀναιρεθῆναι.¹⁰

Καὶ ὅτε ἀπῆλθον ἐπὶ τὸν τόπον τὸν καλούμενον 33
 Κρανίον,¹¹ ἐκεῖ ἐσταύρωσαν αὐτόν, καὶ τοὺς
 κακούργους,⁹ ὃν μὲν ἐκ δεξιῶν, ὃν δὲ ἐξ ἀριστερῶν.¹² 34
 Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔλεγεν, Πάτερ, ἄφες αὐτοῖς· οὐ γὰρ
 οἶδασιν τί ποιοῦσιν. Διαμεριζόμενοι¹³ δὲ τὰ ἱμάτια
 αὐτοῦ, ἔβαλον κλῆρον.¹⁴ Καὶ εἰστήκει ὁ λαὸς θεωρῶν. 35
 Ἐξεμυκτήριζον¹⁵ δὲ καὶ οἱ ἄρχοντες σὺν αὐτοῖς,
 λέγοντες, Ἄλλους ἔσωσεν, σωσάτω ἑαυτόν, εἰ οὗτός

¹ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ² μαστός, οὔ, ὁ, breast, nipple. ³ θηλάζω, suckle, nurse. ⁴ βουνός, οὔ, ὁ, hill, hillock. ⁵ καλύπτω, cover, veil. ⁶ ὑγρός, moist, green. ⁷ ξύλον, ου, τό, wood, tree. ⁸ ξηρός, dry, withered. ⁹ κακοῦργος, ου, ὁ, criminal. ¹⁰ ἀναιρέω, take up, kill. ¹¹ κρανίον, ου, τό, skull. ¹² ἀριστερός, left, on the left. ¹³ διαμερίζω, divide, distribute. ¹⁴ κλῆρος, ου, ὁ, lot, portion. ¹⁵ ἐκμυκτηρίζω, ridicule, sneer.

ἐστιν ὁ χριστός, ὁ τοῦ θεοῦ ἐκλεκτός.¹ Ἐνέπαιζον² δὲ 36

αὐτῷ καὶ οἱ στρατιῶται,³ προσερχόμενοι καὶ ὄξος⁴

προσφέροντες αὐτῷ, καὶ λέγοντες, Εἰ σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς 37

τῶν Ἰουδαίων, σῶσον σεαυτόν. Ἦν δὲ καὶ ἐπιγραφὴ⁵ 38

γεγραμμένη ἐπ' αὐτῷ γράμμασιν⁶ Ἑλληνικοῖς⁷ καὶ

Ῥωμαϊκοῖς⁸ καὶ Ἑβραϊκοῖς,⁹ Οὗτός ἐστιν ὁ βασιλεὺς

τῶν Ἰουδαίων.

Εἷς δὲ τῶν κρεμασθέντων¹⁰ κακούργων¹¹ ἐβλασφήμει 39

αὐτόν, λέγων, Εἰ σὺ εἶ ὁ χριστός, σῶσον σεαυτὸν καὶ

ἡμᾶς. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἕτερος ἐπετίμα αὐτῷ, λέγων, 40

Οὐδὲ φοβῆ σὺ τὸν θεόν, ὅτι ἐν τῷ αὐτῷ κρίματι¹² εἶ; 41

Καὶ ἡμεῖς μὲν δικαίως,¹³ ἄξια γὰρ ὧν ἐπράξαμεν

ἀπολαμβάνομεν.¹⁴ οὗτος δὲ οὐδὲν ἄτοπον¹⁵ ἔπραξεν. 42

Καὶ ἔλεγεν τῷ Ἰησοῦ, Μνήσθητί¹⁶ μου, κύριε, ὅταν

ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου. Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, 43

¹ ἐκλεκτός, chosen, elect. ² ἐμπαίζω, mock. ³ στρατιώτης, ου, ὁ, soldier. ⁴ ὄξος, ους, τό, sour wine, vinegar. ⁵ ἐπιγραφὴ, ἥς, ἡ, inscription, title. ⁶ γράμμα, τος, τό, letter, writings. ⁷ Ἑλληνικός, Greek, Greek. ⁸ Ῥωμαϊκός, Roman, Latin. ⁹ Ἑβραϊκός, Hebrew. ¹⁰ κρεμάννυμι, hang, hang up. ¹¹ κακούργος, ου, ὁ, criminal. ¹² κρίμα, ος, τό, judgment, verdict. ¹³ δικαίως, righteously, justly. ¹⁴ ἀπολαμβάνω, receive from, get back. ¹⁵ ἄτοπος, out of place, unusual. ¹⁶ μνησκόμαι, remember, recall.

Ἀμὴν λέγω σοι, σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ
 παραδείσῳ.¹

Ἦν δὲ ὥσει² ὥρα ἕκτη,³ καὶ σκότος ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν 44
 γῆν ἕως ὥρας ἐνάτης.⁴ Καὶ ἐσκοτίσθη⁵ ὁ ἥλιος, καὶ 45
 ἐσχίσθη⁶ τὸ καταπέτασμα⁷ τοῦ ναοῦ μέσον. Καὶ 46
 φωνήσας φωνῇ μεγάλῃ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Πάτερ, εἰς
 χεῖράς σου παραθήσομαι⁸ τὸ πνεῦμά μου: καὶ ταῦτα
 εἰπὼν ἐξέπνευσεν.⁹ Ἰδὼν δὲ ὁ ἐκατόνταρχος¹⁰ τὸ 47
 γενόμενον, ἐδόξασεν τὸν θεόν, λέγων, Ὁντως¹¹ ὁ
 ἄνθρωπος οὗτος δίκαιος ἦν. Καὶ πάντες οἱ 48
 συμπαραγενόμενοι¹² ὄχλοι ἐπὶ τὴν θεωρίαν¹³ ταύτην,
 θεωροῦντες τὰ γενόμενα, τύπτοντες¹⁴ ἑαυτῶν τὰ
 στήθη¹⁵ ὑπέστρεφον. Εἰστήκεισαν δὲ πάντες οἱ 49
 γνωστοὶ¹⁶ αὐτοῦ μακρόθεν,¹⁷ καὶ γυναῖκες αἱ
 συνακολουθήσασαι¹⁸ αὐτῷ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, ὁρῶσαι

¹ παράδεισος, ου, ὁ, paradise, Paradise. ² ὥσεί, like, about. ³ ἕκτος, sixth. ⁴ ἕνατος, ninth. ⁵ σκοτίζω, darken. ⁶ σχίζω, split, separate. ⁷ καταπέτασμα, τος, τό, curtain or veil, veil. ⁸ παρατίθωμι, set before, entrust. ⁹ ἐκπνέω, breathe out, expire. ¹⁰ ἐκατοντάρχης, centurion. ¹¹ ὄντως, really, indeed. ¹² συμπαραγίνομαι, come together with, help. ¹³ θεωρία, ας, ἡ, spectacle, sight. ¹⁴ τύπτω, smite, beat. ¹⁵ στήθος, ους, τό, breast, chest. ¹⁶ γνωστός, known, acquaintance. ¹⁷ μακρόθεν, from afar, afar. ¹⁸ συνακολουθεῖν, follow along with, accompany.

ταῦτα.

Καὶ ἰδοὺ, ἀνὴρ ὀνόματι Ἰωσήφ, βουλευτῆς¹ ὑπάρχων, 50

ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ δίκαιος – οὗτος οὐκ ἦν 51

συγκαταθεμιμένος² τῇ βουλῇ³ καὶ τῇ πράξει⁴ αὐτῶν

– ἀπὸ Ἀριμαθαίας⁵ πόλεως τῶν Ἰουδαίων, ὃς καὶ

προσεδέχετο⁶ καὶ αὐτὸς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ· οὗτος 52

προσελθὼν τῷ Πιλάτῳ ᾗτησατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ.

Καὶ καθελὼν⁷ αὐτὸ ἐνετύλιξεν⁸ αὐτὸ σινδόνι,⁹ καὶ 53

ἔθηκεν αὐτὸ ἐν μνήματι¹⁰ λαξευτῷ,¹¹ οὗ¹² οὐκ ἦν

οὐδέπω¹³ οὐδεὶς κείμενος.¹⁴ Καὶ ἡμέρα ἦν Παρασκευή, 54

σάββατον ἐπέφωσκεν.¹⁶ Κατακολουθήσασαι¹⁷ δὲ 55

γυναῖκες, αἵτινες ἦσαν συνελθλυταὶ αὐτῷ ἐκ τῆς

Γαλιλαίας, ἐθεάσαντο¹⁸ τὸ μνημεῖον, καὶ ὥς ἐτέθη τὸ

σῶμα αὐτοῦ. Ὑποστρέψασαι δὲ ἡτοίμασαν ἀρώματα 56

καὶ μύρα.²⁰ Καὶ τὸ μὲν σάββατον ἡσύχασαν²¹ κατὰ

¹ βουλευτής, οὗ, ὁ, councilor, member of a city council. ² συγκατατίθημι, give a vote with, assent to. ³ βουλή, ἥς, ἡ, counsel, purpose. ⁴ πράξις, εὖς, ἡ, deed, function. ⁵ Ἀριμαθαία, ας, ἡ, Arimathea. ⁶ προσδέχομαι, receive, wait for. ⁷ καθαιρέω, take down, pull down. ⁸ ἐντυλίσσω, wrap up, fold up. ⁹ σινδών, ὄνος, ἡ, fine cloth, linen cloth. ¹⁰ μνήμα, τος, τό, grave, tomb. ¹¹ λαξευτός, hewn, hewn out of the rock. ¹² οὗ, where, when. ¹³ οὐδέπω, not yet, still not. ¹⁴ κείμεναι, lie, be laid. ¹⁵ παρασκευή, ἥς, ἡ, preparation. ¹⁶ ἐπιφώσκω, dawn, begin. ¹⁷ κατακολουθέω, follow after. ¹⁸ θεάομαι, look at, behold. ¹⁹ ἄρωμα, τος, τό, spice, perfume. ²⁰ μύρον, ου, τό, ointment, perfume. ²¹ ἡσυχάζω, be still, be silent.

τὴν ἐντολήν.

Τῇ δὲ μιᾷ τῶν σαββάτων, ὄρθρου¹ βαθέος,² ἦλθον ἐπὶ 24
 τὸ μνήμα,³ φέρουσαι ἃ ἡτοίμασαν ἀρώματα,⁴ καὶ
 τινες σὺν αὐταῖς. Εὗρον δὲ τὸν λίθον 2
 ἀποκεκυλισμένον⁵ ἀπὸ τοῦ μνημείου. Καὶ 3
 εἰσελθοῦσαι οὐχ εὗρον τὸ σῶμα τοῦ κυρίου Ἰησοῦ. 4
 Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ διαπορεῖσθαι⁶ αὐτὰς περὶ τούτου,
 καὶ ἰδοὺ, ἄνδρες δύο ἐπέστησαν⁷ αὐταῖς ἐν ἐσθήσεσιν⁸
 ἀστραπτούσαις·⁹ ἐμφόβων¹⁰ δὲ γενομένων αὐτῶν, καὶ 5
 κλινουσῶν¹¹ τὸ πρόσωπον εἰς τὴν γῆν, εἶπον πρὸς
 αὐτάς, Τί ζητεῖτε τὸν ζῶντα μετὰ τῶν νεκρῶν; Οὐκ 6
 ἔστιν ὧδε, ἀλλ' ἡγέρθη· μνήσθητε¹² ὡς ἐλάλησεν ὑμῖν,
 ἔτι ὢν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ, λέγων ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ 7
 ἀνθρώπου παραδοθῆναι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων
 ἀμαρτωλῶν, καὶ σταυρωθῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ

¹ ὄρθρος, ου, ὁ, daybreak, dawn. ² βαθύς, deep, early. ³ μνήμα, τος, τό, grave, tomb. ⁴ ἄρωμα, τος, τό, spice, perfume.
⁵ ἀποκυλίω, roll away. ⁶ διαπορέω, be greatly perplexed or at a loss. ⁷ ἐπίστημι, stand over, come upon. ⁸ ἐσθής, ἡτος, ἡ, clothes. ⁹ ἀστράπτω, flash, gleam. ¹⁰ ἐμφοβος, terrified, frightened. ¹¹ κλίνω, cause to bend, bow. ¹² μιμνήσκομαι, remember, recall.

ἀναστῆναι. Καὶ ἐμνήσθησαν¹ τῶν ῥημάτων αὐτοῦ, 8
καὶ ὑποστρέψασαι ἀπὸ τοῦ μνημείου, ἀπήγγειλαν
ταῦτα πάντα τοῖς ἑνδεκά² καὶ πᾶσιν τοῖς λοιποῖς. 10
Ἦσαν δὲ ἡ Μαγδαληνῇ³ Μαρία καὶ Ἰωάννα⁴ καὶ
Μαρία Ἰακώβου, καὶ αἱ λοιπαὶ σὺν αὐταῖς, αἱ ἔλεγον
πρὸς τοὺς ἀποστόλους ταῦτα. Καὶ ἐφάνησαν ἐνώπιον 11
αὐτῶν ὥσει⁵ λῆρος⁶ τὰ ῥήματα αὐτῶν, καὶ ἠπίστουν⁷
αὐταῖς. Ὁ δὲ Πέτρος ἀναστὰς ἔδραμεν⁸ ἐπὶ τὸ 12
μνημεῖον, καὶ παρακύψας⁹ βλέπει τὰ ὀθόνια¹⁰ κείμενα
μόνα: καὶ ἀπῆλθεν πρὸς ἑαυτὸν θαυμάζων τὸ γεγονός.

Καὶ ἰδού, δύο ἐξ αὐτῶν ἦσαν πορευόμενοι ἐν αὐτῇ τῇ 13
ἡμέρᾳ εἰς κώμην¹² ἀπέχουσαν¹³ σταδίου¹⁴ ἑξήκοντα¹⁵
ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ, ἥ ὄνομα Ἑμμαούς.¹⁶ Καὶ αὐτοὶ 14
ὠμίλουν¹⁷ πρὸς ἀλλήλους περὶ πάντων τῶν

¹ μμνήσκειν, remember, recall. ² ἑνδεκα, eleven, 11. ³ Μαγδαληνῇ, ἡς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ⁴ Ἰωάννα, ας, ἡ, Joanna. ⁵ ὥσει, like, about. ⁶ λῆρος, ου, ό, idle talk, empty talk. ⁷ ἀπιστέω, disbelieve, be faithless. ⁸ τρέχω, run, exercise myself. ⁹ παρακύπτω, stoop to look, look. ¹⁰ ὀθόνιον, ου, τό, piece of fine linen, linen bandage. ¹¹ κείμαι, lie, be laid. ¹² κώμη, ης, ἡ, village. ¹³ ἀπέχω, received, obtain. ¹⁴ στάδιον, οὔ, τό, stadia, length of a stadium. ¹⁵ ἑξήκοντα, sixty, 60. ¹⁶ Ἑμμαούς, ἡ, Emmaus. ¹⁷ ὁμιλέω, converse, speak.

συμβεβηκότων¹ τούτων. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ὁμιλεῖν² 15
 αὐτοὺς καὶ συζητεῖν,³ καὶ αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς ἐγγίσας
 συνεπορεύετο⁴ αὐτοῖς. Οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν 16
 ἐκρατοῦντο τοῦ μὴ ἐπιγνῶναι αὐτόν. Εἶπεν δὲ πρὸς 17
 αὐτούς, Τίνες οἱ λόγοι οὗτοι οὓς ἀντιβάλλετε⁵ πρὸς
 ἀλλήλους περιπατοῦντες, καὶ ἐστε σκυθρωποί;⁶ 18
 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ εἷς, ὃ ὄνομα Κλεοπᾶς,⁷ εἶπεν πρὸς
 αὐτόν, Σὺ μόνος παροικεῖς⁸ Ἱερουσαλὴμ, καὶ οὐκ
 ἔγνως τὰ γενόμενα ἐν αὐτῇ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις; 19
 Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ποῖα; Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, Τὰ περὶ
 Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου,⁹ ὃς ἐγένετο ἀνὴρ προφήτης
 δυνατὸς ἐν ἔργῳ καὶ λόγῳ ἐναντίον¹⁰ τοῦ θεοῦ καὶ
 παντὸς τοῦ λαοῦ: ὅπως τε παρέδωκαν αὐτόν οἱ 20
 ἀρχιερεῖς καὶ οἱ ἄρχοντες ἡμῶν εἰς κρίμα¹¹ θανάτου,
 καὶ ἐσταύρωσαν αὐτόν. Ἡμεῖς δὲ ἠλπίζομεν ὅτι αὐτός 21
 ἐστὶν ὁ μέλλων λυτροῦσθαι¹² τὸν Ἰσραὴλ. Ἀλλὰ γε¹³

¹ συμβαίνω, come together, come to pass. ² ὁμιλέω, converse, speak. ³ συζητέω, discuss, dispute. ⁴ συμπορεύομαι, come together, travel with. ⁵ ἀντιβάλλω, exchange, discuss. ⁶ σκυθρωπός, sad, gloomy. ⁷ Κλεοπᾶς, ᾱ, ὁ, Cleopas. ⁸ παροικέω, live a stranger, sojourn. ⁹ Ναζωραῖος, ου, ὁ, Nazarene, inhabitant of Nazareth. ¹⁰ ἐναντίον, in the sight of, before. ¹¹ κρίμα, ος, τό, judgment, verdict. ¹² λυτρόω, ransom, liberate. ¹³ γέ, indeed, at least.

σὺν πᾶσιν τούτοις τρίτην ταύτην ἡμέραν ἄγει
 σήμερον ἂφ' οὗ ταῦτα ἐγένετο. Ἀλλὰ καὶ γυναῖκες 22
 τινες ἐξ ἡμῶν ἐξέστησαν¹ ἡμᾶς, γενόμεναι ὄρθριαί² ἐπὶ
 τὸ μνημεῖον· καὶ μὴ εὑροῦσαι τὸ σῶμα αὐτοῦ, ἦλθον 23
 λέγουσαι καὶ ὀπτασίαν³ ἀγγέλων ἑωρακέναι, οἱ
 λέγουσιν αὐτὸν ζῆν. Καὶ ἀπῆλθόν τινες τῶν σὺν ἡμῖν 24
 ἐπὶ τὸ μνημεῖον, καὶ εὔρον οὕτως καθὼς καὶ αἱ
 γυναῖκες εἶπον· αὐτὸν δὲ οὐκ εἶδον. Καὶ αὐτὸς εἶπεν 25
 πρὸς αὐτούς, Ὡ⁴ ἀνόητοι⁵ καὶ βραδεῖς⁶ τῇ καρδίᾳ τοῦ
 πιστεῦν ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἐλάλησαν οἱ προφῆται· οὐχὶ 26
 ταῦτα ἔδει παθεῖν τὸν χριστόν, καὶ εἰσελθεῖν εἰς τὴν
 δόξαν αὐτοῦ; Καὶ ἀρξάμενος ἀπὸ Μωσέως καὶ ἀπὸ 27
 πάντων τῶν προφητῶν, διηρμήνευεν⁷ αὐτοῖς ἐν
 πάσαις ταῖς γραφαῖς τὰ περὶ ἑαυτοῦ. Καὶ ἤγγισαν εἰς 28
 τὴν κώμην⁸ οὗ⁹ ἐπορεύοντο· καὶ αὐτὸς προσεποιεῖτο¹⁰
 πορρωτέρω¹¹ πορεύεσθαι. Καὶ παρεβιάσαντο¹² αὐτόν, 29

¹ ἐξίστημι, amaze, be amazed. ² ὄρθριος, early in the morning. ³ ὀπτασία, ας, ἡ, vision, supernatural appearance. ⁴ ὦ, Oh! omega. ⁵ ἀνόητος, foolish, thoughtless. ⁶ βραδύς, slow. ⁷ διερμηνεύω, translate, interpret. ⁸ κώμη, ης, ἡ, village. ⁹ οὗ, where, when. ¹⁰ προσποιέω, pretend, regard. ¹¹ πόρρω, far (away), far. ¹² παραβιάζομαι, urge strongly, prevail upon.

λέγοντες, Μείνον μεθ' ἡμῶν, ὅτι πρὸς ἐσπέραν¹ ἐστίν,
καὶ κέκλικεν² ἡ ἡμέρα. Καὶ εἰσῆλθεν τοῦ μέναι σὺν
αὐτοῖς. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ κατακλιθῆναι³ αὐτὸν μετ' 30
αὐτῶν, λαβὼν τὸν ἄρτον εὐλόγησεν, καὶ κλάσας⁴
ἐπέδιδου⁵ αὐτοῖς. Αὐτῶν δὲ διηνοίχθησαν⁶ οἱ 31
ὀφθαλμοί, καὶ ἐπέγνωσαν αὐτόν: καὶ αὐτὸς ἄφαντος⁷
ἐγένετο ἀπ' αὐτῶν. Καὶ εἶπον πρὸς ἀλλήλους, Οὐχὶ ἡ 32
καρδιά ἡμῶν καιομένη⁸ ἦν ἐν ἡμῖν, ὡς ἐλάλει ἡμῖν ἐν
τῇ ὁδῷ, καὶ ὡς διήνοιγεν⁶ ἡμῖν τὰς γραφάς; Καὶ 33
ἀναστάντες αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ὑπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλήμ,
καὶ εὔρον συνηθροισμένους⁹ τοὺς ἑνδεκα¹⁰ καὶ τοὺς
σὺν αὐτοῖς, λέγοντας ὅτι Ἐγέρθη ὁ κύριος ὄντως,¹¹ 34
καὶ ὤφθη Σίμωνι. Καὶ αὐτοὶ ἐξηγοῦντο¹² τὰ ἐν τῇ ὁδῷ, 35
καὶ ὡς ἐγνώσθη αὐτοῖς ἐν τῇ κλάσει¹³ τοῦ ἄρτου.

¹ ἐσπέρα, ας, ἡ, evening. ² κλίνω, cause to bend, bow. ³ κατακλίνω, make to lie down, recline. ⁴ κλάω, break. ⁵ ἐπιδίδωμι, give to, hand in. ⁶ διανοίγω, open up completely, open fully. ⁷ ἄφαντος, invisible, disappearing. ⁸ καίω, burn, ignite. ⁹ συναθροίζω, gather, bring together. ¹⁰ ἑνδεκα, eleven, 11. ¹¹ ὄντως, really, indeed. ¹² ἐξηγέομαι, explain, describe. ¹³ κλάσις, εως, ἡ, breaking, fracturing.

Ταῦτα δὲ αὐτῶν λαλούντων, αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς ἔστη ἐν 36

μέσῳ αὐτῶν, καὶ λέγει αὐτοῖς, Εἰρήνη ὑμῖν. 37

Πτοηθέντες¹ δὲ καὶ ἔμφοβοι² γενόμενοι ἐδόκουν

πνεῦμα θεωρεῖν. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Τί τεταραγμένοι³ 38

ἐστέ, καὶ διὰ τί διαλογισμοί⁴ ἀναβαίνουσιν ἐν ταῖς

καρδίαις ὑμῶν; Ἴδετε τὰς χεῖράς μου καὶ τοὺς πόδας 39

μου, ὅτι αὐτὸς ἐγὼ εἰμι: ψηλαφήσατέ⁵ με καὶ ἴδετε,

ὅτι πνεῦμα σάρκα καὶ ὀστέα⁶ οὐκ ἔχει, καθὼς ἐμὲ

θεωρεῖτε ἔχοντα. Καὶ τοῦτο εἰπὼν ἐπέδειξεν⁷ αὐτοῖς 40

τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας. Ἔτι δὲ ἀπιστούντων⁸ 41

αὐτῶν ἀπὸ τῆς χαρᾶς καὶ θαυμαζόντων, εἶπεν αὐτοῖς,

Ἔχετε τι βρώσιμον⁹ ἐνθάδε;¹⁰ Οἱ δὲ ἐπέδωκαν¹¹ αὐτῷ 42

ἰχθύος¹² ὁποῦ¹³ μέρος, καὶ ἀπὸ μελισσίου¹⁴ κηρίου.¹⁵ 43

Καὶ λαβὼν ἐνώπιον αὐτῶν ἔφαγεν.

¹ πτοέω, terrify, scare. ² ἔμφοβος, terrified, frightened. ³ ταραάσσω, trouble, agitate. ⁴ διαλογισμός, οὐ, ὁ, reasoning, questioning. ⁵ ψηλαφάω, touch, handle. ⁶ ὀστέον, τό, bone. ⁷ ἐπιδείκνυμι, show, prove. ⁸ ἀπιστέω, disbelieve, be faithless. ⁹ βρώσιμος, eatable, suitable for food. ¹⁰ ἐνθάδε, within, here. ¹¹ ἐπιδίδωμι, give to, hand in. ¹² ἰχθύς, ὄος, ὁ, fish. ¹³ ὁποτός, roasted, baked. ¹⁴ μελισσιος, coming from bees. ¹⁵ κηρίον, ου, τό, honeycomb.

Εἶπεν δὲ αὐτοῖς, Οὗτοι οἱ λόγοι οὓς ἐλάλησα πρὸς ὑμᾶς 44

ἔτι ὧν σὺν ὑμῖν, ὅτι δεῖ πληρωθῆναι πάντα τὰ
γεγραμμένα ἐν τῷ νόμῳ Μωσέως καὶ προφῆταις καὶ
ψαλμοῖς¹ περὶ ἐμοῦ. Τότε διήνοιξεν² αὐτῶν τὸν νοῦν,³ 45
τοῦ συνιέναι⁴ τὰς γραφάς· καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὅτι Οὕτως 46
γέγραπται, καὶ οὕτως ἔδει παθεῖν τὸν χριστόν, καὶ
ἀναστῆναι ἐκ νεκρῶν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, καὶ κηρυχθῆναι 47
ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ μετάνοιαν⁵ καὶ ἄφεσιν⁶
ἁμαρτιῶν εἰς πάντα τὰ ἔθνη, ἀρξάμενον ἀπὸ
Ἱερουσαλὴμ. Ὑμεῖς δὲ ἐστε μάρτυρες τούτων. Καὶ 48
ἰδοῦ, ἐγὼ ἀποστέλλω τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πατρός μου
ἐφ' ὑμᾶς· ὑμεῖς δὲ καθίσατε ἐν τῇ πόλει Ἱερουσαλὴμ,
ἕως οὗ ἐνδύσηθε⁷ δύναμιν ἐξ ὕψους.⁸

Ἐξήγαγεν⁹ δὲ αὐτοὺς ἕξ ἕως εἰς Βηθανίαν·¹⁰ καὶ ἐπάρας 50

τὰς χεῖρας αὐτοῦ εὐλόγησεν αὐτούς. Καὶ ἐγένετο ἐν 51

¹ ψαλμός, οὐ, ὁ, song of praise, psalm. ² διανοίγω, open up completely, open fully. ³ νοῦς, ὁ, mind, reasoning faculty. ⁴ συνίημι, understand, consider. ⁵ μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind. ⁶ ἄφεσις, εως, ἡ, release, forgiveness. ⁷ ἐνδύω, put on, clothe. ⁸ ὕψος, ους, τό, height, heaven. ⁹ ἐξάγω, lead out. ¹⁰ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ¹¹ ἐπαίρω, lift up, raise.

τῷ εὐλογεῖν αὐτὸν αὐτούς, διέστη¹ ἀπ' αὐτῶν, καὶ
ἀνεφέρετο² εἰς τὸν οὐρανόν. Καὶ αὐτοὶ 52
προσκυνήσαντες αὐτόν, ὑπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλὴμ
μετὰ χαρᾶς μεγάλης· καὶ ἦσαν διὰ παντὸς ἐν τῷ ἱερῷ, 53
αἰνοῦντες³ καὶ εὐλογοῦντες τὸν θεόν. Ἀμήν.

¹ διίστημι, pass, part. ² ἀναφέρω, bring up, offer. ³ αἰνέω, praise.